

Sakpolitiskt program för Centerpartiets Ungdomsförbund

Antaget vid förbundsstämman i Hudiksvall 2023

Innehållsförteckning

1	Demokrati	5
1.1	Statsskick och demokrati	5
1.2	Europeiska unionen	12
1.3	Informationssamhället	15
1.4	Federalism	18
1.5	Lag och rätt	19
1.6	Trossamfund	29
1.7	Försvarspolitiken i Sverige	29
1.8	Nationella minoriteter och urfolk	37
1.9	Tid	38
2	Människan	39
2.1	Hälsa och sjukvård	39
2.2	Välfärd och grundtrygghet	51
2.3	Ett tillgängligt samhälle för alla	53
2.4	Arv	54
2.5	Sexualitet och könstillhörighet	54
2.6	Narkotikapolitik	60
2.7	Hedersrelaterad brottslighet	64
2.8	Vaccination	65
2.9	Begravning	65
2.10	Kultur	65
3	Jämställdhet	74
3.1	Könsroller, normer och jämställdhetsarbete	74
3.2	Feminism	76
3.3	Jämställdhet i skolan	76
3.4	Kvinnors karriärer	77
3.5	Kvotering	80
3.6	Mediernas makt	80

3.7	Vård och hälsa	81
3.8	Familjepolitik	81
3.9	Könsrelaterat våld	82
4	Migration och integration	85
4.1	Till EU	85
4.2	Migration till Sverige	87
4.3	Migration till Sverige	92
5	Miljö och klimat	98
5.1	Internationellt klimatarbete	98
5.2	Europeisk miljö- och klimatpolitik	101
5.3	Nationell miljö- och klimatpolitik	103
5.4	Djur- och växtskydd	111
5.5	Energi	117
5.6	Infrastruktur	119
5.7	Hav och vattendrag	124
5.8	Gröna samhällen	129
6	Utbildning	133
6.1	Förskola	134
6.2	Grundskola	135
6.3	Gymnasieskolan	139
6.4	Likvärdig utbildning	141
6.5	Psykisk och social lärandemiljö	142
6.6	God och kvalitativ utbildning	143
6.7	Alla elever är olika	148
6.8	Styrning av utbildning	151
6.9	Elevers rätt till påverkan	151
6.10	Den högre utbildningen	152
7	Ekonomi	157
7.1	Samhällsekonomi	157
7.2	Företag och företagande	159

7.3	Skatter	161
7.4	Valuta	164
7.5	Arbetsmarknad	166
7.6	Miljöekonomi, landsbygdens företagande och de gröna näringarna	169
7.7	Äganderätt och expropriation	173
8	Internationell politik	174
8.1	Internationell handel	174
8.2	Folkrätten	176
8.3	Terror och hot mot medborgarna	177
8.4	Miljö och klimat	177
8.5	Situationen i världen	178
8.6	Internationell hälsa	178
8.7	Bistånd	179
8.8	EU-politik	181
8.9	Vapenexport	184
8.10	Haven	184
8.11	Rymden	185
8.12	FN	186
9	Bostäder och infrastruktur	187
9.1	Bostadsmarknaden	188
9.2	Kreditkrav och ekonomi	188
9.3	Hysesrätter	190
9.4	Hyrköp	191
9.5	Ägarlägenheter	191
9.6	Allmännyttans roll	192
9.7	Andrahandsuthyrning	193
9.8	Besittningsrätt	193
9.9	Finansiering av bostadsbyggande	193
9.10	Regelförenklingar	194

9.11	Detaljplaner och översiktsplaner	195
9.12	Bygglov, handläggning och överklagande	195
9.13	Kulturskydd	196
9.14	Strandskydd	197
9.15	Mark	197
9.16	Samhällsplanering	198
9.17	Hållbart boende	199
9.18	Hållbart byggande	199
9.19	Levande samhällen	200
9.20	Finansiering av infrastruktur och regelverk	201
9.21	Sjöfart	203
9.22	Kollektivtrafik	204
9.23	Avfallshantering	205
9.24	Digital infrastruktur	205

1 Demokrati

Det finns olika sätt att lösa gemensamma problem. För oss i Centerpartiets Ungdomsförbund (CUF) är demokrati det enda acceptabla. Endast genom demokratiska lösningar kan folket göra sin röst hörd och utkräva ansvar av de som innehar makten. Om vi ska kunna leva upp till regeringsformens portalparagraf om att all makt utgår från folket måste vi också låta makten utgå från enskilda människor.

CUF vill se en begränsad stat som lämnar utrymme för den enskilda människans frihet och integritet. Vi ser ett tydligt mervärde i att människor sluter sig samman i olika former av föreningar för att lösa gemensamma problem. På det sättet blir vi mycket starkare än om vi arbetar ensamma. Det är av vikt att vi i ett välfungerande demokratiskt samhälle har en rättsstat som garanterar varje människas säkerhet och trygghet.

Myndighetsåldern ska gälla och vara konsekvent vid 18 års ålder. Över denna ålder ska inga förbjudande åldersgränser finnas. Rösträtt i de allmänna valen ska ges alla som uppnått myndighetsåldern senast under valåret. Personer som fyllt 18 år senast på dagen för en mandatperiods början ska ha rätt att kandidera i allmänna val.

1.1 Statsskick och demokrati

1.1.1 Federalismens principer

Vi vill att federalism ska ligga till grund för samhällets konstitutionella skick. Vår vision om samhällets uppbyggnad går därför att sammanfatta med hjälp av federalismens principer:

- Icke-centralisering. Beslut ska fattas så nära dem som berörs som möjligt, och det är alltid de underliggande nivåerna som ska avgöra vilka beslut som ska lyftas till en högre beslutsnivå.
- Ett skrivet konstitutionellt fördrag. Det ska finnas tydliga regler för maktdelning, beslutsnivåers ansvarsområden och ett starkt skydd för individens fri- och rättigheter.
- Självstyrande geografiska enheter. EU:s medlemsländer ska ha hela beslutsmakten över de områden som inte är unionens ansvar. Inom medlemsstaterna ska kommuner och regioner åtnjuta samma självbestämmande.

- Frågor som de politiska nivåerna får besluta om har de också rätt att ta ut skatt för.
- Det ska för varje nivå finnas direkta band mellan medborgarna och lagstiftarna. Det ska med andra ord genomföras direkta val till varje politisk nivå.
- Samarbete på frivillig grund mellan självstyrande enheter eller mellan lika nivåer ska underlättas.

1.1.2 Det civila samhället

Ideell verksamhet och det lokala föreningslivet spelar en mycket stor roll i samhället och vi vill uppmuntra detta. Frivilligt engagemang och fria sammanslutningar är grunden till ett demokratiskt samhälle. Föreningar och andra frivilliga sammanslutningar bidrar till att skapa trygghet och sammanhang i samhället. Som en följd av detta vill CUF stödja föreningslivet och framför allt de små föreningarna.

Särskilt i gles- och landsbygd samt i mindre orter är civilsamhället extra viktigt. Att man tillsammans med sina grannar kan ta över den lokala mataffären eller genom ett föräldrakooperativ hålla byskolan öppen kan innebära skillnaden mellan utflyttning eller utveckling för en ort.

Det ska finnas en nollvision vad gäller krångel, regler och skatter för ideella organisationer. Kommunal och regional ungdomsverksamhet bör präglas av ungdomars engagemang, och Sveriges kommuner bör arbeta aktivt för att stödja föreningslivet. Verksamhet som idag är kommunal bör där det är lämpligt kunna drivas av föreningar.

1.1.3 Kommuner och regioner

CUF vill bygga demokratin underifrån. Makten ska finnas så nära den enskilda människan som möjligt. Därför måste Sveriges kommuner ha en stark ställning och ett grundlagsskyddat självbestämmande.

Sammanslagning eller delning av kommuner ska bygga på frivillighet och nytta. När kommuner ska slås samman eller vid kommunindelning ska det ske genom initiativ och godkännande från berörda kommuner. Statlig inblandning ska förbjudas i lag.

Sveriges kommuner måste få organisera sig så som de själva vill. Så länge kommunerna styrs demokratiskt ska inte staten kunna blanda sig i hur kommunala styrelseskick utformas. En ny

mindre detaljreglerande kommunallag behövs. Den måste ge utrymme för såväl kommunal parlamentarism som kommunfullmäktigeförsamlingar med kommunstyrelseuppgifter och direktval av exempelvis borgmästare. Dessutom är det självklart att kommunerna själva ska styra över storleken på sina fullmäktigeförsamlingar samt över vilka titlar som kommunens politiska ledning samt anställda ska tilltalas med.

Ibland förrättas val till nämnder, styrelser och bolag enligt lagen om proportionellt valsätt. Om en ledamot sedan väljer att avsluta sitt uppdrag kan det väljas in en ersättare från ett annat parti per automatik. Detta gör det svårt för ledamöter att lämna sitt uppdrag under exempelvis en sjukskrivning. Det gör det också i princip omöjligt för ett fullmäktige att förrätta ett nytt val till nämnden i fråga. Med anledning av detta vill CUF se över lagen om proportionellt valsätt i syfte att öka flexibiliteten under mandatperioden till landets kommunala och regionala nämnder och styrelser.

Varje person vald till ett kommun- eller regionfullmäktige sitter på ett personligt mandat. Trots detta kan den förtroendevalde bli av med sitt uppdrag om denne skulle folkbokföra sig utanför kommunens eller regionens geografiska område. Detta gör det väldigt svårt för exempelvis unga att inneha förtroendeuppdrag då många väljer att flytta från sin hemkommun för exempelvis studier. I nuläget finns möjligheter för en förtroendevald som folkbokfört sig utanför kommunen eller regionen att fortsatt inneha sitt förtroendeuppdrag, men endast efter ett beslut i berört fullmäktige. Ens bostadsort borde inte avgöra om en fortsatt ska kunna inneha sitt förtroendeuppdrag. Varje person vald till ett kommun- eller regionfullmäktige sitter på ett eget mandat. CUF anser därför att en förtroendevald trots flytt från berörd kommun eller region fortsatt bör ha möjlighet att inneha sitt förtroendeuppdrag mandatperioden ut.

CUF är positiva till att bilda större regioner i Sverige. Tillväxtpöjligheterna i en region är stora och kommuner kan tjäna mycket på att det bildas regioner. En region kan ge de tillhörande kommunerna bättre förutsättningar att överleva med tanke på de medel som tillförs genom bl.a. ökad effektivisering och samverkan kommuner emellan. Makten flyttas också närmare befolkningen till folkvalda parlament eftersom makt förflyttas från regeringen och länsstyrelserna.

För att stärka det medborgerliga inflytandet behöver makt flyttas från den statliga nivån till den regionala. Exempel på frågor som helt eller delvis bör bli regionala kompetenser är näringsliv, arbetsmarknad, infrastruktur och kultur. Stora skillnader i demografi och geografi mellan landets kommuner och regioner medför stora skillnader i förutsättningar att

genomföra den verksamhet kommuner och regioner är lagstadgade att genomföra. CUF anser därför att en asymmetrisk maktindelning mellan kommun, region och stat bör ses över där kommuner och regioner får möjlighet att överlåta ansvarsområden till en högre eller lägre administrativ nivå beroende på lokala förutsättningar. Vidare är det viktigt att en sådan reform säkerställer att det lokala självstyret bevaras och stärks samt att möjligheten till lokalt ansvarsutkrävande kvarstår.

För att möjliggöra evidensbaserad utvärdering av politiska reformer anser CUF att regering och riksdag bör kunna genomföra vissa reformer på prov i enskilda län eller regioner. Dock får inte sådana experiment innebära alltför långtgående administrativa skillnader gentemot övriga landet, eller permanentas enbart inom en region.

1.1.4 Statens organisation

Statens existens måste vila på medborgarnas, kommunernas och regionernas förtroende. Därför bör statens organisation anpassas till ett mer federalt styrelseskick. Statliga institutioners regionala närvaro samt ansvarsområden som näringslivs- och regional utveckling flyttas till de lokalt folkvalda församlingarna.

För att ge en mer rättvis fördelning av riksdagsmandaten bör antalet utjämningsmandat öka i antal från 39 till 49. För att ge människor möjlighet att känna sig representerade av bra kandidater, oavsett var man bor, bör en nationell valkrets införas. Den nationella valkretsen är ämnad att komplettera, inte ersätta, dagens system med geografisk representation.

CUF anser att skilda valdagar för riksdagsvalet respektive regional-och kommunalvalen bör införas. Regional- och kommunalvalen kan då med fördel genomföras andra söndagen i september de jämna årtal då riksdagsval inte hålls. Med en sådan uppdelning skulle den lokala demokratin stärkas i och med minskad risk att regional- och kommunalvalen överskyggas av riksdagsvalet.

Idag styrs en betydande del av kommunernas budgetar av statliga beslut. Detta är ett demokratiproblem, eftersom man på det viset bakbinder det lokala självbestämmandet. Statlig styrning av kommunala åtaganden måste minimeras. I stället bör varje demokratisk nivå ansvar tydliggöras genom kompetenskataloger, så att man minimerar risken för att den statliga nivån fattar beslut som ligger utanför dess befogenheter. Statlig detaljstyrning av kommuner och regioner i form av riktade statsbidrag och restriktioner kring hur verksamheten ska genomföras har blivit allt vanligare, något som begränsar kommuner och

regioners handlingsutrymmen. Förutsättningarna och behoven bland landets kommuner och regioner runt om i landet ser väldigt olika ut. Därför bör andelen riktade statsbidrag kraftigt minska till förmån för en större andel generella statsbidrag.

Det ska finnas möjlighet för befolkningen att initiera folkomröstningar även på den nationella arenan. Varje nivå i ett federalt samhälle ska själv bestämma innan en folkomröstning om den ska vara bindande eller enbart rådgivande.

CUF anser att det behövs en översyn av det svenska valsystemet för att stärka medborgarnas inflytande. De procentspärrar som idag finns för personvalet måste avskaffas. Men det finns också all anledning att se över andra delar av valsystemet. De politiska partierna har idag ett mycket stort inflytande över vilka kandidater som står till väljarnas förfogande. Det gör också att de som väljs får svårare att frigöra sig från partipolitiskt flockbeteende. För att riksdagen ska kunna fungera som en kritisk massa måste den enskilda politikerns roll bli tydligare, och enskilda riksdagsledamöter bör i högre grad kunna driva en egen agenda. Ett valsystem som skulle gynna detta är STV (Single transferable vote) som bland annat används på Irland. Med STV listar väljaren ett antal kandidater, och om förstahandsvalet redan fått nog med röster för att väljas in faller rösten på nästa kandidat i listan. På så vis ger valresultatet och parlamentets sammansättning en tydligare bild av väljarnas vilja.

CUF står bakom dagens fyraprocentsspärr till riksdagen samt motsvarande procentspärrar på kommunal nivå då de skapar en balans mellan att så många som möjligt ska känna sig representerade i landets högst beslutande organ och att det ska vara möjligt att forma ett regeringsunderlag.

Det förebyggande arbetet mot korruption är viktigt. Därför bör anonyma partibidrag över en viss summa fortsatt vara förbjudna. CUF ser dessutom positivt på att lagstiftningen ses över i syfte att täppa till eventuella kryphål.

Om målet är att stärka de folkvaldas roll måste det också vara tydligt att det förväntas av beslutsfattarna att de tar ansvar för de beslut de är med och fattar. Kvittningsreglerna i riksdagen är en praktisk lösning vid exempelvis sjukfrånvaro men har kommit att användas som ett sätt att slippa delta vid omröstningar i frågor där samvetet säger något annat än partilinjen. CUF anser att kvittningen bara ska få användas vid sjukfrånvaro och liknande. I övriga fall, då den enskilda riksdagsledamoten har möjlighet att planera sin egen frånvaro bör man i stället kunna kalla in de valda riksdagsersättarna. På så vis får ersättarna en starkare

koppling till riksdagsgruppens arbete och är därför mer insatta i uppdraget vid de tillfällen då de ska tjänstgöra en längre tid.

1.1.5 Nordiskt samarbete

Det nordiska samarbetet är en framgångssaga som visar hur historiskt konkurrerande länder kan med regional integration skapa bestående fred och välstånd utan att förlora sitt självbestämmande. Det nordiska samarbetet är vitalt för att bevara och stärka det gemensamma nordiska kulturarvet, för att göra det attraktivt och smidigt att bo i gränsregioner, samt för Sveriges militära försvar, bland annat. CUF anser att de nordiska länderna i framtiden bör alla ingå i EU och en följande Europeisk federation med självstyrande medlemsstater.

De baltiska länderna bör ses som en naturlig del av Norden, då de delar många värderingar och intressen med övriga regionen. Om de så önskar ska de få ingå i Nordiska rådet, andra nordiska samarbetsorgan.

1.1.6 Sveriges statsskick

Den svenska monarkin skapar långsiktighet och stabilitet i den svenska demokratin. Det finns stora fördelar med att ha en statschef som står över de partipolitiska konflikterna. Kungahuset har en representativ funktion att företräda Sverige, snarare än politiska partier och viljor. Det faktum att vår statschef frångått sin formella politiska makt tydliggör denna ordning och stärker monarkins ställning och legitimitet.

Kungafamiljen ska ges grundlagsskyddad rätt till religionsfrihet, liksom rätt till fritt giftermål som övriga medborgare. Statschefen ska liksom övriga medborgare kunna straffas om den begår brott.

1.1.7 Kungliga förtjänstordnar

Det är fullt rimligt att en stat kan visa uppskattning gentemot medborgare för att de utfört betydande samhällsinsatser. Därför vill CUF åter möjliggöra utdelandet av de kungliga förtjänstorden. Ett ordensväsende är ett kostnadseffektivt, smidigt och internationellt erkänt sätt att lyfta fram och premiera talang och entreprenörskap som dessutom har ett högt kulturhistoriskt värde.

1.1.8 Myndigheter och utnämningsspolitik

Sverige bör ha så få och effektiva myndigheter som möjligt för att minska byråkratin och förenkla livet för enskilda medborgare. CUF ska verka för att myndigheter ska agera mer tillmötesgående och leverera vad som förväntas av dem gentemot de som faktiskt finansierar deras existens.

När det gäller utnämningsspolitiken är grundlagen tydlig: ”Vid tillsättning av statlig tjänst ska avseende fästas endast vid sakliga grunder, såsom förtjänst och skicklighet” (RF 12:5).

Rekryteringsprocessen måste bli mer öppen och för att man ska kunna granska om tillsättningen skett korrekt ska ett krav finnas att alla anteckningar som stödjer anställningen ska sparas. Ansökningshandlingarna ska dock på begäran av den sökande kunna beläggas med sekretess.

Statliga myndigheter och verk skapar arbetstillfällena och förutsättningar för tillväxt innovation i de regioner där de är placerade. Detta i vissa fall som en del av ett innovationskluster tillsammans med akademi och innovativa företag. CUF ser positivt på en bättre geografisk spridning av statliga myndigheter som bidrar till statliga arbetstillfällena, tillväxt och innovation i hela landet.

1.1.9 Demokrati och federalism inom FN

FN måste demokratiseras. FN-reformerna kräver mindre byråkrati, mer öppenhet, ett borttagande av vetorätten, och inga fasta platser i säkerhetsrådet. FN ska vara ett demokratiskt organ, där alla länder har rätt att delta på lika villkor. Alla medlemmar ska ha rätt att delta i FN:s organ och kommittéer. Genom denna deltaganderätt hamnar icke-demokratiska stater under granskning och diskussion och tvingas på så sätt förbättra sig. För tillsättning av FN:s kommittéer ska detta ske genom beslut i FN:s generalförsamling med kvalificerad majoritet.

För att ge FN en större legitimitet bör FN vara den högsta instansen i vårt federala samhällsbygge. Då har folket möjlighet att välja sina företrädare i generalförsamlingen och därmed möjligheten att utkräva ansvar av sin representant.

1.1.10 Officiella och erkända språk i Sverige

I dagsläget är svenska det officiella språket i Sverige, vilket CUF står bakom. Dessutom regleras det i lagstiftningen om minoriteter att man i Sverige har rätt att få skrifter från

offentlig verksamhet på Sveriges nationella minoritetsspråk. Vidare reglerar Språkkonventionen nordiska medborgares rätt att använda sina egna språk i annat land. Att ha en bred tillgång till offentlig verksamhet på olika språk gynnar mångfald och flerspråkigheten. CUF ser dock att det idag trots dessa rättigheter finns stora språkliga hinder för människor som varken kommer ifrån Norden eller tillhör en av våra nationella minoriteter. Genom att lägga till ett globalt språk i lagstiftningen och konventioner om att tillgängliggöra offentlig verksamhet skulle därför kunna underlätta för andraspråkstalare i Sverige. Därför vill CUF se att människor även har rätt till att ta del av offentlig verksamhet på det engelska språket.

1.2 Europeiska unionen

1.2.1 Framtidens Europa

I ett federalt organiserat Europa måste maktfördelningen mellan de olika nivåerna vara tydlig. Makten utgår från folket och beslut ska fattas så nära människor som möjligt. EU:s fördrag ska ses över och omvandlas till en liberal konstitution som tydligare definierar vilken makt som bör ligga på EU-, medlemslands-, region- och lokal nivå. Vissa politikområden är så pass gränsöverskridande att enskilda stater inte kan, eller bör, hanteras enkom nationellt. Dessa är i synnerhet handel, den inre marknaden, utrikesfrågor, energimarknad, migration och klimatpolitik, men också skydd av rättsstaten samt infrastruktursatsningar. Däremot finns det områden där det tjänar Europas medborgare att behålla som primärt nationella kompetenser, såsom utbildning-, kultur- och arbetsmarknadspolitik, samt sociala rättigheter. Här bör EU fortsatt fokusera på att dela resurser, utbyte och att uppmuntra växelverkan men inte ha någon tvingande makt. CUF ser positivt på den europeiska integrationen, den bör dock ske på medlemsstaternas initiativ och det kan ske i olika hastighet för att värna unionen och dess framtid.

Konstitutionen ska innehålla medborgerliga och mänskliga rättigheter, regler för EU:s institutioner och andra grundläggande delar av EU:s organisation och förhållande till sina medlemmar och medborgare. CUF ser positivt på att EU fortsätter växa och ser gärna att länder inom Europa som uppfyller Köpenhamnskriterierna samt vill gå med i EU får inträda i unionen så snart som möjligt.

För att medlemsländerna ska kunna ha en gemensam politik måste de ge EU vissa befogenheter för att EU:s dömande makt ska ha möjlighet att se till att gemensamma regler respekteras och efterföljs. Hit hör den rätt som EU-domstolen har att bötfälla och straffa

länder som bryter mot EU-lag och rätten som EU har att anta lag och förordningar utan att alla medlemsstater stödjer dem. CUF anser att alla länder som är medlemmar i den Europeiska unionen inte bara ska uppfylla de kriterier som ställdes på länderna vid tillträdet till unionen, som att ha fria och regelbundna val, inneha en oberoende rättsstat, och att politiska fri- och rättigheter, utan även så länge de förblir medlemmar i EU. För att säkerställa detta, ska EU kunna dra in ekonomiska medel som ges till unionens medlemsstater av EU, om de tidigare nämnda kriterierna inte upprätthålls, efter att varningar och sanktioner utfärdats. Detta ska dock inte ses som en sista utväg.

Vid extremt grova överträdelser mot den gemensamma politiken eller de andra medlemmarnas säkerhet bör ett medlemsland kunna uteslutas. Utan dessa befogenheter riskerar EU att bli tandlöst. Genom att EU tar på sig alltmer av den makt som bör ligga på lägre instanser hotar EU sin egen existens. Ett stort problem idag är att EU ofta används som en syndabock för impopulär reglering. Det leder till en allmän skepsis mot EU som i det långa loppet är ett hot mot allt som är gott med unionen; de fyra friheterna, globaliseringen, minskad risk för krig.

1.2.2 EU:s institutioner

För att EU ska få ha makt över medborgarna så är det avgörande att medborgarna också har makt över EU. Därför måste institutionerna kraftigt demokratiseras och regleras i en grundlag för att skydda medborgarna och medlemsländerna från övertramp. EU-kommissionen bör vara en politisk verkställandegren, inte en opolitisk eller teknokratisk institution, och förespråka hela unionens gemensamma intressen. Därtill bör kommissionens sammansättning beslutas av en koalition bildad av en majoritet av parlamentsledamöterna i Europaparlamentet. Spitzenkandidaten-systemet bör reformeras. Ordföranden bör nomineras och väljs med majoritet av Europaparlamentet och godkännas av rådet. Parlamentet bör också kunna när som helst avge ett misstroendevotum mot kommissionens ordförande, en enskild kommissionsledamot eller hela kommissionen. Antalet kommissionsportföljer bör reduceras.

När en lagstiftning utformas på EU-nivå blir det också nödvändigt med juridiska instanser som kan bevaka att dessa lagar följs. Idag ser EU-domstolen till att varken EU eller medlemsländerna stiftar lagar som bryter mot den rådande, men minimala, EU-lagstiftningen samt att lagstiftningen instiftas korrekt. CUF anser att det ska vara möjligt för medlemsländer, enskilda medborgare och organisationer att överklaga lag och domstolsbeslut

till EU-domstolen som agerar högsta instans inom områden rörande EU-lagstiftning. Domstolen bör fortsätta ha rätt att tolka fördrag och döma stater, företag och privatpersoner men domstolens administrativa förmåga stärks för att effektivisera handlägningsprocessen. Från EU:s början har EU-domstolen haft en aktiv roll i skapandet av unionens konstitutionella ordning. Domstolen har förtjänat ett rykte som en av de mest ivriga aktörerna i integrationsprocessen. För att möta den våg av auktoritarism som sveper över kontinenten så behöver EU-domstolen reformeras.

Det krävs reformering av ministerrådet också. För att undvika att enskilda länder blockerar unionen från att göra sitt jobb så bör det vara kvalificerad majoritet på alla politikområden inklusive den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (GUSP), vilket innebär att 55 % av medlemsländerna behöver rösta för, bör dessa medlemsländer då representera 55 % av den europeiska befolkningen. Den blockerande minoriteten (minst fyra medlemsländer som representerar mer än 35 % av EU:s befolkning) bör avskaffas, samtidigt som Ioannina-kompromissen bibehålls. Man bör också öka dess transparens. I allmänhet måste alla dess möten, samt möten i dess underordnade organ vara offentliga och livesändas.

Europeiska parlamentet bör ha initiativrätt att föreslå ny lagstiftning. Förslag bör kunna läggas fram av antingen en politisk grupp, ett utskott eller en grupp av parlamentsledamöter som representerar minst 5 % av parlamentet. För att undvika den cirkus och resursslöseri det är att flytta parlament två gånger i månaden bör det övergå till ett parlament med en plats i Bryssel. Det måste bli lättare att kombinera familjeliv och politiken, därför bör parlamentet inrätta ett system med ersättare i Europaparlamentet, både för att ledamöter ska kunna ta föräldraledighet oavsett kön och för sjukskrivning.

När en lagstiftning utformas på EU-nivå blir det också nödvändigt med juridiska instanser som kan bevaka att dessa lagar följs. Idag ser EU-domstolen till att varken EU eller medlemsländerna stiftar lagar som bryter mot den rådande, men minimala, EU-lagstiftningen samt att lagstiftningen instiftas korrekt. CUF anser att det ska vara möjligt för medlemsländer, enskilda medborgare och organisationer att överklaga lag och domstolsbeslut till EU-domstolen som agerar högsta instans inom områden rörande EU-lagstiftning.

1.3 Informationssamhället

1.3.1 Rätten att få uttrycka sin åsikt

Lagar mot diskriminering fyller ett syfte och är en markering från samhällets sida. Det visar vad vi inte accepterar att människor gör mot varandra. Det är också viktigt för demokratin att man värnar om de grundläggande fri- och rättigheterna, som yttrandefrihet, tryckfrihet, föreningsfrihet, mötesfrihet och religionsfrihet. Det innebär även att extrema och antidemokratiska åsikter, som vi tar avstånd från, ska få uttryckas.

1.3.2 Offentlighetsprincipen och det fria ordet

Offentlighetsprincipen ger, tillsammans med yttrandefrihetsgrundlagen och tryckfrihetsförordningen, svenska massmedier en frihet som är ganska unik vid en internationell jämförelse. Varje svensk medborgare har rätt att få tillgång till alla allmänna handlingar såvida de inte uppfyller kraven för sekretess (TF 2:2). Oavsett om kraven anses vara uppfyllda vid ett enskilt tillfälle ska handlingen prövas gentemot nämnda paragraf varje gång en person begär att få tillgång till handlingen. Vid sidan om offentlighetsprincipen är skyddet för den som väljer att publicera/sända en text mycket starkt.

CUF är kritiska till den utvidgning av begreppet barnpornografi som skedde i slutet av 90-talet. Ett uppmärksammat rättsfall rörande en serieöversättare som fälldes för innehav av barnporr visar tydligt på problematiken. Eftersom definitionen av barn är alla personer under 18 eller personer som inte är fullt köns mogna, blir det en mycket svår bedömningsfråga i många fall, speciellt då det rör sig om, som i det aktuella fallet, mangabilder - en teckningsstil där människor rent generellt framställs med mycket ungdomliga drag. Vad avgör om en avbildad person ska anses vara 17 eller 18 år gammal? Man måste också komma ihåg att det brott som motiverar förbudet mot barnpornografi, inte existerar när det kommer till uppenbart fiktiva bilder. Givet de orimliga konsekvenser det utvidgade barnporrförbudet får kan CUF inte ställa sig bakom att uppenbart fiktiva bilder ska vara kriminaliserade.

1.3.3 Press, radio och tv

Det svenska och internationella medielandskapet är helt annorlunda idag än för några decennier sedan. Presstödet har under lång tid i Sverige varit ett effektivt sätt att upprätthålla mångfald och konkurrens mellan olika medier. Det har möjliggjort att människor i hela landet kunnat ta del av mer än en kritiskt granskande röst. Man kan dock ha många invändningar mot statliga subventioner till fria medier. Till exempel finns risken att presstödet kan

användas som maktmedel av staten gentemot medierna. De senaste årens utveckling visar dessutom att stödet är dåligt anpassat till de verkliga förhållandena på mediemarknaden, samt att regelverket kring stödet har luckor som inbjuder till fusk och överutnyttjande. CUF ser positivt på en reformering av systemet med presstöd. Systemet måste stimulera konkurrensen inom tidningsbranschen. Därtill bör det utredas hur konkurrensen på distributionsområdet kan öka. Idag präglas den branschen i det närmaste av ett monopolförhållande, vilket främst drabbar andra tidningar. Dessutom bör det nya systemet, i enlighet med slutsatserna i medieutredningen från 2016, vara plattformsoberoende för att också innefatta digitala medier.

Public service finansieras via skattsedeln och uppfyller ett syfte i att ha en differentierad och objektiv informationsspridning och nyhetsrapportering samt har ett utbildande syfte samt en del i statens krisberedskap. Följande ska även tillgodoses på de nationella minoritetsspråken och svenska teckenspråk. Däremot bör public service inte ägna sig åt underhållning utan utbildande eller informerande syfte. Därför bör riksdagen ta fram ett nytt sändningstillstånd där man tar hänsyn till de grundläggande behoven av public service och inte innefatta underhållning utan högre syfte. På längre sikt vill vi fasa ut public service men vi anser att man måste täcka upp det utbud som marknaden inte tar över.

När det kommer till beskattningen av massmediernas verksamhet anser CUF att reklamskatten bör avskaffas. Reklamskatt betalas av de som väljer att annonsera i svensk press, medan ingen beskattning tas ut för exempelvis TV-reklam. Det gör att skatten som sådan behandlar massmedierna olika.

1.3.4 Internet och informationsteknologi

Internet har inneburit en revolution för utbytet av tankar och idéer. Varje regel som begränsar friheten på Internet riskerar yttrandefriheten och mångfalden. Ett grundläggande regelverk för att trygga människors integritet och för att förhindra exempelvis brottslighet är dock nödvändigt.

Det är viktigt att medborgare på enkla och smidiga sätt kan ta del av politiska debatter och beslut. CUF ser därför positivt på lokala och regionala initiativ för ökad öppenhet och digital tillgänglighet.

CUF anser att principen om nätneutralitet är vital för en rättvis konkurrens för webbaserade företag, rättvisa för betalande kunder, samt att säkerställa press- och yttrandefrihet på

internet. Detta innebär att all internettrafik ska behandlas likvärdigt. Detta gäller oavsett innehåll, mottagare, avsändare, plattform eller användare.

Informationsteknologi kan också stärka demokratin genom att medborgare konsulteras i digitala omröstningar och enkäter, på så vis kan deras åsikter och upplevelser göras till en del av fullmäktiges och riksdagens beslutsfattande. Även kontakten med myndigheter kan stärkas och förenklas med informationsteknologi. CUF anser att alla ärenden och kontakter med myndigheter som inte kräver eller kraftigt förenklas av fysisk närvaro ska kunna skötas över internet.

Diskussionen kring Internet har på senare år kommit att koncentreras till upphovsrätten och fildelning. Det är fullt förståeligt att upphovsmän eftersträvar ett skydd för sina innovationer och kompositioner. Den nya upphovsrättslagen har dock tagit några steg för mycket i sin iver att trygga upphovsrätten.

Kopiering för privat bruk har sedan länge setts som något helt naturligt, men har i princip gjorts olagligt. Dessutom begränsar den nuvarande lagstiftningen konsumenters rätt att själva förfoga över de produkter man lagligen införskaffat. CUF anser att all typ av kopiering för privat bruk ska legaliseras. Upphovsrättsskyddet bör förkortas till tio år efter verksframställan. Det är också av stor vikt att upphovsrättslagstiftningen är harmoniserad inom EU.

Att upphovsrättslagstiftningen ska vara harmoniserad i EU innebär dock inte att den ska vara begränsande och skadlig för yttrandefriheten, innovationen och kunskapen. Att internet ska förbli en plats där idéer, tankar, kultur och konst delas och upplevs fritt är inte något som endast ska gälla Sverige, utan i hela unionen. Därför motsätter sig CUF EU:s beslut om artikel 15 om länkskatt och artikel 17 om censurfilter i det så kallade upphovsrättsdirektivet.

Vi i CUF ser också att upphovsrätten innebär ett fullgott skydd för den som är upphovsrättsinnehavare för datormjukvara. Vi anser därför att man även i fortsättningen inte ska tillåta mjukvarupatent i Europa. Det måste möjliggöras för en person som redan erlagt avgift för ett konstnärligt eller litterärt verk att offentligt framföra eller visa upp det, även under tiden då detta är upphovsrättsskyddat, så länge syftet inte är att kapitalisera på verket.

Den så kallade privatkopieringsavgiften (tidigare kassettavgift) som läggs på lagringsmedia administreras helt av privata intresseorganisationer enligt de principer de finner lämpliga. Det

kan vi i CUF inte acceptera, och vi kan inte heller se att det på annat sätt är möjligt att distribuera dessa avgifter på annat sätt. Därför vill vi avskaffa privatkopieringsavgiften.

CUF vill också förändra skuldbördan när det handlar om kopiering av upphovsrättskyddat material. Den som laddar ner eller på annat sätt tillgodogör sig upphovsrättskyddat material bör inte vara ansvarig för att kontrollera huruvida materialet gjorts tillgängligt på laglig väg. Det bör i stället vara den som gör kopian tillgänglig som gör sig skyldig till ett brott.

Vidare anser CUF att upphovsrättslagen bör ses över så att inte fängelsestraff kan utdömas för brott där framställning av verk skett för privat bruk eller i ideellt syfte. Brotts mot upphovsrättslagen ska behandlas på samma sätt som andra brott. Detta innebär att företag inte ska tvingas ge ut exempelvis abonnentuppgifter till privata aktörer – brottsutredning ska skötas av polisen.

1.4 Federalism

1.4.1 Federalism är maktindelning

Vi ser idag behovet av fem tydliga arenor för problemlösning. Det är kommunerna, regionerna, staten, EU samt den globala nivå som idag utgörs av FN. För varje nivå är det självklart för oss som demokratiförespråkare att det är den folkvalda församlingen som fattar de avgörande besluten. Det är också naturligt att det verkställande organet på varje arena är underställt den folkvalda församlingen. Det innebär att kommunstyrelsen ska väljas av och ha kommunfullmäktiges förtroende, regionstyrelsen regionfullmäktiges förtroende, regeringen riksdagens, liksom kommissionen ska åtnjuta Europaparlamentets förtroende.

För att säkerställa att vi inte får en samhällsutveckling där varje enhet börjar åta sig mer makt än de har befogenheter till är det viktigt att det finns en tydlig konstitution som klargör vem som får fatta beslut och hur de får fattas. Vissa grundläggande rättigheter som aldrig får kränkas, som rätten till liv och frihet, samt yttrande-, åsikts-, religions- och tryckfrihet, bör också definieras i konstitutionen. Konstitutionen måste också reglera hur makten ska granskas. Det är också helt naturligt att det i Sverige liksom i EU finns en författningsdomstol dit enskilda, företag, föreningar och samhällsnivåer kan vända sig om de känner att någon enhet har satt sig över konstitutionen. På samma sätt behövs tydliga kompetenskataloger som reglerar var vilka beslut ska fattas. Kompetenskatalogerna ska inte finnas med i konstitutionen men ska utgöra ett komplement. För att en fråga ska kunna flyttas uppåt i

hierarkin måste det ske på de mindre arenornas initiativ. Det vi nu har beskrivit är en federal samhällsordning.

Det centrala i ett federalt samhällsbygge är att man bygger underifrån, närmast människan. Med tanke på att makten bör byggas underifrån är kommunernas (liksom alla andra nivåers) självstyre grundläggande. Det är också rimligt att kommuner och regioner har möjlighet att begära utträde ur den svenska statsbildningen.

1.5 Lag och rätt

1.5.1 Personlig integritet

CUF vill skapa ett öppet och demokratiskt samhälle där människor kan känna sig trygga. Rätten till personlig integritet, var och ens möjlighet att styra över sina egna tankar och sin egen kropp är ett grundläggande fundament i det öppna och demokratiska samhälle som vi som liberaler kämpar för. Vi vill inte skapa ett övervakningssamhälle.

Det finns idag inte någon enhetlig definition av begreppet personlig integritet i svensk lagstiftning. Det behövs en generellt tillämplig bestämmelse till skydd för den personliga integriteten, definierad och uttryckt i lagen. En sådan reglering kommer att bli värdefull när det ropas på hårdare tag eller snabba lagstiftningsprocesser.

CUF är av åsikten att massövervakningens intåg och institutionalisering inte bara är integritetskränkande utan också ineffektiv och orättfärdig. Myndigheter, såsom FRA, med det ursprungliga syftet att signalspana mot främmande makter för information med militära ändamål har i stället börjat spana på den svenska civilbefolkningen med polisiära ändamål. Därför borde den öppna polisens rätt att få ta del av FRA:s underrättelseinhämtning fråntas då det inte är en angelägenhet för rikets säkerhet och nationens intressen, medan Säkerhetspolisens rätt att få del av FRA:s information borde kvarstå. FRA:s verksamhet borde sedermera läggas om och enbart riktas mot signalspaning utanför Sveriges gränser. Inom ett lands egna gränser är det polisen som ansvarar för att upprätthålla lag och ordning medan Försvarmakten ansvarar för att försvara landets suveränitet och intressen. Den uppdelningen vill vi därmed tydliggöra. I och med att EU-domstolen ogiltigförklarat det så kallade ”datalagringsdirektivet” så anser vi att tillhörande svensk lagstiftning omedelbart ska rivas upp.

Sveriges lagar bör anpassas efter sin tid och teknologiskt uppdateras så att statliga trojaner och bakdörrar med syfte att övervaka misstänkta görs totalt olagliga, det vill säga att rätten till kryptering och internetsäkerhet garanteras i lag.

Integritetsskyddsmyndigheten är för svag och liten för att klara av sitt omfattande uppdrag. I en liberal stat är det viktigt att de granskande och rättighetsskyddande aktörerna är stora nog att klara av att värna individens fri- och rättigheter. Myndigheten bör därför bland annat få i uppdrag att proaktivt driva tillsynsärenden mot aktörer som behandlar data, myndigheten bör få ökade befogenheter att vidta åtgärder mot tjänster som bryter mot gällande dataskyddslagstiftning samt att myndigheten bör få tydligare uppdrag att särskilt granska övriga offentliga myndigheters hantering av data.

För varje svensk medborgare sparas en mängd data, i många fall personlig och känslig, i olika register. Denna är i många fall viktig för att offentliga samt privata institutioners uppdrag ska kunna genomföras. Samtidigt medför detta en risk för att medborgares integritet kränks. För att minimera risken att personuppgifter används i annat syfte än det menade bör privatpersonen ha en insyn i hur dessa uppgifter lagras och används. I fallet med kreditupplysningar meddelas den berörda personen när en begäran av kreditupplysning görs. Detta minskar risken för felaktig användning av informationen.

CUF anser att medborgare ska ha möjligheten att ta reda på om känsliga data om en själv, exempelvis läkarjournaler, taxeringsdata, eller domar begärts ut. Vi anser även att det ska vara möjligt att få reda vilken typ av data som finns sparad samt vad den används till på ett lättillgängligt sätt.

Svenska personnummer anger idag för de flesta födelsedatum, födelseplats och juridiskt kön. Vidare är de publika handlingar som är lätta att tillgå. Dagens personnummer räcker inte heller alltid till alla folkbokförda. Personnummer kan användas för att underteckna exempelvis köp vilket gör identitetsstöld både lätt och lönsamt i dagsläget.

CUF anser att dagens fyra sista siffror i personnumret som är kopplade till juridiskt kön och födelseplats ska ersättas med fem slumpmässiga siffror och framöver fortsätta tilldelas varje person. Det bör vara kapabelt att fungera över lång tid även för en ökande population utan återanvändning. Vidare bör personnummer inte vara publika på samma sätt som idag där de kan publiceras i publika register av privata associationer.

I en tid där alltmer information lagras digitalt och möjligheterna ökat för stat och andra aktörer att i sin tur övervaka informationsflödet är det viktigt att det fortsätter finnas verktyg för att skydda sin information från vakande ögon. Kryptering skyddar inte bara företagshemligheter eller ens privata filer, utan kan även vara ett medel för att undgå auktoritärt maktmissbruk på statlig nivå.

CUF förordar att Sverige i fortsättningen ska vara ett föregångsland för privatpersoners och företags möjlighet att skydda sin digitala information genom metoder som kryptering, utan att krypteringstjänster ska kräva bakdörrar som ovillkorligt kan utnyttjas av stat eller myndighet. På samma sätt anser CUF att Sverige ska sträva efter att vara ett föregångsland på integritetsområdet och använda integritet som en konkurrensfördel för att locka hit både företag och privatpersoner.

En viktig liberal grundprincip är den om informerat samtycke som grunden för överenskommelser och avtal. Tyvärr är det alltför vanligt att denna princip frångås i så kallade "End User Licence Agreement" (EULA) för många digitala produkter, genom att avtalen görs så långa och svåra att många konsument saknar förmågan att ta till sig dem. Därför vill CUF se en konsumentskyddsreglering som kräver att End User Licence Agreements är läsbara och enkla att ta till sig för personer med den juridiska kunskap och läsförmåga som kan förväntas av genomsnittsmedborgaren.

1.5.2 Polisiära resurser

Polisens närvaro i samhället har en starkt brottsförebyggande effekt. Därför är det viktigt att det finns tillgång till polis i landets alla kommuner under dygnets alla timmar. I storstäderna måste det finnas tillgång till polis i varje stadsdel. För att klara det behöver fler poliser utbildas.

För att höja attraktionskraften för polistjänster i de glest befolkade regionerna krävs kraftfulla åtgärder. Polisen måste också ges möjlighet att anställa fler civilanställda för att klara administrativt arbete. Genom att renodla arbetsuppgifterna kan polisen ägna sig åt att sköta rent polisiära uppgifter.

Det är av yttersta vikt att stoppa den centralisering som nu pågår, med färre polisstationer och nedläggning av kommunikationscentraler. Lokalkännedom är viktigt i ett brottsförebyggande arbete.

Närpolisverksamhet är ett av de viktigaste vapnen i kampen mot brottslighet, i synnerhet ungdomsbrottsligheten. Närpolisen har större förutsättningar att arbeta utifrån lokala behov och förutsättningar, och har goda möjligheter att bygga upp kontakter med lokala institutioner, organisationer och allmänheten. Även om brottsligheten blir alltmer internationell krävs den lokala förankringen för att kunna åstadkomma resultat.

För att kunna lösa riktigt grova brott, och då i synnerhet våldsbrott och sexualbrott, är det till stor nytta att kunna identifiera de som tidigare begått liknande brott. CUF anser att en stark samverkan mellan poliser och andra lämpliga aktörer är viktig. När information delas mellan aktörerna får inte den personliga integriteten glömmas bort. Poliser ska endast få hämta ut känsliga uppgifter efter beslut i domstol. Proportionalitetsprincipen måste råda där man väger intresset av att bekämpa grov brottslighet mot intresset att se till den enskilda människans integritet. Om DNA-registret missbrukas eller information läcker ut ska staten vara skyldig att betala ut skadestånd till den drabbade.

CUF tycker att den organiserade brottsligheten som har ett intimt förhållande med ekobrottslighet måste prioriteras hos polisen, framför allt eftersom dessa två brottstyper tenderar att förekomma oroande nära vår vardag via krogverksamhet i storstadsregioner, där organiserad brottslighet svartbeskattar krogar.

När det gäller arbetet mot den organiserade brottsligheten anser CUF det vara befogat att tillåta buggning, riktade mikrofoner, pejlingsutrustning och öka polisens möjligheter att arbeta med täckidentitet. När en person har blivit buggad ska denna få information om detta i efterhand. CUF ser också att det kan vara nödvändigt med bevisprovokation och infiltration i särskilda fall, men det är här viktigt att lagstiftningen klargörs och blir tydlig. Den personliga integriteten måste alltid försvaras och får inte kränkas mer än i yttersta undantagsfall. Dessa undantagsfall måste vara tydligt lagfästa. CUF vill verka för att den svenska terrorlagstiftningen tas bort och inkluderas i annan lagstiftning.

Poliser i yttre tjänst bör förses med kroppskameror för att säkra bevisning och stävja både våld mot tjänsteman och eventuellt övervåld från polisens sida. Det filmade materialet ska omfattas av sekretess och det material som inte är av vikt som bevismaterial ska automatiskt och med regelbundenhet raderas efter minst tre veckors förvaring.

1.5.3 Ett starkt och tryggt domstolsväsende

Alltför ofta råkar både åtalade, målsägare och vittnen ut för diskriminerande behandling i våra domstolar. En kontinuerlig vidareutbildning i mångfaldsfrågor och jämställdhetsfrågor för alla som arbetar inom rättsväsendet är av yttersta vikt. All särbehandling minskar förtroendet för det svenska rättsväsendet. Alla människor måste ställas lika inför lagen.

CUF vill ha ett decentraliserat domstolsväsende, där varje mål kan behandlas snabbt och effektivt. Det är dyrt och tidskrävande att transportera fångar som sitter i häkte på annan ort. Det är också lättare att få vittnen att ställa upp vid rättegångar om man inte har för långa avstånd till domstolen. Vi vill sätta stopp för centraliseringen av domstolar. Rättssäkerheten kräver en märkbar decentralisering.

CUF anser att systemet med politiskt tillsatta nämndemän i svenska domstolar sätter rättssäkerheten på spel. Idén om att folkviljan ska representeras i den dömande makten bygger på idéer från innan rättsstaten fanns på plats. Folkviljan kommer till uttryck i lagarna, och rätten har till uppgift att följa denna folkvilja i sitt dömande. Nämndemannasystemet ger snarare utrymme för att frångå den demokratiska lagstiftningen och måste därför avskaffas i sin helhet. Jury bör, liksom nämndemän, överhuvudtaget inte förekomma i svensk rätt och därmed inte heller som idag inom tryckfrihetsmål.

Det är helt oacceptabelt att domare använder sig av en subjektiv bedömning. För att döma ifall med barn inblandade måste domaren vara specialutbildad för detta.

1.5.4 Tydligare straffskalor

Straffskalan måste vara relevant i förhållande till brottet. Det är dags att man ser över straffskalorna för all brottslighet så att de står i proportion till brottet. Brotts som kränker en annan människas rättigheter – våldsbrott, rån och liknande – måste straffas hårdare i förhållande till brott mot staten eller brott som bara drabbar förövaren själv. Vi anser dock att straffets längd inte är det betydande i frågan utan bara att brottet och straffet ska stå i proportion till varandra.

CUF anser att det bör finnas en möjlighet att döma unga mellan 18–20 år till samma straff som vuxna över 21 år i de fall åklagaren kan visa att den tilltalade har gjort så skyldig till allvarlig upprepade brottslighet eller annan kriminalitet som är förenad med gängbildning. Vi behöver hindra nyrekryteringen till gängkriminalitet och motverka att unga personer som inte

kan dömas till lika hårda straff utnyttjas av äldre. Därför anser CUF att straffen för dem som begår brott tillsammans med yngre eller anstiftar dem att begå brott behöver skärpas.

Benådning utförs idag av regeringen, en politisk instans. CUF anser att den självklara benådningsinstansen ska vara i det system som har den juridiska kompetensen. Högsta domstolen bör därför vara instansen för benådning.

Permission ska ses som en del i rehabiliteringen av den dömda och dennes anhöriga. Detta verktyg får dock inte användas på ett oförsiktigt och naivt sätt, utan ska ses i relation till brottets natur, återfallsrisk och internens sociala behov såsom kontakt med sin familj.

1.5.5 Straff bygger på två delar

Straff bygger traditionellt sett på två delar; en avskräckande effekt och vård. Eftersom vi tror att människor kan förändras ska kriminalvården utgå från att alla människor har något gott inom sig och kan förändras.

Samhället anser att vissa brott är värre än andra och därför har vi en differentierad straffskala. Ett brott som sker under påverkan av en psykisk sjukdom är så pass starkt knutet till sjukdomen att inget straff kan utdömas. Därmed bör en psykiskt sjuk person gå fri då hen blivit friskförklarad efter att ha genomgått rättspsykiatrisk vård.

CUF inser att återfallsbrottslighet ofta har sin grund i att brottsliga just suttit i fängelse, på grund av att det där ofta knyts sociala relationer med andra kriminella. Vi vill därför, för att undvika den återfallsbrottslighet som följer av detta, att fotboja ska användas när det är ett fullgott alternativ.

CUF anser att det är viktigt att alla människors straff döms utifrån brottet som är begånget. Därför anser CUF att domstolarna inte bör se till om en person blivit av med ett arbete som en förmildrande omständighet vid bedömning av straffets längd, eftersom vi strävar efter likhet inför lagen.

Kriminalvården har till uppgift att förbereda interner för ett liv utan brottslighet genom individanpassad verksamhet (t ex utbildning, arbetsträning eller social färdighetsträning). Mer resurser måste tillföras kriminalvården för att undvika att fängelsetiden blir ett förvar och en plantskola för fortsatt brottslighet. CUF ser positivt på att utveckla samverkan mellan yrkesutbildningar, SFI, näringslivet och kriminalvården. Ett sådant system skulle kunna

möjliggöra att interner lär sig en utbildning medan de avtjänar sitt fängelsestraff och sedan kommer i arbete direkt när de bli frisläppta. Detta minskar risken för återfall.

Samtliga interner ska ha en individuell utvecklingsplan som ska följas under strafftiden. Behandlings- och rehabiliteringsinsatserna för personer med skadligt bruk och psykiskt sjuka måste förbättras. Att träffa psykolog ska vara en del av internens individuella utvecklingsplan.

CUF vill också förbjuda användandet av oövervakade kommunikationsmedel bland de dömda och införa störningsutrustning på landets samtliga slutna anstalter. Det är ett välkänt faktum att dessa ofta används för att planera nya brott som sedan genomförs vid nästa permission.

1.5.6 Brottsoffer och vittnen

Det är viktigt att också stödja de som utsatts för brott, i synnerhet när det gäller våldsbrott. För att skapa rättstrygghet för människor som blir utsatta för brott utomlands måste rättshjälpslagen förändras i de delar som rör brott utomlands. Den måste medge rätt till rättshjälp baserat på straffsats och inte enbart om det gäller sexualbrott eller särskilda skäl. Idag är det svårt för brottsoffer att få ut sitt tilldömda skadestånd, därför anser CUF att så fort en person blivit tilldömd skadestånd så ska staten betala ut detta till brottsoffret. Sedan är det statens uppgift att kräva in pengarna av gärningsmannen eller försäkringsbolaget.

Barn som blivit vittnen till våldsbrott, t.ex. i hemmet, ska alltid betraktas som brottsoffer. Också de som ska vittna vid rättegångar kan behöva stöd och hjälp. Idag är vittnesstödet en helt ideell verksamhet som inte har resurser att alltid finnas till hands. Den organisation kring vittnesstödet som redan är uppbyggd fungerar bra, men behöver mer resurser för att kunna få bättre genomslag. Ett av de största hoten mot dagens rättssystem är när vittnen avstår från att vittna. Att vittnen skräms till tystnad av rädsla för sin egen säkerhet och sitt liv kan vi aldrig tolerera. Inte heller kan vi tolerera att brottslingar kan hota sig fria från rättvisans gång. Därför vill CUF utveckla och utöka vittnesskyddet.

CUF vill inte se ett införande anonyma vittnen i svenskt rättsväsende. Vittnesmål från anonyma källor är till sin natur mer opålitliga och enligt Europadomstolen får en dom inte helt eller i avgörande delar baseras på anonyma vittnesmål. Samtidigt strider ett sådant system mot grundläggande rättsstatliga principer, framför allt då den tilltalade inte tillåts bemöta eller ställa frågor kring de bevis som läggs fram i rätten. Att införa ett system för

anonyma vittnen som förmodligen inte skulle få någon större reell inverkan på domstolsbeslut i Sverige på bekostnad av viktiga rättsstatliga principer vore inte önskvärt.

1.5.7 Anhöriga till kriminella

En grupp i samhället som ofta glöms bort är de anhöriga till kriminella. Precis som det finns stöd för dem som utsatts för brott ska det också finnas stöd för anhöriga till dem som begår brotten. De anhöriga behöver stöd under till exempel rättegången och sedan måste förbättringar ske så att de har bättre möjlighet att hålla kontakten med den dömda under tiden i fängelse.

Fängelserna måste ha barnvänliga besöksrum som så mycket som möjligt liknar hemmiljö, för att familjerna ska kunna återgå till ett normalt liv när föräldern kommit ut från fängelset.

1.5.8 Trafficking

Trafficking, olaglig internationell handel med och exploatering av människor och tjänster, är ett fruktansvärt brott som måste bekämpas med kraft av hela samhället. Sverige har, genom undertecknandet av FN:s Människohandelsprotokoll, förbundit sig att ställa människohandlare inför rätta och vidta åtgärder mot den organiserade brottsligheten. För att detta ska kunna genomföras krävs mer resurser till kampen mot trafficking. Ett stort fokus ligger på den trafficking som syftar till handel med sexuella tjänster, minst 500 000 kvinnor och barn säljs varje år till lokala prostitutionsmarknader i Europa (enligt IOM, International Organization for Migration). Flera hundra kvinnor, många av dem under 18 år, säljs varje år till Sverige.

För att bekämpa människohandel och människoexploatering krävs en rad nationella åtgärder, allt ifrån effektiv lagstiftning till ökat stöd till offren för människohandel och människoexploatering. Bland annat måste kravet i lagtexten på ”otillbörliga medel” tas bort för att lagstiftningen mot människohandel ska bli mer tillämplig och effektiv. Vid Polismyndigheten finns idag alldeles för få polistjänster för arbetet med att kartlägga och förhindra människohandel och människoexploatering. CUF kräver ökade anslag till Polisen så att de har möjlighet att avsätta tillräckliga förebyggande och ingripande insatser mot människohandel och människoexploatering i hela landet. Tullverket måste också få befogenhet att ingripa vid misstanke och Åklagarmyndigheten måste få mer resurser för att möjliggöra fler åtal mot människohandel och människoexploatering. På EU-nivå behöver Europol och Frontex få mer resurser för arbetet mot människohandel och människoexploatering.

De personer som utsatts för trafficking måste få tillfälligt uppehållstillstånd för att kunna stanna i landet och vittna i den kommande rättegången mot de som utnyttjat dem och tjänat pengar på dem mot deras vilja. De personer som vill ansöka om permanent uppehållstillstånd bör få en snabb och välvillig behandling. De bör få permanent uppehållstillstånd av humanitära skäl.

1.5.9 Brott mot bönder och landsbygdsföretagare

Vi ser idag att exempelvis bönder blir utsatta för hot och trakasserier på sin egendom. CUF vill därför stärka skyddet för hemfridszonen så att även lantbrukare ska kunna känna sig trygga på sin fastighet.

Det bör bli lättare att få tillstånd för att övervaka skogs- och entreprenadmaskiner samt dieseltankar. Detta för att stävja maskin- och dieselstölder. För detta bör man kunna få tillstånd att övervaka särskilda maskiner eller åtlar på en viss jaktmark, oavsett var de befinner sig, genom en anmälan till länsstyrelsen snarare än ett vanligt ansökningsförfarande.

Skogsägare, jordbrukare, skogsbolag och fotofirmor bör också kunna få tillstånd att använda drönare för att göra översyner av jordbruks- och skogsmark eller ta landskapsfotografier, förutsatt att det inte sker i tätbebyggt område. Risken att man råkar fotografera individer eller privat tomtmark bör kunna vägas mot nyttan samt kostnads- och tidsvinsterna kameraförsedda drönare och smarta kamerasystem ger.

1.5.10 Sexualbrott

Europadomstolen fastslog redan 2003 genom Bulgariendomen ett krav på att alla sexuella handlingar som inte bygger på samtycke ska vara straffbelagda. Därför ställer sig CUF starkt positiv till den reform som innebar att samtycke och frivillighet blev en central del i den svenska sexualbrottslagstiftningen. CUF vill därutöver se att fler delar av sexualbrottslagstiftningen omfattas av oaktsamhetsrekvisit som ett subjektivt rekvisit. Detta för att göra lagstiftningen heltäckande och på så sätt kunna säkra fällande domar även i de fall där uppsåt inte kan styrkas, men där gärningsmannen med tanke på omständigheterna borde ha förstått att offret inte deltog frivilligt. CUF verkar alltså för att allt sex utan samtycke eller frivillighet kriminaliseras.

CUF anser dock att en viss personlig mognad måste finnas för att en människa ska kunna samtycka till sexuella handlingar. Dagens strikta femtonårsgräns är ett alltför trubbigt verktyg och har ställt till med stora problem i praktiken.

Idag kan straffen för sexuella ofredanden och våldtäkt vara oproportionerligt låga och grovheten variera. Detta skapar osäkerhet och otrygghet i rättssystemet. CUF vill se en tydligare straffskala och vill därför införa brottsrubriceringarna ”Synnerligen grov våldtäkt” och ”grovt sexuellt ofredande” för att underlätta att sexualbrottslingar döms och lagförs.

Att rättsstaten inte klarar av att utreda brott är något som skadar förtroendet enormt. Problematiken med icke genomförda utredningar är extra påtaglig när det kommer till sexualbrott, där förövaren ofta är en i offrets närhet. Det skapar en otrygghet och en oro som gör det svårt att återgå till sin vardag. Därför anser CUF att det behöver göras extra åtgärder för just dessa brottsoffer.

CUF anser att akuta besök på grund av vård och spårsökning vid sexuella övergrepp ska vara avgiftsfritt i samtliga regioner för att alla ska ha lika möjlighet att söka vård samt ha möjlighet att få rättslig upprättelse.

CUF anser att besök för vård och spårsökning vid sexuella övergrepp ska vara avgiftsfritt i samtliga regioner för att alla ska ha lika möjlighet att söka vård samt ha möjlighet att få rättslig upprättelse.

1.5.11 Straffmyndighetsålder

Idag är straffmyndighetsåldern 15 år, vilket innebär att en person under 15 år inte kan ställas inför rätta. Vi anser att straffmyndighetsåldern är för hög och därmed oproportionerlig med hänsyn till barnets ålder och mognad. Det råder inga tvivel om att en 13-åring förstår att brottsliga handlingar kan leda till straffrättsliga påföljder, därför anser CUF att straffmyndighetsåldern bör sänkas till 13 år för brott som medför minst ett års fängelse. Ungdomar mellan 13 och 15 ska inte kunna dömas till fängelse utan endast ungdomsvård/sluten ungdomsvård.

1.5.12 Det förebyggande arbetet

Vägen till ett kriminellt liv börjar oftast med en tuff barndom och en förlorad tilltro till det svenska samhället. Därför vill CUF att alla kommuner ser över att utveckla en samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritid. SSPF verkar för att fånga upp ungdomar som är i riskzon för att motverka risker för ett kommande kriminellt liv.

Vidare krävs tydligt riktade nationella och kommunala arbetsmarknadsinsatser i de områden där gäng rekryteringen är som högst. CUF ser positivt på ett samverkan mellan den privata sektorn och kommunala verksamheten för att fånga upp en stor bredd av ungdomar.

1.6 Trossamfund

Svenska staten och kyrkan är separerade, men ännu finns spår av statskyrkans tid kvar i svensk lagstiftning. Exempelvis driver skatteverket in kyrkoavgiften. Det är orimligt att staten har ansvar för ideella föreningars medlemsavgifter och således anser CUF att staten ska upphöra med denna verksamhet som rätteligen bör utföras av samfunden själva. Vi anser även att kriterierna för det så kallade trossamfundsbidraget bör ses över, då dess kriterier är otydligt formulerade.

I nuläget tvingar staten genom begravningsavgiften både medlemmar och icke-medlemmar från i princip samtliga av Sveriges kommuner att betala till Svenska kyrkan. Kyrkan ska vara skild från staten. CUF vill istället att begravningsavgiften ska vara kommunal och att det ska vara upp till varje kommun att upphandla omhändertagandet och gravsättningen av avlidna.

Då Svenska kyrkan är en fristående organisation finns det ingen anledning för svenska partier att utgöra grunden för kyrkomötet. CUF vill därför att Centerpartiet ska sluta ställa upp i kyrkovalet. En reformering av detta system är emellertid en fråga som kyrkan måste fatta beslut om. Det är rimligt att CUF:s och Centerpartiets ledamöter i kyrkomötet tills vidare verkar i enlighet med ovanstående.

Idag får inte personer under 18 år själva bestämma över vilket trossamfund de tillhör, detta då vårdnadshavare alltid måste vara delaktiga i beslut gällande den minderårigas religiösa tillhörighet. Trosuppfattning och religiös tillhörighet är något oerhört personligt som enbart individen ska kunna styra över. Därmed anser vi i CUF att den nuvarande lagstiftningen ska ändras så att personer under 18 år kan bestämma själva över vilket trossamfund de vill tillhöra eller om de inte vill tillhöra något alls.

1.7 Försvarspolitiken i Sverige

1.7.1 Försvarets uppgift

Den svenska Försvarsmaktens främsta uppgift är att försvara Sveriges nationella integritet och möjliggöra att Sverige kan stå som en självständig internationell aktör. Den bör också

kunna hjälpa Sveriges allierade, och genomföra internationella insatser. Sverige ska aktivt delta i europeiska insatsgrupper, demokratifrämjande insatser och NATO-insatser vid erhållande av medlemskap försvarsalliansen. Sverige och EU har ett moraliskt ansvar att hjälpa andra länder att uppnå frihet och demokrati. Folkförankring av försvarspolitiken och försvaret fås genom att riksdag, regering och försvarsledning är öppen och tydlig med Försvarsmaktens syfte, mål och inriktning. Modern krigsföring skiljer sig till del från tidigare erfarenheter. En kombination av de gamla markinvasionerna men med nya digitala invasioner som tillsammans attackerar samhällskritiska institutioner, civila och militära mål för att bryta ner försvarsförmågan. Därför är det en av statens viktigaste uppdrag att skydda strategiskt viktiga mål mot fysiska såväl som digitala attacker och tillse att samhällskritiska funktioner kan samarbeta under kris. Den nya hybridkrigsföringen ställer höga krav på Försvarsmaktens bredd och kunna snabbt ställa om till fysiska liksom digitala hotbilder.

1.7.2 Personalförsörjning

Då staten inte bör erhålla makten att tvinga människor till arbete är det inte försvarbart att ha allmän värnplikt under fredstid. Sveriges försvar ska bygga på ett yrkesförsvar som har förmågan att utföra operationer likväl hemma som internationellt med syftet att främja fred. Försvarsmakten och Plikt- och provningsverket ska få de anslag som krävs för att säkerställa en kvalitativ personalförsörjning.

Systemet för anställda soldaters lönesättning har alldeles för låg flexibilitet och är för centralstyrt för att kunna möjliggöra en effektiv personalförsörjning till de ytterorter där militära regementen återfinns. Det finns idag också stora administrativa problem med den centrala administrationen av löner inom Försvarsmakten. Lönesättning och administration av löner bör därför hanteras av de enskilda regementena.

För att säkerställa att rätt typ av människor tjänstgör i Försvarsmakten ska ett noggrant urval av sökanden genomföras. CUF anser att tvinga människor till arbete är oförsvarbart och därför bör de delar av totalförsvarspliktlagen som legitimerar tvångsarbete avskaffas.

För att Försvarsmakten ska kunna tilltala fler i samhället krävs det att en trygg arbetsplats säkerställs. Därför bör det aktiva arbetet för jämställdhet expanderas. Kompetens ska alltid värderas högst och aspekter som kön, religion och etnicitet ska aldrig stå i vägen för en karriär. CUF anser att det är viktigt att fortsätta arbeta för jämställdhet i försvaret där kompetensen hos samtliga potentiella soldater oavsett kön, religion och sexuell läggning kan tas tillvara utan att någon känner sig diskriminerad eller särbehandlad; det är dock viktigt att

kraft läggs på att skapa en effektiv organisation. Vidare skall det alltid råda nolltolerans mot sexuellt utnyttjande, mobbning och andra former av ofredanden. CUF vill att pliktrådets ställning ska höjas och att deras organisering ska ses över i syfte att stärka de värnpliktigas rättigheter och se till att missförhållanden upptäcks och åtgärdas. Därtill bör Försvarsmaktens anmälningsfunktion om oegentligheter stärkas.

1.7.2.1 Yrkesförsvar

Sveriges försvar ska bygga på ett yrkesförsvar som har förmågan att upprätthålla beredskap i Sverige likväl lösa internationella uppgifter. Ett yrkesförsvar är möjligt men ställer högre krav på Försvarsmakten som organisation och som arbetsgivare. Systemet för anställda soldaters lönesättning har alldeles för låg flexibilitet och är för centralstyrt för att kunna möjliggöra en effektiv personalförsörjning till de ytterorter där militära regementen återfinns. Det finns idag också stora administrativa problem med den centrala administrationen av löner inom Försvarsmakten. Lönesättning och administration av löner bör därför hanteras av de enskilda regementena. Anställda soldater måste ges möjlighet till en bättre löneutveckling för att konkurrera mot civila motsvarigheter. Vidare anser CUF att lagen om tidsbegränsad GSS/K anställning ska tas bort. Försvarsmakten ska inte säga upp personal för att de arbetat för länge i organisationen.

1.7.2.2 Värnplikt

Även i tider av fred är det viktigt att Sverige står redo och rustade mot utomstående hot. CUF ställer sig därför positiva till allmän värnplikt. Den långsiktiga personalstyrkan inom Försvarsmakten ska ändock utgöras av ett starkt yrkesförsvar.

Värnplikt är ett nygammalt fenomen i den svenska Försvarsmakten och i det svenska samhället i stort. Efter att värnplikten återinförs finns det mycket som måste göras för att modernisera och komma i kapp moderniseringen som skett i övriga samhället. Värnplikt är inte vilket uppdrag som helst. De som blir pliktade sätter ofta sina liv på paus för att försvara det gemensamma med livet som insats. I detta otroligt nobla antagande måste de känna att de får det stöd de behöver innan, under och efter sin värnplikt. För att värnplikten ska göra detta krävs reformer på tre olika områden: mönstring och urval, ersättning och rättigheter. För att försvaret ska bli en attraktiv arbetsplats som lockar kompetent arbetskraft måste mönstringen och befattningsutbildningarna bli mer transparenta. Därför verkar CUF för att Försvarsmaktens befattningsguide ses över för att ge en mer noggrann och verklighetsbaserad bild av alla de befattningsutbildningarna som värnpliktiga förväntas genomföra. I nuläget tvingas värnpliktiga att avbryta sin värnplikt på grund av anledningar som skulle kunna

upptäckts med bättre kravprofiler. Plikt- och Prövningsverket behöver därför kontinuerligt uppdatera kravprofilerna för befattningar för att uppmärksamma tidigare skador och saker som kan hindra de värnpliktiga i utbildning. Vidare finns det personer som vill genomföra värnplikt fast en vapenfri sådan. Det ska finnas som en möjlighet vid mönstring på Plikt- och Prövningsverket.

Värnpliktiga ska få skälig ersättning för sitt arbete. Ersättningarna bör indexregleras likt statliga bidrag som CSN för att de inte ska hamna efter inflationen eller bli offer för politiskt fjäsk. Det är också viktigt att förplägnadsersättning, som ersättning värnpliktiga får när den inte är i tjänst för att täcka mat, reflekterar de kostnader som ersättningen är till för att täcka. Det är orimligt att matkostnaden som Konsumentverket uppger för unga och vuxna är högre än den ersättning som värnpliktiga får. Dessutom bör värnpliktiga likt annan personal i Försvarsmakten få rätt till ersättning för skarp tjänst som exempelvis högvakt. Detta eftersom säkerhetsrisken är den samma oavsett om man är pliktad eller anställd.

Dagens värnpliktigas rättigheter ska utvecklas. Bland annat måste värnpliktigas psykiska stridsvärde prioriteras högre. Värnplikten är både fysiskt och psykiskt krävande. Värnpliktiga behöver ha bättre tillgång till samtalsstöd och kuratorer, utan att behöva motivera sitt mående, för att fler ska klara sin värnplikt och trivas. Oavsett vart värnpliktiga genomför sin tjänstgöring bör det finnas tillgång till en kurator eller psykolog. Vidare behövs systemet för disciplinåtgärder utredas för att skapa ett ensat system. Detta för att motverka att värnpliktiga på olika förband men gjort samma fel får olika disciplinära åtgärder.

Under en värnpliktigs tjänstgöring finns det många uppgifter som den värnpliktiga tvingas att genomföra. En av de uppgifterna ska inte vara att ofrivilligt skickas till ett annat land för NATO-insats.

1.7.2.3 Officerskåren

Efter värnplikten eller arbete som GSS/K ska soldater kunna välja mellan olika officersutbildningar, för att hitta den som passar den egna individen. Detta är viktigt för att kunna hitta olika typer av befattningar och specialister.

CUF ser även positivt på Särskild Officersutbildning (SOFU) det vill säga en kortare officersutbildning för personer med tidigare högskolepoäng inom för Försvarsmakten relevant område, och Reservofficersutbildningen, för den som vill kombinera officersyrket med sitt civila arbete.

Vidare ser CUF positivt på de förmåner som tillkommer officerskadetter såsom betalt boende, hemresor, studiematerial och gym. Samma gäller specialistofficerskadetter som har motsvarande förmåner plus får en procentuell del av sin tidigare lön.

Likt värnpliktiga ska kadetternas dagsersättning också indexregleras och ökas för att följa samhällets prisutveckling för att främja goda villkor inom Försvarmakten. Den som är kadett ska inte straffas på grund av inflationen.

Efter examen måste officerslönen och löneutvecklingen vara marknadsmässiga för att förhindra att officerare slutar.

1.7.2.4 Veteraner

Veteran är den som har varit anställd i Försvarmakten och gjort insatser internationellt eller nationellt, med eller utan vapen. Det är av stor vikt att veteraner garanteras rätt stöd och vård av Försvarmakten eller finansierad stöd och vård av Försvarmakten.

1.7.3 Ekonomisk försörjning av Försvarmakten

För att försvaret ska kunna utföra sina tilldelade uppgifter måste anslagen öka omgående till minst 2 % av BNP, en förutsättning för ett svenskt NATO-medlemskap. Om försvaret ska kunna utföra sina olika uppgifter i en föränderlig omvärld måste organisationen ha en stabil finansiering inför framtiden. Därför är det viktigt att CUF verkar för en långsiktig ekonomisk försörjning. Försvarmakten och Plikt- och provningsverket ska få de anslag som krävs för att säkerställa en kvalitativ personalförsörjning. Försvaret behöver bli färre myndigheter för att då bli effektivare därför ska Fortifikationsverket läggas ner och alla dessa byggnader, övningsfält med mera av militärt intresse ska återgå till Försvarmakten. Detsamma gäller Försvarets materielverk som också ska uppgå i Försvarmaktens ordinarie organisation.

1.7.4 Jämställdhetsarbetet i försvaret

Försvarmakten ska vara en trygg arbetsplats. Därför bör det aktiva arbetet för jämställdhet expanderas och genomföras på samtliga förband kontinuerligt. Kompetens ska alltid värderas högst och aspekter som kön, religion och etnicitet ska aldrig stå i vägen för en karriär. CUF anser att det är viktigt att fortsätta arbeta för jämställdhet i försvaret där kompetensen hos soldater och officerare/specialister oavsett kön, religion och sexuell läggning kan tas tillvara utan att någon känner sig diskriminerad eller särbehandlad. Vidare ska det alltid råda nolltolerans mot sexuellt utnyttjande, mobbning och andra former av ofredanden. Den som utsätter kollegor/andra värnpliktiga ska sägas upp/avskiljas från sin värnplikt.

Försvarsmakten värdegrundsarbete måste fortsätta och gå ner i alla led för att motverka diskriminering och kränkningar. Därtill bör Försvarsmaktens anmälningssfunktion om oegentligheter stärkas.

Idag är värnplikten könsneutral och Försvarsmaktens jämställdhetsarbete måste därför även visas i materialanskaffningen. Det är totalt underkänt att värnpliktiga, anställda soldater och officerare får material som inte passar dem oavsett kropp.

1.7.5 Totalförsvaret

Försvarsmakten kan göra mycket men inte allt, därför är det av stor vikt att det finns ett civilförsvaret. Tillsammans skapar dem totalförsvaret och motståndskraft mot den som attackerar Sverige.

Det som är viktigt i totalförsvaret är samarbete mellan samhällsviktiga funktioner. Polismyndigheten, Försvarsmakten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, kommuner och regioner behöver öka samarbetet och tillsammans öva för att upptäcka sårbarheter och motverka dem.

Sverige måste vara rustade att stå emot psykologisk krigsföring och desinformation även när krig inte förklarats. Polismyndigheten, Försvarsmakten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, kommuner och regioner behöver även tillse att ha plan för gråzons krig likväl konventionellt krig. Ansvariga myndigheter måste ges tydliga och tillräckliga resurser för att hantera uppgifterna. CUF anser att svenska försvaret ska vidareutveckla försvar mot psykologisk krigsföring som desinformation och cyberattacker.

Kommuner och regioner bör kontrollera anställdas krigsbefattningar för att säkerhetsställa samhällsviktiga funktioner personalförsörjning vid höjd beredskap. Detta för att motverka dubbla befattningar och tydliggöra för personal om plats för att inställa sig vid kris.

Sveriges krisplanering är bristfällig, vilket inte minst blev tydligt under coronapandemin. Det saknades krislager med nödvändig materiel och en fungerande samverkan mellan ansvariga myndigheter. Sverige kan inte vänta med att reformera krisberedskapen till nästa kris kommer. Sverige måste utveckla sin krisplanering i form av materiel. Därför bör fler krislager börja användas igen och upprättas. Gamla krislager och skyddsrum ska återanvändas och rustas upp. Detta ansvar ligger på främst MSB men även på kommuner och regioner.

En stark och aktiv frivilligorganisation bidrar ytterligare till att folkförankra försvaret och försvarspolitikerna i Sverige. Frivilligorganisationerna ska ses som en resurs som kan användas i det civila samhället. Det kräver att de får ekonomiska resurser för att klara av denna uppgift.

1.7.6 Internationella försvarssamarbeten

CUF anser att Sverige ska gå med i NATO utan förbehåll. Vi ser positivt på eventuella NATO-baser på svensk mark. Däremot är det viktigt att Sverige fortsatt är en konstruktiv kraft i det globala nedrustningsarbetet. När Sverige blivit medlem i försvarsalliansen NATO ska vi vara en liberal och demokratisk röst. CUF anser att Sverige ska verka för en fortsatt demokratisk utveckling i NATO, där mer fokus läggs på att försvara de gemensamma värdena om demokrati och mänskliga rättigheter.

1.7.6.1 Nordiskt försvarssamarbete

Våra nordiska grannländer har historiskt legat oss nära, kulturellt, politiskt och militärt. Det är en närhet som innebär att vi står inför liknande hot och bemötandet bör således vara gemensamt. Det nordiska militära samarbetet, Nordefco, är därför något vi ser som positivt och som bör fördjupas. CUF anser att Sverige fortsatt ska fördjupa försvarssamarbetet med övriga nordiska och baltiska länder, och då i synnerhet Finland.

1.7.7 Officerskårens personalförsörjning

Dagens officerskår präglas av alltför långtgående akademisering och saknar tyvärr kontaktytor med övriga samhället. CUF vill därför se en reformerad officersutbildning som bygger på en civil, akademisk examen som följs av en praktiskt inriktad militärutbildning. Detta leder till en godare spetskompetens som är behövlig i ett decimerat försvar. Ett exempel på alternativ modell är den brittiska Sandhurst-modellen.

1.7.8 Sveriges vapenlagstiftning

CUF anser att Sveriges vapenlagstiftning idag tyvärr försvårar för medborgarna för mycket i allmänhet och ibland till och med motverkar vapensäkerheten. Exempel på detta är att man måste ansöka om licens att köpa ett specifikt, individualiserat vapen istället för att få tillstånd att köpa ett vapen av en viss typ. Dessutom finns regler som förbjuder att man förvarar sitt vapen i någon annans vapenskåp när man är på besök i till exempel en jaktstuga. Ytterligare underligheter i lagen handlar om obrukbara vapen, vilket bara är onödig byråkrati och förhindrar handel med exempelvis historiskt och kulturellt värdefulla vapen. CUF vill

förenkla vapenlagstiftningen och att polisen ska fokusera sitt arbete på att bekämpa förekomsten av olagliga vapen i samhället, inte de lagliga.

Idag är det väldigt svårt för den som vill att ha fler än fyra jaktvapen, vilket kan hända om man har flera för jakt och sen till exempel får ärva ett till vapen. Det finns undantag att ansöka om men då måste man motivera varför man vill ha det extra vapnet och att man till exempel ärvt ett och därmed kanske är känslomässigt fäst vid vapnet är inte ett giltigt skäl. CUF ser inga problem med att de som redan har vapen skaffar fler vapen, eftersom de redan ansetts lämpade för de vapen de har. Kan vapenägare förvara vapnen på rätt sätt ser CUF inga hinder i att gränsen för maxantal tillåtna vapen ska tas bort och alla vapenlicenser prövas på lika sätt, oavsett vilket i ordningen det är.

Ljuddämpare på vapen är något som är otroligt bra för alla som använder vapen. Det kan skydda hörseln för jägare, barn som följer med på jakt, men främst även jakthundar. I många sorters jakt har man jakthund som hittar och sedan följer efter ett vilt. Det viltet kommer antingen så småningom gå förbi en passare, eller så kommer en jägare gå fram till viltet och skjuta. Oavsett vad så kommer hunden vara nära när smällen från skottet kommer, vilket riskerar att skada ett av hundens viktigaste sinnen i sammanhanget. Att då, som idag, kräva att jägare söker licens för att få ha ljuddämpare är inte rimligt och det kravet måste tas bort. CUF vill därför att det vid köp av ljuddämpare ska räcka med att visa upp sin vapenlicens och sedan få köpa en ljuddämpare som passar till vapnet i fråga.

Licensen man får när man har vapen eller andra tillstånd är just nu i fysisk pappersform. Den måste tas med för att man ska kunna köpa ett vapen, eller till och med bara köpa ammunition. Det innebär att den som behöver inta kan inhandla ammunition till helgens jakt på väg hem från jobbet utan att ha med licensen. CUF anser att licensen måste gå att göra digital.

När en vapenägare väl har licens på sitt vapen är det strikt hantering av det, vilket det självklart ska vara. Förutom att vapenägaren ska ha vapenskåp som har många krav på sig gällande till exempel att det ska väga flera hundra kilo, så får vapenskåpen inte vara vart ägaren vill utan måste vara på adressen denne är folkbokförd om inte undantag söks. Det innebär att en person som till exempel flyttat för studier eller annan anledning måste ta med sig vapenskåpet till sin nya bostad, i stället för att ha det kvar hos till exempel sina släktingar som bor där jakten ska utföras. Undantag från denna regel är svår att få och det hela leder till en dyrt och framför allt onödig transport av vapen som i grunden är farliga. CUF anser att det är mer rimligt att det endast ska krävas en anmälan till polismyndigheten som har hand om licenser för att meddela vilken adressvapnen förvaras på.

1.7.9 Självförsvarsverktyg

För att stärka rätten och möjligheten till självförsvar bör det vara tillåtet att inneha och bruka pepparsprej i självförsvarssyfte.

1.8 Nationella minoriteter och urfolk

En viktig del av demokratin är också att majoriteten respekterar de nationella minoriteterna och urfolken, något som delar av det svenska samhället idag brister med att göra. Genom att stärka deras språk, kultur och historia kan detta förändras. Vad gäller urfolket samers ställning i Sverige menar CUF att ett svenskt ratificerande av ILO:s konvention 169 skulle utgöra en viktig pusselbit för en förbättrad tillvaro för det samiska folket.

De nationella minoriteterna och urfolket samerna måste ha rätt att få samhällsinformation på sina egna språk, något som inte borde göras av en halvstatlig mediekoncern. Det mest rättvisa och marknadsanpassade sättet att hantera frågan är helt enkelt att göra en offentlig upphandling för de inslag det från statligt håll anses vara nödvändigt att förmedla. På så sätt kan marknadens alla aktörer konkurrera på lika villkor.

Det samiska folkets ställning som ett urfolk i Sverige behöver stärkas för att Sveriges ska kunna uppfylla sina folkrättsliga förpliktelser. En viktig del är då att det samiska folkets självbestämmande stärks och görs reellt, vilket i huvudsak kanaliseras genom Sametinget. CUF menar att Sametingets nuvarande organisation, som en förvaltningsmyndighet under regeringen, är problematisk och hämmar det samiska folkets självbestämmande. Därför vill vi att det svenska Sametinget intar en konstitutionellt oberoende ställning likt det norska Sametinget och tillåts ha större makt på lokal, nationell och internationell nivå.

1.8.1 Revision av minoritetsspråken

Det som vanligtvis benämns som "samiska" är egentligen en grupp av flera nära besläktade dialekter. Detta riskerar att missgynna tillhandahållandet av statlig informations- och nyhetsförmedling. Därmed ser CUF att de nationella minoritetsspråken ska vara följande: de samiska språken, romani, jiddisch, finska och meänkieli. Det är också viktigt att tillräcklig utbildning för lärare i minoritetsspråk säkerställs så att vi kan erbjuda fullgod utbildning inom de nationella minoritetsspråken i hela landet.

Enligt forskning är älvdalska ett eget språk skilt från svenskan och därför bör det erkännas som ett regionalspråk enligt Europarådets språkstadga om nationella minoritets- och regionalspråk.

1.9 Tid

CUF anser att sommartiden är både onödig och skadlig varför vi enbart bör använda oss av normaltid.

2 Människan

Att varje människa är unik är utgångspunkten för all CUF:s politik. Varje människa ska ges utrymme att växa utifrån sina egna förutsättningar och all diskriminering är därför förkastlig. Det kan aldrig accepteras att något annat än dina handlingar ligger till grund för hur du blir behandlad. Att behandlas utifrån det kollektiv du påstås tillhöra inskränker din frihet. Huvudregeln är alltid att anpassa samhället efter människorna som lever i det, inte att anpassa människorna efter samhället och systemen. Den förkastliga jantelagen – som säger att du inte får sticka ut eller tro att du är något - genomsyrar alldeles för stora delar av det samhället, och för att samhället ska vara anpassat till individen och inte systemet är det av största vikt att jantelagen avlägsnas helt och hållet.

2.1 Hälsa och sjukvård

En god hälso- och sjukvård av hög kvalitet är en rättighet, och den enskilda människan eller patienten ska vara utgångspunkten för den vård som ges. Den svenska sjukvården ska självfallet vara baserad på vetenskap och beprövad erfarenhet och ska ligga i framkant vad gäller forskning och innovation.

Den svenska sjukvården är högkvalitativ med goda behandlingsresultat och behandlingar som tillhör de absolut bästa i världen. Flera svenska sjukhus placerar sig dessutom i topp på flera världsrankningar år efter år. Dock har svensk sjukvård under alltför lång tid präglats av en sjunkande tillgänglighet med längre väntetider som följd. Det beror till stor del på bristen på personal, en centrering av vård från primärvård till sjukhus och en otydlig styrning och finansieringsmodell, som har lett till stora regionala skillnader, där var man bor har betydelse för den vård man får och hur länge man får vänta på den. CUF anser därför att det svenska sjukvårdssystemet behöver reformeras i grunden. Utgångspunkten för detta måste vara att stärka patientens rätt till framför allt valfrihet.

Genom att reformera sjukvården med utgångspunkt i varje människas förmåga och rätt att själv välja kommer det vara möjligt att stärka upp och rätta till de brister som har uppstått efter en alltför lång tid av politisk handlingsförlamning

2.1.1 Styrning och finansiering

Det viktigaste med vården är att säkra en god tillgänglighet för alla. En individs förutsättningar ska inte påverka tillgången till en kvalitativ svensk sjukvård. CUF verkar

därför för att sjukvården i grunden fortsatt ska vara skattefinansierad, med goda möjligheter till att kunna teckna exempelvis privata försäkringar och vård av privata utförare för de vårdtagare som efterfrågar det. Dessutom ska det vara regionerna fritt att själva sätta patientavgifterna och CUF vill även att gränsen för att nå upp till högkostnadsskyddet bör höjas.

På längre sikt verkar CUF för ett sjukvårdssystem som i huvudsak finansieras genom obligatoriska privata sjukvårdsförsäkringar. Genom skattesubventioner till resurssvaga grupper och direkt statlig finansiering för de som inte har någon möjlighet alls att själv bekosta en vårdförsäkring skulle systemet fortsatt erbjuda god vård till alla, oavsett förutsättningar. Försäkringarnas kostnad bör regleras så att de inte får baseras på riskfaktorer som ålder, tidigare sjukdomshistoria, inkomst eller liknande och regelverket måste också utformas så att försäkringsbolagen inte kan neka en kund att teckna försäkring.

Försäkringsbolag med en högre riskprofil – till exempel en högre andel äldre, multisjuka eller kroniskt sjuka kunder – bör också kompenseras för detta genom statliga omfördelningsmekanismer.

Inom ramen för dagens sjukvårdssystem anser vi att ambitionen höjas gällande antalet privata alternativ för vårdtagaren att välja mellan. Regionerna ska på längre sikt få en huvudsaklig roll som reglerande, kontrollerande och finansierande aktör i sjukvården snarare än idag då regionerna är de som utför största delen av sjukvården. Därtill anser CUF att regioner måste sluta särbehandla de offentligt drivna enheterna genom exempelvis att täcka upp eventuella underskott med skattemedel. Alla aktörer inom en region ska ges lika förutsättningar.

Regioners självstyre ska värnas. Därför ska riktade statsbidrag inom sjukvården som medför ytterligare administration förbjudas. Då det är regionerna som har ansvaret över sin verksamhet är det också regionerna själva som ska bestämma hur dess resurser används.

Idag är den regionala ojämlikheten i vården ett stort problem. Var man bor i landet påverkar i stor utsträckning vårdens tillgänglighet och kvalitet. Dessa ojämlikheter måste bekämpas. Därför behöver sjukvården i större utsträckning öka sin samordning av resurser och kunskaper regioner emellan, detta bidrar inte bara till att ojämlikheter minskar utan även till högre kostnadseffektivitet.

CUF anser att regionerna ska ha en enhetlig övre åldersgräns på 20 år [IA1] för fri tandvård. Var i landet du bor ska inte avgöra när du börjar betala för din egen tandvård.

De medicinska journalsystemen bör anpassas och göras mer tillgängliga för att bättre möta patientens behov av transparens, integritet och användarvänlighet. CUF vill därför verka för att införa ett centralt sjukjournalssystem som gör att varje vårdtagares digitala journaler kan tillgås och uppdateras direkt från landets vårdgivande enheter. Detta måste kombineras med ett säkert loggsystem där varje inloggning i en journal registreras. För att skydda patienternas integritet ska en upplysning skickas till patienten varje gång ens journal öppnats. För en samordnad vårdprocess måste regionernas sjukjournalssystem kunna kommunicera med varandra samtidigt som en hög patientsäkerhet bibehålls. Dagens vårdmottagare läser på mer och vill veta vad den får för vård, och journalsystemen bör uppdateras för att möta dessa behov.

2.1.2 Digitalisering

Digitaliseringen är en viktig del av en modern och tillgänglig sjukvård. CUF anser att digitala vårdkontakter och digitala verktyg bör vara en större del av svensk sjukvård. Systemet ska integrera IT och AI i högre grad än idag och vara utformat på så vis att hanteringen upptar minsta möjliga arbetstid för sjukvårdspersonalen. Idag orsakar regioners brist på kompetens inom digitalisering stora administrativa problem för vårdpersonalen, och därför behöver den digitala kompetensen utvecklas i hela vårdkedjan och även på ledningsnivå.

Flera vårdaktörer bedriver idag endast vård digitalt utan en faktiskt fysisk vårdcentral. CUF ser positivt på framväxten av digitala vårdcentraler då de ofta erbjuder god vård med hög tillgänglighet och korta väntetider. Samtidigt är regelverken ofta krångliga och behöver därför ses över.

Eftersom dessa aktörer ofta inte har någon faktisk fysisk vårdcentral kopplat till en region att få ersättning från så bör det vara staten genom exempelvis Socialstyrelsen som betalar ersättningen för dessa besök. Detta gör att regionerna inte behöver lägga allt större andel av sin primärvårdsbudget för att betala ut ersättningar för digitala besök.

Flera digitala vårdgivare ger idag vård till patienter från regioner som de inte har avtal med. Detta har resulterat i skenade kostnader för regioner som inte har avtal med digitala vårdgivare i så kallade utomlänsersättningar. Detta dränerar den ordinarie primärvården på resurser. Det har heller inte gått att påvisa att den ökning av digitala vårdbesök har lett till en lättnad på den ordinarie primärvården, För att stärka både den fysiska och digitala primärvården vill CUF att digitala vårdgivare endast ska få ta del av besöksersättning från de besök som sker med patienter vars hemmahörande region har avtal med dessa vårdgivare.

Digitala mottagningar är ofta ett bra första steg för till exempel triagering innan man får fysisk vård och digital KBT-terapi visar väldigt positiva resultat. Digitala mottagningar ska fortsatt inte behöva bedriva en fysisk verksamhet, utan ska kunna fortsätta göra det de gör bäst: att bedriva vård på nätet. Målsättningen är att de administrativa och digitala delarna av sjukvårdsutövandet ska medföra minimal belastning för sjukvårdspersonalen samtidigt som patienternas integritet garanteras.

2.1.3 Läkemedel

Processen för den offentliga finansieringen av läkemedel måste göras om i grunden. Idag går allt för stor del av sjukvårdens kostnader till läkemedel som visar svag eller ingen effekt. Därför verkar CUF för att vårdgivares betalning av läkemedel ska genomföras först då behandlingen visar effekt, istället för när läkemedlet köps in eller levereras. Den nya processen ska involvera stat, regioner och läkemedelsföretag, där företaget fortfarande har kontroll över prissättningen.

Höga kostnader för avancerade läkemedel är ett problem och regioner bör därför arbeta på att införa en maxtaxa på behandlingar, till vilket vårdtagaren kan komplettera med privata medel. På så vis begränsas de offentliga utgifterna för behandlingar utan att vårdtagaren förlorar möjligheten att välja en dyr behandling. Ett liv är ovärderligt, men kostnader för behandling för en patient får inte tränga bort behandlingar av andra patienter.

Utvecklingen av antibiotikaresistenta bakterier är en stor samhällsutmaning. Ju mer antibiotika som skrivs ut, desto mer ökar risken för detta. Idag efterföljs inte de riktlinjer som finns i tillräckligt hög utsträckning. EU behöver därför ta fram tydliga strikta riktlinjer för användningen av antibiotikapreparat.

2.1.4 Kompetensförsörjning

Kompetensförsörjning är en av de största utmaningarna inom vården idag, särskilt på Sveriges gles- och landsbygd. Samtliga regioner upplever idag en stor brist på framförallt specialistsjuksköterskor och specialistläkare inom allmänmedicin. För en långsiktigt stabil kompetensförsörjning krävs det att yrkena inom vården blir mer attraktiva och att vårdpersonal får högre valfrihet vad gäller val av arbetsgivare. Även vissa utbildningar till bristyrken inom vården måste reformeras. CUF ser därför negativt på att specialistutbildningar för sjuksköterskor läggs ner där behov av specialistsjuksköterskor finns.

Specialistutbildningarna ska bestå av mindre teori och mer praktiskt lärande. Detta för att säkerställa att specialistutbildade snabbt kan sätta sig in i sitt nya område och kan arbeta självständigt i snabbare takt än idag. CUF ställer sig positiva till att specialistutbildningar för sjuksköterskor ska motsvara läkares specialisttjänstgöring, det vill säga att utbildningarna sker inom ramen av en anställning med lön. Vi ser även positivt på att läkare med läkarlegitimation får möjligheter att starta egna mindre primärvårdsverksamheter för att avlasta primärvården och öka valfriheten.

Vårdpersonal är en otroligt viktig yrkeskategori som innehar en nyckelroll i Sveriges välfärd. Ungas intresse att gå in i vårddyrket som undersköterska eller vårdbiträde har dock minskat vilket är ett växande problem. För att klara av kompetensförsörjningen måste utbildning, arbetsvillkor och arbetsförhållanden förbättras. Statusen för undersköterskeyrket behöver höjas. För att uppnå detta krävs att grundutbildningen och specialistutbildningen för undersköterskor standardiseras.

Idag upplever många medarbetare inom vården att allt mer arbetstid går till administration istället för behandling och omvårdnad. CUF vill att den aktiva tiden med patienter ska ökas vilket gör administrativ personal, som till exempel medicinska sekreterare, viktiga för minskad administrativ arbetsbörda för läkare och sjuksköterskor. CUF anser därför att antalet utbildningsplatser för detta yrke bör öka. Om en administrativ uppgift ej kräver en medicinsk utbildning bör den inte heller utföras av utbildad vårdpersonal.

2.1.5 Primärvård och den nära vården

Svensk sjukvård har på grund av ett alltför stort sjukhusfokus blivit ineffektiv. Många patienter som kunde ha fått vård i primärvården eller via sjukvårdsrådgivningen behandlas i stället på sjukhusen, där kostnaderna per patient är mycket högre. Dessa patienter riskerar dessutom att tränga ut de patienter som faktiskt behöver vård på sjukhusen.

Därför vill CUF att primärvården ska byggas ut och nyttjas i en mycket högre grad än idag. Den specialiserade slutenvården är det som främst ska bedrivas på sjukhus. Ett högre utnyttjande av primärvården besparar de mer specialiserade och kostnadskrävande vårdinstanserna på resurser och ökar därmed tillgängligheten för personer i behov av specialiserad vård. Viss öppenvård som idag bedrivs på sjukhus bör även kunna bedrivas inom ramen för primärvården. Primärvården ska vara den vårdnivå i Sverige som har det främsta ansvaret för det hälsofrämjande arbetet.

Svensk primärvård är i stort behov av utbyggnad. Därför vill CUF att samtliga regioner ska använda sig av Lagen om valfrihet (LOV) system för primärvården, så att även privata aktörer ska kunna bedriva primärvård i hela landet. Ingen särbehandling ska vara tillåten, utan alla vårdgivare ska kunna konkurrera med lika grundförutsättningar.

Listningstak, som idag finns på vårdenheterna bör flyttas till de enskilda läkarna, för en jämnare arbetsbörda. Taket bör vara utformat på ett sådant sätt att det tar olika behandlingsstrategier i beaktning.

Mobila mottagningar är ett koncept som CUF ser positivt på och anser att fler regioner bör tillämpa. Ett steg i att expandera primärvården är att göra vården mer tillgänglig, och genom att regioner tillgodoser de patienter som bor långa sträckor från en mottagning med mobila team av vårdarbetare blir vården mer jämlik. Då stärks även vården på landsbygden. Ungdomsmottagningars tillgänglighet i landet är även i stort behov av förbättring, och därför vill vi att särskilda mobila ungdomsmottagningar inrättas.

2.1.6 Kommunal vård och omsorg

Det är inte bara Sveriges regioner som bedriver sjukvård och omsorg. Mycket av arbetet görs även i kommunerna. Äldre måste få välja hur de vill bo även när de fått behov av vård och omsorg, antingen om de vill fortsätta att bo hemma med hjälp av hemtjänsten eller om de vill bo på ett särskilt boende. CUF anser att LOV ska vara obligatorisk för alla kommuner och finnas i alla instanser såsom hemsjukvård, hemtjänst, LSS-boenden och äldreboenden. Hemsjukvården bör dessutom vara kommunens ansvar över hela landet och ska ha ett nära samarbete med kommunens andra ansvarsområden. Vidare har behovet av såväl medicinsk expertis som regelrätta läkarbesök har blivit allt större bland äldre, inte minst på landets äldreboenden. Kommuner bör därför få möjlighet att anställa egna läkare för att möjliggöra både nära vård för den äldre och skapa fler karriärvägar för läkare. Utöver det bör samarbetet mellan de olika kommunala verksamheterna öka, då de av naturliga skäl är väldigt sammanflätade. Detta skulle även öppna för att kunna erbjuda fler fasta tjänster som är verksamhetsöverskridande.

Medicinelegering bör vara nationellt överskridande istället för bundet till kommunen som det är idag. Detta för att främja den fria rörligheten och minska bördan på sjuksköterskor. Det bör även ses över om det fortsatt ska ligga på sjuksköterskornas bord att ge medicinelegering, eller om man till exempel ska ha ett standardiserat "nationellt prov" som annan administrativ personal kan ha ansvar över.

Vi ser positivt på ytterligare privatisering av äldreomsorgen och är positiva till ett ersättningssystem likt skolpengen. Det ska även vara tillåtet med tilläggstjänster utöver bastjänsten för de som efterfrågar detta.

2.1.7 Sjukhusvård

Landets sjukhus bedriver idag en vård i världsklass. Ofta toppar svenska sjukhus internationella rankningar när det kommer till aspekter som kvalitet. Dock har sjukhusvården under lång tid dragits med problem som hög kostnadsutveckling och viss ineffektivitet. Dessutom har landets alla akutmottagningar blivit en självklar första ingång till vården istället för sin vårdcentral. Samtidigt ställer kraven på nya behandlingstekniker stora krav på fastighetsinvesteringar och investeringar i medicinsk teknik som tynger ner flera regioners ekonomiska situation och därmed till viss del tränger ut viktiga investeringar i exempelvis primärvården.

Sjukhusen bedriver en mycket omfattande verksamhet, allt från öppenvårdsbesök på mottagning till avancerad högspecialiserad vård. Det har även blivit en stor skillnad i utbudsnivåer mellan olika sjukhus. Samtidigt som stora universitetssjukhus har ett alltför omfattande utbud har de mindre länssjukhusen behövt stängas helt eller lägga ner flera verksamheter vilket har lett till att allt fler får färdas alldeles för långt för att även få enklare vård. Man kan inte förvänta sig att det ska finnas ett lika stort utbud överallt i hela landet och CUF ser därför positivt på en ökad centralisering av högspecialiserad vård. På detta sätt kan resurser samordnas och utnyttjas bättre inom regioner men också regioner emellan.

Idag arbetar Socialstyrelsen med att centralisera och samordna den nationella högspecialiserade vården, den vård som bara bedrivs på ett eller ett fåtal ställen i hela landet. Eftersom staten pekar ut var och hur denna vård ska bedrivas är det inte heller mer än rätt att de också får stå för kostnaderna. Därför vill CUF att staten fullt ut finansierar den nationella högspecialiserade vården genom prestationsbaserade bidrag till de regioner som utför den.

Medan valfriheten inom primärvården och den nära vården är ganska väl utbyggd i flera regioner ser det inte likadant ut för slutenvården och för specialistvården. Även detta vårdområde behöver i högre utsträckning omfattas av fritt vårdval och CUF är positiva till etableringar av helt privatfinansierade sjukhus samt till att upphandla mer sjukvårdsverksamhet.

Flera sjukhus har idag mottagningar som bedriver öppenvård på dagtid. Dessa anser CUF med fördel kan flyttas ut till primärvården för att komma närmare invånarna och för att dessutom frigöra tid, resurser och lokaler för den vård som faktiskt måste finnas på plats fysiskt på ett sjukhus

2.1.8 Psykisk ohälsa

Människor som lider av psykisk ohälsa måste få den hjälp som krävs för att bli friska. En förutsättning för att behandlingar ska bli framgångsrika är en snabb kontakt med den psykiatriska vården. Väl inom den psykiatriska vården måste behandlingarna vara så välplanerade, samordnade och effektiva som möjligt.

CUF anser att frågan om ungas psykiska hälsa ska prioriteras högre politiskt. Mer resurser måste avsättas lokalt och regionalt för att vården ska kunna utreda bakomliggande problem för varje individ så att denna kan få bästa möjliga vård. Även mer medel för forskning bör avsättas nationellt kring den ökande psykiska ohälsan som vi ser i de yngre generationerna.

Det finns även växande problem med psykisk ohälsa och ensamhet hos äldre. CUF anser att dessa problem måste tas på större allvar. Vården i allmänhet men särskilt hemsjukvården ska jobba aktivt med den psykiska ohälsan hos äldre så att färre lider och fler får vård.

Det fria vårdvalet ska självklart också gälla inom psykiatrin, och ungdomar ska även fortsättningsvis kunna söka psykiatrisk vård avgiftsfritt. CUF ställer sig positiva till att ungdomar som fyllt 18 år och har en pågående behandlingskontakt med Barn- och Ungdomspsykiatrin fortsatt ska kunna behandlas på BUP om det ur behandlingssynpunkt är lämpligt. Detta ska ske i samråd med patienten, och övergången mellan BUP och vuxenpsykiatrin måste självfallet ske ordnat och utan tidsglapp. Flera regioner har enheter som kallas för unga vuxna där personer inom just den yngre vuxenåldern behandlas för att underlätta övergång mellan BUP och vuxenpsykiatri. Denna vårdform anser CUF bör utvecklas och finnas i hela landet.

Psykiatrisk vård måste bli mer tillgänglig och möta människors behov av hjälp. För att avlasta såväl BUP som den övriga psykiatriska vården behövs mer resurser till barnrättsorganisationer vilkas arbete är ytterst viktigt för samhället. Till exempel är samtalsstöd som tillhandahålls av ideella organisationer via telefon är en viktig resurs för människor som vill söka hjälp för psykiska ohälsa då stöd kan ges direkt. CUF vill därför att en nationell telefonlinje med möjlighet till samtalsstöd dygnet runt för exempelvis

suicidprevention införs. Från och med året man fyller 16 ska man kunna påbörja och genomföra en neuropsykiatrisk utredning utan vårdnadshavares tillstånd eller vetskap.

Ätstörningar är allvarliga samhällsproblem som kräver kontinuerligt arbete. CUF ser därför negativt på att ätstörningskliniker stänger eller får begränsade öppettider under exempelvis sommaren trots att behov av dessa finns. Ungdomar som lider av ätstörningar behöver idag ofta söka hjälp för ytterligare psykisk ohälsa vid olika vårdinstanser. För att ungdomar som lider av psykiska sjukdomar utöver ätstörningar ska få effektiva behandlingar måste vårdinstanser inom både psykiatrin, primärvården, och andra instanser såsom kommuner och elevhälsovården samarbeta i högre grad än idag.

Idag kan psykiatrin be polisen hämta människor som exempelvis lider av psykos eller är självmordsbenägna genom så kallad handräckning. Denna typ av åtgärd har blivit allt vanligare och tar allt mer av polisens resurser i anspråk. CUF anser att psykiskt sjuka behöver vård och inte polishjälp. Därför vill CUF att alla regioner bör införa psykiatriambulanser, särskilda ambulanser bemannade med specialistsjuksköterskor och vid behov väktare som kan hämta upp dessa personer istället. På detta sätt får de sjuka bättre hjälp samtidigt som polisen får mer resurser att använda till annan viktig verksamhet.

Skolan bör spela en aktiv roll när det kommer till att förebygga psykisk ohälsa hos unga. CUF kräver därför att det ska finnas en bra skolhälsovård med kuratorer, skolpsykologer, läkare och skolsköterskor som finns tillgängliga i ungas vardag. Statliga riktlinjer för ett maxtak gällande antalet elever per kurator eller skolpsykolog bör tas fram för att sedan efterföljas av alla skolans huvudmän. CUF anser också att obligatoriska psykiska hälsokontroller borde införas och vara en del av skolhälsovårdens förebyggande arbete mot psykisk ohälsa. Genom att unga kallas till en psykisk hälsokontroll en gång per år hos skolhälsovården kan psykisk ohälsa upptäckas och rätt åtgärder sättas in tidigt för ungdomar i behov av det. CUF vill se ett ”one-way in” system för skolungdomar i behov av stöd. Oavsett om man har psykiska, fysiska eller sociala problem eller en otrygg hemmiljö ska man kunna vända sig till elevhälsan, som ska få ett tydligt ansvar för att man får tillgång till det stöd eleven är i behov av.

HBTQIA+ personer löper betydligt högre suicidrisk än sina heterosexuella jämnparter. CUF vill därför att det nationella suicidpreventiva arbetet anpassas för att möta den kraftigt ökade suicidrisken hos HBTQIA+ individer.

2.1.9 Mödravård

Idag är förlossnings- och mödravården otillräcklig i många delar av Sverige. Det leder till stor osäkerhet och oro för många blivande och gravida föräldrar. I många regioner är förlossnings- och mödravården underprioriterat, något som lett till att barnmorskor hellre söker sig till arbeten i till exempel Norge, vilket i sin tur lett till osäkerhet på många BB-avdelningar och förlossningsmottagningar. CUF anser att ett jämställt land bör prioritera förlossnings- och mödravården lika högt som den övriga vården, med högkvalitativ akut mödravård och god tillgång till allmän vård i större delen av landet

2.1.10 Internationella adoptioner

CUF anser självklart att det är mycket tragiskt att det finns barn som adopteras bort mot deras familjer vilja och i praktiken kidnappas. För att motverka denna typ av aktiviteter krävs en internationell överenskommelse och gemensamma spelregler för hur en adoption ska gå till. Det ska vara med utgångspunkt i barnkonventionen. Det är också av största vikt att de svenska reglerna ses över. Det bör vara höga krav på adoptionsbyråer att genomföra noggranna efterforskningar gällande ett barns ursprung för att godkänna en adoption för att säkerställa att adoptioner genomförs etiskt. Om ett land inte godkänner detta bör inga adoptioner från detta landet godkännas. CUF ser också att kunskapen gällande adoptioner och hur man ska bemöta de adopterade som upplever svårigheter, med exempelvis identitet, måste öka. Speciellt inom skolväsendet samt barn-och-ungdomspsykiatri. Vi anser att det är viktigt att individer får det stöd de behöver utan att möta fördomar och okunskap.

CUF anser inte att det är statens uppgift eller ansvar att finansiera privata internationella adoptioner. Adoptionsindustrin har visat en oetisk baksida som statliga pengar inte bör bidra till. CUF anser därför att adoptionsbidraget bör avskaffas.

2.1.11 Sexuell hälsa

Rätten att göra abort handlar i grunden om att det är den gravida personen som ska bestämma över sin egen kropp och att samhället inte ska ha moraliska åsikter om vederbörandes val. CUF ska verka för att fler länder ska införa en friare abortlagstiftning.

Väntetiderna för att få göra abort är också idag alltför långa. CUF anser därför att abort ska innefattas av en speciell vårdgaranti, där varje region ska kunna tillhandahålla tid för abort senast en vecka efter kontakt med vården.

CUF tycker att barnmorskor ska ha rätt att handlägga friska och okomplicerade medicinska aborter, vilket bland annat innebär att fastställa graviditetslängd och köpa in abortpiller. Idag

är det bara läkare som får göra detta. För att barnmorskorna ska få den möjligheten behöver de utbildning. Då män finns med i bilden vid en abortsituation är det viktigt att möta dem i deras funderingar och tankar. Det handlar om att ge möjlighet till stöd, krisbearbetning och preventivmedelsrådgivning.

Det är viktigt med alternativa preventivmedel för att aktivt kunna undvika oönskad graviditet samt olika sjukdomar. Ansvaret för att skydda sig ligger på alla parter. CUF efterfrågar mer forskning kring preventivmedel för män. Bristen på preventivmedel måste också åtgärdas, framför allt i utvecklingsländer.

CUF tycker att det är viktigt att alla människor ges en god och korrekt information kring HIV och hur spridningen ser ut idag, både i Sverige och i andra länder. Det är också viktigt att bromsmediciner ska komma alla till del. Biståndet till utbildning i sexuell reproduktiv hälsa måste öka och tillgången på preventivmedel bland unga i hela världen måste förbättras. Det är viktigt att svenskt bistånd går till att hjälpa till med spridningen av information kring HIV och Aids. CUF tycker även att tester som rör andra könssjukdomar ska vara kostnadsfria för den enskilde.

Förebyggande HIV-behandling, så kallad PrEP-behandling, har i olika studier visat sig vara mycket effektivt för att minska risken för HIV-överföring. Då det nu finns beprövade, förebyggande läkemedel mot HIV anser CUF att dessa bör förskrivas till personer i riskgrupper. Genom HIV-förebyggande läkemedel minskar vi den stress och ångest många personer i riskgruppen har av att smittas av HIV. CUF anser att samtliga regioner ska implementera PrEP samt bekosta läkemedlet inom ordinarie budget och uppdra åt minst en mottagning i varje region att förskriva PrEP. Viktigt är även att regionerna har ansvar att se till att väntetiden hålls inom den nationella vårdgarantin. Vi anser även att Folkhälsomyndigheten bör följa utvecklingen av implementeringen av PrEP i landets regioner.

2.1.12 Vård för HBTQIA+ personer

För att erbjuda en jämlik vård på lika villkor behöver hälso- och sjukvården ha kunskap om de specifika behov och utmaningar HBTQIA+ individer möter. Idag undviker många HBTQIA+ individer att söka vård på grund av risken för ett kränkande bemötande eller rädsla att avslöja sin sexuella läggning eller könsidentitet. Det finns också risk att HBTQIA+ personer erbjuds felaktig, inadekvat eller otillräcklig vård på grund av detta. CUF ser därför positivt på att sjukvården vidareutbildar sin personal i bemötande och kunskap om HBTQIA+.

Vårdkedjan som transpersoner går igenom bör även ses över för att göras så okomplicerad som möjligt. Då transvården är väldigt centraliserad bör man se över vilka besök som kan göras digitalt, till exempel via telefon eller videosamtal. Kallelser till hälsokontroller dit man

idag kallas automatiskt baserat på sitt juridiska kön, exempelvis prostatakontroll och provtagning för cellförändringar i livmoderhals, ska automatiskt gå ut till alla personer som kontrollen är relevant för, oberoende av det juridiska könet.

Transvården handlar inte bara om könsbekräftande kirurgi. Det handlar till stor del om psykologisk behandling och samtal. Därför är det viktigt att de som idag upplever könsdysfori får tid inom den vårdgaranti som finns, inte nödvändigtvis i ett första steg till könsbekräftande kirurgi utan till ett första samtal med ett könsidentitetsteam så att en utredning kan påbörjas.

2.1.13 Blodgivning och organdonation

Idag finns ingen samordnad blodbank i Sverige vilket är ett problem eftersom det råder blodbrist. Med anledning av detta vill CUF införa ett nationellt system för blodgivning och blodbanker. Idag gäller olika regler för blodgivare och organdonatorer beroende på vilka sexuella kontakter man har eller har haft. Exempelvis diskrimineras män som haft sex med andra män. CUF förutsätter att de tester som görs på blodgivare och organdonatorer är så omfattande att det - oavsett bakgrund - inte föreligger någon risk för sjukdomsspridning. I och med detta vill CUF att Socialstyrelsen tar bort de diskriminerande bestämmelserna angående lämpliga blodgivare och organdonatorer som finns idag.

CUF vill införa ett opt-out-system för organdonation vilket betyder att alla vuxna ska ses som organdonatorer om inte ett aktivt val att inte vara donator gjorts under ens livstid. Det bör vara möjligt att i donationsregistret ange att man tillåter att ventilatorbehandling kan inledas eller fortsättas efter ens egen död i syfte att bli organ- eller vävnadsdonator. CUF anser även att funktionerna i donationsregistret bör utökas så att frivilliga kan skänka organ medan de lever.

CUF vill dessutom att ett system för matchning av organ införs. Med matchning menas att exempelvis en förälder som vill donera ett organ till sitt barn men inte är lämplig som donator kan byta organ med en annan person i samma situation. Sveriges utökade system för organdonation bör utvidgas ytterligare på europeisk nivå. Det bör även vara möjligt att i donationsregistret ange att man tillåter att ventilatorbehandling kan inledas eller fortsättas efter ens egen död i syfte att bli organ- eller vävnadsdonator.

CUF verkar för mer forskning inom genteknik. Gällande genmodifiering av mänsklig arvs massa ser CUF positivt på forskning inom området förutsatt att försiktighetsåtgärder

vidtas. CUF anser dock att det i dagsläget inte ska vara tillåtet med genmodifiering av mänsklig arvs massa.

2.1.14 Dödshjälp

Individens rätt att bestämma över sitt eget liv inkluderar även rätten att bestämma över sin egen död. Aktiv dödshjälp är därför något Sverige bör legalisera, men det ska finnas en säker lagstiftning och ett omfattande regelverk. När man utreder fallen bör även flera oberoende läkare vara involverade för att bedöma om patienten vill avsluta sitt liv av egen fri vilja.

2.2 Välfärd och grundtrygghet

För CUF är det en självklarhet att det finns en trygghet som garanterar att alla har mat att äta, kläder på kroppen och tak över huvudet. Välfärdssystemet som finansieras via staten ska vara rättvist och omfatta alla.

Målet är att den som inte kan försörja sig själv snarast ska kunna återgå till en egen försörjning. Det kan handla om att snabbt få tillgång till rehabilitering, utbildning eller annan hjälp till omställning. CUF anser att försäkringskassa, arbetsförmedling och socialkontor ska slås ihop till en grundtrygghetsmyndighet. Detta för att man dels ska förenkla för medborgaren och denne ska slippa slussas runt mellan dessa inrättningar, och för att smidigt och resurseffektivt använda samhällets resurser. Att slå samman de olika försäkringarna leder till att det skapas en bättre samordning med individen i fokus för att så snabbt som möjligt kunna komma tillbaka till arbetsmarknaden.

2.2.1 Grundtrygghetssystem

Ett rättvist trygghetssystem är ett system där alla behandlas lika av staten vad gäller ekonomisk ersättning och därmed ges rätt till samma grundtrygghetsersättning. För att ett trygghetssystem ska vara tryggt måste systemet vara enkelt, tydligt och lättöverskådligt. Det är oacceptabelt att människor inte kan planera sin ekonomi. På grund av systemens utformning och oöverskådlighet drabbas man idag bland annat av marginaleffekter och det ser CUF som negativt. För att trygghetssystemet ska vara trovärdigt måste det vara beständigt över tid. Nivåerna bör ligga konstanta över konjunkturcykler för individernas trygghet. Systemet i sig måste ekonomiskt klara såväl hög som lågkonjunktur.

Eftersom systemet ska garantera en miniminivå bör ersättningsnivån vara platt och således inte beakta den enskildes tidigare inkomstnivå. På detta sätt får vi en garanterad trygghet för

alla på lika villkor samtidigt som vi ger möjligheten för den som så önskar att komplettera det statliga trygghetssystemet med privata försäkringsalternativ. Dagens förhärskande inkomstbortfallsprincip som försvaras av vänstern och LO konserverar ekonomiska klyftor i samhället.

CUF vill ha ett grundtrygghetssystem som innefattar alla från myndighetsålder till pension. Ingen ska, vilket tyvärr sker idag, falla mellan stolarna.

Statens kostnader för trygghetssystemet kommer att minska med den här modellen vilket gör systemet hållbart också över tid. De stora vinnarna på detta system är de som har de lägsta inkomsterna medan de med högre inkomster inte får lika stor del av kakan. Det är rätt ur fördelningspolitisk synvinkel.

Att gå från bidragsberoende till självförsörjning måste alltid ha en betydande ekonomisk fördel. Med ett grundtrygghetssystem skulle alla tjäna på att arbeta, men tills ett sådant system är infört vill CUF inom ramen för dagens system se över vilka bidrag som bör delas ut och vilka de i sådana fall ska omfatta. De statliga bidragen ska bara gå till den som faktiskt behöver dem, och bara vara så stora att de täcker det avsedda behovet

Behovet av att motta barnbidrag under barnets första 16 år är svalt för till exempel höginkomsttagarfamiljer. CUF ställer sig därför bakom behovsprövat barnbidrag där barnbidraget i stället ges till dem som har störst behov av det. Behovsprövandet ska utgå ifrån familjens årsinkomst.

2.2.2 Pension

Dagens pensionssystem är en underlig skapelse. Den har genomgått flera reformer sedan den allmänna pensionen infördes 1913, vilket bland annat innebär att de som idag går i pension får sina utbetalningar till stor del finansierade av de som jobbar. Vi är långt ifrån ett system där pension faktiskt innebär en uppskjuten lön.

Med tanke på att befolkningen lever allt längre är det viktigt att pensionssystemet blir långsiktigt hållbart. Det är också nödvändigt att man justerar systemet så att var och en i större utsträckning ges makten och ansvaret för sin egen pensionering. Staten bör garantera en grundläggande nivå, en grundtrygghet, men utöver den ska du själv kunna avgöra hur mycket du vill spara och hur, och när du ska börja ta ut pension från det belopp du sparat ihop under livet. Detta innebär att PPM-systemen måste förändras så att spararna verkligen får välja sparandeform själva, och leder till att det du sparat ihop faktiskt är din egendom, som

också ska kunna gå i arv. I ett pensionssystem där det huvudsakliga ansvaret för ens pension ligger på individen själv bör det inte finnas en reglerad pensionsålder. Med dagens system anser vi att åldern för att ta ut pension som inte direkt kan kopplas till egna inbetalningar successivt ska höjas till 75 år.

CUF anser att övergången till ett nytt pensionssystem ska ske successivt och med största möjliga förutsägbarhet för medborgarna, så att ingen drabbas på ett oförutsägbart sätt av förändringarna.

2.3 Ett tillgängligt samhälle för alla

Inom omsorgen av personer med funktionsnedsättning är det av yttersta vikt att ha ett individperspektiv. Personer med funktionsnedsättning måste få vara aktiva medborgare och få möjligheter till arbete och utbildning. Samhället måste även erbjuda personer med funktionsnedsättning en möjlighet att få en mer varierad fritid, och samhällets delar ska vara tillgängliga för alla.

Det ekonomiska ansvaret för vård enligt ”Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade”, LSS ligger idag hos vistelsekommunen, vilket tyvärr ofta är ett bekymmer för små kommuner. LSS bör i första hand vara ett statligt ansvar eftersom det är en statlig lag. CUF tycker att det är viktigt med ett upprättande av individuella planer som ska ske enligt LSS där myndighetskontakterna sammanställs och samordnas så att det går att få en överblick över hur kontaktnätet ser ut. Detta måste prioriteras så att det fungerar bättre än det gör idag.

En avgörande faktor för den enskilde vårdtagaren är att det finns en mångfald av vårdformer. Genom att kommunerna handlar upp verksamheten kan mer individanpassade former av privat och småskalig vårdverksamhet växa fram. Valfriheten för vårdtagare och anhöriga måste värderas högst.

När en individ eller familj med stödinsatser enligt LSS flyttar, antingen inom sin hemkommun eller utanför, ska de garanteras att de får behålla sina stödinsatser utan att behöva genomgå en ny utredning i sin nya hemkommun.

Även personer med funktionsnedsättning som inte behöver vård enligt LSS ska ha samma tillgänglighet till samhället som de utan nedsättning. Detta kan göras genom anpassning av

lokaler och information hos myndigheter samt stöd till näringsidkare att anpassa sin verksamhet.

2.4 Arv

CUF anser att dagens lagstiftning kring arvslotter är föråldrad och vill avskaffa laglottssystemet som stadgas i Ärvdabalkens sjunde kapitel för de fall när barnet inte längre är i något försörjningsbehov. Om en person testamenterar sina tillgångar ska detta respekteras och gamla värderingar om hur kvarlåtenskap ska fördelas ska inte förhindra individens rätt att besluta över sin egendom.

Arvsskatt innebär att du inte ens i döden kan komma undan statens klåfingrighet. Förutom det rent omoraliska i att beskatta och styra över de dödas sista önskan, är arvsskatt i de flesta fall en form av dubbelbeskattning. CUF ställer sig därför skarpt kritiskt till arvsskatt.

Allmänna arvsfonden, som finansieras av kvarlåtenskapen från människor som saknar arvingar, bör avvecklas. Pengarna bör gå direkt in i statsbudgeten.

2.5 Sexualitet och könstillhörighet

Det finns normer i samhället idag som säger hur du som människa ska vara för att anses vara "normal". CUF vill verka för att bryta och förändra dessa normer. Varje individ har rätten att få vara sig själv utan att bli dömd av samhället på grund av detta - oavsett vilken sexualitet, könsidentitet eller vilka sexuella preferenser man har. En individ ska inte dömas utifrån sin sexuella läggning eller preferenser. Att arbeta för att skapa en attitydförändring i människors vardag, är ett måste. Skolan har stor betydelse och måste ta sitt ansvar, främst när det gäller att ge en öppen och objektiv sexualundervisning.

2.5.1 HBTQIA+

Homo-, bi- och transpersoners situation har flera år förbättrats i vårt samhälle. Vi ser positivt på den utvecklingen och främjar den. I vårt samhälle råder heteronormativitet vilket bygger på att en man och en kvinna förväntas leva i heterosexuell tvåsamhet. Denna norm måste luckras upp för att göra samhället mer tolerant. Heteronormativiteten är grunden till många fördomar mot och diskriminering av HBTQIA+-personer.

Det finns stora kunskapsluckor i Sverige kring hälsosituationen och livsvillkoren bland HBTQIA+ personer. Av denna anledning vill CUF att frågor kring HBTQIA+ identitet ställas

när relevanta myndigheter genomför befolkningsundersökningar eller samlar in statistik. Sådana uppgifter bör även samlas i hälsokartläggningar inom skolväsendet och elevhälsan.

I Sverige ses generellt att homo- och bisexuella har högre utbildning men lägre genomsnittlig inkomst jämfört med heterosexuella. Som en jämställd kraft i samhället vill CUF att denna diskriminering upphör. CUF vill därför att Diskrimineringsombudsmannen får ett särskilt uppdrag att se över huruvida diskrimineringslagstiftningen åtföljs vid nyanställning, på arbetsplatser och vid lönesättning gällande diskrimineringsgrunden sexuell läggning.

2.5.2 Familjebildning

Sverige har en omodern lagstiftning rörande familjebildning. Det finns väldigt få fall av internationella adoptioner till samkönade familjer i Sverige, trots att det förekommer utan problem i andra länder. Det finns dessutom åldersgränser för adoption. CUF anser att detta omedelbart måste ändras så att samma rättigheter gäller alla, oavsett om man lever i parförhållanden, vilken ålder man har eller vilken typ av sexualitet man har. När det gäller adoption ska det självklart göras en individuell prövning, men ingen ska uteslutas från att ens prövas på grund av sin ålder. CUF ser positivt på internationella adoptioner till familjer i Sverige. Det bör också vara möjligt för fler än två att i laglig mening vara föräldrar åt ett barn.

Att hjälpa andra som har svårt att skaffa barn måste också bli enklare och mer attraktivt i Sverige. CUF anser därför att förbudet att handla med och förflytta ägg, spermier och embryon ska avskaffas. CUF anser också att alla typer av surrogatmödraskap ska tillåtas och ser positivt på bättre samarbete över landsgränserna, och ett regelverk som tar hänsyn till barnets bästa vid internationella adoptioner.

2.5.3 HBTQIA+-personers rättigheter i världen

I stora delar av världen utsätts homo-, bi- och transpersoner för ett brutalt förtryck. Sverige måste vara en stark och verksam kraft för HBTQIA+-personers mänskliga rättigheter i hela världen. Stark social intolerans, förbud och till och med dödsstraff förekommer i många länder mot HBTQIA+-personer. Den svenska HBTQIA+-politiken måste ha ett tydligt internationellt perspektiv för att hävda alla människors lika rätt och värde oavsett vem man älskar eller vilken könsidentitet man har, och oavsett var man bor. I FN bör Sverige arbeta för antagandet av en konvention som erkänner lika berättigande och frihet från diskriminering för HBTQIA+-personer som en mänsklig rättighet. Asylsökande HBTQIA+-personer återförvisas i dag till hemländer där man riskerar förföljelse och straff detta trots att

förföljelse på grund av sexuell läggning och könsidentitet är grund för asyl i Sverige. Detta är oacceptabelt.

2.5.4 Våld mot HBTQIA+

CUF ser med oro på våldet mot HBTQIA+ individer i samhället, såväl utanför som i hemmet. Nationellt centrum för kvinnofrid har idag i uppdrag att öka kunskapen om våld mot HBTQIA+ personer. CUF vill att detta uppdrag utvidgas till att utreda och utveckla metoder för omhändertagande av våldsutsatta. Det bör även inrättas en stödlinje för våldsutsatta HBTQIA+ personer och deras anhöriga.

Idag tar inte alla skyddade boenden emot HBTQIA+ personer som flyr våldsutsatta relationer. Av de som gör detta rapporterar Socialstyrelsen en stor kompetensbrist inom HBTQIA+ området. CUF vill därför att det ska finnas minst ett skyddat boende i varje region som tar emot HBTQIA+ personer oavsett könsidentitet och att personalen på boendena ska utbildas för detta syfte. Kravet på ett skyddat boende med denna kompetens ska vara ett minimikrav och antalet platser måste anpassas efter behovet i regionen.

Enligt forskning löper HBTQIA+ lika stor risk för att utsättas för våld som kvinnor i samhället. Men det är ännu inte obligatoriskt för nio utbildningar att utbilda om våldet, där det är obligatoriskt att utbilda om mäns våld mot kvinnor. Kunskapen om våld i samkönade relationer och våld mot HBTQIA+ måste öka i samhället. CUF vill därför att högskoleförordningen ändras för en rad utbildningar, så att kunskap om våldsutsatthet inom och mot HBTQIA+ samt hälsoriskfaktorer hos HBTQIA+ blir en obligatorisk del av utbildningen. De program som bör beröras är de som utbildar fysioterapeuter, jurister, läkare, psykologer, sjuksköterskor, socionomer, tandläkare och tandhygienister.

Med anledning av heteronormen och samhällets stigmatisering av HBTQIA+ undviker många HBTQIA+ individer att söka hjälp efter sexuell våld eller våldtäkt. Detta av rädsla för ett kränkande eller föraktfullt bemötande av rättsväsendet. CUF anser att utbildning om HBTQIA+ och bemötandet av dessa individer måste förbättras inom polisutbildningen och poliskåren.

2.5.5 Könsidentitet

CUF ser det som självklart att staten ska betrakta en person som en individ, och inte som i dag då staten betraktar det som en person innan könsbekräftande operation och en annan efter. Detta ställer till med stora problem idag då gamla betyg, medicinska journaler och liknande

blir värdelösa efter en korrigerande av juridiskt kön. Kopplingen mellan juridiskt kön och personnummer bör därmed brytas och ID-handlingar bör utformas utan krav på en juridisk könsstatus.

CUF vill införa vårdgaranti för könsbekräftande operation, ingen ska behöva vänta mer än tre månader på det första psykologsamtalet.

CUF ser behovet att lyfta transpersoners utredningar och förkorta väntetiden för att få starta sin utredning, sin könsbekräftande hormonbehandling eller operation, då den i dag är orimligt lång. Alla individer ska behandlas lika av staten, oavsett könsidentitet. Ett stort problem är när intersexuella personers könsorgan korrigeras medicinskt under de första levnadsveckorna för att könstillhörigheten skall överensstämma med lagstiftningen, trots att detta medför ökade psykiska besvär. CUF anser även att juridiskt kön bör avskaffas helt. Fram tills det juridiska könet är avskaffat vill vi införa ett tredje kön.

CUF anser att rätten till varje människas kropp och kön ska stå över estetik. Därför ska alla medicinska ingrepp på intersex personer som inte är medicinskt nödvändiga förbjudas så länge inte personen samtycker till det.

2.5.6 Samliv för alla

Det är en självklarhet att äktenskapsbalken och sambolagstiftningen ska gälla alla oavsett kön eller antal personer. CUF anser att staten inte ska lägga sig i människors privatliv. Religiösa samfund kan alltså bedriva ceremonier grundade på sin övertygelse. I juridisk mening ska religiösa samfund inte agera äktenskapsförrättare. Alltför många unga kvinnor tvingas med våld och hot om våld in i äktenskap mot sin vilja.

2.5.7 Sex- och samlevnadsundervisning

CUF tycker att en kurs i sex och samlevnad ska ingå i lärarutbildningen. Den ska fokusera på sexuell samvaro, inte enbart befruktning och penetration. Den ska tydligt belysa de olika delarna man ställs inför i sexlivet, såväl positiva som negativa. Man bör också belysa de olika delarna av genusvetenskap när man pratar om samlevnad i sex- och samlevnadsundervisning. Detsamma gäller de biologiska förändringar som sker under puberteten och det är viktigt att undervisningen är allsidig. Det är oacceptabelt att undervisning kring pubertetsutvecklingen kan ske separat för människor med olika kön. Det leder till oförståelse mellan könen, bidrar till det olyckliga stigmat kring mens samt gör sex och sexualitet till något tabubelagt. CUF vill se att undervisning om pubertetsutvecklingen aldrig få ske uppdelat av könen.

Lärare bör som en del av detta även få utbildning om hur man upptäcker och motverkar våld och övergrepp mot barn, samt hur man hanterar vetskapen om att en av ens elever är utsatt. Sexualiteten är olika från människa till människa vilket måste belysas i undervisningen, därför är det viktigt att komma ifrån den normativitet som råder. Endometriosis ska liksom andra könsrelaterade sjukdomar informeras om i sex- och samlevnadsundervisningen i skolan. Sexualundervisning ska vara obligatoriskt i grundskolan och gymnasieundervisning. Elevhälsan samt lärare som undervisar inom sex- och samlevnadsämnet bör få specifik utbildning om hur man upptäcker och motverkar våld och övergrepp mot barn, samt hur man hanterar en situation där en elev är utsatt för trakasserier. Dessutom bör lärare och personal få vidareutbildning när det gäller bemötande av HBTQIA+-personer.

Pornografi är en del i mångas liv och ett sätt att undersöka sin egen sexualitet från tryggheten av sitt eget hem. Dock kan pornografien samtidigt leda till stigmatisering av sex samt uppmuntra till ouppnåeliga ideal – både i form av kroppsideal och för vad sexet innebär. CUF ser därför positivt på att samtala kring både pornografins för- och nackdelar i sex- och samlevnadsundervisningen i upplysande syfte.

2.5.8 Allas möjligheter till sex

De flesta människor har sexuella önskemål och behov. Att leva ut sin sexualitet är ofta starkt begränsad för personer med funktionsnedsättning såväl som äldre. Kompetensen inom vården måste bli bättre så att alla människor får likvärdig rådgivning. För att få sin vardag att fungera på ett bra sätt, är ofta personer med funktionsnedsättning och äldre beroende av bra hjälpmedel. Att skapa bättre hjälpmedel i allmänhet och forska mer på olika sexuella tekniker är ett bra sätt att förbättra denna målgrupps sexliv.

2.5.9 Byxmyndighetsåldern

Sexualbrott mot barn under 15 år är ett samhällsproblem som Sverige måste ta på största möjliga allvar. Byxmyndighetsåldern på 15 år utgör tillsammans med den övriga byxmyndighetslagstiftningen ett värdefullt skyddsnät för barn där förövare fälls och brottsoffer skyddas. CUF ställer sig därför bakom såväl byxmyndighetsåldern på 15 år som byxmyndighetslagstiftningen i sin helhet.

2.5.10 Könsstympning

Könstympning är ett fruktansvärt och inhumant ingrepp som påverkar kvinnans liv och hälsa, och som dessutom är oåterkalleligt. Vi kan inte som medmänniskor låta dessa grymma handlingar fortgå. Från Sverige måste vi jobba hårt för att könstympning förbjuds. CUF vill verka för att problemet synliggörs och att svensk vårdpersonal får en relevant och korrekt vårdutbildning. Vi välkomnar också den forskning som bedrivs inom området, mer resurser till denna verksamhet skapar ökade möjligheter för de utsatta kvinnorna att genomgå rekonstruerande kirurgi.

2.5.11 Sexindustrin

Sexindustrin i världen och Sverige är en bransch som domineras av kvinnor och är intimt förknippad med stora problem, såsom trafficking, osäkerhet, missbruk och tvång. Dagens sexindustri bidrar dessutom till att upprätthålla patriarkala strukturer, med få undantag. De personer som arbetar i sexindustrin är ofta marginaliserade och i behov av stöd.

Den svenska modellen där försäljning av sexuella tjänster är laglig men köp av desamma är olaglig bidrar till att förstärka dessa problem. Den svenska lagstiftningen är fokuserad på att bekämpa sexköp till vilket pris som helst, även om priset är kvinnornas säkerhet.

Människorättsorganisationer som WTO, Amnesty och HRW är alla emot den svenska modellen just eftersom den är skadlig för personer som arbetar inom sexindustrin och för att det blir svårare för sexarbetare att försvara sina rättigheter.

Att sätta sexköpslagen, av ideologisk eller moralisk övertygelse, framför de människor som lagen borde skydda och som faktiskt drabbas varje dag är inget annat än feministiskt hyckleri. Vi anser därför att sexköp bör avkriminaliseras. Dessutom anser vi att samhället måste ta ett större socialt ansvar, med bland annat uppsökande och kontrollerande verksamhet för att skydda de sexarbetande, exempelvis genom införande av nationella exitprogram för att hjälpa de sexarbetare som vill komma ur sexarbete. Vi är även mycket positiva till organisering hos sexarbetare som ett sätt att förbättra deras rättigheter. Kopplerlagen är heller inte anpassad till ett Sverige där sexköp är tillåtet. Den bör därför anpassas med utgångspunkten att den ska vara till skydd för sexarbetare.

2.6 Narkotikapolitik

Politiken för att hantera olika typer av problem kopplade till droger, lagliga och olagliga, är komplex och innehåller många olika avvägningar. CUF tycker det är en självklarhet att all typ

av politik som rör dessa frågor skall vara väl avvägd och bygga på vetenskap och humanism före moralism och dogmer.

Rattonykterhet är ett stort problem i dagens samhälle. Straffet för vållande till annans död i samband med rattonykterhet, rattfylleri och drograttfylleri ska ses över. Krav på alkohol i alla nyproducerade bilar bör övervägas.

Undervisningen om droger är idag undermålig. Vi ser en stor risk i att ungdomar inte tar varningar om farliga preparat på allvar på grund av vitt spridda felaktigheter om vissa droger. Vi vill därför att Socialstyrelsen tillsammans med sjukhus, Polismyndigheten, Tullverket, Giftinformationscentralen, Statens kriminaltekniska laboratorium och Skolverket samt övriga berörda instanser ska sammanföra relevant och uppdaterad information om alkohol och andra droger. På detta sätt kan sanningsenlig information nå ut till medborgarna och skolorna. Reklam för tillåtna och reglerade rusmedel får ej riktas mot eller figurera i sammanhang riktade mot minderåriga.

Föräldrar och andra vuxna i barns och ungdomars närhet måste bli bättre på att sätta gränser, men också engagera sig och bry sig om vad deras barn och ungdomar gör på sin fritid. Detta krävs för att komma till rätta med langning och liknande företeelser.

Så kallade ”legal highs” uppstår som lagliga alternativ till illegala droger. Alla dessa är inte farliga, men i takt med att allt fler av dem förbjuds uppstår farligare och farligare alternativ. Attraktiviteten hos dessa preparat beror främst på att narkotika är kriminaliserat och ifall människor hade haft möjligheten att välja mer klassiska droger, där en större vetskap kring effekterna finns, så skulle de personerna i lägre utsträckning välja att använda de legala preparat som är förenade med störst risker.

Den polisiära kampen mot narkotika har visat sig vara ineffektiv och kontraproduktiv. Polisiära åtgärder mot narkotikahandel kan flytta försäljning och smugglingsrutter, men leder också till att det blir mer attraktivt för organiserad kriminalitet att smugla mer potenta droger utan att omfattningen av narkotikanvändandet minskar. Stora tillslag leder heller inte nödvändigtvis till att priserna ökar, utan kan istället bidra till att drogernas renhet förändras eller att de späds ut med farliga tillsatser vilket ökar risken för personer som använder narkotika. Därför bör polisens inblandning i frågan minskas avsevärt efter det att en legalisering har införts.

CUF vill se ett Sverige utan offentliga toaletter med ett blått ljus. Det blåa ljuset har till syfte att försvåra injiceringen av droger för personer med skadligt bruk, men en person med skadligt bruk som är fast besluten om att injicera kommer att göra det oavsett om toaletten har ett blått ljus eller inte. I stället medför det blåa ljuset att risken ökar för att injicera för stora mängder, att pricka fel och att sprida kroppsvätskor och blod eftersom de blir svårare att hålla rent efter sig om synen blir nedsatt.

Skadligt bruk av substanser och beroende är, oavsett vilken substans som brukas, en stor förlust och ett underbetyg på arbetet från både det offentliga och civila samhällets sida. Beroendevården måste vara välfungerande, tillgänglig och evidensbaserad i hela Sverige. Beroendevården måste också se det skadliga bruket och beroendet som ett problem och en sjukdom, oavsett brukad substans. Att så är inte är fallet idag är den kanske enskilt största anledningen till Sveriges skyhöga narkotikadödlighet. För att få ner dödligheten måste det överdoshävande läkemedlet Naloxon säljas receptfritt. Narkotikatestningscentraler bör även införas där narkomaner under sekretess kan kontrollera innehållet i och kvaliteten på ens innehavda preparat. Dessutom bör även så kallade injektionsrum, "fixrum", införas där personer som brukar på ett säkert sätt under övervakning av medicinsk personal ska kunna bruka sina droger. På så sätt kan även genomströmningen till beroendevården öka.

Dagens narkotikalagstiftning är kontraproduktiv och moraliserande. Kriminaliseringen av narkotikabruk och den medföljande sociala stigmatiseringen av personer med beroendesjukdom skapar onödigt lidande och dödsfall. Det är bättre för narkomaner att få vård än fängelse eller böter. Samtidigt bör människor som överdoserar på farliga preparat kunna få akut vård utan att riskera eller vara rädda för straff. Därför bör straffrättsliga påföljder för bruk av narkotika tas bort. Polisiära resurser för denna typ av brott bör flyttas till vården. Straffrättsliga påföljder för innehav med intention att distribuera och försäljningen av narkotika bör kvarstå. Kravet på absolut drogfrihet under pågående substitutionsbehandling bör tas bort.

Missbruksutredningen bör implementeras och substitutionsvård för narkomaner bör garanteras i lag. Sprutbytesprogram bör implementeras i samtliga regioner.

Vi vill se att marknader för droger och oreglerade preparat legaliseras, regleras och beskattas på ett sätt som tar hänsyn till både mänsklig autonomi och skademinimering. Denna förändring bör dock ske successivt över en längre tid för att samhället ska kunna få en chans att kunna anpassa sig. Vidare bör kontrollerade droger legaliseras för försäljning genom en

licensbaserad apoteksmodell. Således kan konsumenter säkras om preparatens renhet och äkthet.

Forskning på medicinska behandlingar med läkemedel liknande idag narkotikaklassade preparat ska underlättas.

2.6.1 Tobak

CUF anser att envar är sin egen hälsas smed, och att staten därför genom tvång och förbud inte ska försöka minska tobaksbruket. Som en följd av detta är vi emot statliga kampanjer för att minska bruket av tobak. Däremot ska skolan och sjukvården ge sakliga upplysningar så att individen själv kan göra ett upplyst val.

CUF ser negativt på rökförbudet på uteserveringar och anser att detta bör tas bort. Enskilda fastighetsägare och näringsidkare, exempelvis krog-, och caféägare eller liknande ska få sätta sina egna regler gällande rökning på uteserveringar.

CUF tycker att varningstexterna på tobakspaket ska vara frivilliga och upp till det berörda företaget att bestämma över, dels eftersom det är ett ineffektivt sätt att minska tobaksbruket, dels eftersom det bör vara upp till en själv att bestämma över sitt tobaksbruk.

Vi ser principiella problem med de höga punktskatterna på tobak, bland annat det faktum att de är starkt regressiva i sin natur. Vi ser därför att de bör sänkas från sin nuvarande nivå, samt att de endast med stor försiktighet bör användas som ett preventivt medel för att minska tobaksbruket. Eftersom de skadliga effekterna skiljer sig starkt mellan röktobak och snus, till snusets fördel, ser vi positivt på att snus beskattas betydligt lättare än röktobak.

2.6.2 Alkohol

Alkohol är en farlig drog, samtidigt som det är ett positivt inslag i mångas liv. Alkoholpolitiken bör förena friheten att köpa alkohol vid udda tider med ett bra och snabbt stöd vid skadligt bruk och beroende.

Det finns en självklar poäng att kontrollera och reglera handeln med alkohol. De intressekonflikter som uppkommer av att staten indirekt säljer och reglerar alkoholen är olyckliga. Alkoholmonopolet bör därför skrotas och ersättas av ett licenssystem för försäljning. CUF anser även att all produktion och destillering av alkoholhaltig dryck, samt innehavande av verktyg för dess produktion, för eget bruk ska vara tillåtet.

Idag bedriver Systembolaget som statligt monopol uppsökande och extensiva informations- och påverkanskampanjer för att rättfärdiga sin egen existens. Det är inte rimligt att ett statligt monopol använder sig av dessa metoder. Alla medborgare bör kunna fortsatt skapa sin egen bild och uppfattning om Systembolagets verksamhet. Därför bör Systembolaget i fortsättningen endast informera om sin verksamhet och sin verksamhetsidé på ett neutralt sätt.

Idag bedriver Systembolaget viss alkoholforskning. CUF anser att som det enda företaget som får sälja alkohol kan lätt jävsproblematik samt problem med forskningens opartiskhet uppstå. Därför bör alkoholforskningen fortsatt bedrivas helt fritt från Systembolagets påverkan eller finansiering.

Alkoholskattenivåerna skiljer sig kraftigt åt mellan EU-länderna. Detta skapar incitament för storköp och onödiga transporter. Sverige bör i det korta perspektivet sänka skatten till samma nivåer som våra grannländer.

CUF anser att dagens lagstiftning kring alkoholreklam är orimlig och ser ingen anledning till att alkoholreklam enbart ska få riktas till människor över 25 år. Vi tror att om du är gammal nog att inmundiga alkohol är du också gammal nog att ta del av alkoholreklam. CUF anser därför att alkoholreklam ska få riktas till samt skildra ungdomar över 18 år.

CUF anser att reglerna för marknadsföring av alkohol ska liberaliseras och verkar därför för att alkohollagen reformeras så att annonsering av alkohol i skriven media, radio och tv tillåts.

Vad gäller utskänkningstillstånd anser CUF inte att dessa bara ska gälla till en viss tid på natten. Barer och krogar bör själva få bestämma när de vill stänga, så länge de i övrigt uppfyller kraven för utskänkningstillstånd.

CUF ser en stor problematik i rådande lagstiftning rörande utskänkningstillstånd. Därför verkar CUF för att avskaffa kravet på att näringsidkare som serverar alkohol också måste servera ett varierat utbud av tillredd mat och således även kravet på ett kök i anknytning till lokalen där dryckerna serveras. Dessutom bör den som vill köpa med sig alkohol vid take-away kunna göra det.

CUF verkar för att det prov som avkrävs näringsidkare som ansöker om utskänkningstillstånd slopas och att överträdelser, gällande saker som inte är direkt kopplade till alkoholförsäljningen, inte skall resultera i indraget utskänkningstillstånd.

Den nya sjöfyllerilagen omfattar båtar och förare som är inblandade i en mycket låg andel av de olyckor som sker på sjön. Det är uppenbarligen endast en alkoholpolitisk markering. Vi anser att lagen bör skrotas omgående och att våra sjöfartslagar ska bygga på fakta som skapar sjösäkerhet på riktigt.

2.7 Hedersrelaterad brottslighet

CUF kan aldrig acceptera att människors frihet begränsas på grund av förtryck som förtäckts genom begreppet ”heder”. Sveriges lagar ska alltid stå över religiösa och kulturella yttringar. Socialtjänst, skola och myndigheter måste öka sin kunskap och bli bättre på att samverka för att hjälpa de som utsätts.

I dagsläget benämns inte hedersrelaterad brottslighet i Sveriges lagstiftning vilket är problematiskt då det skiljer sig från andra liknande brott i och med att det ofta finns en krets bakom som möjliggör förtryck. CUF verkar för att införa heder som uppsåtsform för våldsbrott.

Det krävs även andra juridiska åtgärder för att så få hedersbrott som möjligt ska begås och lagföras de som står bakom. CUF anser därför att hedersmotiv ska utgöra en försvarande omständighet och straffskärpande grund i svensk straffrätt, så kallad lex Fadime.

Tjänstemän på kommunala, regionala och statliga institutioner med ansvar i utbildning, familj, sjukvård och fritidsfrågor behöver därför bli undervisade om hedersrelaterad brottslighet, hur det upptäcks, förebyggas och motverkas.

Kunskapen om hedersrelaterad brottslighet och förtryck behöver dessutom bli en del av skolundervisningen i syfte att utbilda och medvetandegöra unga om deras rättigheter och den hjälp som finns att få.

Även om alla ansökningar om att säga upp barns medborgarskap måste ha barnets medgivande, om de är äldre än 12 år, är det alltför lätt att runda detta genom tvång eller en förfalskad namnteckning. För att skydda barnets rättigheter anser vi att alla ansökningar om att säga upp barns medborgarskap ska prövas av domstol.

Det är viktigt att ungdomsmottagningar och övrig sjukvård har god kunskap om problematiken, för att kunna se tecknen och ingripa i ett tidigt skede. När den utsatta söker

hjälp har förtrycket ofta pågått under en lång tid, och det krävs därför snabba och effektiva insatser där den utsattas säkerhet inte äventyras.

2.8 Vaccination

Vaccin har räddat livet på många miljoner människor. Vi ser med oro på myterna som sprids om att vaccin skulle vara något farligt. CUF anser därför att staten behöver gå in med resurser för att få folk att vaccinera sig och att öka kunskapen och tilliten till vaccin. Vi anser även att staten har ett ansvar för att vaccin ska finnas tillgängligt i hela landet. CUF är däremot mot vaccinationstvång då individer själva måste ha rätt att bestämma över sin egna hälsa och vad för ingrepp de vill ha utfört på sin kropp.

2.9 Begravning

CUF tycker att den avlidne i samråd med anhöriga i högre utsträckning ska få bestämma var gravsättningen ska äga rum. Till exempel ska en urna få förvaras i anhörigas hem eller gravsättningen få äga rum på privat mark.

2.10 Kultur

Liberalismens högsta värde är frihet. Frihet för varje individ att leva sitt liv på det sätt hen önskar. Frihet förutsätter att man kan tillfredsställa sina grundläggande behov, men för att leva i frihet är det inte nog. Varje människa måste ges utrymme att utveckla sitt intellekt, så att hen kan stå upp för sin egen och andras frihet. Det krävdes för att stå upp mot nazismen, riva Berlinmuren, och det krävs fortfarande överallt där människor kämpar för den liberala frihet som vi i Sverige idag på många sätt kan ta för given.

För att kunna utvecklas på detta vis behöver vi kultur. Kulturen blir ett sätt att möta oss själva och andra, den låter oss vidga våra vyer och utveckla både oss som individer och hela samhället. En kultur som främjar människors utveckling blir i förlängningen ett sätt att skapa förståelse för våra olikheter och tillit till våra medmänniskor. På detta sätt är kulturen en av de grundpelare på vilken vårt liberala samhälle vilar.

2.10.1 Kulturens utveckling

Kultur skapas av människor, för människor och finns där människor finns. Den ska vara helt oberoende av politiska beslut. Kultur har ofta en förmåga att utmana. En fri kultur förutsätter

därför en mycket stark tryck- och yttrandefrihetslagstiftning. Kulturen måste ges möjlighet att utvecklas av sig själv, oberoende av statliga beslut.

Kultur påverkas dessutom av möten med andra kulturer. En rakt igenom monokulturell tradition eller kulturyttring har förmodligen aldrig existerat. Att kulturer möts är dessutom något väldigt positivt. Därför vänder vi oss bestämt mot såväl det reaktionära tankesättet att kultur inte skall utvecklas, som den postmodernistiska tanken om kulturell appropriering, som på ett bakvänt sätt verkar tro att kulturutbytet är en kolonial, medveten tanke med ont uppsåt och inte en given följd av att människor möts.

CUF ser positivt på den snabba kulturella utveckling som sker parallellt med den digitala revolutionen. Mängden publicerad kulturell media ökar markant. Print-on-demand-förlag gör det möjligt för vem som helst att publicera litteratur. Tekniska innovationer som Spotify gör det möjligt att genom utveckling dels finansiera kultur, dels tillgängliggöra den. Internet gör dessutom kulturen tillgänglig överallt, något som CUF ser mycket positivt på. Kulturen utvecklas snabbare än politiker inser.

2.10.2 Kultur och politik

Det är uppenbart att politik och kultur inte helt kan frångöras varandra. Politiken måste genom starka demokratiska institutioner vara en garant för individens kreativa uttryck. Här är kulturpolitikens absolut viktigaste roll. När individers fri- och rättigheter garanteras och skyddas kan på riktigt kreativa uttryck skapas, och därigenom bidra till individers kulturella och intellektuella bildning. Ett bildat folk är ett fritt folk.

Liberal politik brukar gå hand i hand med att minska statens inflytande, eftersom det ofta är det som står i vägen för individens frihet. Detsamma gäller den liberala kulturpolitiken. Då det svenska kulturlivet under årtionden gjorts beroende av offentliga resurser måste statens reträtt från kulturområdet ske steg för steg. Då får vi tid att väcka liv i det slumrande systemet för oberoende kulturfinansiering, och på sikt låta kulturen blomstra av egen kraft. När kulturen blomstrar blommar individer ut.

Den politiska styrningen av kulturen ligger idag i kulturdepartementet, där det finns en snårskog av olika myndigheter som styr och stödjer kulturlivet. Allt från det gigantiska Kulturrådet till den lilla Nämnden för hemslöjdsfrågor. Det stora antalet myndigheter är både kostsamt rent administrativt och krångligt för den kulturutövare som vill ha kontakt med en myndighet. I syfte att effektivisera myndighetsresurserna och –arbetet samt förenkla

myndighetskontakten vill vi därför ersätta dagens alla myndigheter med två. En myndighet för bevarandet, utvecklingen och tillgängliggörandet av kulturarvet och en för skapande kultur.

Den så kallade Kultursamverkansmodellen som infördes av Alliansregeringen har medfört ett ökat regionalt självstyre över kulturen. Detta är en positiv utveckling som vi gärna ser fortsätter genom att ge regionerna utökad makt över vilka kulturyttringar de vill stödja. Det finns inget egenvärde i att alla regioner i Sverige har precis samma kulturutbud, tvärtom är det bra om olika regioner kan välja att satsa på olika kulturformer. Bortfallet av regionala satsningar på vissa konstformer i vissa regioner ska istället kompenseras med att de nationella scenerna och institutionerna får ett verkligt nationellt uppdrag och sprider sin konst utanför Stockholms tullar.

2.10.3 Finansiering av kultur

CUF:s mål är att politiken i så hög grad ska hålla sig undan från kulturområdet, såväl politiskt som ekonomiskt. Kulturen ska främja individens frihet och upplysning, och inte begränsa tankeklimatet, vilket stor statlig inblandning i kulturpolitiken riskerar att göra.

För att minska kulturens beroende av staten ska alla kulturinstitutioner på sikt sträva mot självfinansiering enligt ett successivt avtrappande system som utformas efter varje institutions förutsättningar. Kalmar Läns Museum är idag t.ex. självfinansierat till drygt 50 procent, medan Kungliga Operan endast är självfinansierad till 16 procent. De har därmed mycket olika utgångspunkter. För andra typer av kulturformer och kulturyttringar, såsom fria teatrar, orkestrar, eller annat, vill CUF se en stödform enligt start-up modell, där man får ett stöd som trappas ned med tiden. Detta för att ge ett stöd till nya kulturyttringar, som sedan ska övergå helt till självfinansiering.

Dessutom innebär det nuvarande momssystemet att staten genom differentierade momssatser i praktiken favoriserar viss kultur högre än annan. Det är orimligt. Momsen på kultur är i regel på sex procent, men på dans är det 25 %. Alla böcker har en momssats på 6 %, förutom E-böcker som räknas som tjänst och inte vara, och därmed har en momssats på 25 % (eftersom man enligt EU-direktiv inte får sänka momssatser på annat än vissa stipulerade varor). CUF vill därför ha en helt enhetlig moms. Då skulle staten sluta favorisera viss kultur mer än annan, och ändå följa EU:s direktiv.

Att kunna leva på sitt konstnärskap är ett privilegium och inte en mänsklig rättighet. Staten bör därför inte betala ut bidrag till konstnärer. Däremot bör staten och andra aktörer, såsom näringslivet och civilsamhället erbjuda stipendier och specifika projektmedel som konstnärer kan söka. Detta för att säkerställa ett högkvalitativt konstutbud och produktiva konstnärer.

CUF bör verka för att egenföretagare även inom kultursektorn ska uppmuntras till att driva sina företag genom skattelättnader istället för bidrag och annan företagervänlig politik.

2.10.4 Kulturarvet

Kulturarvet är vad som finns kvar av våra förfäder. Det är återstoden av deras åstadkommande, tankar och idéer. Fyrbåkar i glömskans natt för vårt kollektiva minne. Vi förvaltar det för att sedan lämna det vidare i bästa skick, tillsammans med våra egna bidrag.

Att bevara kulturarvet är av vikt för forskning, undervisning och turistnäring, och är av såväl nationellt som regionalt intresse. Ansvaret är därför delat mellan stat och regioner, och innebär såväl fortlöpande restaurering och konservering som digitalisering och tydlig skyltning med adekvat information. Ett viktigt led i tillgängliggörandet av kulturarvet är en samordning och digitalisering av de många arkiv som existerar, exempelvis musik- och filmarkiv.

2.10.5 Museer

Den museala verksamheten är en väsentlig del i förvaltningen av kulturarvet, men också som förmedlare och utbildare. Det påbörjade arbetet med att digitalisera samlingar är inte bara viktigt utifrån ett arkivarietperspektiv utan också i allra högsta grad ur tillgänglighetsperspektiv. Kulturarvet över lag bör i största möjliga mån digitaliseras och på så vis tillgängliggöras. I det arbetet har museerna en viktig roll att fylla.

Länsmuseerna är på många håll centrum för det regionala kulturarvet och i viss mån också den regionala skapande kulturen. CUF anser att denna roll bör tydliggöras och förstärkas, i synnerhet med avseende på den skapande kulturen. Slöjdtekniker och hantverkstraditioner är viktiga för att på ett praktiskt sätt förstå vår historia. Att dessa traderas är därför värdefullt. Denna verksamhet bör falla inom den museala ramen. Således bör regionala kulturyttringar som hemslöjd organiseras under länsmuseerna som då får en utökad funktion som ett slags regionalt kulturcentrum.

Såväl regionala som statliga museer bör svara inför en och samma nationella samordnare.

Det är av stor vikt att förvalta arkeologiska fynd, men myndigheters och museers arkivutrymme måste ibland prioriteras. Därför vill CUF göra det lättare för föreningar, privatpersoner och andra intressenter att tillvarata fynd som hittas vid arkeologiska utgrävningar där inte myndigheter eller museer kan tillvarata fyndet.

CUF anser att som utgångspunkt bör kulturella föremål som har en särskild betydelse för en speciell plats eller region återföras till ett museum eller arkiv i dess närhet, särskilt då föremålen är stulna eller plundrade därifrån. Detta då föremålen har ett större och viktigare kulturellt värde för denna plats och för dess invånare. Däremot är bevarandet av viktiga kulturarv och historiskt viktiga föremål en angelägenhet för hela världen och inte enbart för en särskild region. Därför bör historiska kulturföremål som riskeras att skadas, förstöras eller på annat sätt inte kan bevaras väl i de områden de härstammar från inte skickas tillbaka.

2.10.6 Scenkonst

Scenkonsten i Sverige är en populär kultursektor som lockar många besökare lokalt, regionalt och nationellt. De stora nationella scenerna så som Dramaten och Kungliga Operan är viktiga kulturinstitutioner och håller en hög konstnärlig kvalitet som bidrar till medborgarnas upplysning och bildning, men de är samtidigt mycket dyra. Det är orimligt att dessa nationella institutioner endast verkar i Stockholm.

Det är de som bor i en kommun och region som till största delen utnyttjar de muséer, operaanläggningar och liknande som finns där. Därför vill CUF ge alla scener ett tydligt lokalt och regionalt uppdrag för att säkerställa att de nationella scenernas verksamhet kommer alla medborgare till del.

Idag måste det som en rest av den gamla socialdemokratiska kulturpolitiken finnas minst en regional teaterscen i varje region. Detta anser CUF vara onödigt och vi förordar i stället en modell med utrymme för mer flexibilitet och samverkan. En teaterensemble behöver inte vara fast knuten till en stads- eller länsteater utan bör kunna turnera fritt i flera regioner.

2.10.7 Musik

Digitaliseringen av musik har lett till att fler kan skapa och nå ut med sin musik. Musikstreamingtjänster har sänkt trösklarna för alla att kunna lyssna och ta del av musik. Detta ser CUF mycket positivt på och det är viktigt att lagstiftningen inte sätter käppar i hjulet för utvecklingen.

Den svenska musikindustrin är på många sätt ett föredöme för det sätt på vilket kulturen kan finansieras. Den utövas och manifesteras brett, från smala genrer som folkmusik och dixieland, till artister och låtskrivare som skapar Sveriges kanske största exportsuccé.

CUF anser att det system som ger avkastning för tonsättare måste reformeras. Idag måste i stort sett alla som skriver musik och vill ha ekonomisk avkastning från den när musiken spelas bland annat i radio vara medlem i Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå (STIM), som är en ekonomisk förening. Problemet med STIM:s särställning är att de även driver lobbying mot bland annat nedladdning. Idag får STIM också ekonomiskt stöd av staten via bland annat kulturrådet. Detta stöd måste upphöra direkt och systemet för hur tonsättare får ersättning för att deras musik spelas måste kunna implementeras utan att man tvingas vara med i en förening som står för en så pass negativ bild av framtidens sätt att dela musik.

2.10.8 Dans

I Sverige är det idag förbjudet att låta folk röra sig i takt till musik om näringsidkaren som verkar i lokalen inte innehar ett s.k. danstillstånd. Huruvida dans sker eller ej är en sak som kan lämnas till gästerna och näringsidkaren att besluta. CUF anser att regeringen bör verkställa riksdagens uppmaning om att avskaffa danstillståndet.

Idag stöds svensk dans med regionala danskonsulenter och diverse bidrag, trots att det i sig själv är en mycket stark konstform som kan bära sig själv. Vi anser att en förenkling av de regler som omgärdar dans och en nationell dansutbildning för professionella dansare är ett bättre och mer kostnadseffektivt sätt att främja dans.

2.10.9 Film

Filmindustrin är idag en av de största producenterna av kultur och underhållning och en av de konstformer som utvecklats mest i både uttryck och konsumtion de senaste årtiondena. Idag är det möjligt att ta del av film, inte bara på traditionell bio, utan även genom t.ex. laglig nedladdning och streaming. Även produktionen av film har underlättats otroligt de senaste åren på grund av den stora teknikutveckling som skett. Filmen har därmed fått bättre möjligheter att bära sina egna kostnader och med anledning av detta vill vi minska bidragen till film successivt enligt den tidigare nämnda start up-modellen.

Statens roll inom film är dock inte helt utspelad. Vi ser gärna att digitaliseringen av biografier, i synnerhet på landsbygden fortsätter för att fler ska kunna gå på bio, oavsett var de bor.

Regeringen har under 2015 och 2016 lagt om svensk filmpolitik. Även om mycket har byggts på föråldrade system är CUF mycket kritiska till den nya filmpolitik som har tagits fram. Den höjda biomsen kommer slå hårt mot småbiografer såväl i städer som på landsbygden. I slutändan kommer det stärka Filmstadens redan väldigt starka monopolställning bland biografer, och det är tragiskt att regeringen väljer att handla på ett sådant vis. Vi menar att en filmpolitik måste bygga på stärkta konkurrensmöjligheter på en friare marknad, så att fler biografer kan öppna på fler orter.

2.10.10 Interaktiv underhållning

Den svenska datorspelebranschen är mycket framgångsrik, med spelutvecklare som exempelvis DICE och Paradox Interactive som nått stor framgång såväl internationellt som inom landets gränser. Det finns även ett stort antal framgångsrika små tillverkare av allt från appar till indie-spel.

Datorspelebranschen är ett bra exempel på en kultursektor som utvecklats med frihet från statens ok och den borde stå som inspiration till fler kultursektorer. Tävlingar mellan spelare, så kallad e-sport, har också blivit allt vanligare i Sverige och världen och blivit mer utbredd än många klassiska idrotter. CUF ser inte några behov av att datorspelelandet och den interaktiva underhållningen ska jämföras med mer klassisk kulturövning, men anser att e-sporten borde jämföras med annan idrott. Precis som i annan idrott behöver samhället öppna upp fler lokaler och ytor för E-sportare att träffas och tävla eller spela.

Likt många andra idrotter dras också e-sporten med jämställdhetsproblem. Inom data- och konsolspel är män fortfarande kraftigt överrepresenterade och det är alltför vanligt att spelare av annat kön än det manliga diskrimineras och utsätts för sexuella trakasserier eller kränkningar. Inom spelvärlden görs redan mycket för att komma åt diskriminering och dåligt beteende, från politiskt håll är det dock viktigt att diskriminering och brott betraktas lika seriöst när de sker över internet, som när de sker i omklädningsrummet eller på planen.

2.10.11 Litteratur

Att läsa böcker är en populär form av kulturkonsumtion, den mest populära efter musik och film. Forskning visar att det är oerhört viktigt för barns utveckling att både läsa själva och att lyssna på andra läsa högt. Det är därför viktigt att man i förskolan och lågstadiet prioriterar litteratur högt, framför allt för unga killar, där läsning ofta är eftersatt – vilket kan få negativa effekter på hela skolgången. Barn som har lässvårigheter måste också få ordentligt med stöd, för att kunna komma ifatt vad gäller läsning.

CUF anser att det är märkligt att staten fortfarande betalar ut olika former av bidrag till författare, trots att det idag är lättare än någonsin att skriva och publicera litteratur. Vi anser därför att alla former av utgivningsstöd och andra stöd till författare bör fasas ut så snart som möjligt.

CUF anser att Skolverket i samverkan med andra relevanta aktörer ska ta fram en litterär kanon. Idag finns det framför allt i svenskundervisningen en informell kanon, som består av ett snävt urval litteratur som är exkluderande och bidrar med få perspektiv. En kanon med bredd, mångfald och öppenhet skulle öka läslusten hos elever och bidra till att många författare lyftes fram i ljuset. Denna litterära kanon skulle på intet sätt vara tvingande, men genom en vital och öppen kanonprocess skulle fler perspektiv, bakgrunder och litterära genrer kunna inkluderas.

2.10.12 Bibliotek

Bibliotek måste få vara platser för lugn, koncentration och med fokus på det de är till för. Bibliotek har i århundraden varit en symbol för upplysning och lärande, och så ska de förbli. Samtidigt finns det olika sätt att nå skapa intressanta och vitala biblioteksmiljöer, och vägen dit kan se olika ut i olika delar av landet. CUF ser positivt på att göra bibliotek till en del av en större kulturell och demokratifrämjande mötesplats, som gjorts på stadsbiblioteket i Göteborg.

Många kommuner, i synnerhet på landsbygden, har tillgänglighetsproblem med biblioteken. Det handlar i många fall om stora avstånd mellan medborgare och bibliotek. En sådan klyfta mellan medborgare och kunskap är givetvis inte önskvärd. Därför ser vi det som fördelaktigt om glesbygdskommunerna kan ersätta eller komplettera stationära bibliotek med bokbussar, eller ett större inslag av e böcker. Vi tror att det är bättre att biblioteken finns i din läsplatta, eller två mil bort en gång i veckan, än 20 mil bort sju dagar i veckan. CUF vill också bevara de biblioteksöreningar som många gånger skapar förutsättningar för nära och levande, om än ofta små, bibliotek i mindre orter och på landsbygden, och underlätta deras verksamhet.

Vi ser gärna fler konkurrensutsatta biblioteksverksamheter, i likhet med det som testats i Nacka kommun. Det skulle skapa en konkurrens som bidrar till att öka bibliotekens kvalitet samt skulle bidra till att få in nya tankar och idéer i en i många fall omodern verksamhet. En privat aktör har även möjlighet att kombinera biblioteksverksamheten med kommersiella syften, vilket kan skapa nya former av mötesplatser. En ökad mångfald av aktörer skulle

förbättra valfriheten för medarbetare i branschen att välja annan arbetsgivare än offentlig sektor.

Efterfrågan på e-böcker på biblioteken ökar, men det har varit svårt att få till ett bra system för utlån av e-böcker. Ofta råder fri prissättning för biblioteken, vilket gör kostnaden väldigt hög. CUF ser väldigt positivt på den form av överenskommelse som har slutits mellan SKL och ett (1) bokförlag, och menar att liknande överenskommelser måste slutas med fler förlag för att göra det möjligt att få till stånd en fungerande e-boksutlåning över hela Sverige.

2.10.13 Kultur för och med barn och unga

För barn och ungas utveckling är det viktigt att de tidigt blir erbjudna chansen att skapa och ta del av kultur. För att säkerställa detta är skolan och de estetiska ämnena som bild och slöjd ett mycket viktigt verktyg och CUF ser gärna att deras ställning stärks. "Skapande skola"-projektet som sjösattes 2009 bör finnas kvar och utvecklas vidare.

Den kommunala och de privata aktörernas musik- och kulturskola är ett viktigt instrument för att säkerställa att alla barn och ungdomar får chansen att lära sig att skapa kultur, liksom de föreningar, kyrkor, folkrörelser och studieförbund som ger möjlighet för inte minst barn och unga att skapa och forma levande kultur. För att valfriheten och möjligheten för barn och unga att välja musik- och kulturskola efter vad som passar individens önskemål och livssituation bäst bör grannkommuner samverka och verka för elevens bästa.

2.10.14 Pyroteknik

CUF har som utgångspunkt att den individuella friheten ska stå i fokus. CUF vill därför se en legalisering av pyroteknik där det inte krävs tillstånd från det offentliga när dessa tekniker används vid sportarrangemang

3 Jämställdhet

CUF ser människan framför systemen och vill att alla ska ha möjlighet att nå sina drömmar och mål utan att stoppas av strukturer.

Vissa tror att lagstiftning skapar total jämlikhet mellan könen; genom tvingande åtgärder kan vi skapa ett Sverige som på papperet är det mest jämställda landet i världen. Men en jämställd värld mäts inte genom siffror på ett papper och kan därför inte symboliseras som ett styrelserum där ledamöterna till hälften utgörs av kvinnor och andra hälften av män. Ett

jämställt samhälle kännetecknas istället av att alla individer har möjlighet att kämpa för sina drömmar utan att hållas tillbaka av sitt kön. Alla ska kunna konkurrera på en arena där vi deltar på lika villkor.

Det krävs politiska åtgärder för att skapa möjligheter och förutsättningar för jämställdhet, men också opinionsbildning så att jämställdhetsfrågorna lyfts i det offentliga samtalet. På så vis synliggörs skadliga strukturer, både i det offentliga och privata rummet.

Jämställdhetsproblematiken bottnar i att vi omedvetet rättar oss efter invanda samhällsnormer och könsroller. Att därför försöka lagstifta bort jämställdhetsproblematiken kan i bästa fall leda till ett samhälle som med siffror mätt är jämställt men där de faktiska problemen kvarstår.

CUF tycker det är viktigt att synliggöra allt det som omedvetet sker i vår omvärld och bidrar till upprätthållandet av de frihetsberövande strukturerna som styr hur vi ser och verkar i världen. Först när vi blir medvetna om dem kan vi börja förändra dem. CUF vill ta makten över strukturerna. Vi vill ge kvinnor och män möjligheten att ta upp kampen för det jämställda samhället.

3.1 Könsroller, normer och jämställdhetsarbete

Jämställdhetsproblem är ett ständigt inslag i samhället. Problematiken hänför sig emellertid inte till någon specifik grupp utan är snarare ett resultat av normer och strukturer som kan uppkomma med varierande tydlighet. Kvinnor och män behandlas slentrianmässigt olika redan från födseln där pojkar uppmanas att vara tuffa och hårdhudade, medan flickor ska vara ödmjuka och omtänksamma. Detta sker till stor del omedvetet men individer tillskrivs på detta vis egenskaper utifrån vilket kön de har; kvinnligt definieras i relation till vad som är manligt och det skapar en polariserad bild av att olika egenskaper endast kan erkännas det ena eller det andra könet. En kvinnlig ledare betraktas utifrån dessa förutsättningar ofta som ”okvinnlig” och en man som intresserar sig för något som enligt rådande konventioner anses vara typiskt kvinnligt blir på samma sätt sedda som ”omanliga”. Dessa generella skillnader som görs mellan kvinnor och män möjliggör att vi utifrån könsstereotyper kan behandla och värdera kvinnor och män olika.

Att alltid förhålla sig till en roll som ”man” eller ”kvinna” håller människor tillbaka och begränsar allas vår frihet; jämställdheten mellan kvinnor och män är kanske det tydligaste exemplet på hur människors personliga frihet inskränks. Vi som lever idag, både män och

kvinnor, måste börja ställa oss frågan om hur vi ska bli bra människor istället för hur vi ska bli ”riktiga” män eller kvinnor.

För CUF är det viktigt att lagar behandlar alla människor lika. Lagar som upprätthåller normer i stället för att jämställt behandla könen ska därför tas bort. Ett exempel på det är brottet “blottning” där en kvinna till skillnad från en man kan bli dömd för att visa sina bröst offentligt. Många badhus ägs av kommunerna och på dessa platser ska alla bli behandlade lika när det gäller klädkod. Vi ser det som positivt om även privatägda badhus gör detsamma.

Vi i CUF anser att normkritik är ett viktigt moment inom jämställdhetsarbetet. Det är därigenom vi kan uppmärksamma och därmed förändra de strukturer och normer som finns i samhället. Vi bör alltid föredra kritik mot normer, i stället för kritik mot människors olikheter som inte alltid passar in i strukturernas “mallar”. Genom att belysa hur normer skapas och vilka som skapar dem kan vi bekämpa skadliga normer.

CUF anser att jämställdhetsarbete ska pågå i alla offentliga organ. Jämställhetsmyndigheten riskerar att centrera jämställdhetsfrågorna till en myndighet och frågorna bort prioriteras i annan offentlig verksamhet. Patriarkala strukturer finns överallt i samhället och det perspektivet måste finnas med i alla delar av den offentlig verksamhet. Därför anser vi att Jämställhetsmyndigheten läggas ner. I stället bör samtliga offentliga organ jobba med jämställdhet i den mån det är relevant för myndighetens verksamhetsområde.

Trots att det är en generalisering är det ändå så att det framför allt är män i medelåldern som sitter på ledande positioner i samhället, skapar och producerar media samt ansvarar för vad som distribueras till allmänheten. Kvinnor i sin tur jobbar i huvudsak inom vård och serviceyrken. Att världen definieras enligt en syn där ett visst kön är norm i en viss situation är ett stort demokratiproblem. Kvinnor är till exempel inte politiker, de är ”kvinnliga politiker” och en kvinna är inte företagare, hon är en ”kvinnlig företagare”, på samma sätt är en man inte en sjuksköterska, utan en ”manlig sjuksköterska”. CUF tycker att det är fel att vi blir fångar genom språket och vill arbeta för att en politiker är en politiker, en företagare är en företagare och en sjuksköterska är en sjuksköterska oavsett vilket kön utövaren har.

CUF anser vidare att alla myndiga människor själva ska få byta namn till vad de vill inom rimliga gränser. Vi vill också slopa regeln om att en flicka ej får ges ett traditionellt pojknamn och vice versa. Dessutom ska alla nya namn som föräldrar ger sina barn givetvis anses könsneutrala och fortsättningsvis kunna ges till såväl pojkar som flickor.

3.2 Feminism

Feminism innebär att man ser att samhället är präglad av patriarkala strukturer och att man vill förändra det. CUF är feminister eftersom samhället i dagsläget präglas av ett patriarkat. Vi ser att hur vi uppfattas och hur vi kan leva våra liv alltför ofta styrs av könsroller, patriarkala strukturer och uppväxtmiljö. Alla bör ha möjlighet till självförverkligande, oavsett hur deras kroppar ser ut. Vår vision är ett samhälle där människan bedöms utifrån deras erfarenheter och kunskap, inte deras kön. Ett samhälle där människor inte begränsas av könsroller och könsnormer.

Vi i CUF är feminister, och därför är det viktigt för oss att uppmärksamma att det i samhället finns både goda och progressiva såväl som dåliga och reaktionära normer. Normer och strukturer hindrar alldeles för ofta individens frihet och självförverkligande. Kvinnor och män är inte homogena grupper, utan utsätts för olika problem och förtryck beroende på bland annat kön, etnicitet, sexuell läggning, religion eller funktionsnedsättning. Jämställdhetsarbetet måste därför utgå från kön, men även inkorporera den intersektionella synen om att andra faktorer påverkar människors utsatthet och livssituation.

3.3 Jämställdhet i skolan

Den patriarkala normen att män är överordnade kvinnor följer oss genom hela livet och inskränker individens utrymme att få vara den man är och vill vara. Redan i förskolan finns det bra och enkla metoder att arbeta utifrån för att göra barn medvetna om när de behandlas utifrån sitt kön och inte utifrån den unika individ som barnet är. CUF tycker att all personal i förskola och skola ska vara utbildade för att inte särbehandla flickor och pojkar. Målet är att alla barn, och övriga människor i samhället, ska stärkas utifrån den unika individ man är och inte utifrån det kön man har. Genusperspektiv i undervisningen kan vara ett verktyg för att nå målen, men ska inte krävas.

För att skapa ett jämställt samhälle krävs det att skolans alla nivåer medvetet arbetar för att inte förstärka dagens ojämställda samhälle.

CUF anser att skolan har ett stort ansvar gällande att bryta upp könsrollerna och skapa lika förutsättningar för alla. Läromedlen i de svenska skolorna inom exempelvis samhällskunskap och historia bidrar i många fall till en förminskning av kvinnors roll i samhällsutvecklingen, ofta ges kvinnor mindre plats än män.

Historiebeskrivningen ska givetvis bedrivas på vetenskaplig grund och män har de facto varit överrepresenterade på ledande positioner genom historien men starka, ledande kvinnor saknas inte. Undervisningen ska inte osynliggöra historiska aktörer baserat på deras kön utan välja vilka aktörer de lyfter fram baserat på deras påverkan på historien och samhället. Dessutom borde undervisningen tydligare lyfta fram de könsroller och levnadsförhållanden som präglat olika historiska epoker.

CUF anser ett jämställdhetslyft behövs inom den svenska skolan. Lärare bör vara utbildade i genuspedagogik och normkritiskt tänkande, både för att behandla sina elever rättvist, och för att lära elever hur man bör behandla sina medmänniskor. Vi vill även att Skolinspektionen ska få skarpa direktiv att granska skolans verksamhet ur ett jämställdhetsperspektiv.

CUF tycker att jämställdhetsdiskussionen ska vara ett självklart inslag på sex- och samlevnadslektionerna. Jämställdhetsproblematiken tar sig tydliga uttryck även på detta område och fördomar, förväntningar och strukturer bör tidigt uppmärksammas.

På senare år har pojkarnas studieresultat försämrats kraftigt i jämförelse med flickornas. Den vanligaste förklaringen som slentrianmässigt används är att killar utvecklas senare än tjejer. Hade situationen varit den omvända hade vi aldrig tillåtit oss att använda biologiska argument för att förklara skillnaderna i studieresultat. CUF tycker att det borde utredas varför utbildningen, som den ser ut idag, skapar stora kunskapsskillnader mellan pojkar och flickor.

3.4 Kvinnors karriärer

Vår vision är ett samhälle där alla människor har samma möjligheter till makt och ägande vilket resulterar i att människan känner sig trygg och har inflytande över sin livssituation.

Idag är makten och ägandet skevt fördelat. Kvinnor, som utgör hälften av jordens befolkning, äger bara en knapp procent av världens totala tillgångar. Även ur ett nationellt perspektiv finns stora skillnader i ägandet.

Förklaringen är enkel, lönediskrimineringen motverkar kvinnors ägande. Tjänar kvinnor i genomsnitt mindre faller det sig ganska naturligt att de satsar mindre på ägande. Om bägge könen hade haft likvärdiga inkomster så hade man också haft samma möjligheter att skaffa

sig ägande. För oss som liberaler känns det naturligt att utifrån vår feministiska analys arbeta för att både män och kvinnor ska ha samma incitament till att förskaffa sig ägande och makt.

Vi kräver lika lön för likvärdigt arbete. Kvinnor är generellt sett bättre utbildade än män, ändå förändras inte löneskillnaderna på arbetsmarknaden. Den offentliga sektorn har ett ansvar att vara en god arbetsgivare. Stat, kommun och region ska vara först ut i denna omställning.

Vi ser ett problem i att många kvinnor ofrivilligt arbetar deltid vilket leder till en lägre disponibel inkomst. Deltidsanställningar ger också lägre pensioner, vilket skapar ännu ett problem för dem som inte ges möjlighet att arbeta heltid. Kvinnors ofrivilliga deltid kan inte och ska inte lösas genom en lagstadgad rätt till heltid. Grundförutsättningarna för att fler ska kunna arbeta heltid är att vi har tillväxt och företagare som skapar fler arbetstillfällen. Den offentliga sektorn är idag sämre än privat sektor på att skapa heltider och detta måste förändras. Den offentliga sektorn måste ta ett större ansvar och CUF vill därför utreda varför den privata sektorn har fler heltider än den offentliga. Den offentliga sektorn måste också bli bättre på att skapa fler karriärvägar för att möjliggöra utmaningar och stimulera vidareutbildning. Detta kommer tillsammans med löneökningar att höja attraktiviteten i branschen.

Vår vision är att fler människor, såväl män som kvinnor, ska starta fler företag. Endast vart tredje företag startas av en kvinna. Genom att uppmuntra kvinnor att starta nya företag i samma utsträckning som män ökar vi Sveriges tillväxt och skapar fler arbetstillfällen. Så länge staten har en roll i näringspolitiken bör den verka för att främja jämställdheten inom näringslivet. Det statliga företaget Almi Företagspartner bör få ännu tydligare direktiv att främja företagande bland kvinnor. CUF vill även att innovationsstöden och statens tillväxtprogram ska kunna användas aktivt för att få ett mer jämställt näringsliv. Inom flera av de branscher som idag domineras av kvinnor är det svårt att bedriva näringsverksamhet eftersom den offentliga sektorn i alltför hög utsträckning bedriver skola, vård och omsorg. Detta skapar inte bara dåliga förutsättningar för kvinnor att själva driva företag, utan också för de som är anställda att ställa krav på sin arbetsgivare. Med fler företag inom dessa sektorer skulle konkurrensen driva upp lönerna och möjliggöra för den anställda att byta arbetsgivare om hen är missnöjd.

Alla individer oavsett kön ska ha samma möjligheter att nå en position i samhället. Det är inte försvarbart att en grupp har mer makt beroende på deras kön, eller att en grupp har mindre makt beroende på kön. Här måste det till en förändring.

3.4.1 Diskriminering

Det är särskilt viktigt att uppmärksamma både homosexuella och invandrade kvinnors situation då de ofta upplever en dubbel diskriminering, både sexuellt, etniskt och ur ett genusperspektiv.

Vår vision är ett samhälle där alla människor har samma möjligheter till makt och ägande, vilket resulterar i att människan känner sig trygg och har inflytande över sin livssituation. Alla individer oavsett kön ska ha samma möjligheter att nå en position i samhället. Det är inte försvarbart att en grupp har mer makt beroende på deras kön, eller att en grupp har mindre makt beroende på kön. Här måste det till en förändring.

Vi tror inte på vänsterns tvångstankar, vare sig när det handlar om kvotering eller jämställdhetsplaner. I stället ser vi att företagande, frihet och karriärmöjligheter är vägen att gå för jämställdhet på den ekonomiska fronten, vilket ökar jämställdheten på alla plan.

Lönegapet har minskat på senare år men vi har fortfarande en lång väg kvar innan vi har jämställda löner. Normer gör att kvinnor i större grad är hemma med barnen medan män gör karriär. Detta måste motverkas. En utbyggd tjänstesektor, som skapas genom generellt lägre skattetryck, bättre villkor för företag och en mer flexibel arbetsrätt, befriar ofta kvinnor och ger tiden för karriär.

Offentliga monopol har låst in framför allt kvinnodominerade sektorer vilket har haft negativ inverkan på jämställdheten. Möjligheten att driva välfärdsföretag har inte bara var suveränt ekonomiskt utan även varit viktigt för jämställdheten, både genom att företagandet bland kvinnor ökat och genom att lönerna förbättrats. RUT-avdraget har haft samma effekt och är därför framgångsrikt såväl ekonomiskt som ur ett jämställdhetsperspektiv.

Idag diskrimineras många i samband med anställningsprocesser. För att minska den omedvetna subjektiva påverkan vid anställningsprocesser inom den offentliga sektorn bör CV:n anonymiseras i förmån till likabehandling.

När det kommer till värderingar om jämställdhet hamnar Sverige ofta i topp i världen, men samtidigt ligger vi i botten i EU när det kommer till andel kvinnliga chefer och särskilt när det gäller kvinnliga VD. Vi måste arbeta mot normer men det räcker inte utan samhällets ekonomiska struktur behöver ändras i enlighet med liberala ideal. Ofrihet och stelbenthet tenderar att främst missgynnsamma redan marginaliserade grupper. Därför är vi liberalfeminister.

3.5 Kvotering

Kvotering är en enkel väg att nå resultat snabbt men verklig jämställdhet uppnås inte genom tvingande lagstiftning. Därför är CUF emot kvotering. CUF anser inte heller att positiv särbehandling är avgörande för om vi en dag kommer att få ett jämställt samhälle. I debatten glöms ofta bort att någon annan måste särbehandlas negativt på grund av sitt kön för att någon ska bli positivt särbehandlad. CUF anser istället att det bör vara upp till exempelvis varje enskild arbetsgivare att avgöra om den vill anställa någon som tillhör det underrepresenterade könet.

3.6 Mediernas makt

Medierna ingår i våra dagliga referensramar och spelar en stor roll i att befästa könsroller och könsmaktsordningen. Medierapporteringen är idag tydligt dominerad av män. Det är framför allt män som formulerar mediebilderna; män används i långt större grad som källor och de är också de mest framträdande. När världen tolkas och formas av män blir mannens offentlighet vår offentlighet och mannens intresse blir det allmänna intresset, något som CUF ser stora problem med. Kvinnor och män framställs ofta annorlunda i medier och vi tycker det är oacceptabelt att kvinnor ofta bedöms utifrån sin roll som mor eller hustru snarare än sin profession och analyseras mer utifrån sina kläder än sin prestation.

Konsumentmakten ska aldrig underskattas. Medvetna konsumenter tvingar medierna att förändra rapporteringen mot en mer könsneutral sådan.

3.7 Vård och hälsa

Det är viktigt att män och kvinnor får samma möjligheter till vård. Idag får män generellt sett dyrare behandlingar och mediciner än kvinnor, medan kvinnor får fler behandlingar. Därför är det viktigt med könsseparerad statistik och ordentlig uppföljning för att båda könen ska få samma möjligheter till rätt vård. Vård och även generell forskning ska utföras med både män och kvinnor som utgångspunkt för att minska risken för att människor får fel vård.

Det finns områden i vården där könsstrukturen gör sig särskilt tydliga både vad gäller diagnos och behandling. Ett exempel på detta är psykisk ohälsa som ses som en kvinnsjukdom, vilket gör att deprimerade män riskerar att inte upptäckas och få behandling. Forskning kring kvinnors hälsa är också eftersatt, t.ex. att p-piller ordineras mot menstruationsproblem istället för att specifika läkemedel tas fram.

Sjukdomar som drabbar människor med livmoder trivialiseras ofta och bortförklaras som 'naturliga krämpor'. Endometriosis är en sådan sjukdom som både allmänheten som sjukvården saknar större kunskap om. Det finns mycket liten forskning om sjukdomen, likväl som fungerande medicinsk behandling. CUF anser att endometriosis liksom andra sjukdomar som främst drabbar kvinnor behöver lyftas mer i den offentliga debatten inom vård, utbildning och forskning. Det behövs mer forskning kring sjukdomarnas orsaker och hur man ska kunna behandla dem. Kunskap om sjukdomar som endometriosis bör inkluderas ytterligare i högre utbildning för medicinsk vårdpersonal.

3.8 Familjepolitik

Vår politik ska utgå från människan. Utgångspunkten ska vara barnets bästa och barnets rätt till en trygg och kärleksfull familj. Därför vill CUF ersätta dagens föräldraförsäkring med en barnförsäkring, som ger ett barns vårdnadshavare rätt till ledighet. Denna ledighet syftar till att ge barnet tid med sina föräldrar och det är viktigt att det därför är barnet som är i fokus. Därför menar CUF att de ledighetsdagar som ledigheten ger rätt till ska följa barnet och inte vårdnadshavarna. Därför vill vi ge vårdnadshavarna rätt att fritt fördela samtliga ledighetsdagar mellan varandra och/eller tredje part. På så vis ökar familjens valfrihet, och hänsyn tas till att inte alla familjer är baserade på tvåsamhet.

Dagens föräldraförsäkring är väldigt lång, vilket kostar oerhört mycket för skattebetalarna och ökar lönegapet och pensionsgapet mellan män och kvinnor. Kvinnor tar ofta ut den större delen av försäkringen och är borta längre från arbetsmarknaden. Därmed får de en sämre löneutveckling. På grund av detta bör den svenska föräldraförsäkringen halveras. Sverige skulle då hamna på OECD-ländernas snitt. Vi vill dessutom att föräldraförsäkringsdagarna endast kan tas ut tills barnet är tre år, och avskaffa de 90 dagar som man idag kan ta ut på lägstnivå. Vidare anser CUF att föräldraledigheten bör knytas till uttag av föräldrapenning och motverka uttag av obetald ledighet. Det skulle förbättra främst kvinnors karriär och ekonomiska situation under och efter föräldraledigheten, samtidigt som kvinnors anknytning till arbetsmarknaden stärks. I kombination med detta vill CUF att jämställdhetsbonusen återinförs. Genom ekonomiska incitament uppmuntras föräldrar att dela lika vilket motverkar de negativa ekonomiska effekterna av dagens föräldraförsäkring.

För att skapa bättre förståelse för föräldraledighetens negativa ekonomiska effekter bör mer information tydliggöras om konsekvenserna av att överlåta dagar och ta ut obetalda dagar vad gäller livsinkomst, pension och karriärmöjligheter. Informationen bör såväl tillgängliggöras

på Försäkringskassan i samband med ansökan om föräldrapenning som genom riktade informationskampanjer till nyblivna och blivande föräldrar.

Det är idag omöjligt att föra så kallad positiv faderskapstalan i svensk domstol. En man kan hävda att han inte är far till ett barn, men har ingen möjlighet att påvisa motsatsen. CUF ser det som självklart att alla människor ska ha lika möjligheter till att föra talan inför en domstol, samt att en förälders rätt till sitt barn naturligtvis även ska gälla män. När en vårdnadstvist avgörs ska man alltid se till barnets bästa. Vid ett avgörande ska beslutet bygga på fakta och inte på det faktum att man är av ett visst kön.

3.9 Könrelaterat våld

Misshandel och sexuellt våld förekommer i såväl tvåkönade som samkönade relationer. Merparten av det våld som sker i hemmen är våld mot kvinnor och barn. Detta har delvis sin förklaring i att majoriteten av alla förhållanden är heterosexuella, men framförallt är detta ett tydligt uttryck för det icke jämställda samhälle vi lever i och att många ännu upplever att våld i relationer är kulturellt accepterat.

När en person utsätts för ett sexuellt övergrepp kan det många gånger leda till dubbelt våld. Utöver att ha blivit förgräpn av en gärningsman utövar också samhället våld mot den utsatta. Det är inte ovanligt att gärningsmannen är den som sätts i offerrollen och att övergreppet ursäktas och motiveras av att den utsatta hade en ”kort kjol” eller på annat vis var klädd på ett ”utmanande sätt”.

Detta tycker CUF är oacceptabelt, skulden ska aldrig läggas på den utsatta och människor ska aldrig behöva oroa sig för att utsättas för våld eller övergrepp!

Brott i nära relationer innebär ofta att det är fler än de direkt inblandade som skadas, fokus måste framför allt läggas på de barn som direkt eller indirekt blir offer för våld, samhället har ett stort ansvar för att de skyddas.

Något som åsidosatts allt för länge är våldet i samkönade relationer, där också makt och överrespektive underordning ligger till grund. De som drabbas av detta våld ska på samma villkor som personer i tvåkönade relationer ges stöd och hjälp.

CUF vill att polisen ska ges utökade resurser för att utreda och lagföra dessa typer brott. Vi vill också att mer resurser ska läggas på kvinnojourer och mansjourer samt på poliser och

åklagares utbildning vad gäller bevissäkring och hur våldsoffer i våld från närstående reagerar.

CUF ser behovet av ett flertal reformer för att motverka våld i nära relation. Ett flertal åtgärder är avgörande för ett offer ska ha möjlighet att lämna en relation eller för att våldet ska upphöra. Det ska vara möjligt att meddela kontaktförbud utan att förövaren har tidigare dom emot sig. Det är en förutsättning för att det ska ha önskad verkan i många fall. Samverkan mellan polis och socialtjänst är centralt för att deskalera en situation och för att göra korrekta riskbedömningar. Därför måste kraven på samverkan och informationsutbyte mellan myndigheterna öka. Till exempel så bör samverkansmöten ske när samtycke finns från offret för myndigheterna ska kunna stötta på bästa sätt. Tillgången till skyddat boende mellan kommuner skiljer sig beroende på hur mycket pengar kommunen har. Därför bör ett statligt program för finansiering och fördelning av skyddat boende delfinansieras av staten för att tillförsäkra att det finns platser i hela landet.

CUF vill införa ett nationellt lämna-program där de som lever i våldsamma relationer tas emot av en samordnare och kontaktperson som ansvarar för att skapa samverkan mellan bl.a. polis, Skatteverket, socialtjänst, ekonomisk rådgivare, vård och psykiatri. Syftet är att underlätta för de som vill lämna och samtidigt ge dem möjlighet att fokusera på eftervård och en ny vardag utan våld. Programmet ska samverka med bl.a. kommuner för att kunna erbjuda förtursbostad, förskole- och skolplatser.

CUF ska verka för att kontrollerade beteende kriminaliseras. Att kontrollera sin partners umgänge, ekonomi eller rörelse är ofta förstadiet till våld i nära relation. Genom att kriminalisera kontrollerande beteende i nära relationer stärker den utsattes rätt och deras möjlighet att komma ur en destruktiv relation innan det är för sent. Kontrollerande beteende bör inkluderas ett brott kallat psykisk misshandel

4 Migration och integration

Folk har alltid, och kommer alltid, att röra på sig. Med globaliseringen blir världen mindre än någonsin, och genom projekt som EU har rörligheten blivit allt större. Vi ser en fri rörlighet som en mänsklig rättighet och arbetar för en framtid med en allt starkare global integration.

CUF strävar efter en värld där individer och inte stater bestämmer var man skall bo. Sverige ska arbeta steg för steg för friare rörlighet. Vår vision är en helt fri rörlighet. Vi ska välkomna människor som vill flytta till Sverige, oavsett anledning så länge de förhåller sig till svensk lag och grundläggande värden. Det betyder också att alla människor som flyttar till Sverige ska ges möjligheten att bygga sig ett nytt liv.

Ett stort problem i den svenska samhällsdebatten är att invandrare ses som en homogen grupp. Den kollektivistiska synen på invandrare har lett till att ingen egentligen definieras som människa. Man kräver särskilda rättigheter till särskilda grupper, istället för mänskliga rättigheter till varje människa. CUF vill att den här typen av identitetspolitik och särregleringar försvinner. Den kollektivistiska synen kommer bara leda till att grupper ställs mot varandra och att människor faller mellan stolarna.

4.1 Till EU

Nuvarande internationella politiska system klarar inte de flyktingkriser som uppstått av aktuella konflikter. Dessutom kommer klimatflyktingar att bli ett växande problem i takt med att globala uppvärmningen fortskrider. Fler människor kommer då att vara på flykt, i en omvärld där färre länder håller gränserna öppna. Världssamfundet behöver ta upp frågan på allvar, och flyktingkonventionen behöver utökas med skrivelser om klimatflyktingar och klimatrelaterade säkerhetshot.

EU måste ta ett stort humanitärt ansvar, såväl för klimatflyktingar som för människor i oroshärdar. Det är dock viktigt att påpeka att EU inte kan göra allt, utan att fler länder måste förmås att ta ett större ansvar. Att stora, rika länder som USA, Kina, Saudiarabien och Iran tagit en så liten del av flyktingarna är oacceptabelt. Här måste EU trycka på diplomatiskt och våga ta en mer aktiv roll för att få fler länder att ta emot flyktingar, framförallt i närområdet. Hade alla länder i världen där stabilitet råder tagit ett solidariskt ansvar hade antalet flyktingar per land blivit väldigt litet.

EU, som en stor och välmående ekonomi, bör dock ta ett stort humanitärt ansvar för att se till att tillräckligt många flyktingläger håller en acceptabel levnadsstandard och klarar av att husera tillräckligt många människor. I det humanitära ansvaret ingår även att göra det möjligt för utsatta människor att ta sig till Europa. EU behöver öppna gränserna för såväl flyktingar som de som vill komma till Europa för att jobba och bygga sig ett bättre liv.

EU bör dessutom skapa större möjligheter för EU-gemensam asylhantering, även utanför de gemensamma yttre gränserna, förslagsvis genom mobila team eller institutioner i länder utanför EU med särskilt högt tryck av migrationsströmmar. Bland annat ska UNHCR kunna få mandat och resurser att utreda vilka som ska rekommenderas att beviljas asyl till EU. Därmed kan även problematiken med det så kallade transportöransvaret i hög grad undvikas.

4.1.1 Inom EU

Fri rörlighet för människor är en av EU:s fyra grundläggande friheter, och är väsentlig att bevara och stärka. Den fria rörligheten inom EU måste upprätthållas. Därför är det centralt att Schengensamarbetet fungerar. För att klara det måste dock EU få yttre gränser som fungerar. Öppna inre gränser och oförmåga att hantera de yttre gränserna gemensamt har förorsakat såväl en stor del av de migrationspolitiska kriser som många av de populistiska, invandringsfientliga rörelser som har spridits under 2000-talet. Vi behöver därför en starkare samordning av EU:s yttre gränser. Frontex måste få ett starkare mandat att stärka de yttre gränserna. Däremot, har europeiska byrån för bedrägeribekämpning har fastställt att Frontex har medverkat till olagliga «pushbacks», och på regelbundet och systematiskt sätt brutit mot mänskliga rättigheter. För att man ska kunna stärka Frontex måste Frontex reformeras och systematiskt undersöka anklagelser om tjänstefel och kränkningar av mänskliga rättigheter.

För att stärkta yttre gränser ska bli humant måste detta dock göras i samband med att skapa lagliga vägar in i EU. Det är ett oförlåtligt svek mot mänskligheten att människor tvingas drunkna på överfyllda båtar på Medelhavet, eller utblottade vandra längs Europas vägar. Lagliga vägar innebär dels en öppnare arbetskraftsinvandring – med blue card-regler som gäller för fler än hjärnkirurger och hockeyspelare, och som därmed kan få ekonomiska flyktingar att överväga arbetskraftsinvandring i stället. Det innebär dels möjligheter att pröva asyl utanför eller i samband med att man angör EU:s yttre gränser.

EU bör, för att klara av att skapa lagliga vägar till EU, avskaffa Dublinförordningen och ersätta den med ett kvotflyktingsystem på EU-nivå. Därför behövs även gemensamma

asylregler samt hotspots för asylmottagning utanför EU och längs EU:s gränser, på fler platser än i Italien och Grekland.

Om Frontex och EU:s medlemsländer bättre kan kontrollera gränserna, tillsammans med generösa, lagliga vägar, kan EU rimligtvis även säga upp flyktingavtalet med Turkiet, och därmed avstyra ett inhumant samarbete med en auktoritär regim.

Oförmågan att komma överens om flyktingfrågan är ett stort hinder för EU-samarbetet i övrigt. Fler länder måste förmås att ta ansvar, men vi tror inte på ett tvång att ta emot flyktingar. En lösning kan vara att minska olika stöd och subventioner till länder inom EU som inte vill ta emot flyktingar. En annan kan vara att ha en öronmärkt pott till länder som vill ta emot flyktingar; alla länder har inte de resurser och den stabilitet som krävs för att hantera en stor migration. Därför kan vissa länder inom EU ta ett större ansvar, men de måste få ett betydande stöd för det.

För att EU på riktigt ska klara av att gemensamt hantera migrations- och flyktingströmmar behöver också en gemensam europeisk identitet växa fram. Innan dess kommer medlemsländer ofrånkomligen se till sitt bästa i första hand, och därmed börja tvista i stället för att gemensamt försöka lösa utmaningar. EU:s politiska kris efter 2010-talets migrationskris är ett tydligt exempel på behovet av en starkare europeisk samhörighet.

4.2 Migration till Sverige

CUF står fast vid att Sveriges gränser ska hållas öppna. Schengensamarbetet ska värnas, och rätten till migration och att söka asyl likaså. ID-krav och gränskontroller inom Schengensamarbetet ska avskaffas. I den mån gränskontroller ändå finns ska det vara vid EU:s yttre och inte dess inre gränser.

För att gränserna ska kunna hållas öppna måste dock asylprocessen effektiviseras. Dessutom måste arbetskraftsinvandringen liksom arbetsmarknadslagstiftningen liberaliseras, och skillnaderna mellan asylflyktingar och ekonomiska flyktingar måste tydliggöras.

Så länge migrationspolitiken inom EU till så hög grad styrs av medlemsländerna själva är det viktigt att Sverige fortsätter att ta emot ett stort antal kvotflyktingar.

4.2.1 Asylprocessen

Att söka asyl är en mycket osäker tillvaro för en människa att befinna sig i. Först och främst måste de konventioner – bland annat flykting- och barnkonventionen – som Sverige har skrivit under värnas. Det är vår moraliska och lagstadgade skyldighet.

Asylprocessen måste vara rättvis, trygg och säker. För att säkerställa detta måste asylsökande ges handläggare för att förmedla information och beslut. Kommunikationen måste ske på ett språk som den asylsökande förstår väl. Därför måste det säkerställas att det finns möjlighet till tolkar och översättare. Döva asylsökande måste få uppskov på behandling av sina asylärenden innan de har lärt sig svenskt teckenspråk. Svenska teckenspråkstolkar förstår inte och kan inte tolka den döva asylsökandens teckenspråk då det i världen finns mer än 160 olika teckenspråk. Rätten att få ge sin berättelse till Migrationsverket innan beslut är ytterst viktigt.

Det tar idag alldeles för lång tid att behandla asylansökningar. Migrationsverkets arbete måste effektiviseras. Idag lägger handläggare en femtedel av sin arbetstid på att prata i telefon med oroliga asylsökande. Mer smidigt vore ett digitalt system, där varje sökande kan ta reda på uppdateringar om sin process. Då frigörs tid för handläggarna för det som de är utbildade för.

Ibland uppstår det gränsdragningssvårigheter. En sådan som CUF anser måste göras om är den mellan politisk asyl och asyl av särskilt ömmande omständigheter. Personer som förföljs av statsmakter ges ofta politisk asyl, medan bland annat kvinnor som vägrar tvångsgifte eller könsstympning och HBTQIA+-personer ofta tvingas söka asyl av särskilt ömmande omständigheter. Denna process är betydligt snårigare än den för politisk asyl. Därför kräver CUF att även dylika fall av förföljelse ska berättiga politisk asyl.

Asylsökande måste kunna söka tandvård hos privata tandvårdskliniker. Regionerna måste kompetensutveckla personal på vårdcentralerna för att kunna göra en hälsoundersökning, och därmed skynda på processen.

4.2.2 Barn i asylprocessen

Den gemensamma grundsynen och självklara utgångspunkten vid arbete med asylsökande barn ska vara FN:s konvention om barns rättigheter. När myndigheter utreder en familjs situation är det viktigt att barnen tillfrågas och att de känner sig delaktiga i de beslut som rör deras framtid. I varje asylärende som rör barn ska det göras en barnkonsekvensutredning. Utgångspunkten måste alltid vara att barn är enskilda individer med rättigheter.

Varje år kommer hundratals barn till Sverige helt ensamma för att söka skydd. Barnen har ofta rest långt och under fruktansvärda miljöer och omständigheter. Idag kan kommuner själva välja att tillsammans med Migrationsverket välkomna dessa barn till ett hem med god omsorg och med full ekonomisk ersättning från staten. CUF vill verka för att alla Sveriges kommuner ska ta ansvar för de utsatta barnen och erbjuda dem boende, omsorg och trygghet. CUF vill också, för att utnyttja kommunernas gemensamma erfarenheter, verka för ett utökat samarbete bland kommuner som tar emot ensamkommande flyktingbarn. Vi i CUF verkar för att alla barn ska få en så snabb behandling av sitt ärende som möjligt.

Den metod som idag används för medicinsk åldersbedömning är vetenskapligt bristande. Fram till att nya vetenskapliga och tillförlitliga metoder utvecklas anser CUF att alla former av medicinska åldersbedömningar måste stoppas. Om bedömningar görs måste bevisbördan ligga på Migrationsverket och inte den enskilde individen. Den får över huvud taget inte kränka en individs integritet och måste vara vetenskapligt belagd.

Kvaliteten hos de gode män som stöttar framförallt ensamkommande flyktingbarn i och under asylprocessen varierar kraftigt i Sverige, och olika kommuner tolkar föräldrabalken på väldigt olika vis. För att kvalitetssäkra godmanskapet behöver tolkningarna av föräldrabalken bli mer likriktade över hela Sverige. Det har dessutom förekommit fall då gode män har tagit på sig enormt stora mängder ensamkommande flyktingbarn för ekonomisk vinning, och därefter inte skött sitt uppdrag. Det bör finnas ett tak på hur många barn en god man kan företräda, för att tillförse att barnen får den omsorg de behöver.

4.2.3 Arbetskraftsinvandring och arbetstillstånd

CUF ser odelat positivt på att människor vill komma till Sverige för att arbeta. Tyvärr delar inte alla denna syn. Det finns föreställningar om att staten måste detaljreglera vilka som ska få komma hit och vad de ska få arbeta med. CUF är övertygade om att vi alla tjänar på att dessa föreställningar bryts.

CUF vill ha en fri invandring, och tycker att den som har fått jobb i Sverige automatiskt ska beviljas uppehållstillstånd. Regelverket ska även vara utformat så att det går att driva företag eller frilansa som arbetsform. Därför måste uppehållstillståndet även lämna rum åt perioder utan arbete. CUF ställer sig även bakom ett system med digitala nomadvisum. För den som fått arbetskraftsinvandringstillstånd är det viktigt att detta inte är knutet till en specifik yrkestyp, såsom det tyvärr är idag. Om någon fått tillstånd att komma hit för att arbeta som

exempelvis kock ska inte tillståndet dras undan om denne avancerar till kökschef eller byter jobb till postsorterare.

CUF vill heller inte att fackförbund ska ha inflytande över vilka människor som får tillstånd att komma till Sverige för att arbeta. Vi anser att villkor för anställning är något som den enskilda människan ska bestämma och att facket inte ska privilegieras med rätten att bestämma lön och arbetsvillkor för alla. För en människa som idag lever i absolut fattigdom är även en lön under Sveriges lägstalöner väldigt mycket pengar. Därför vill vi skrota kravet på att lön och arbetsvillkor ska motsvara fackets krav för att arbetsgivare ska kunna anställa människor från andra länder.

Arbetskraftsinvandrare skall dock självklart ha möjligheten att engagera sig fackligt, om de så vill.

4.2.4 Spårändring från asyl- till arbetskraftsinvandring

Systemen för spårändring är idag väldigt komplicerade, och CUF kräver att det blir lättare att göra spårändring och att systemen förenklas. Dels för att det gör det möjligt för fler personer att stanna i Sverige och bidra till samhället, även om de får sin asylansökan avslagen. Dels för att människor hamnar i kläm när spårändringssystemen inte fungerar som det ska.

För att kunna byta spår från asylansökan till arbetskraftsinvandrare, och därmed få uppehållstillstånd utan att ha fått sin asylansökan godkänd, måste den asylsökande ha varit självförsörjande i minst fyra månader. Tjänsten måste dessutom ha varit osubventionerad.

Systemet är alldeles för krångligt, och låser fast folk i byråkrati. Dessutom sätter det folk som bara fått en subventionerad anställning, eller som har fått avslag på sin ansökan innan dessa fyra månader, i kläm. Vi vill skrota kravet på icke-subventionerad anställning för att byta spår till arbetskraftsinvandrare. Vi vill dessutom göra processen för arbetstillstånd mer flexibel och tillåtande. Enn subventionerad anställning är inte att föredra över en vanlig anställning. Men den är bättre än rena bidrag som inte ger incitament till att bli självförsörjande. Arbete skall inte bestraffas.

Idag ger ett arbetstillstånd inte heller möjligheten att byta jobb eller ha två jobb under tiden för tillståndet. Vi tycker att den med arbetstillstånd ska ges möjlighet att byta jobb under tiden för arbetstillståndet, och att ha två separata jobb. Arbetstillstånd skall ges ut även om ett jobb inte är öppet sökbart och utannonserat för alla i Sverige.

Hårt arbetande människor skall inte bestraffas med en otrygg tillvaro genom att godtyckligt kunna utvisas. Det ger dåliga incitament till att våga ta risker som att starta företag eller utveckla sin karriär. Detta cementerar klyftor i samhället som inte gynnar någon.

Vid avslag på asylansökan ska en tidsfrist om tre månader innan utvisning vara möjlig att begära, för att under den tiden söka arbete och därmed kunna göra spårbyte till arbetskraftsinvandring. Om personen inte har fått jobb inom tre månader ska vederbörande utvisas. Om den som begär tidsfrist har vårdnad över barn eller familj bör även de få stanna, om de kan finansiera sitt uppehälle.

4.2.5 Validering av kompetens

Det behövs ett mer enhetligt system för beslut om valideringar. Idag gör kommunerna själva valideringar av gymnasiebetyg och lärosätena detsamma med högskolekurser. Det ger 290 olika lösningar, vilket öppnar för godtycklighet. Ett större centralstyre av valideringar i samverkan med akademien tillsammans med privata arbetsförmedlingar som kan matcha specifika kompetenser är viktigt för att ge fler nya svenskar tillträde till arbetsmarknaden.

4.2.6 EU-migranter

Alla EU-medborgare har i tre månader rätt att vistas i ett annat EU-land. Det är en rättighet som CUF i alla lägen står upp för och gärna utökar. Denna rättighet har medfört att utsatta grupper i stater som inte har skydd nog åt sin befolkning, eller i flera fall till och med diskriminerar dem, rör sig till andra länder. De senaste åren har många personer från Rumänien och Bulgarien använt denna rättighet för att i tre månader tugga på gatorna i svenska städer.

Från olika håll hörs röster om att förbjuda tiggeri, något som bland annat Nederländerna och några andra länder har gjort på olika platser. CUF tar bestämt avstånd från sådana förbud. Tiggeri är aldrig ett önskvärt fenomen, utan är ett tydligt tecken på de stora klyftor som råder inom EU. Att ge sig på offren genom ett förbud är dock omänskligt. CUF står upp för alla EU-migranternas rätt att vistas i Sverige, samtidigt som vi kräver att länder som Rumänien och Bulgarien börjar ta ansvar för sin befolkning och slutar att bryta mot EU-konventionen. Den rimliga påföljden är böter eller andra tillbörliga sanktioner.

CUF värnar även äganderätten, liksom principen om att lagen alltid ska gälla och lika inför alla. Därför ska inte olagliga bosättningar tillåtas, och EU-migranter måste kunna vråkas om

de bosätter sig på annan persons mark. Överskrider de 3-månadersregeln ska de också kunna utvisas.

4.3 Migration till Sverige

4.3.1 Integration

Dagens integrationspolitik fungerar inte. Istället för att ta till vara människors resurser och kompetenser och möjliggöra nyanlända invandrades och flyktingars etablering på arbetsmarknaden skapar dagens system ett utanförskap och bidragsberoende.

CUF är övertygade om att integrationen kommer att fungera när utbildningspolitiken, bostadspolitiken samt arbetsmarknads- och företagarpolitiken är liberal och välfungerande. CUF:s utbildningspolitik, bostadspolitik, arbetsmarknadspolitik och företagarpolitik går att hitta i respektive kapitel.

Vi tror på människors egen drivkraft, också de som har flyttat till Sverige. Flyktingar bör därför också i den mån det är möjligt själva få bestämma var de ska bo, om det inte finns strukturella förhinder som omöjliggör en integreringsfas.

4.3.2 Tillgång till välfärden

Ett system med fria gränser kan inte innebära ett system där människor har automatisk rätt till andras pengar. Rätten till rörlighet går dock före rätten till välfärd. Full tillgång till den skattesubventionerade välfärden måste därför villkoras till de som väl är medborgare, med en successiv infasningsperiod för de som har permanent uppehållstillstånd. Vi menar att medborgare i det här fallet även innefattar nordiska medborgare, eftersom vi vill se en starkare nordisk federation.

För att få ta del av de offentligt finansierade socialförsäkringssystemen är ett kvalificeringssystem vettigt. Ett medborgarskap bör vara något man successivt arbetar mot, och integrationen bör vara uppbyggd stegvis sett till tillgången till socialförsäkringssystem. Dessa trappsteg bör byggas på parametrar av arbete, tid, laglydnad och slutligen kunskap. Ju längre man arbetar i Sverige utan att hamna i brottsstatistiken, desto närmre medborgarskap bör man komma. Den avslutande parametern om kunskap bör innebära ett medborgarskapstest som säkerställer att den som ansöker om medborgarskap har tagit till sig

kunskap om svensk lag och svenskt samhälle. Det är dock viktigt att ett sådant prov tar tydlig hänsyn till personer med kognitiva eller psykiska svårigheter, så att inte det påverkar ens medborgarskapsansökan. Det ska dock ske på svenska.

Det faktum att nyanlända inte får full tillgång till den skattesubventionerade välfärden gör att det kommer att finnas ett behov av alternativa skyddsnet. Ett sådant är ett system med privata socialförsäkringar som skulle ge nyanlända tillgång till ett socialt skyddsnet. Vidare ser CUF positivt på att nyanlända med krav på motprestationer, i form av till exempel utbildningsresultat, ges tillgång till en CSN-liknande finansieringsmodell som tillhandahåller förmånliga etableringslån. Barn under 18 år, även papperslösa, bör inte omfattas av kvalificeringssystemet utan ha tillgång välfärdsförmåner såsom vård och utbildning. Fortsatt ska också alla som befinner sig i Sverige ha rätt till vård som inte kan anstå.

4.3.3 Kostnadsersättning till kommuner

Systemet för kostnadsersättning till kommunerna vid flyktingmottagande är krångligt och otillräckligt. Detta systemfel minskar kommunernas förtroende för mottagandet och Migrationsverket. Därför behövs reformer som gör att ersättningssystemet lever upp till sina syften: att kommunerna får full kompensation av staten för de kostnader som är kopplade till asylboenden, kommunplaceringar och anhöriginvandring.

4.3.4 Språk- och samhällsundervisning

I samband med SFI och SFY bör också alla deltagare genomgå en yrkesförberedande utbildning. I de fall individen som genomgår processen har en utbildning från sitt hemland handlar det om eventuella kompletteringar som behövs för att kunna utföra sitt yrke på den svenska arbetsmarknaden plus Svenska för Yrkeslivet, SFY. Men för de som inte anses vara konkurrenskraftiga på arbetsmarknaden handlar det om utbildningar för de samhällsbärande bristyrken som finns i Sverige, högskoleförberedande studier eller andra utbildningsinsatser med fokus på etablering på den svenska arbetsmarknaden.

Språk- och - och yrkesundervisningen ska rikta sig till alla icke-EU-medborgare från myndighetsålder till pensionsålder som har fått uppehållstillstånd av asylskäl eller på grund av familjeåterförening, men inte har någon form av sysselsättning. De som uppfyller dessa kriterier och söker uppehållstillstånd av samma anledningar ska under sökandeprocessen ha tillgång till språkundervisningen. Eftersom målgruppen består av människor med väldigt olika utbildningsbakgrund är det av stor vikt att undervisning kan erbjudas på flera nivåer. En person som helt saknar utbildning från hemlandet bör inte ha samma kravbild och

undervisningsnivå som någon med universitetsexamen. Aktivt deltagande i SFY eller SFI och den yrkesförberedande utbildningen bör vara ett krav för att få tillgång till de finansieringsmodeller som tillhandahålls av staten.

CUF anser att undervisning om det svenska samhällets lagar och värderingar borde utgöra ansevärd del av SFI och SFY. Att veta vilka dessa är och hur man förhåller sig till dem kan vara svårt för den som är helt ny i Sverige. Dessutom kommer en del av de som migrerat hit från kulturer där inställningen till bland annat jämställdhet, HBTQIA+ och demokrati skiljer sig från den i Sverige. Att ha kunskaper om lagarna och samhällsnormerna är viktigt för att nyanlända ska ha lika möjligheter att delta i samhället. Därför är det viktigt att nyanlända inte bara lär sig det svenska språket utan också om det svenska samhället tidigt i integrationsprocessen.

4.3.5 Civilsamhället

För de integrationsproblem som har uppstått är civilsamhällets roll tydlig, och CUF anser att ett starkt civilsamhälle är oerhört viktigt. Trossamfund, ideella och välgörenhetsorganisationer tar vid där staten misslyckas, något som bör erkännas. CUF ser också positivt på de olika samarbeten mellan civilsamhälle och framför allt kommuner som har slutits runtom i Sverige för en bättre integration, och tror att det är en god väg att gå för att stärka civilsamhällets roll i integrationen ännu mer.

Enligt riksrevisionen bidrar dock inte civilsamhället till integrationen i tillräckligt hög grad i dag. För integrationen är det av ojämförbar stor nytta att känna en person i kommunen man kommer till. Kommuner bör därför ta ett övergripande ansvar för hur föreningslivet kan bidra till integrationen.

Kommuner kan även verka för samarbeten mellan skolor för språkin introduktion för nyanlända, andra gymnasieskolor och lärosäten för högre utbildning i kommunen och närområdet. När initiativ kommer underifrån blir integrationen mer hållbar. SFI, "Svenska för invandrare", bör i högre grad kunna skötas via arbetsplatser och andra liknande gemenskaper. Staten kan lämna över liknande ansvar till civilsamhället innan asyl delgivits.

För att öka civilsamhällets bidrag till integrationen, vill vi införa en modell liknande den kanadensiska (vanligtvis kallad Kanadamodellen), med privatsponsrade flyktingar. Det går ut på att föreningar, organisationer, trossamfund och privatpersoner kan förbinda sig att stödja en flykting finansiellt och emotionellt under deras första år i landet.

4.3.6 Asylboenden för ensamkommande flyktingbarn

CUF vill att stödboenden ska vara praxis för ensamkommande flyktingbarn, och inte HVB-hem. HVB-boenden är egentligen till för barn och ungdomar med olika former av problematik, vilket gör det vanskligt att placera alla ensamkommande barn på HVB-boenden. Framför allt eftersom alla ensamkommande barn inte behöver den typen av extrastöd. Även på stödboenden får ensamkommande hjälp, men behöver inte övervakas dygnet runt. Dessutom är stödboenden billigare än HVB-boenden, vilket också gör det till en kostnadsrätt fördel. Hänsyn bör tas till att ensamkommande i olika åldrar har olika behov, och lösningarna behöver individanpassas.

Familjehem är en placering i en vanlig familj, och ett bra alternativ till HVB-boenden och stödboenden. Enligt socialtjänsten uppskattas den mer av de ensamkommande än stödboenden och de dyrare HVB-boendena. Familjehem ger barnet ett brett kontaktnät, och bra språkträning. Ofta finns en brist på familjehem. För att öka drivkraften till att bli familjehem bör ersättningen öka.

Efterlevandestödet kan tas bort, eftersom staten idag redan "tar hand" om ensamkommande flyktingbarn.

4.3.7 Svenska normer och värderingar

Sverige har under alldeles för lång tid präglats av en etniskt baserad identitet. Ska Sverige på riktigt kunna bli ett mångkulturellt samhälle behöver svenskheten präglas av värderingar snarare än etnicitet. Vi behöver ersätta den etniska identiteten med en värderingsbaserad, för att samhället ska kunna bli inkluderande på riktigt.

Det allra första steget för att nå dit måste vara att polis- och domstolsväsenden får resurser nog för att kunna se till att svensk lag gäller i hela landet. Svensk lag bygger i grund och botten på svenska värderingar, som har formats och utvecklats som en del av den europeiska och västerländska värderingskontext som vi befinner oss i.

CUF menar att medborgarskapsceremonier kan utgöra en viktig del av att stärka innebörden av medborgarskapet och viljan att fylla identiteten med svenska värderingar. Ceremonierna bör dock överföras från kommunerna till länsstyrelserna, eftersom de också är regeringens långa arm. Det bör ingå i alla landshövdingars uppdrag att en gång om året erbjuda länets nya medborgare en medborgarskapsceremoni. De kommuner som vill ska fortsatt kunna erbjuda medborgarskapsceremonier.

CUF kan aldrig acceptera att människors frihet begränsas på grund av förtryck i någon form. Hedersrelaterat våld är en sådan form av förtryck som tyvärr förekommer i Sverige, vilket är helt oacceptabelt. Socialtjänst, skola och myndigheter måste få bättre kunskap och bli bättre på att hjälpa de som utsätts för hedersrelaterat våld.

Föräldrars religiösa övertygelse skall inte få gå före barns rättigheter till en evidensbaserad vård eller utbildning och utveckling. Barnåktenskap skall heller inte tillåtas, och barnåktenskap ingångna utanför Sverige skall inte erkännas. Hjälptjänst och en möjlighet till ett nytt liv skall erbjudas till unga som utnyttjas sexuellt, eller skadas på andra sätt.

4.3.8 Psykologisk hjälp

Många personer som flyr till Sverige från krisdrabbade områden har varit med om djupt traumatiska upplevelser. CUF ska arbeta för att de människor som kommer till Sverige från krisdrabbade områden ska erbjudas hjälp att behandla eventuella traumatiska upplevelser.

Det gäller även exempelvis hedersvåld och andra kulturellerade förtryck.

Ungdomsmottagningar och sjukvård måste ha god kunskap om problematiken, för att kunna ingripa i ett tidigt skede. När den utsatta söker hjälp har förtrycket ofta redan pågått länge, och därför måste insatserna vara snabba och effektiva, så att den utsattas säkerhet inte äventyras.

4.3.9 Utvisning

En del av de som får avslag på sin asylansökan gömmer sig i Sverige, och blir det som brukar kallas för papperslösa. Beräkningar visar på att det kan röra sig om ungefärligen 30 000 personer (2015). Utöver att dessa lever i den största utanförskap kan de också på sikt komma att utgöra en fara för såväl sig själva som samhället. Sverige behöver bli effektivare i att följa upp utvisningsärenden, och se till att människor som inte har rätt att befinna sig i Sverige heller inte gör det. CUF står dock alltid på den enskilda individens sida, och vill väga upp för den inskränkning av friheten som det innebär att bli utvisad genom att kraftigt förenkla möjligheterna till bland annat spårändring.

Om ett land visar att man inte kan hantera återvändare som fått avslag på asylansökningar, eller om utvecklingen i ett land kraftigt går åt fel håll, bör utvisningar frysas tills det går att visa att de utvisade inte riskerar sina liv genom att återvända.

CUF värnar asylrätten och kämpar för fri rörlighet, men rättigheter innebär också skyldigheter som måste respekteras. Asylsökande eller personer med tillfälligt uppehållstillstånd som upprepade gånger begår grövre brott skall utvisas, även om de uppbär status som flykting eller övrig skyddsbehövande. Dessa utvisningar ska ske oavsett statusen i hemlandet. Polisen skall även tilldelas resurser för att faktiskt kunna uppfölja detta och utvisa personer som utgör en samhällsfara. Utvisningarna gäller även personer som begått terrorbrott utomlands, eller ansluter sig till terroristorganisationer.

Den grupp av ensamkommande som kom till Sverige under flyktingkrisen 2015 har drabbats hårt och fastnat i en limbo av extremt långa handläggningstider och en gymnasielag med krav på fast anställning som inte speglar hur arbetsmarknaden ser ut. CUF anser att amnesti och permanenta uppehållstillstånd är den enda lösningen på denna ovärdiga hantering av en grupp som sedan 2015 har hunnit rota sig i Sverige

5 Miljö och klimat

CUF brinner för att minimera människans negativa påverkan på miljön och klimatet. Att skapa ett ekologiskt hållbart samhälle är vår tids största utmaning och vår viktigaste uppgift. På såväl individ- som samhällsnivå har vi ett ansvar inför kommande och nuvarande generationer. Stater, kommuner, andra offentliga liksom privata aktörer måste förvalta vårt gemensamma ansvar att inte förbruka den planet vi lever på. De skadliga utsläppen till jord, vatten och luft måste upphöra och återvinning, återanvändning och cirkulär ekonomi ta större plats i såväl offentlig som privat verksamhet. Utsläppen av växthusgaser driver på klimatförändringar och kan leda till oåterkalleliga konsekvenser. För att undvika de negativa konsekvenser som en ökad medeltemperatur kan ge upphov till krävs kraftfulla åtgärder på samtliga politiska nivåer.

I detta kapitel föreslår vi åtgärder på global, nationell och lokal nivå för hur vi vill att miljö- och klimatfrågorna hanteras. Vi ser internationellt samarbete som en nyckelfaktor för att vi ska kunna nå ett mer hållbart klimat. Utöver detta är en viktig princip för en hållbar miljö- och klimatpolitik värnandet av äganderätten som är central i ett liberalt, demokratiskt samhälle. Äganderätten måste alltid värnas och tillvaratas och CUF är övertygade om att värnandet om miljön och äganderätten kan gå hand i hand.

5.1 Internationellt klimatarbete

Den globala uppvärmningen stannar inte vid Sveriges gränser. Att lyckas i den internationella politiken är därför avgörande för att hantera klimathotet. Miljöproblem är sällan endast lokala, överallt korsar ekosystem och habitat gränser. Således är ett framgångsrikt internationellt arbete nyckeln till att skapa en hållbar framtid.

5.1.1 Globala avtal

Internationella avtal gör att vi tillsammans kan lösa klimatproblemen och är en förutsättning för att konkurrensen mellan länder, människor och företag inte ska snedvridas. Det är glädjande att allt fler stater tar sitt ansvar och deltar i klimatarbetet men målen och åtgärderna på dessa områden behöver bli mer ambitiösa. CUF anser därför att Sverige måste ta ett större ansvar för att målen i de internationella avtal som träffas skall bli hårdare, men också för att industriländerna skall stimulera omställningen i mindre utvecklade länder genom klimatbistånd och investeringar. Till exempel manifesteras detta i att verka för ambitiösa revideringar av åtagandena i Parisavtalet.

5.1.2 Nya miljöavtal

Som komplement till Parisavtalet, vill CUF se ett globalt miljöavtal ämnat att reglera miljömen inte nödvändigtvis klimatskadlig verksamhet. Exempel på sådan miljöskadlig verksamhet kan vara plastutsläpp i haven, biologisk mångfald, försurning, kemikalieutsläpp, oljedumpning, överfiske eller liknande.

Ett av de långsiktigt viktiga målen för en hållbar utveckling inom internationellt lantbruk är att på ett miljömässigt hållbart sätt försörja jordens alla människor med mat. CUF vill se ett globalt avtal för en hållbar livsmedelsproduktion som tar hänsyn till såväl miljö som klimat, människor och djurs hälsa.

Mot denna bakgrund ser CUF positivt på införandet av den globala fond för förluster och skador på grund av klimatförändringar som klimattoppmötet COP27 beslutat om, där bland annat effekterna av höjda havsnivåer, ökenutbredning, försurning och extremväder inkluderas.

CUF ser positivt på åtgärderna fastslagna i Kunming-Montrealramverket, om att bl.a. skydda 30% av jordens land- och vattenyta, fasa ut miljöskadliga subventioner, samt att öka takten i återställandet av förstörda eller skadade ekosystem till 2030. För att detta ska bli verklighet behöver alla länder ta sitt ansvar och implementera åtagandena nationellt, samt se till att tillräckliga medel avsätts för att kunna finansiera åtgärderna även i utvecklingsländer.

5.1.3 Miljö och klimatdomstol

CUF anser att en internationell miljö- och klimatdomstol ska inrättas för att kunna hantera och sanktionera större miljöbrott och sådana brott som är gränsöverskridande. Vid undertecknandet av internationella miljöavtal lämnar länder ifrån sig domstolssuveränitet i utbyte mot att domstolen dömer företag och stater som bryter mot avtalen. Länderna binder sig vid att följa och genomföra domstolens utslag och exempelvis driva in böter.

5.1.4 Miljöskatter

CUF vill se en global skatt på koldioxidekvivalenter som omfattar alla växthusgaser. Eftersom det inte finns någon överstatlig institution med beskattningsrätt, hade en skatt behövts regleras genom mellanstatliga avtal. Vi hade gärna sett att detta skedde på ungefär samma sätt som Parisavtalet med undantaget att länder faktiskt förbinder sig till att implementera en internationellt reglerad avgift på utsläpp baserat på deras uppvärmningseffekt mätt i koldioxidekvivalenter. Avgiften ska tas fram av ett internationellt organ, exempelvis IPCC, och vara ämnad att fungera som det primära verktyget i kampen mot växthuseffekten. Det internationella organet får i uppgift att höja eller sänka priset baserat på hur väl i fas vi ligger med Parisavtalet. Det är också organets uppgift att se till att koldioxid beskattas vid den instans som tydligast kopplas till utsläpp för att motverka dubbelbeskattning och snedvridning av marknaden.

CUF ställer sig som konsekvens av detta emot de bränslesubventioner som förekommer i många länder och de internationella överenskommelser som förhindrar beskattning av flygbränsle

5.1.5 Rymdmiljö

Den ökande mängden rymdskrot i jordens omlopp stör teleskop, skadar satelliter och hotar rymdfarkosters säkerhet på grund av ökad risk för punktering. CUF söker hårdare lagstiftning om förstörelse av pensionerade satelliter och andra konstgjorda objekt i omlopp, med genomförandet av felsäkra deorbitationssystem, samt kortare perioder före självdeorbitering. Vi ser gärna en lokationsavgift eller dylikt som ägaren av en satellit, eller annat föremål, betalar så länge den befinner sig i omloppsbanan. Detta skulle ge incitament för företag och stater att hushålla med den faktiskt begränsade rymden nära jorden.

5.1.6 Global fond för återställande

CUF vill se en global katastrof- och återställningsfond vars huvudsakliga uppgift är att dämpa miljöeffekterna av de globala klimatförändringarna. Därtill hör bland annat att återställa och försvara nyckelbiotoper som exempelvis korallrev och regnskogar, återintroducera utrotningshotade arter och motverka havsförsurning. Den ska också investera i projekt som motverkar de mänskliga konsekvenserna av klimatförändring, exempelvis bygga dammar som skyddar utsatta bosättningar. Fonden skulle exempelvis kunna finansieras av en global skatt på koldioxidekvivalenter.

5.1.7 Biologisk mångfald

Mänsklig aktivitet leder till utsläpp av växthusgaser som i sin tur påskyndar klimatförändringar och kan leda till irreversibla konsekvenser samt påverka möjligheterna till liv för såväl djur och växter. CUF kräver att världens ledare kommer samman för att nå målen i Parisavtalet och därmed motverka allvarliga klimatförändringar. I takt med att klimatförändringarna går allt snabbare hotas den biologiska mångfalden när arter inte kan anpassa sig till de nya förhållandena.

CUF anser att klimatförändringarna och den biologiska mångfalden måste hanteras samordnat för att kunna nå effektiva resultat då frågorna till stor del är sammankopplade. Genom ett förändrat klimat påverkas populationer, arter och livsmiljöer. Mer långsiktiga konsekvenser av en ökad temperatur såsom minskad isbildning, ökad nederbörd och havsnivåhöjningar bidrar också till att arter och livsmiljöer blir än mer känsliga. Det innebär att ekosystem som påverkats av mänsklig aktivitet inte blir lika motståndskraftiga för exempelvis väderförändringar.

Samtidigt vet vi att biologisk mångfald och våra ekosystem spelar en viktig roll för klimatet och bidrar bland annat till att minska effekterna av klimatförändringar. Vi måste därför alla agera innan dessa system rubbas. Utöver att säkerställa efterlevnaden av Parisavtalet och målet om 1,5 graders uppvärmning vill CUF se ökat fokus på att bevara och återställa naturområden och våtmarker, väl avvägd och smart markanvändning såsom plantering som ökar kolinlagringen och åtgärder för ökad vattenkvalitet i våra hav och sjöar.

CUF tycker att introducerade arter som slår ut vår känsliga flora är problematiska. Därför bör spridningen av invasiva arter såsom jättebjörnlöka och lupin bekämpas med hjälp av regionala åtgärdsplaner.

5.1.8 Handel med utrotningshotade djur och växter

Den världsomfattande handeln med utrotningshotade djur- och växtarter skapar allvarliga miljöproblem och kan i värsta fall helt utarma naturområden på viktiga arter. CUF anser att det därför är av stor vikt att sträng politik förs inom Sverige, EU liksom globalt gällande handel av utrotningshotade djur- och växtarter.

På EU-nivå finns det bland annat sedan 2003 ett förbud mot handel med bland annat hajfenor. Direktivet som infördes då är dock fullt av kryphål som måste åtgärdas omgående. CUF ser positivt på att åtgärder vidtas på EU-nivå för att motarbeta handeln med utrotningshotade djur- och växtarter. Dessa åtgärder bör exempelvis inkludera förbud mot tigerräkor - en art vars odling har stor påverkan på de viktiga mangroveträskan.

För att handeln med utrotningshotade djur- och växtarter ska minska krävs det inte bara insatser från staten och dess myndigheter - även medborgare och privata företag kan bidra till en bättre utveckling på området. Detta kan till exempel ske genom privat ägande av viktiga naturområden för att bevara skyddsvärda djur- och växtarter. Ett privat ägande kan på så sätt bidra till incitament för skydd och förökning. CUF ser positivt på utvecklingen av privat ägande för att bevara utrotningshotade djur- och växtarter och skulle gärna se att denna metod användes i större utsträckning.

5.2 Europeisk miljö- och klimatpolitik

Den Europeiska unionen, EU, har en nyckelroll att spela i omställningen till ett miljö- och klimatomfattigt hållbart samhälle. Genom EU kan vi tillsammans nå kollektiva lösningar för hela kontinenten. I ett större perspektiv ger också EU:s gemensamma storlek och styrka goda möjligheter att påverka omvärlden. Därför är det av yttersta vikt att EU:s miljö och klimatarbete och visioner har en hög ambitionsnivå och att dessa frågor kraftigt prioriteras.

5.2.1 EU:s klimatmål

Under 2020 presenterade Europeiska kommissionen den s.k. Green Deal med stora satsningar på klimatet och ett mål om att hela Europa ska nå nettonollutsläpp till 2050. Som delmål har man senare fattat beslut om att sänka utsläppen med 55% till 2030. CUF ställer sig positivt till dessa miljömål, målen visar en tydlig viljeriktning framåt och ger aktörer möjlighet att ställa om i tid utan tvingande politiska beslut. Däremot anser vi att målen behöver bli än mer ambitiösa.

5.2.2 Europeisk handel med utsläppsrätter

En europeisk koldioxidskatt vore en effektiv lösning för att hantera utsläppen av koldioxid i Europa, där skatten fortfarande tas ut nationellt men medlemsstaterna gemensamt beslutar om dess nivå. Idag finns dock systemet med utsläppsrätter på plats och det börjar ge resultat. Tills dess att en europeisk koldioxidskatt är realistiskt genomförbar bör man främst fokusera på att förbättra utsläppsrättssystemet.

CUF anser att antalet utsläppsrätter behöver reduceras snabbare för att driva upp priserna samt att ett prisgolv bör införas för att förhindra prisfall vid marknadsfluktuationer. Man bör även förbjuda medlemsstaterna att dela ut utsläppsrätter gratis, denna praktik underminerar systemet och tillåter medlemsstaterna att favorisera enskilda företag.

Reglerna för nationell implementering måste bli mer stringenta för att begränsa utrymmet för medlemsstaterna att skapa undantag. Idag täcker utsläppsrättssystemet framför allt tillverkningsindustrin men systemet bör utvidgas omgående till att täcka fler sektorer, exempelvis transportsektorn och särskilt flygresor. CUF förespråkar att systemet bör täcka alla flygresor till och från EU i stället för att som idag bara omfatta flygresor inom EU.

5.2.3 Handelsavtal

EU har världens näst största interna marknad vilket ger unionen stor möjlighet att påverka omvärlden och skapa förändringstryck. För detta ändamål är EU:s handelsavtal utmärkta verktyg. Man bör i handelsavtalen ställa kraftfulla miljökrav på tillåtna produktionsätt, vilket kan beröra allt från kemikalieutsläpp till vattenskydd.

EU är också en mycket viktig internationell spelare och bör använda denna position ännu mer för att främja klimatomställningen och annat miljöarbete globalt. Man är exempelvis världens största biståndsgivare i absoluta tal och därför är det viktigt att EU:s biståndspolitik tar hänsyn till miljö och klimat, både genom att främja omställningen i andra länder men också genom att stötta de som redan lider av klimatförändringarnas effekter eller skadade miljöer.

5.2.4 Cirkulär ekonomi

CUF anser att samhället måste övergå till en cirkulär ekonomi där vi minskar vårt avfall samtidigt som vi tär mindre på naturen och jordens resurser. I ett hållbart samhälle måste utgångspunkten vara reparation framför konsumtion av nya produkter. Det är problematiskt att det idag många gånger är billigare att ersätta en skadad produkt genom en ny då detta bidrar till ökad förbrukning av resurser. Utöver detta kan design av förpackningar och produkter bidra till ökad cirkularitet genom smartare utformning. Mot bakgrund av detta anser CUF att en EU-gemensam lagstiftning bör tas fram där producentansvaret stärks för att möjliggöra återvinning och uppsamling av material från sina produkter. En del i detta är att det ska finnas ett livscykelperspektiv på de material som används i produkter och att dessa skall vara lämpliga för återvinning och återanvändning.

CUF anser att politiker bör förenkla en omställning till en cirkulär ekonomi också bland konsumenter och privatpersoner i allmänhet genom att underlätta för alternativ till ägande såsom bilpooler och öka möjligheterna till att hyra framför att köpa.

Genom pant ökar incitamenten att återvinna och som ett led i detta vill vi utvidga dagens pantsystem till konservburkar av aluminium. Ett led i detta är också att vi vill underlätta för handel och förbättrad resursanvändning genom ett EU-gemensamt pantsystem.

5.2.5 Mineraler

EU har en ambitiös strategi för mineral där ett tydligt mål är att brytning av mineral inom unionen ska öka. I detta ingår bland annat en lista av så kallade innovationskritiska mineral (på engelska Critical raw material) som anses vara särskilt viktiga för bland annat utvecklingen av miljösmart teknik. Sverige kan med hänsyn till den höga förekomsten av de innovationskritiska mineralen inom våra gränser spela en betydelsefull roll för att uppfylla EU:s mål avseende mineralförsörjningen inom unionen. Möjligheterna till detta försvåras dock till följd av praxis och direktiv från EU. CUF efterfrågar, mot bakgrund av de innovationskritiska mineralens betydelse för klimatomställningen, en ökad samstämmighet i EU:s mål på området och den praxis och lagstiftning som utvecklas.

5.2.6 Fossila subventioner

Inom EU subventioneras idag fossila bränslen för miljardbelopp. Subventionerna sker i form av allt från direkta skattelättnader för bränslen, statliga satsningar på kolbrytning till statliga banker som ger särskilt fördelaktiga lån. Här måste EU agera kraftfullt för att förbjuda alla former av subventioner till fossila ändamål.

5.2.7 Artpolitik

CUF anser att den Europiska unionens beslutsmakt över huruvida djur- och växtarter ska få köpas och säljas inom EU ofta är för begränsande, då det inte bara innefattar förstälilig kontroll av handel med arter klassade som sårbara under CITES, utan också unionsomfattande förbud av hela släkten av arter som dessutom har anknytning till den europeiska marknaden. Därför vill CUF att EU:s beslut om förbud gällande handel med djur och växtarter enbart ska få fattas om det finns goda vetenskapliga grunder för att förbudet är nödvändigt.

5.3 Nationell miljö- och klimatpolitik

Sveriges miljölagstiftning med miljöbalken i spetsen har ett gott syfte men är alltför ofta inkonsekvent. Vid sidan av miljöbalken finns ett antal speciallagar som ger undantag till de tydliga mål om en hållbar utveckling som miljöbalken stipulerar. Samtidigt är tillståndsprocesserna för projekt som gagnar miljön många gånger krångliga och långdragna

vilket försvårar och fördyrar projekten. Mot bakgrund av detta förespråkar CUF att speciallagar undviks i den mån det är möjligt för att möjliggöra större genomslag för målet om en hållbar utveckling.

5.3.1 Koldioxidlagring

CUF vill se att de som slutförvarar koldioxid får ersättning för de utsläpp de lagrar. Detta kan exempelvis göras genom en negativ koldioxidskatt, som ger en ersättning till verksamheter med nettonegativa koldioxidutsläpp motsvarande det pris som betalas för utsläpp genom den ordinarie koldioxidskatten. Åtgärder behöver också vidtas för att garantera att lagringen faktiskt är långsiktigt stabil och att koldioxiden inte riskerar att läcka ut i atmosfären. CUF vill se ökad forskning och satsningar för att utveckla möjligheterna att fånga in koldioxid från atmosfären och ser mycket positivt på tekniker som bidrar till minusutsläpp.

5.3.2 Mineralförsörjning

Vid prövningen enligt minerallagen är många gånger utgångspunkten att etablerandet av en gruva är ett intresse motiverat av ekonomiska skäl. CUF menar dock att det med anledning av behovet av mineral för klimatomställningen (exempelvis kobolt, litium, indium och volfram) bör göras en prövning av hur själva etablerandet av gruvan kan bidra till målet om en ekologisk hållbar utveckling i de fall mineralen som avses brytas är ett av de som bedöms som innovationskritiska.

CUF är positiva till brytning av innovationskritiska mineral och ser att Sverige kan spela en viktig roll i att bidra till tillgång på mineral som behövs vid framställningen av grön teknik såsom batterier, elbilar och solceller. Vi ser dock hur brytning av dessa mineral idag omöjliggörs till följd av långa tillståndsprocesser och en snårig lagstiftning. Det saknas idag tillräcklig vägledning för de komplexa avvägningar som ligger för handen när intresset av att bryta mineral står mot andra intressen. Prövningen behöver bli mer rättssäker och stegen i tillståndsprocessen färre. Detta kräver att tillståndsprövningen utgår från i vad mån gruvdriftens nackdelar i nuet uppvägs av motsvarande eller större fördelar i ett längre perspektiv och dess eventuella fördelar ur ett globalt hållbarhetsperspektiv.

Idag är tillståndsprövningen för gruvor uppdelad i flera steg. Inledningsvis sker en prövning av själva markanvändningen och i ett senare steg görs en miljöprövning. Detta kan kritiseras mot bakgrund av den grundläggande principen om en samlad miljöprövning som följer av EU-rätten. De uppdelade prövningarna kan också leda till att tillståndsprocesser förlängs och försvåras. CUF förespråkar därför att en samlad tillståndsprövning görs i ett skede när den närmare utformningen av verksamheten är bestämd och projektets miljökonsekvenser går att överblicka. Utöver detta skulle en samlad miljöprövning kunna minska antalet överklaganden vilket är en fördel för såväl prospektörer som för prövningsmyndigheterna.

Etablerandet av en gruva tar stora markarealer i anspråk och är ett exempel på en inskränkning av äganderätten som kan vara motiverad av miljömässiga skäl. Det bör dock ske en förändring för att ge markägaren större kompensation vid en äganderättsinskränkning i de

fall gruvbolag vill etablera sig på ens mark. Det är orimligt att en markägare får se sin äganderätt ge vika samtidigt som exploitören gör stora vinster och markägaren i fråga inte ges ersättning som står i paritet till den ersättning som genereras för den aktör som tagit marken i anspråk. CUF anser att principen att en äganderättsinskränkning är möjlig vid etablerandet av en gruva är rimlig med hänsyn till mineralens betydelse för Sverige, men menar alltså att kompensationen till markägaren är allt för låg i förhållande till den skada etablerandet skapar för den enskilda markägaren.

Återvinning av gruvavfall och mineral kan utgöra ett komplement till primär utvinning och är i linje med både det preciserade målet i miljöbalkens inledningsstadgande om ökad återvinning och generationsmålet som ingår i begreppet hållbar utveckling. För närvarande är dock återvinningsgraden av innovationskritiska mineral mycket låg. Nuvarande lagstiftning leder till att återvinning av gruvavfall missgynnas eftersom restavfallet från återvinningen, till skillnad från utvinningsavfallet, beläggs med deponiskatt. Mot bakgrund av detta vill CUF se restavfallet från återvinning undantas från deponiskatten. För att möjliggöra ökad återvinning vill CUF dessutom se ökade medel på forskning och teknikutveckling för att skapa bättre metoder för återvinning av mineral.

CUF anser att förbudet mot att bryta uran bör upphävas, detta med hänsyn till att vi anser att målet om ett långsiktigt hållbart samhälle måste tolkas vidare än enbart hållbarheten inom nationens gränser. Sverige har geologiskt sett goda förutsättningar att bryta uran, utöver detta kan Sverige genom att bryta uran säkerställa en tillförsel som i högre grad lever upp till krav om ekologisk och social hållbarhet än i flera andra länder där det bryts idag. Här bör också tilläggas den betydelse Sverige skulle kunna fylla för att fler länder ska kunna övergå till en koldioxidneutral energiförsörjning. Genom export av uran till länder som är beroende av kärnkraft skulle Sverige kunna bidra till att fler länder gör sig mindre beroende av fossil energi samtidigt som vi möjliggör en tillförsel av uran med höga krav på ekologisk och social hållbarhet.

5.3.3 Viten enligt miljöbalken

Kostnaden för att bryta mot miljöbalken kan idag vara mindre än vinsten det genererar att göra detta. Miljöbrott bör aldrig löna sig och därför anser CUF att miljölagstiftningen bör skärpas och att det bör införas bättre sanktionssystem för de som inte följer miljöreglerna.

De viten som miljöförvaltningar i kommuner dömer ut till företag som bryter mot miljöbalken tillfaller idag staten och går upp i den generella statskassan. CUF anser att dessa viten bör tillfalla kommunerna för att kunna växla upp det lokala miljöarbetet. CUF anser även att rättsväsendet måste prioritera upp brott mot miljöbalken.

5.3.4 Hållbar kemikalieanvändning

En hållbar kemikaliepolitik är grundläggande för ett renare Sverige. CUF tar därför ställning för en giftfri vardag - det vill säga att människor i så låg grad som möjligt ska exponeras för farliga kemiska ämnen. Exempel på sådana ämnen är de högfluorerade ämnena PFAS, som är långlivade i naturen och misstänks vara cancerframkallande och hormonstörande för

människor. CUF vill att PFAS och andra farliga kemiska ämnen ska fasas ut, och att alternativ som är bättre för hälsa och miljö uppmuntras.

Regelverket som finns idag gällande användningen av skadliga ämnen är otillräckligt och behöver förbättras omgående. Trots den lagstiftning som finns på området förekommer farliga kemiska ämnen i alltför hög utsträckning. Med anledning av detta ser CUF positivt på att utreda möjligheterna till skatter på farliga kemiska ämnen i till exempel kläder, skor och byggprodukter.

Kemikalielagstiftningen sköts idag till stor del på EU-nivå. CUF anser att Sverige, i den mån det är möjligt, ska driva på för en skärpning av europeisk kemikalielagstiftning. Forskning bör bedrivas kontinuerligt på såväl svensk som europeisk nivå för att exempelvis utreda vilka kemiska ämnen som bör fasas ut. Det är även av stor vikt för miljön att den forskning som bedrivs skapar underlag för att på EU-nivå sänka gränsvärdena för användningen av skadliga kemiska ämnen.

Sverige och EU måste också arbeta för att minska användningen av skadliga kemikalier vid klädtillverkning, leksakstillverkning, och andra verksamheter. Detta för att minska den negativa påverkan skadliga ämnen kan ha på individens hälsa. CUF anser av denna anledning att offentliga och privata verksamheter, exempelvis skolor och förskolor, i största möjliga mån ska vara fria från gifter och farliga kemiska ämnen.

5.3.5 Hållbar skog

Skog är ur ett ekonomiskt och miljömässigt perspektiv en oerhörd resurs och i Sverige är produktionen och förädlingen en av våra största industrier. Skog och det som förädlas av den är en av landets största exportvaror som såväl bidrar till ekonomin som till energi och sanitetsprodukter. För många av våra livsmedelsproducenter och för stora delar av de som bor på landsbygden är skogen en garant för möjligheten att bo och verka.

Skydd av höga naturvärden i skog och mark bör så långt det är möjligt baseras på frivilliga avtal och avsättningar, och expropriationsverktyget bör undvikas i största möjliga mån. För mindre enskilda skogsägare ska expropriationsverktyget begränsas kraftigt och endast användas om det kan motiveras av särskilda miljö- eller exploateringssyften. Vår naturliga flora och fauna ska kunna leva och frodas även i produktionsskogar och måste därför även fortsatt vara en riktlinje för skogsnäringens utveckling.

För att uppnå en balans mellan miljö- och klimatnyttan som skogen ger oss är det ur klimatsynpunkt inte hållbart att skydda för stora arealer. Av den anledningen anser CUF att det varken är önskvärt att ha nationella mål på hur stora skogsarealer som ska skyddas eller att sätta ett tak för hur stora arealer som får skyddas.

CUF anser att dagens skogsvårdslag i grunden gör en bra avvägning mellan produktion och miljömål, och principen om frihet under ansvar bör även fortsatt utgöra grunden i skogspolitiken. Det är också viktigt att kombinera detta med att se till att eventuella lagöverträdelser beivras. Regler för exempelvis föryngring, skogsvårdande åtgärder och lägsta slutavverkningsålder behöver bevaras och utvecklas, vara enkla men tydliga och främja skogar med stort virkesförråd samtidigt som miljömålet levande skogar ska uppnås.

Direkta verksamhetsstöd, som exempelvis röstöd, till skogsbruket bör undvikas då dessa är ineffektiva och riskerar att ge upphov till ökad byråkrati för enskilda skogsägare. De stöd som syftar till mer hållbart skogsbruk och ökad miljöhänsyn, exempelvis stöd till kompetensutveckling, återvätning och natur- och kulturvårdsåtgärder bör dock finnas kvar och utvecklas. För att skapa incitament till ökad miljöhänsyn bör ansökningsförfarandena vara enkla och stöden, så långt det går, vara resultatbaserade.

I många delar av världen avskogas stora områden vilket kan grunda sig i flera anledningar. I många fall görs det för att skapa förutsättningar för jordbruk och produktion av soja och palmolja. CUF anser att den massiva avskogning som sker av värdefulla och unika naturområden för att producera exempelvis palmolja och soja är problematisk och måste upphöra. Det krävs hårda regleringar och insikt i hur stora värden som går förlorade på lokal och regional nivå i de berörda länderna och för att minska avskogningen krävs internationella överenskommelser och en utökad användning av projekt och mekanismer liknande REDD. Här bör även tilläggas att konsumenter bär ett ansvar i att välja bort produkter som innehåller palmolja.

Utöver förlorad biologisk mångfald är jorderosion på grund av avskogning ett stort problem i många delar av världen. Svensk policy kring återplantering vid avverkning har visat sig väldigt effektiv ur många synpunkter, och bör därför exporteras. Det skulle ge förutsättningar för ytterligare upptag av koldioxid och ge möjlighet att förse förädlingsgrenen av industrin med mer råvara, vilket främjar en grön omställning.

CUF ser med tillförsikt på att branschen genomför försök med hyggesfritt skogsbruk, och mer forskning behövs för att bibehålla konkurrenskraften i skogsbranschen. Men staten ska dock inte, så långt det är möjligt ur skogsvårds- och miljösynpunkt, lägga sig i vilka metoder som enskilda privata skogsägare använder sig av.

CUF ställer sig positiva till en översyn av ägardirektiven för Sveaskog i syfte att uppfylla statens ägarpolicy när det kommer till minskad klimat- och miljöpåverkan, att bolaget fortsatt ska vara ett föredöme när det kommer till hållbart skogsbruk och för att motverka eftersättningen av bolagets ekoparker. Det är samtidigt viktigt att Sveaskog även fortsättningsvis ska kunna konkurrera på marknadsmässiga villkor och att staten undviker överdriven detaljreglering i bolagets verksamhet.

5.3.6 Hållbart lantbruk

I takt med klimatförändringarna påverkas möjligheterna att bedriva jordbruk och anpassningar behöver ske för att möta de ändrade förutsättningar som det skapar. Klimatförändringarna kan komma att påverka Sveriges lantbruk positivt men förväntas också leda till nya utmaningar såsom en ökad förekomst av skadegörare och extrema väderförhållanden. För att möta den typen av utmaningar behöver Sveriges lantbruk i högre grad satsa på metoder som bidrar till ett mer hållbart lantbruk såsom integrerat växtskydd och skogsjordbruk. CUF ser positivt på forskning för att Sverige ska kunna ta en ledande roll inom hållbar livsmedelsproduktion.

Svenskt kött är bland världens bästa ut ett hållbarhetsperspektiv. Produktionen sker under hög standard, regleras av nationella mål och är under ständig utveckling för att bli mer miljövänlig. Detta betyder inte att vi gjort tillräckligt. För att ytterligare minska miljöpåverkan av svensk djurhållning finns ett antal åtgärder som måste till. Natur- och skogsbeten och maskiner drivna på biobränslen är några exempel på åtgärder för en mer klimatsmart djurhållning. För en mer hållbar livsmedelsproduktion är också ökad odling av proteingrödor ett viktigt steg. Samtidigt är det ett faktum att djurhållning bidrar till stora utsläpp av bland annat metan. CUF erkänner köttets negativa inverkan på miljön och vi är därför positiva till ökad konsumtion av proteingrödor och ser behov av en minskad köttproduktion både i Sverige och globalt. Samtidigt måste det kött som finns vara producerat på ett så hållbart sätt som möjligt.

I en global kontext är köttproduktionen på många sätt problematisk. Köttproduktionen bidrar till förlorade miljövärden, föroreningar och utsläpp. Utöver detta kan mycket av köttproduktionen kritiseras av etiska skäl då den inte är försvarbar ur djurhälsoperspektiv. Vi ser samtidigt att köttproduktionen på andra platser bidrar till öppna landskap och biologisk mångfald, dock är den typen av förhållanden som bidrar till det tyvärr allt för sällan förekommande. CUF vill därför se ett globalt avtal där formerna för djurhållning och köttproduktion stipuleras med särskilt fokus på hållbarhet, djurhälsa och metoder som främjar biologisk mångfald.

Lantbruket måste se över läckage av till exempel fosfor och kväve, men också kemikalierester. Övergödning av vattendrag är ett stort problem som påverkar allt från fågelliv till fiskenäringen. Problematiken kring övergödning och utsläpp måste lösas för att skydda våra vattenmiljöer såväl i Sverige som i världen. Därför verkar CUF för system, forskning och regleringar som styr mot minskat läckage från lantbruket. En viktig del i detta är också att lantbruket tar ansvar genom att hushålla med växtnäring.

5.3.7 Jakt och viltvård

Jakt är en gammal kulturell tradition, med stor betydelse för skogsproduktion och jordbruk. Det har också en stor betydelse för trafiken. Utan reglering skulle viltstammarna påverka återväxten av skog, produktionen av brödsäd och proteingrödor samt åsamka ett ökat antal viltolyckor i trafiken. Viltstammarnas storlek bör regleras regionalt, i samförstånd med

markägare, brukare och jägare. Idag ser vi hur många arter minskar dramatiskt i antal och till och med försvinner helt, den utvecklingen måste hämmas. Regelbundna bedömningar av arters utbredning är en förutsättning för god viltvård, hållbar jakt och välmående ekosystem.

För att jaga självständigt, lösa statligt jaktkort och ansöka om licens på vapen krävs jägarexamen. Det innebär att man ska klara ett teoretiskt och ett praktiskt prov om bland annat artkunskap, slakt, olika jaktmetoder, vapen och vapensäkerhet, samt avståndsbedömning. Ofta väljer framtida jägare att genomgå en kurs. Kursen innehåller rätt mycket, och allt kanske inte heller är helt nödvändigt i dagens läge. Ett exempel på vad som skulle kunna skalas bort är olika sorters benämningar på storlekar och patroner av hagel. Det är ett system som är lite svårt att förstå och dessutom inte ens är internationellt. Det är också något som numera går att googla sig till på ett par minuter om det krävs. För att kunna fokusera mer på vad jägare faktiskt behöver kunna utantill tycker CUF att innehållet i proven behöver ses över.

Vad gäller förvaltningen av älgstammen anser CUF att dagens system där kostnaderna för administrationen för älgförvaltningsområdena har lagts på jägarna genom kraftigt ökade fällavgifter är orimlig då regleringen av älgstammen bör ses som ett samhällsintresse. Staten bör därför ta en ökad del av dessa kostnader och fällavgifterna bör sänkas.

CUF anser att det är orimligt att storleken på rovdjursstammarna beslutas politiskt. Rovdjursstammarnas storlek ska vara långsiktigt livskraftiga och samtidigt förenliga med lokalbefolkningens frihet, egendom och självbestämmande. En viktig del i att uppnå denna acceptans är en hållbar licensjakt på varg, samt möjlighet att skydda sig själv och sina djur vid rovdjursangrepp.

CUF vill göra det lättare för brukare av mark och vatten att bedriva skydds jakt för att skydda sin egendom. En fond bör skapas där brukare av mark och vatten kompenseras för förlorade värden på egendom på grund av viltskador orsakade av fridlysta arter eller andra arter som inte ingår i svenska faunan, exempelvis var, skarv och vildsvin. Dessutom bör regelverken kring detta förenklas till fördel för de lokala markägare och brukare. CUF anser samtidigt att EU:s fågel- respektive art- och habitatdirektiv måste anpassas för att vara aktuell i takt med en ständigt föränderlig fauna. Förflyttningar av djurarter, såsom skarv eller mårhund, gör att direktiven måste uppdateras för att fungera med rådande situation.

CUF anser även att i de fall där Länsstyrelsen beslutat om skydds jakt ska staten bekosta eventuella nödvändiga analyser för att exempelvis utröna om köttet är ätbart eller ej.

Rendriften är en viktig del av bevarandet av vår vackra fjäll-och skogsmiljö i norra Sverige. För en livskraftig och hållbar rennäring krävs en stabil grön infrastruktur och stora areal. Samebyarnas förvaltande av den lokala naturen spelar en stor roll i bevarandet av Sveriges biodiversitetsarv. Därför måste också de renbetesområden som tillhör samebyarna förvaltas väl och ej underprioriteras när exploateringssatsningar av exempelvis vindkraft och gruvsdrift görs i dessa områden. Påverkade samebyars inflytande i beslutsprocesser vid

tillståndsprovningar och dylikt bör därför stärkas för att säkerställa rennäringens och biodiversitetsarevets fortlevnad.

5.3.8 Naturreservat

Den svenska naturen är unik och innehåller både miljöer som uppstått naturligt och sådana som tillkommit med hjälp av människans bruk av skog och mark. Sveriges höga biologiska mångfald är mycket speciell, och det är av största vikt att den bibehålls. CUF anser att det är av största vikt att Sveriges natur skyddas från de många hot som finns i dagsläget.

CUF vill därför se en samverkan mellan olika former av naturskydd för att öka biodiversiteten i Sverige - något som kan göras genom insatser från myndigheter och kommuner, liksom av privata markägare. Genom olika former av skydd - exempelvis eko-parker, frivilliga naturvårdsavtal, Natura 2000-områden och naturreservat - kan fristäder skapas för skyddsvärda djur- och växtarter. Dessa skydd kan bidra till att minska habitatförstörelse, motverka överutnyttjande och bevara viktiga ekosystemtjänster i skyddsvärda områden.

CUF anser att det är av största vikt att de olika formerna av skydd bidrar till och inte utgör hinder för samhällsutveckling. Idag är det svårt att få bygglov för exempelvis tillbyggnader av fastigheter i anslutning till naturreservat - trots att dessa i många fall inte påverkar det omgärdande naturreservatet negativt. CUF anser därför att regelverken kring naturreservat måste bli mer flexibla. I de fall då skyddsvärdet har gått förlorat i ett naturreservat, bör det brytas upp och där det är lämpligt förflyttas.

Vidare är det viktigt att åtgärder vidtas snabbt vid skador i formellt skyddad mark. Idag kan exempelvis avverkning på grund av granbarkborre eller andra skadedjur stoppas under lång tid på grund av överklagandeärenden, och därmed så hinner intilliggande marker också drabbas. Ärenden och dispenser gällande avverkning vid skadedjursangrepp i naturreservat och annan skyddad mark behöver handläggas snabbare än idag för att begränsa skador på privata skogar och faran för människor som vistas i reservaten.

5.3.9 Livsmedelsmärkning och hälsorekommendationer

För att människor ska ha möjlighet till egna val ska livsmedel enligt lag vara försedda med näringsinformationstabeller där sockerhalt, fetter, protein m.m. ska ingå. Även andra tillsatser ska skrivas ut volymmässigt på innehållsförteckningen. CUF anser att det är viktigt för konsumenternas aktiva val att de exakta ingredienserna skrivs ut och att inte samlingsnamn används. CUF verkar även för en fullständig ursprungsmärkning internationellt av alla produkter som innehåller mer än 10 % köttråvara. Med fullständig ursprungsmärkning menas att det ska framgå i vilket land djuret är fött, uppfött och slaktats samt var produkten har paketerats. När det gäller kemikalier är det viktigt att studera dessa för att undvika påverkan på växt- och djurliv. Det är också viktigt att det finns ett vitalt civilt samhälle som kan bidra med en bra och saklig konsumentupplysning så att fler har möjlighet att göra hälsosamma

val. CUF anser att konsumentmakt är viktigt. Livsmedelsverket och ansvarig kommunal tillsynsmyndighet ska därför ansvara för att utöva tillsyn på livsmedelsproducenter som märker sina varor med ovetenskapliga eller felaktiga märkningar.

CUF önskar se en ursprungsmärkning på allt kött som serveras på restauranger.

En stor del av östersjöfiskerna innehåller fortfarande höga halter av miljögifter, exempelvis dioxin och PCB. Det är bra att vi har råd och rekommendationer från livsmedelsverket som begränsar individens konsumtion av fet östersjöfisk. Samtidigt så generaliseras ofta all fisk från Östersjöns olika arter och regioner som giftig, även om de i många fall håller sig långt under EU:s gränsvärden. CUF vill därför se en ökad provtagning och tydligare råd från livsmedelsverket som bryter stigmat kring icke-fet fisk från Östersjön, och en tydligare regional bedömning som främjar det småskaliga fisket i områden där fiskarter håller sig under EU:s gränsvärden.

5.3.10 Grön skatteväxling

CUF förespråkar en grön skatteväxling. Det innebär att inkomstskatten, skatter på arbete och miljövänlig verksamhet sänks, samtidigt som den höjs på miljöförstörande verksamheter, vilket medför att priserna höjs på ändliga naturresurser, och att det blir lönsamt att återanvända och återvinna. Det blir också mer lönsamt att spara resurser och vi får en minskad energianvändning. Sverige ska vara ett föregångsland, men för att miljöskatter inte ska skapa ojämlika villkor för företag i olika länder är det en fördel om de införs samtidigt i många länder, till exempel inom EU. Dock leder beskattningen, när systemet fungerar, till att skattebaserna minskar, vilket sätter press på makthavarna att sträva efter ett mer effektivt sätt att hantera våra skattepengar.

Det är viktigt att beskattningen baseras på faktisk miljöpåverkan. Därför anser vi att det bör vara tillåtet för kommuner och privata aktörer att differentiera parkeringsavgifter baserat på fordonets miljöprestanda, så att mer miljövänliga fordon premieras.

5.4 Djur- och växtskydd

Människans utveckling och levnadssätt under de senaste seklen har i stor grad påverkat vår natur och våra djur. Att vår utveckling måste ta hänsyn till vår omgivning är ett faktum, nu mer än någonsin. Biologisk mångfald, hänsyn till djurs välmående genom produktionskedjor, habitatskydd och GMO är frågor som kommer att avgöra vår väg framåt. Vi ska inte stoppa vår utveckling, utan bör istället utvecklas med hänsyn till de förutsättningar vi har. Att förlora

värden i form av urskogar, inhemska arter eller miljöer är inte acceptabelt eller i enlighet med en hållbar utveckling.

5.4.1 Djurvälstånd

De svenska djurskyddsreglerna håller världsklass. Detta är dock ingen ursäkt att inte utveckla vår djurhållning för att fortsätta på den banan. Samtidigt måste hänsyn tas till producenternas förmåga att anpassa sina företag till nya regler, med hjälp av skäliga övergångstider och rådgivning. De ekonomiska konsekvenserna måste också tas hänsyn till, för att inte stävja konkurrensmöjligheterna mot internationella producenter. Vi bör inte sänka vår standard, utan se en möjlighet i att nischa vår inhemska produktion. Det är också politikens roll att verka för att svenska jordbruksprodukter har tillträde på marknader där vår djurvälstånd och matsäkerhet är en konkurrensfördel, exempelvis Kina och Sydostasien. Likartade villkor är en viktig del av dagens livsmedelsmarknad, vilket innebär att Sverige i högre grad bör arbeta för skärpt lagstiftning kring djurvälstånd i Europa.

Länsstyrelsens djurskyddsinspektörer spelar en mycket viktig roll i arbetet med att hitta och stoppa oseriösa djurhållare inom alla näringar som håller djur. Kontroller ska utföras samtidigt som en dialog mellan länsstyrelsen och djurhållare regelbundet förs. Djurskyddsinspektörerna ska i första hand vara en resursperson för djurhållaren och ska inte endast sysselsättas med kontroller, utan måste även ha ett allmänt upplysningsansvar för de lagar och regler som gäller. Samtidigt har djurhållaren ett producent-/näringsidkaransvar som måste uppfyllas. Det viktigaste med djurskyddet är att garantera att djuren behandlas väl och mår bra. Kännedom om djurens faktiska mående i de enskilda fallen, bör väga högre än specifika detaljer.

Djurtransporter kan vara en källa till lidande för djur. För CUF är det viktigt att minimera djurens lidande. Djurtransporter bör aldrig vara i mer än fem timmar och detta ska lagstiftas på EU-nivå. Vi vill därför att möjligheterna att införa mobila slakterier ses över och att man verkar för att sådana ska komma till stånd.

I dagens läge beräknas de statliga medlen till djurskyddstillsynen på befolkningens mängden inom det berörda området, detta vill CUF ändra så att fördelningen av medel ska ske efter antalet djur och tillsynsobjekt i tillsynsområdet. Utgången skulle bli att de områden som är djurtäta i relation till befolkning, får de medel de behöver för att upprätthålla god standard trots låg befolkningstäthet.

CUF anser att plågsamma djurförsök som inte genomförs av tydliga medicinska ändamål skall förbjudas. Därtill anser CUF det vara oetiskt att avla djur på ett sätt som föranleder kontinuerligt lidande för dessa.

Storskalig pälsindustri där djur dödas för att utvinna pälsen är en problematisk då djurvälstånden i dessa fall är enormt bristande samt att produktionen inte bidrar till några miljömässiga eller naturmässiga förmåner. Otaliga instanser har under årens lopp rapporterat

om att minkfarmer och andra storskaliga pälsindustrier inte lever upp till kraven i djurskyddslagen. Flera europeiska länder har redan förbjudit pälsindustrin. Svenska kontrollerande myndigheter behöver därför omedelbart få ökade befogenheter och möjligheter att ingripa och agera mot aktörer som bryter mot djurskyddslagstiftningen. Det är viktigt att regelbundna kontroller utförs av förhållandena på dessa farmer samt att åtgärder vidtas då aktören bryter mot lagens bestämmelser. Därtill vill CUF verka för ett samarbete i Sverige och på EU-nivå gällande striktare regleringar för pälsindustrin samt att CUF på längre sikt anser att pälsindustrin bör förbjudas i Sverige och hela EU. Den pälsindustri som avses avvecklas och förbjudas, gäller företag som har som huvudmål att utvinna djurens päls. Päls man utvinner genom exempelvis jakt eller renskötsel ska inte förbjudas.

5.4.2 Genteknik

Sedan urminnes tider har människan förädlat och förbättrat arvsmassan hos djur och växter. Men hela tiden har den naturliga barriären mellan arterna varit en gräns för vad som är möjligt att göra. Gentekniken har förändrat förutsättningarna totalt. Idag kan vi sammanföra gener från vitt skilda arter som aldrig skulle ha korsats på naturlig väg.

Genom teknikutveckling har världen många gånger övervunnit problem som decenniet innan såg oöverstigliga ut. Genom ett effektivare jordbruk, med hjälp av teknikutveckling, finns en stor potential att mätta fler magar i världen.

CUF är positiva till gentekniken som används inom livsmedelsbranschen. Många tekniska framsteg har gjorts på området och specialanpassade grödor för exempelvis områden med extrem torka eller näringsfattiga jordar finns nu på marknaden. Detta ger stora möjligheter för ett ökat och mindre landintensivt jordbruk framförallt i utvecklingsländerna. Genmodifierade organismer (GMO) i samband med precisionsjordbruk med punktbevattning och punktgödning ger ett mer effektivt jordbruk där en mindre area behöver användas till matproduktion samtidigt som fler magar mättas. Detta är otroligt viktigt då konkurrensen om produktivt land ökat alltmer i takt med att produktionen av biobränslen för transport och energiproduktion ökat. CUF är positiva till de möjligheter som kommer med GMO, men ser att den ökade användningen av GMO måste göras med medvetenhet om de problem, både ekologiskt och socialt, som kan följa i dess spår.

CUF anser att det inte ska vara tillåtet att ta patent på liv. Patent kräver att man har gjort en uppfinning och liv kan inte uppfinnas. CUF ställer sig därför kritiskt till bl.a. TRIPS-avtalet som WTO har satt upp och som ger delar av patenträtten alltför starkt skydd. CUF anser att avtalet måste skrivas om och att patenträtten för befintliga grödor ska tas bort. Ingen ska kunna ta patent på en naturligt förekommande gröda och levande varelser. Samtidigt bör globala riktlinjer för användandet av GMO skrivas in. Du kan äga ett djur men inte en art. Märkningen av GMO regleras av ett EU-direktiv som anger att livsmedel ska märkas om de innehåller genmodifierad DNA.

När bakterier genmodifieras används även en gen för antibiotikaresistens för att särskilja de bakterier som tagit upp de genmodifierade plasmiderna. CUF ser positivt på utvecklingen av läkemedel som tillverkas med genteknik, och ser stora möjligheter att kunna bota sjukdomar som malaria och denguefeber, men ser en stor fara i att ohämmat sprida antibiotikaresistenta bakterier i naturen.

CUF ser EU:s alltför hårda regleringar på GMO-grödor som problematisk. Dessa regleringar hämmar den tekniska utvecklingen och försvårar för mindre företag att forska kring och etablera sig med dessa grödor på den europeiska marknaden.

CUF är i huvudsak positiva till användandet av genteknik inom jordbruk, livsmedels- och läkemedelsbranschen. Gentekniken har varit viktigt för att mätta fler människor och kan vara avgörande för att klara av utmaningen att mätta en växande och rikare global befolkning med begränsade miljömässiga resurser. Även om vi ska vara restriktiva i den meningen att vi inte ska släppa ut genmodifierade grödor på marknaden utan en solid kunskap om deras påverkan på miljön och ekosystemet, så anser vi att tillstånd inte ska ges utifrån förädlingsmetod utan utifrån sortens egenskaper.

CUF ser en stor problematik i alltför hårda regleringar av GMO-grödor, och i alltför långtgående patentregler på området. Vi är dock positiva till globala avtal för användandet av GMO. Spridningen av genmodifierade grödor i naturen skulle kunna bli ett internationellt problem och det bör därför finnas internationella riktlinjer. Meningen är ej att hämma branschen, utveckling eller entreprenörskap utan att skapa tydliga ramar och spelregler för branschen.

5.4.3 Djurskydd

’Det är för CUF ett måste att svenska djurskyddsregler håller hög klass. CUF anser att det är av yttersta vikt att djurhållning i Sverige ständigt utvecklas och förbättras. Samtidigt ska hänsyn tas till producenternas förmåga att anpassa sina företag till nya regler. Det är därför mycket viktigt att djurskyddsregler införs genom skäliga övergångstider och rådgivning, vilket även bidrar till att svenska producenters konkurrensmöjligheter mot internationella producenter inte försämras.

Den svenska standarden för djurskyddsregler bör inte nedmonteras. I stället bör möjligheterna till ökat skydd för djur inom exempelvis livsmedelsproduktion ses som ytterligare förbättringar av vår inhemska produktion. CUF anser att det är politikens roll att verka för att svenska jordbruksprodukter har tillträde på marknader där vår djurvälstånd och matsäkerhet är en konkurrensfördel. Likartade villkor är en viktig del av dagens livsmedelsmarknad - vilket innebär att det för CUF är en självklarhet att Sverige i högre grad bör arbeta för skärpt lagstiftning kring djurvälstånd i Europa.

Ett exempel på något CUF vill se lagstiftning kring på EU-nivå är djurtransporter, som kan vara en stor källa till lidande för djur. För CUF är det viktigt att minimera djurens lidande.

Djurtransporter bör aldrig vara i mer än fem timmar och detta ska lagstiftas på EU-nivå. Vi vill också att möjligheterna att införa mobila slakterier ses över.

CUF ser stora problem med en överanvändning av antibiotika för att kompensera för en dålig djurhållning. Idag ökar mängden resistenta bakterier världen över bland både djur och människor, vilket skapar allvarliga miljö- och hälsoproblem. Högre krav bör ställas på djurhållare så att dessa använder antibiotika så lite som möjligt i produktionen, och att den antibiotika som används nyttjas på ett hållbart sätt. CUF ser positivt på att satsningar görs på forskning kring andra preparat som kan ersätta antibiotika.

Djurhållare har ett producent- och näringsidkaransvar som måste uppfyllas. Länsstyrelsens djurskyddsinspektörer spelar en mycket viktig roll i arbetet med att hitta och stoppa oseriösa djurhållare inom alla näringar som håller djur. Kontroller ska utföras samtidigt som en dialog mellan länsstyrelsen och djurhållare regelbundet förs. Det viktigaste med Sveriges djurskydd är att garantera att djuren behandlas väl och mår bra.

I dagens läge beräknas de statliga medlen till djurskyddstillsynen på befolkningens mängden inom det berörda området, detta vill CUF ändra så att fördelningen av medel ska ske efter antalet djur och tillsynsobjekt i tillsynsområdet. Utgången skulle bli att de områden som är djurtäta i relation till befolkning, får de medel de behöver för att upprätthålla god standard trots låg befolkningstäthet.

CUF anser att plågsamma djurförsök som inte genomförs av tydliga medicinska ändamål skall förbjudas. Därtill anser CUF det vara oetiskt att avla djur på ett sätt som föranleder kontinuerligt lidande för dessa.

Otaliga instanser har under årets lopp rapporterat om att minkfarmar inte lever upp till 4§ i djurskyddslagen. Kontrollerande myndigheter behöver få ökade befogenheter och möjligheter att ingripa och agera mot oseriösa aktörer som bryter mot den aktuella lagen. Det är viktigt att regelbundna kontroller utförs av förhållandena på minkfarmarna samt att åtgärder vidtas då aktören bryter mot lagens bestämmelser. Dessa åtgärder kan innebära viten, specifika krav eller ett förbud för aktören att bedriva minkfarmsverksamhet.

5.4.4 Genteknik

Sedan urminnes tider har människan förädlat och förbättrat arvsmassan hos djur och växter. Men hela tiden har den naturliga barriären mellan arterna varit en gräns för vad som är möjligt att göra. Gentekniken har förändrat förutsättningarna totalt. Idag kan vi sammanföra gener från vitt skilda arter som aldrig skulle ha korsats på naturlig väg.

Genom teknikutveckling har världen många gånger överunnit problem som decenniet innan såg oöverstigliga ut. Genom ett effektivare jordbruk, med hjälp av teknikutveckling, finns en stor potential att mätta fler magar i världen.

CUF är positiva till gentekniken som används inom livsmedelsbranschen. Många tekniska framsteg har gjorts på området och specialanpassade grödor för exempelvis områden med extrem torka eller näringsfattiga jordar finns nu på marknaden. Detta ger stora möjligheter för ett ökat och mindre landintensivt jordbruk framför allt i utvecklingsländerna. Genmodifierade organismer (GMO) i samband med precisionsjordbruk med punktbevattning och punktgödning ger ett mer effektivt jordbruk där en mindre area behöver användas till matproduktion samtidigt som fler magar mättas. Detta är otroligt viktigt då konkurrensen om produktivt land ökat alltmer i takt med att produktionen av biobränslen för transport och energiproduktion ökat. CUF är positiva till de möjligheter som kommer med GMO, men ser att den ökade användningen av GMO måste göras med medvetenhet om de problem, både ekologiskt och socialt, som kan följa i dess spår.

CUF anser att det inte ska vara tillåtet att ta patent på liv. Patent kräver att man har gjort en uppfinning och liv kan inte uppfinnas. CUF ställer sig därför kritiskt till bl.a. TRIPS-avtalet som WTO har satt upp och som ger delar av patenträtten alltför starkt skydd. CUF anser att avtalet måste skrivas om och att patenträtten för befintliga grödor ska tas bort. Ingen ska kunna ta patent på en naturligt förekommande gröda och levande varelser. Samtidigt bör globala riktlinjer för användandet av GMO skrivas in. Du kan äga ett djur men inte en art. Märkningen av GMO regleras av ett EU-direktiv som anger att livsmedel ska märkas om de innehåller genmodifierad DNA.

När bakterier genmodificeras används även en gen för antibiotikaresistens för att särskilja de bakterier som tagit upp de genmodifierade plasmiderna. CUF ser positivt på utvecklingen av läkemedel som tillverkas med genteknik, och ser stora möjligheter att kunna bota sjukdomar som malaria och denguefeber, men ser en stor fara i att ohämmat sprida antibiotikaresistenta bakterier i naturen.

CUF ser EU:s alltför hårda regleringar på GMO-grödor som problematiska. Dessa regleringar hämmar den tekniska utvecklingen och försvårar för mindre företag att forska kring och etablera sig med dessa grödor på den europeiska marknaden.

CUF är i huvudsak positiva till användandet av genteknik inom jordbruk, livsmedels- och läkemedelsbranschen. Gentekniken har varit viktigt för att mätta fler människor och kan vara avgörande för att klara av utmaningen att mätta en växande och rikare global befolkning med begränsade miljömässiga resurser. Även om vi ska vara restriktiva i den meningen att vi inte ska släppa ut genmodifierade grödor på marknaden utan en solid kunskap om deras påverkan på miljön och ekosystemet, så anser vi att tillstånd inte ska ges utifrån förädlingsmetod utan utifrån sortens egenskaper.

CUF ser en stor problematik i alltför hårda regleringar av GMO-grödor, och i alltför långtgående patentregler på området. Vi är dock positiva till globala avtal för användandet av GMO. Spridningen av genmodifierade grödor i naturen skulle kunna bli ett internationellt problem och det bör därför finnas internationella riktlinjer. Meningen är ej att hämma

branschen, utveckling eller entreprenörskap utan att skapa tydliga ramar och spelregler för branschen.

5.5 Energi

Om Sveriges energisystem ska bli oberoende från fossila energikällor krävs mer koldioxidneutral energi. Under 2000-talet har Sverige haft en otrolig utveckling när det kommer till koldioxidneutrala energikällor. Men CUF är inte nöjda. Det krävs incitament som gynnar utveckling och användning av koldioxidneutral energi samt en fortsatt ambitiös utbyggnad av hållbara energikällor.

Kommuner, regioner och stat ska ha en energiförsörjningsplan där energibehovet för hela det berörda området redovisas, samt hur energibehovet ska tillgodogöras både nu och under de kommande åren. Energiförsörjningsplanen ska innefatta bland annat elektrisk energi, energi till drivmedel samt energi för uppvärmning. Planen ska uppdateras en gång per mandatperiod.

5.5.1 Förnybar energi

Koldioxidneutral energi måste kunna överleva på marknadsmässiga villkor. I en hållbar energipolitik kan inte den förnybara energin vara beroende av statliga subventioner. En successiv utfasning av subventioner till energislag som blir alltmer konkurrenskraftiga är en nödvändighet för att frigöra resurser till ny, grön teknik men också för att skapa ett fungerande energisystem.

CUF vill också förenkla för riskkapital- och investmentbolag att verka inom den koldioxidneutrala energisektorn. Genom att öka möjligheterna för privata investerare att satsa på nya start-ups och liknande blir den koldioxidneutrala energimarknaden alltmer oberoende från offentligt stöd.

CUF menar att koldioxidneutral, småskalig energiproduktion är viktigt ur både ett miljömässigt och ett säkerhetspolitiskt perspektiv. Det kan handla om att sätta upp solpaneler, installera en bergvärmepump eller bygga små vind- eller vattenkraftverk. Genom att fler får möjlighet att producera sin egen el så blir Sveriges energiförsörjning mer resilient. Vi blir mindre beroende av ett fåtal stora produktionsverk vilket leder till en bättre beredskap mot såväl naturkatastrofer som terrorattentat. För att fler ska kunna producera el krävs en del regelförenklingar för att småskaliga producenter lättare ska kunna integreras i elnätet. Vi behöver exempelvis förenkla tillståndsansökningarna för såväl bygglov som investeringsstöd och se till att ansökningsförfarandet förenklas och handläggningstiderna kortas, för att öka möjligheten att satsa på småskalig energi. Det skulle förenkla för både privatpersoner som vill installera, och företag som arbetar med exempelvis solceller.

Koldioxidneutral energi har en otrolig potential, särskilt i ett land som Sverige med stora naturresurser. Smarta politiska åtgärder som främjar nya energislag och ren teknik är ett viktigt verktyg för att skapa ett fossilfritt energisystem i Sverige.

Utöver detta vill CUF att den effektgräns som avgör om småskaliga solcellsanläggningar slipper betala energiskatt höjs, så att privatpersoner och småskaliga elproducenter kan producera mer solel utan att behöva skatta för det.

CUF anser att offentliga verksamheter där det är lämpligt bör utnyttja möjligheten att installera solcellsanläggningar på sina fastigheter för att bidra till den gröna omställningen och föregå med gott exempel för privata aktörer. Dessutom bör det vara tillåtet att montera solceller på fastigheter oavsett hur detaljplanen ser ut, så länge det inte finns särskilda anledningar att inte tillåta det.

För att tydligare styra energianvändningen i en mer hållbar riktning vill CUF att energiskatten fasas ut till förmån för ett högre pris på koldioxid. Detta skulle innebära att koldioxidfri energianvändning gynnas samtidigt som koldioxidintensiv energi missgynnas.

5.5.2 Transkontinentala elnät

Det europeiska elnätet har tjänat Sverige och klimatet väl. När man kan köpa energi från grannländer är man inte lika beroende av backup-generatorer som alltför ofta drivs av fossila bränslen. Elnäten blir starkare ju större de blir, ett logiskt nästa steg vore att utvidga det europeiska elnätet till Europas grannar. Potentialen för solkraft i Nordafrika är enorm och hade kunnat förse stora delar av Europa med billig och koldioxidneutral energi. Även de nordafrikanska staternas elnät hade gynnats av den stabilare europeiska produktionen. Det hade också bidragit till att knyta våra grannstater närmare till Europa, något som på sikt hade kunnat gynna både handel och demokratin i omvärlden.

5.5.3 Energilagring

Med ett elnät som är alltmer beroende av intermittenta energikällor behöver åtgärder vidtas för att energiförsörjningen säkerställs över tid. Något som hade möjliggjort detta hade varit storskalig energilagring. Därför behöver forskningsanslag gå till utvecklingen av teknik för omfattande och långsiktig lagring av energi. Det är också viktigt att energiskatten utformas så att energi avsedd att lagras och säljas vidare inte dubbelbeskattas.

5.5.4 Kärnkraft

CUF vill se en teknikneutral energipolitik där val av energislag styrs av konsumenterna, samt marknads- och klimatförhållanden. Där energiproducenterna är de som avgör vilka energislag

de ser som lönsamt att investera i och där politiken kan influera med hjälp av säkerhetsregler, miljöregleringar och klimatskatter. På så vis skapas incitament för branschen att satsa på klimatsmarta lösningar utan detaljstyrning från politiken.

För att Sverige faktiskt ska få en teknikneutral energipolitik krävs rättvisa och långsiktigt stabila spelregler. Därför borde de delar av energiöverenskommelsen som rör kärnkraft omarbetas. CUF anser att skrivelsen om målet för 2040 bör vara en 100% koldioxidneutral energiproduktion, att antalet reaktorer inte ska begränsas på förhand och att lokaliseringen av nya reaktorer ska bedömas på samma sätt som andra energianläggningar. Det är däremot viktigt att komma ihåg att kärnkraften inte är förnybar utan beroende av brytningen av uran, en ändlig resurs med potential att ha stor miljöskadlig effekt. I ett längre perspektiv bör ambitionen därför vara att Sverige har ett helt förnybart energisystem.

Skulle marknadsförhållandena vara sådana att det skulle bli aktuellt med nybyggda reaktorer måste de kunna stå för sina egna kostnader. CUF ställer sig bakom energiöverenskommelsens krav på att kärnkraften betalar sina egna kostnader helt utan offentliga subventioner. Det är också viktigt att tillräckliga säkerhetskrav ställs på alla typer av energiproduktion, inklusive kärnkraftsanläggningar, baserat på de risker som tekniken medför

5.5.5 Elcertifikatssystemet

Elcertifikat är ett ekonomiskt stöd som producenter av förnybar energi kan få utav staten. För varje producerad megawattimme (MWh) kan energiproducenten få ett elcertifikat som denne sedan kan sälja vidare. Problemet med elcertifikatsystemet är att det inte stimulerar de elproducenter som driver på teknikutvecklingen, utan endast de som följer den. Systemet stimulerar huvudsakligen de mest kostnadseffektiva lösningarna på marknaden vilket främst handlar om bioenergi, vattenkraft och vindkraft. Det är alla bra energikällor men för att möta de stora utmaningar som vi står inför med den globala uppvärmningen behöver vi satsa på fler tekniker som ännu inte är kommersiellt gångbara.

CUF menar att Sverige bör avskaffa elcertifikatsystemet. För att ge incitament till de producenter som vill satsa på energiteknik som ännu inte är kostnadseffektiv behövs stabila priser och spelregler för en lång tid framöver. Endast så skapar vi en marknad där det blir attraktivt att investera i framtidens energilösningar. CUF anser att detta görs bäst genom att ersätta elcertifikatsystemet med en inmatningslag enligt tysk modell där producenterna får ett garanterat pris för varje producerad kWh. På så sätt kan småskalig produktion i konsumentledet främjas men också teknikutveckling hos de större elproducenterna. Ett harmoniserat stödsystem inom EU som bygger på en inmatningslag liknande den i Tyskland eller i Spanien vore därför eftersträvänsvärt.

5.6 Infrastruktur

Enligt CUF är målsättningen för infrastrukturen att ha snabba, effektiva transporter, med så låg påverkan på människor och klimat som möjligt. Detta kräver flera transportsätt som alla

verkar vid sidan av varandra för att göra vardagen enklare. Järnvägen måste bli bättre på att leverera varor och människor i tid, flyget måste få ner sina utsläpp kraftigt, cykeln måste få ta större plats i staden och bilen måste effektivare. Klimatomställningen måste gå fortare, och infrastrukturen är helt avgörande för att klara detta. Ungefär en tredjedel av utsläppen kommer från transporterna. Detta kräver krafttag, ökade satsningar men också en bättre samverkan mellan det offentliga, näringsliv, civilsamhälle och privatpersoner.

Järnvägen är en grundläggande del i ett hållbart transportsystem i Sverige. Både person- och varutransporter med tåg är ett av de mest effektiva, miljövänliga och säkra kommunikationssätten som finns. Att ställa om transporter från väg till järnväg är avgörande för att klara klimatutmaningen och minska de transportrelaterade utsläppen. CUF vill därför att ordentliga, långsiktiga satsningar ska göras på att bygga ut och underhålla de svenska ban- och järnvägsnäten. På så sätt kan järnvägen på allvar konkurrera mot andra transportslag.

Omställningen från väg till järnväg går för långsamt. En stor anledning till detta är att järnvägsnätet inte är pålitligt för transporter. Därför krävs upprustning och utökat underhåll av stamnätet och regionala banor. Detta ska ske genom en utbyggnad av dubbelspår på banor där den samhällsekonomiska effekten är stor, fler mötesplatser på enkelspårig järnväg och en påskyndad uppdatering av signalsystemet. Ska järnvägens konkurrenskraft öka måste punktligheten, bekvämligheten och hastigheten öka. Därför anser CUF att projekten med ökad hastighet på stambanorna är positivt, men att det måste följas upp av investeringar även på mindre banor för att även höja snitthastigheten på dessa.

För att skynda på omställningen från väg till järnväg vill CUF öka incitamenten för företag att välja mer miljövänliga transportsätt. Reglerna behöver vara enkla och transportslag som släpper ut måste betala för sina utsläpp, på så sätt kommer konkurrensen bli mer jämbördig. Det behöver också exempelvis bli enklare att knyta exempelvis båttransporter till järnväg i hamnar och logistikparker för att få effektiva varuflöden. EU behöver även bli bättre på att samordna transportmöjligheter, exempelvis genom att se över en harmonisering av tekniskt och juridiskt regelverk kring järnvägstransporter.

Det största hotet mot förtroendet för järnvägen är förseningar och tekniska problem. Detta leder till större skepsis mot tågpendling och godstransporter på järnväg än nödvändigt. Risken ska inte finnas att missa ett viktigt möte på arbetet eller dyra avbrott i produktionen. Det måste gå att lita på järnvägen. Därför vill CUF öka incitamenten att underhålla järnvägen genom att öka förseningsersättningen. De gånger som tåget kommer för sent ska resenärer och företag bli skäligt kompenserade. I de fall statliga Trafikverket är ansvariga för förseningen ska de betala förseningsersättning till berörda aktörer, vilket de mycket sällan gör idag. Håller inte staten löftet om tåg i tid, måste följaktligen staten betala - precis som alla andra som inte håller sina avtal

5.6.1 Höghastighetståg och stambanor

CUF anser att höghastighetståg är en lösning som på allvar kan skapa konkurrenskraft för tåget som transportmedel, och samtidigt avlasta stambanorna för godstransporter. CUF är därför positiva till höghastighetståg. Finansieringen bör ske genom lån och inte ur ordinarie infrastrukturplan. Detta måste dock kombineras med att upprusta den redan befintliga stambanan. De regionala banor som ännu inte elektrifierats bör bli elektrifierade snarast. På så sätt kan diesellok bytas ut mot betydligt miljövänligare lok drivna på elektricitet. I de fall det inte är möjligt bör det skyndsamt övergå till exempelvis vät- eller biogas.

I en alltmer globaliserad värld ser CUF fördelar med att erbjuda konsumenter fler klimatsmarta resvägar till Europa. Därför vill CUF se ett utökat samarbete vad gäller höghastighetståg mellan Sverige och närliggande europeiska länder. Höghastighetståg får dock inte vara ett privilegium enbart för södra Sverige, utan ska syfta till att gynna hela landet. Därför är det av största vikt att prioritera nationella satsningar på Sveriges stambanor och säkerställa att samtliga järnvägssträckor i Sverige elektrifieras.

CUF vill att alla europeiska länder ska verka för att tågbolagen tillämpar biljettsystem med öppna API:er så att tredjepartsleverantörer kan komma åt viktiga data för att skapa nya integrerade biljettjänster genom vilka kunden kan köpa tågbiljetter över landsgränserna. Därtill anser vi att EU bör införa en gemensam anslutningsgaranti, så att resenären vid förseningar eller annan oförutsedd händelse har rätt till de ombokningar som krävs för att nå sin slutdestination.

5.6.2 Vägar

Sverige är ett långt och glest befolkat land där vägtrafiken har en avgörande roll för att vardagen ska fungera. Åkerinäringen såväl som persontransporter bygger på ett väl underhållet vägnät där såväl privata som offentliga aktörer spelar en viktig roll.

Det finns olika förutsättningar i olika delar av landet och därför krävs olika lösningar. Den som bor centralt har inte samma behov av bil som den som bor på landsbygden. För CUF är det prioriterat att bekämpa utsläppen från fordonen, inte fordonen i sig. Genom miljövänliga drivmedel och tekniska miljölösningar så kan utsläppen minska samtidigt som människor fortsatt kunna färdas med bil. Utgångspunkten för en långsiktig miljöpolitik måste alltid vara att få ned utsläppen.

Idag har ägare av personbilar i glesbygdskommuner, främst i Norrlands inland, rätt till ett avdrag på fordonsskatten, det så kallade glesbygdsavdraget. Detta belopp uppnår dock inte den eftersträlvade effekten och dessutom exkluderas många som annars skulle dra nytta av avdraget på grund av att platsen de bor på inte klassas som glesbygd. CUF vill därför att glesbygdsavdraget ses över, detta med ambition att göra avdraget mer rättvist och mer träffsäkert.

En stor del av vägarna i Sverige är enskilda. Dessa drivs oftast av enskilda individer eller av en vägsamfällighet och säkerställer framkomlighet och underhåll på landsbygden. För att hela

landet ska ha tillgång till vägar som är väl skötta bör dagens stöd till enskilda vägar utvecklas och utökas.

CUF är positiva till de pilotprojekt som pågår och förväntas färdigställa 2023 som innebär att vägar elektrifieras för att möjliggöra att lastbilstrafiken drivs på el.

5.6.3 Cykel

För att klara klimatmålet har cykeln en nyckelroll som transportmedel. I större städer är cykeln en naturlig del av stadstrafiken men förutsättningarna för att cykla är mycket mer begränsade i stora delar av landet. Möjligheterna för människor på landsbygden att använda cykeln som färdmedel måste förbättras. På samma sätt är det viktigt att cykelns förutsättning i städerna förbättras.

CUF anser att cykeltrafikplaneringen ska samordnas mellan kommun och region för att lättare kunna samordna den både med övrig kollektivtrafik och mellan kommunerna. Idag går ofta den kommunala och regionala trafikplaneringen om varandra. Det leder till missar som gör det praktiskt olönsamt att välja cykeln som transportmedel. Genom att samordna planeringen med regionerna kan en mer cykelfrämjande politik bli verklighet.

Samtidigt som samordningen bör öka, bör även investeringar i kommunala och regionala cykelvägar öka. Cykelns plats i trafikrummet bör prioriteras, exempelvis genom förtur vid trafikljuskorsningar. Flödena måste även bli bättre, och staten bör investera i så kallade supercykelvägar, som exempelvis använts med framgång i Köpenhamn. Målsättningen måste vara att cykelns andel av transporterna, särskilt de under fem kilometer, kraftigt ska öka. När cykeln väljs framför bilen är det en vinst i form av minskade utsläpp av växthusgaser, minskat slitage på våra vägar och ökad folkhälsa.

För att medborgare - särskilt boende på landsbygden - ska få incitament att använda cykeln i större utsträckning måste vägarna de färdas på vara säkra för cyklister. För CUF är det ett måste att planering, underhåll och skapandet av cykelvägar görs med trafikanternas säkerhet som högsta prioritet. Cykeln ska vara ett säkert och självklart transportalternativ för alla Sveriges medborgare.

Cykeluthyrningsverksamhet bör spridas till fler delar av landet. Att ha möjlighet att med bland annat elcyklar transportera sig till busshållplatsen, tågstationen eller i stadskärnan kan även på landsbygden och i småorter vara viktigt. CUF menar att verksamheten kan upphandlas av privata utförare och outsourcas för att öka konkurrensen och utvecklas.

5.6.4 Flyg

Flyget fyller enligt CUF en viktig roll i en sammanhängande infrastruktur. I ett land med stora avstånd är flyget avgörande för att få samhället att fungera. För att inom rimliga tidsramar kunna ta sig från exempelvis norra Sverige eller Gotland är flyget ett transportslag som fortsatt måste vara tillgängligt. Valfungerande flygtrafik är en nödvändighet om hela Sverige ska kunna utvecklas.

Samtidigt har flyget en stor klimatpåverkan och utsläppen måste minska kraftigt på kort tid. CUF är övertygade om att det går att uppnå om vi kan erbjuda fungerande alternativ till flyget och använda styrmedel för minskade utsläpp per flygresa. För att uppnå detta är flygbränslet en nyckelfaktor. I redan befintliga flygplan kan ett flertal fossilfria bränslen användas. CUF anser att en obligatorisk inblandning av förnybara bränslen – kvotplikt - för alla flyg som lyfter från svensk mark är viktigt, och att de kvoter som ska blandas in av förnybara drivmedel kraftigt ska öka kommande år för att uppnå 100% år 2035. En utmaning för att uppnå detta är den begränsade tillgången på förnybara bränslen. CUF anser därför att staten tillsammans med näringslivet borde satsa större resurser på forskning och utveckling av inhemsk produktion av fossilfria bränslen för flyg, exempelvis genom skogsråvara eller vätgas. Forskningsinvesteringar bör också gå till att utveckla elflyg.

En annan nyckelfaktor är att hitta verktyg för att premiera innovationer och tekniska lösningar som minskar utsläppen. Det ska alltid löna sig att gå i framkant för klimatet. Sverige och EU bör ta initiativ till internationella överenskommelser för att minimera flygets klimatpåverkan, exempelvis genom rakare flygrutter, förändrade flyghöjder och en förändring av Chicagokonventionen så att flyget i högre utsträckning får bära kostnaderna för sina utsläpp.

CUF anser att man på EU-nivå bör besluta om ett framtida slutdatum efter vilket kommersiell flygtrafik som drivs på fossila bränslen inom EU förbjuds.

5.6.5 Drivmedel

2030 ska Sveriges fordonsflotta vara helt fossiloberoende. En fungerande tillverkning och tillgång av förnybara drivmedel är en förutsättning för en omställning av fordonsflottan.

CUF vill se en mångfald av förnybara drivmedel för att täcka de olika behov som finns. Det offentliga ansvar är främst att styra mot minskade utsläpp och öka andelen förnybara bränslen. Men vi ser också att det offentliga kommer behöva komplettera näringslivet för att undanröja två stora hinder för en fossiloberoende fordonsflotta i tid: en svag infrastruktur för eldrivna alternativ och en produktion av flytande biobränslen som är för låg för att möta behovet.

Laddinfrastrukturen behöver förbättras genom en utbyggnad av snabbladdningsstationer och samtidigt behöver vi säkra att elsystemet klarar en ökning av antalet elfordon. Infrastrukturplaneringen i kommuner och regioner måste ta hänsyn till detta och staten måste ta ett större helhetsgrepp i frågan genom en nationell effektplan. Dessutom ser vi positivt på att försöken med elektrifierade motorvägssträckor utökas.

På landsbygden är problemet ofta att det saknas tillräckligt med aktörer som vill bygga och driva nya snabbladdningsstationer. CUF anser att relevanta myndigheter, som exempelvis Trafikverket, även i framtiden ges i uppdrag att aktivt söka ut lämpliga aktörer och projekt i takt med att elbilsanvändningen ökar i glesbygden. Målet är att elbilar ska kunna ägas och framföras utan problem oavsett var i landet man befinner sig.

En stor utmaning för att kunna klara omställningen är den otillräckliga produktionen av biobränslen. Produktionen av exempelvis biodiesel kommer att behöva flerdubblas fram till 2030 för att täcka behovet även om eldrivna vägtransporter, tåg och sjöfart lyckas ta en större andel av godstransporterna. CUF ser behovet av ett brett forsknings- och utvecklingsprogram där det allmänna krockar arm med akademien och det privata näringslivet för att öka produktionen av flytande biobränslen. I kombination med ekonomiska styrmedel och en kraftigt ökad kvotplikt ser vi detta som en möjlighet att både ställa om transportsektorn och ge Sverige en världsledande ställning när det gäller produktion av biodrivmedel.

Utöver detta ser vi gärna att satsningar på andra förnybara bränslen fortsätter och förstärks. Biogasen är ett viktigt inslag inte minst i den svenska kollektivtrafiken och hushållsnära insamling av matavfall bör vara standard och prisincitamenten för att sortera ut sitt matavfall borde öka.

Den offentliga verksamheten har ett stort ansvar för att ställa om till förnybara drivmedel. CUF anser därför att all offentlig verksamhet som köper eller leasar fordon bör välja fordon som går på el eller förnybara bränslen.

5.7 Hav och vattendrag

Tillståndet i svenska och internationella hav, vattendrag och sjöar är oroväckande. Överfiske, nedskräpning och övergödning medför problem för både havsmiljön och klimatet vilket kräver agerande. Fortsätter minskningen av arter av djur och växter kan vi nå en punkt utan återvändo. Där ekosystem är så pass rubbade att dessa inte kan återhämta sig, där djur- och växtarter sakta men säkert försvinner.

5.7.1 Östersjön

En av de största ekologiska katastroferna i vår närhet är Östersjön, där havsbotten blir alltmer livlös och flera arter hotas. Vi ser enorma algbloomningar under sensommaren av de giftiga cyanobakterierna. CUF kräver att det upprättas ett avtal mellan Östersjöländerna där de slår fast nollvision för utsläpp i Östersjön och en radikal minskning av det skadliga trålfisket. CUF vill se processer för restaurering av känsliga områden och undersökning av hur syresättning av havsbotten kan förstärkas.

När det handlar om Östersjön är det naturligt att de länder som omger dessa hav stärker sitt samarbete för att med kraft kunna motverka miljöproblem. CUF förespråkar en särskild, multilateral, Östersjödömsstol för att Östersjöländerna tillsammans med Ryssland ska kunna vända utvecklingen i ett av världens smutsigaste – tillika känsligaste – hav. Dömsstolen ska utgå ifrån Helsingforskonventionen, men kräver ett nytt och uppdaterat avtal mellan de berörda länderna. Östersjödömsstolen ska ha juridisk makt att utdela straff till såväl individer, statliga eller privata organisationer eller företag som släpper ut miljöförorenande ämnen eller ägnar sig åt dumpning eller breddning. Vi anser att Sverige bör uppmuntra en liknande lösning för Medelhavet.

5.7.2 Förorening

CUF ser det som mycket problematiskt att det idag finns 10 gånger mer plast i haven än på 80-talet och att det 2050 beräknas finnas viktmissigt mer plast än fisk i haven. CUF vill därför se en bred internationell överenskommelse för förbättrad global sophantering, ökad återvinning av plastartiklar, och förbud mot dumpning av avfall i hav och floder. Både mikro- och makro-plaster utgör ett stort hot mot havsorganismer. EU-direktivet om förbud mot engångs-artiklar i plast är en god början för att minimera föroreningar och skapa incitament för innovation inom paketering.

Den största andelen av all plastförorening i våra hav utgörs idag av så kallat ”spökgarn”, det vill säga fiskenät och andra fiskeredskap som gått förlorade. Detta är ett oerhört stort problem både för miljön men också för människors och djurs hälsa. CUF vill därför se ett internationellt havsmiljöfördrag där frågan om spökgarn samt andra havsmiljörelaterade frågor adresseras.

Det finns stora problem med sjunkna fartyg som riskerar att läcka olja. Var de ligger är ingen hemlighet, men inget land vill i nuläget vill ta kostnaden för bärgning. I de fall då det inte finns något företag som kan hållas ansvarigt för att bärga fartygen anser CUF att staten bör gå in och ta kostnaden för att säkra havsmiljön, genom en fond som upprättats inom ramen av Helsingforskonventionen där berörda länder gemensamt finansierar nödvändiga åtgärder. Det gäller även den nedskräpning som vissa kustkommuner drabbas av. Att kommuner ska behöva ta en kostnad som i stor del kommer från utlandet eller är beroende av havsströmmar är inte rättvist och borde i större grad finansieras från statligt håll.

5.7.3 Övergödning

Rapporter om syrefria bottenar, giftig algbloomning och fiskdöd blir allt fler och problemen har sitt ursprung i övergödningen. Ökad växtlighet i vattnen leder inte bara till synliga problem som minskat siktdjup. Det leder också till ökad konsumtion av syre nära bottenarna när växtmaterialet ska brytas ner. Många fiskarter lägger sina ägg på botten och dessa kan inte utvecklas utan syre. För att minska kväve- och fosforläckaget i sjöar och vattendrag, vill CUF satsa mer på anläggning av våtmarker samt verka för att det sker en översyn hur dessa utsläpp kan minskas. CUF ser positivt på det bidrag som utdelas till förmån för skyddszoner kring bäckar och åar då detta minskar problem med övergödning.

Industrin, reningsverk och jordbruk står för en stor del av utsläppen av kväve och fosfor. CUF tror starkt på utsläppsrätter för fosfor och kväve för länderna runt Östersjön. Sverige bör gå före och skapa ett eget system för utsläppshandel för att leva upp till de krav på minskade utsläpp som vi åtagit oss internationellt.

5.7.4 Arktis

Sverige är ett av medlemsländerna i Arktiska rådet, som arbetar för att skydda miljön i området samt bidra till den ekonomiska, kulturella och sociala utvecklingen i området. Arktiska rådet behöver få ökat mandat att reellt påverka utvecklingen i området. Dock så har

Sverige ingen kust mot Arktis, men är ledande när det kommer till forskning på området och behöver större inflytande för att kunna påverka större länder som Ryssland och Danmark (Grönland). CUF anser att fokus för Arktis måste gå från att behandla primärt ekonomiska och säkerhetspolitiska frågor till att också inkludera miljö- och klimatfrågor.

Smältning av isen i området skapar förutsättningar för nya sjöfartsleder, det är dock viktigt att dessa potentiella transportleder för fartyg har minimal påverkan på miljön i regionen.

CUF förespråkar ett förbud mot all ny exploatering av olja till havs i det arktiska området. Säkerställa den kulturella, ekonomiska och sociala utvecklingen på ett hållbart sätt för lokalbefolkningen. CUF förespråkar att stora delar av arktisområdet ska bli naturskyddsområden.

5.7.5 Fiske

Dagens fiske är inte hållbart. En stor del av fiskekvoterna bestäms idag internationellt eller i överenskommelser med våra grannländer. CUF anser att fiskekvoterna för kommersiellt fiske till havs ska vara baserade på Internationella Havsforskningsrådets (ICES) rekommendationer. Vidare så står det storskaliga industriella fisket idag för en majoritet av överfisket som sker i havet och längs våra kuster, och fiskemetoderna som används är inte långsiktigt hållbara. Vi anser därför att en omfördelning av fiskekvoterna i Östersjön och Västerhavet bör genomföras, bort från det storskaliga industriella fisket och till fördel för det småskaliga kustnära fisket.

CUF stödjer ett system med överförbara fiskerättigheter, som får nyttjas under särskilda perioder. Även Sverige som fiskeration måste ta sitt ansvar, samt samverka med grannländer för att få stopp på tjuvfisket. Det behövs dessutom strängare straff för överskridande av kvoter liksom för tjuvfiske.

Ett hållbart kustnära fiske ökar de marina ekosystemens livskraft samtidigt som det bibehåller kustsamhällets fiskesektorer och särprägel. Ett hållbart fiske är en central del i att säkerställa den fortsatta lönsamheten och biologiska förvaltningen av våra viktiga marina ekosystem, om fiskebestånden minskar så kommer möjligheterna för fiskesektorn att försörja sig också på sikt att minska. Ett rikt fiskebestånd säkerställer också möjligheten att på ett lönsamt sätt använda sig av mer skonsamma fiskemetoder. En översyn av dagens fiskeredskap bör dessutom göras för att det lagliga fisket ska kunna bedrivas utan att hota fiskbestånden.

Exempel på andra metoder är fiske med passiva redskap och krokfiske. Fiske med passiva redskap minskar bifångster, höjer kvaliteten på fångsten och påverkar inte havsbotten lika mycket som bottenrålning. Krokfiske en fiskemetod som är miljöcertifierad av bland annat KRAV. Gemensamma regler över nationsgränserna är också viktiga i sammanhanget där ett bra exempel skulle vara överenskommelser inom EU. CUF ser även ett behov av att kommuner ser över förvaltning av fiskebeståndet i kommunens mellanstora insjöar, vilket i sin tur gynnar ett mer varierat ekosystem.

Att våra floder, älvar, åar och bäckar får hålla så naturlig skepnad som möjligt är vitalt för den lekande fiskens överlevnad och bestånd. Idag är dock väldigt få vattenkraftverk, dammar och andra hinder utrustade med fungerande fiskvägar. CUF ställer sig därför positiva till åtgärderna i den nationella planen för omprövning av vattenkraft som syftar till att bygga och förbättra fiskvägar runt småskaliga, mellanstora och vissa storskaliga kraftverk. Vi anser även att åtgärderna i den nationella satsningen behöver inkludera fler dammar och liknande hinder som inte används till vattenkraft. Vidare anser vi att våra fyra nationalälvar fortsatt ska vara fredade och fortsatt vara skyddade från framtida vattenreglering i syfte att behålla dess natur, miljö och kulturvärden.

5.7.6 Bottentrålning

CUF är mycket kritiska till bottentrålning då denna fiskemetod bidrar till att bottenfauna förstörs och orimligt stora bifångster tillkommer, denna metod förekommer fortfarande i alltför hög utsträckning inom yrkesfisket i Sverige och världen. Därför vill CUF uppmana till användning av andra fiskemetoder som ger mindre påverkan på ekosystemen och minskar bifångsterna.

Bottentrålning bör vara förbjudet utan undantag i marina skyddsområden. Flera av de marina skyddade områden där fiske behöver regleras ligger utanför trålgränsen. Andra medlemsstater kan bedriva fiske eller ha fiskerättigheter i dessa områden. Det kan därför krävas förhandlingar inom ramen för EU:s gemensamma fiskeripolitik för att nå gemensamma överenskommelser.

5.7.7 Skyddade områden

Att inrätta effektiva fiskefria områden nationellt och regionalt för att skydda lek- och uppväxtområden är av stor vikt för att säkerställa att fiskbeståndet inte minskas till nivåer som hotar dess överlevnad och skapar potential för återhämtning. Fiskefria områden är inte bara bra för fiskstammar, utan även för ekosystemen som helhet eftersom de också skyddar fiskens livsmiljö och andra arter som finns där.

Sverige har infört tidsbegränsade geografiska fiskerestriktioner på nationellt vatten, det ställer sig CUF bakom. Men det behövs även större regionala områden som skyddas gemensamt av EU:s medlemsländer alternativt av berörda länder som nyttjar vattnet.

Marina skyddade områden kan innebära flera saker, som naturreservat, natura-2000 områden eller nationalparker. I dessa områden kan det röra sig om totalt fiskeförbud eller regleringar. Regleringen av fisket kan innebära att vissa arter är helt fredade, att det inrättas särskilda fredningsområden, fredningstider, tillträdesbestämmelser och/eller olika former av redskapsbegränsningar.

Utkast är den fisk som fiskaren inte vill ha, eller som enligt lag inte får fiskas antingen under en viss period eller för att fisken är för liten. Den fisken återförs till havet, ett så kallat utkast. Mycket av utkasten är småfisk, betydande fisk som ännu inte hunnit nå fullmogen ålder, vilket gör att bestånden av fisk blir kraftigt påverkade i och med att de flesta arter inte

överlever när de slängs tillbaka. CUF anser att utkast ska vara olagligt och straffbart med sanktioner.

På nations- och EU-nivå är det viktigt att ta hänsyn till hur förbudet mot utkast efterlevs när fiskekvoterna sätts. Från och med 1 januari 2020 är det krav på landningsskyldighet för alla fisken inom EU, en bra början. Det är viktigt att säkerställa att landningsskyldigheterna (utkastförbud) genomförs och bötfälla fartyg som bryter mot dem. Landningsskyldighet innebär att fiskefartyg måste ta alla fiskarter som regleras av kvot tillbaka till hamn.

5.7.8 Fiskodling

Den storskaliga fiskodlingen i kassar till havs har gjort att vi har god tillgång till fisk för konsumtion, men den släpper samtidigt ut stora mängder av bl.a. fosfor och kväve. Dessutom krävs det en större insats av fisk i form av foder än vad som faktiskt odlas fram. Detta anser vi vara ohållbart. CUF anser att en omställning av fiskodlingarna i Sverige och resten av världen behöver göras. Till exempel så är småskalig hållbar landbaserad fiskodling ett bra komplement till dagens havsfiske. För de havsbaserade odlingarna så anser vi även att miljökrav behöver samordnas internationellt, för att undvika att vissa länder får konkurrensfördelar. Det är också viktigt att minimera användning av antibiotika inom fiskodling och reglera dess bruk inom EU.

5.7.9 Kontrollprogram i vattenråd och vattenvårdsförbund

Idag sker kontroll av vattendrag, så kallad recipientkontroll, ofta i vattenråd eller vattenvårdsförbund. I de fall verksamheter är skyldiga att genomföra en sådan kan de frivilligt välja att ansluta sig i råd eller förbund, eller genomföra kontrollen själva. Recipientkontrollen innebär att verksamheter, som industrier och jordbruk ska mäta deras utsläpp i vattendrag. Idag sker detta på olika sätt, genom att olika råd och förbund möter olika ämnen på olika sätt genom separata upphandlingar. CUF anser därför att detta bör samordnas under Havs- och vattenmyndigheten som bör utföra kontrollerna enhetligt i hela landet. En samordnad kontroll skulle skapa en likvärdighet, samtidigt som det skulle skapa en mer effektiv kontroll. Kostnaden för kontrollen bör betalas av den som släpper ut, med en behovsanpassad avgift för samtliga aktörer vid vattendrag. Idag ställs bara kraven i de fall länsstyrelsen prövar verksamhetens tillstånd, CUF anser att alla verksamheter som har utsläpp som påverkar vattendrag ska betala för kontrollerna.

5.7.10 Våtmarker och vattenvårdande åtgärder

Målsättningen att nå god vattenstatus är avgörande för att klara framtida vattenförsörjning. En del i att klara detta är att öka resurserna till vattenvårdande åtgärder, exempelvis genom våtmarksinvesteringar och liknande. Våtmarkerna fyller en viktig funktion att fånga upp näringsämnen från exempelvis jordbruket. Satsningarna på detta måste öka, och arbetet intensifieras. CUF vill därför se ökade investeringar i vattenvårdande åtgärder.

5.7.11 Vattenrening

Nedsmutsningen av vatten är ett utbrett problem som måste prioriteras högt i hela Sverige. Idag skapar kemikalier, mikroplaster, läkemedelsrester och andra skadliga ämnen såväl miljö- som hälsoproblem. Detta då Sveriges reningsverk inte är anpassade till varken blandningen eller utbredningen av dessa. När vatten inte renas från skadliga ämnen i reningsverken kan hela ekosystem påverkas - särskilt vattenlevande djur - vilket i slutändan även skapar bekymmer med livsmedel för oss människor.

CUF anser därför att det är av yttersta vikt att vattenreningen i Sverige byggs ut och förbättras. Satsningar bör göras på avancerad vattenrening - det vill säga system för vattenrening där högre krav ställs på teknisk utrustning, vattenkvalitet och reningen av mikroföroreningar. Genom ett lyft av teknikerna för avancerad vattenrening skulle svårnedbrytbara och vattenlösliga ämnen inte som i dagsläget gå mer eller mindre opåverkade genom verken. Detta skulle i sin tur ge högre vattenkvalitet och minska den miljöpåverkan som skadliga ämnen i vattnet skapar.

För att Sveriges vatten ska kunna nyttjas på bästa möjliga vis är det därtill mycket viktigt att öka konsumentmedvetenheten kring vad skadliga ämnen i vatten innebär. CUF anser därför att läkemedel bör miljömärkas, så att människor blir mer medvetna om den påverkan läkemedel har på miljön när dessa spolats ned i vårt avloppsvatten. Detta system bör kompletteras med ett producentansvar för läkemedelsrester i vatten.

En utmaning i flera städer är breddningar. Detta innebär att avloppssystemet blir överbelastat vid skyfall vilket skapar ett behov av att släppa ut orenat avloppsvatten i vattendrag. Detta leder i sin tur till problematik med vattenkvaliteten i bad- och dricksvatten. Investeringstakten i Vatten- och avloppssystemet borde öka för att motverka breddningarna. Stadsplaneringen borde också anpassas för att fördröja regnvatten vid skyfall, bland annat genom svackdiken och olika former av gröna dagvattenmagasin. Detta skulle minska antalet breddningar, samtidigt som det skulle kunna skapa värdefulla marina biotoper i stadsbilden.

5.8 Gröna samhällen

För att möta klimathotet och nå målen i Agenda 2030 måste vi övergå till ekologiskt hållbara städer och samhällen. Frågor som rör vattenförsörjning och luftkvalitet blir allt mer viktiga och måste hanteras för att vi ska kunna skapa hållbara samhällen. Låga bullernivåer, rent vatten, ren luft och tillgång till grönområden ger ökad hälsa, såväl fysiskt som mentalt. CUF tycker att politiker och myndigheter såväl internationellt som regionalt och lokalt måste vidta ambitiösa åtgärder för att forma gröna, attraktiva och hållbara städer.

5.8.1 Hållbara transporter

Samhällsplanering med fokus på hållbara transporter är ett viktigt verktyg för att skapa gröna samhällen. En nyckel till detta är att koordinera bebyggelse och transportsystem, där man prioriterar hållbara persontransporter i form av gång, cykel och kollektivt resande. Dessa

reseformer måste vara lättillgängliga och praktiska. Tar samhällsplaneringen inte hänsyn till detta riskerar man att skapa utökad beroende av personbilen. Parkeringar är ett annat medel för att styra transporter, genom att ej prioritera centrala ytor till parkeringar kan man minska trafiken. Även godstransporter måste få förutsättningar att genomföras på ett så klimateffektivt sätt som möjligt. Allt detta främjar såväl den lokala närmiljön såväl som klimatet.

5.8.2 Klimatanpassningar

En viktig fråga för våra urbana miljöer är att staden kommer att utsättas för bland annat översvämningar och värmeböljor allt oftare under decennierna som följer. Därför måste städerna klimatanpassas genom att dagvattensystemet dimensioneras för mer intensiva regn. En annan viktig del i anpassningen är att aktivt använda sig av ekosystemtjänster och grönska som kan erbjuda skydd mot extremt väder, regnvattenfiltration med mera. Städerna behöver planeras med gröna ytor som utformas så att de gynnar den biologiska mångfalden, dämpar buller, ger solskydd, tar hand om dagvatten, skapar ett bra mikroklimat, gynnar pollinatörer och bidrar till olika sociala och rekreativa värden.

5.8.3 Luftkvalitet

Hållbara stadsmiljöer är många gånger synonymt med luftkvaliteten i en stad eller en kommun. Där har Sverige vid upprepade tillfällen kritiserats av EU-kommissionen för att inte nå de gränsvärden som antagits genom EU:s Luftkvalitetsdirektiv från 2009. Det handlar främst om gränsvärdena för kvävedioxid och mindre partiklar som i stor utsträckning kommer från vägtrafiken. Enligt Svenska Miljöinstitutet dör årligen runt 5000 människor i förtid i Sverige till följd av höga halter av luftföroreningar. Även foster kan skadas innan födsel och sjukdomar som astma blir ett amplifierat problem bland barn och unga.

För att stävja de problem som förorsakar höjda halter av luftföroreningar har en del städer infört dubbdäcksförbud på hårt drabbade gator. Trots de positiva effekter som ett dubbdäcksförbud medför i form av minskade halter av farliga luftföroreningar ställer sig CUF negativa till ett sådant förbud. Ett dubbdäcksförbud är ett klumpigt verktyg för att få fram bättre luftkvalitet eftersom det ställer till med problem för näringsidkare och den offentliga sektorn i och med att framkomligheten och tillgängligheten försämras. CUF anser att det istället för dubbdäcksförbud ska vara möjligt för kommuner att inrätta lokala dubbdäcksavgifter, liknande den modell som finns i Norge. Lokala dubbdäcksavgifter minskar inte framkomligheten och tillgängligheten för vägtrafik i ett område samtidigt som 2015 års Partikelhaltsutredning visade att det är ett effektivare medel för att minska luftföroreningar eftersom de ökar incitamenten att använda dubbfria däck.

En annan åtgärd för att stävja ökade luftföroreningar är inrättandet av miljözoner. Utvecklingen av befintliga och nya lokala miljözoner i kommuner ser CUF som en positiv väg framåt eftersom det minskar exponeringen för farliga luftföroreningar från fordon som drivs av fossila bränslen. Den minskade exponeringen är en vinst för samhället i stort men även för utsatta grupper, såsom barn. Däremot anser CUF att det är viktigt att nödvändiga

samhällsfunktioner såsom polis och räddningstjänst fortfarande har möjlighet att röra sig inom miljözoner, även om det aktuella fordonet i normala fall ej skulle tillåtas.

5.8.4 Kommunal verksamhets klimat- och miljöpåverkan

Kommunerna står för en betydande del av den offentliga verksamheten i Sverige och med detta kommer också ett tungt ansvar för att agera som ett föredöme i att reducera klimat och miljöpåverkan. CUF anser därför att det är av stor vikt att all kommunal verksamhet ska bli klimatneutral. Detta uppnås genom framför allt upphandling av resurser som går åt i den löpande verksamheten men också byggnation av lokaler. Anställda och förtroendevalda som reser i tjänst eller i uppdraget ska även styras till att resa klimateffektivt. För att skapa en tydlighet i klimatarbetet bör kommuner använda sig av koldioxidbudgetar för att styra arbetet mot årliga utsläppsminskningar.

Det samlade värdet av offentlig upphandling i Sverige uppgår årligen till cirka sju miljarder kronor. Genom att ställa rätt krav i upphandlingar kan upphandlande myndigheter bidra till en hållbar utveckling. I de fall det är lämpligt anser CUF därför att myndigheter vid utformningen av upphandlingsunderlag alltid bör ta hänsyn till miljö och klimat och öppna upp för förfaranden som gynnar innovativa lösningar och förslag för en hållbar utveckling. Detta kan exempelvis göras genom att basera tilldelningen på bästa förhållandet mellan pris och kvalitet och lägga särskild vikt vid miljöegenskaper.

CUF ser stora problem i mängden mikroplaster som avsätts i våra hav och vattendrag genom användandet av gummigranulat vid konstgräsplaner. Här bär kommunerna ett ansvar att säkerställa att hållbara alternativ till gummigranulat används vid anläggning av nya konstgräsplaner, exempelvis expanderad kork. På sikt vill vi helt fasa ut användningen av gummigranulat.

5.8.5 Vattenförsörjning

Vatten är nödvändigt för alla former av liv. Det är därmed av yttersta vikt att Sveriges vattenförsörjning sker hållbart, effektivt och miljövänligt så att alla har tillgång till färskt och rent dricksvatten. De senaste årens svårigheter kopplade till vattenbrist under Sveriges varmare månader påvisar behovet av detta.

Dagens sätt att använda resurser i Sverige och världen är inte hållbar, något som även gäller förbrukningen av vatten. Kraftig användning av vatten är inte bara dålig för att det innebär att mer vatten behöver renas i våra reningsverk, men det finns även andra problem och risker. I vissa kommuner som tillhandahåller vatten till befolkningen används endast fast pris per person som bor i hushållet. Detta är något CUF ser negativt på eftersom det inte skapar några som helst incitament att spara på vattnet - oavsett om det finns i överflöd eller om det är torka. Därför vill CUF att alla kommuner ska införa en kombination mellan fast avgift och rörligt pris på vatten. Den fasta avgiften betalar konsumenten för den service hen får tillgång till medan den rörliga delen beräknas per kubikmeter levererat dricksvatten. Genom denna metod belönas konsumenten för att spara på denna ovärderliga och mer och mer hotade resurs.

CUF anser att dagens system för vattenförsörjning måste förbättras. Det kräver insatser och samordning mellan privatpersoner, kommunen och staten. För att alla i Sverige ska ha tillgång till vatten under årets alla månader måste det ställas krav på kommunerna att komma med både kort- och långsiktiga planer för en hållbar lokal vattenförsörjning. Detta kan i sin tur bidra till bättre vattenförsörjning i hela Sverige. CUF anser även att kommuner ska kunna söka statligt stöd för att investera i klimatsmart teknik som ämnar till att minska vattenförbrukningen.

6 Utbildning

Utbildning är en grundförutsättning för den enskilda människans frihet och utveckling. Med utbildning får individen kunskap som ger möjlighet att förändra och påverka sin vardagssituation och samhället. Detta skapar möjligheter för människor genom hela livet vilket gör tillgången till utbildning till en avgörande rättvise- och likvärdighetsfråga. Utbildningen är ett av de viktigaste instrumenten för att stärka demokratin i ett samhälle och är en av nycklarna för att motverka rasism, främlingsfientlighet och olika former av diskriminering.

För oss är det liberala bildningsidealet viktigt. Idag är ofta fokus i skolan att eleven ska uppnå ett särskilt förutbestämt mål med utbildningen, såsom ett särskilt arbete. Vi anser att skolan även behöver prioritera synen att utbildningen har ett värde i sig för en individs utveckling. Genom fördjupade kunskaper om sin omvärld kan eleven på så vis bli en så fri och självständig individ som möjligt. Det är detta som kallas bildning. Utbildningen ska ske under olika former där elever med olika bakgrund lär sig för livet.

CUF anser att vi gemensamt ska garantera och finansiera utbildning för alla Sveriges barn och ungdomar och ser positivt på fristående alternativ.

Oavsett bakgrund och förutsättningar ska alla elever ha samma rätt att skaffa sig kunskaper, färdigheter och bildning. Undervisningsformen behöver dock inte se ut på samma sätt för alla elever. CUF vill därför reformera dagens skolplikt till en läroplikt för att ytterligare trycka på vikten av att det är elevens lärande som ska stå i centrum. Samma krav ska gälla för alla elever som omfattas av läroplikten oavsett hur och var undervisningen bedrivs. Kontroller ska finnas för att säkerställa kvaliteten i alla typer av undervisning och redovisas öppet. Föräldrars egenintressen får aldrig gå före elevens bästa i valet av undervisningsform.

För CUF handlar utbildning och kunskap om att ge människor förutsättningar att leva ett jämlikt liv tillsammans med andra människor. Utbildning är en nyckel för allas deltagande i samhället. Utbildning handlar också om att ge människor makt över sina liv. Kunskap är inte bara fakta om världen eller matematik. Kunskap är lika mycket förmågan att tänka kritiskt och hitta lösningar på problem. Skolans viktigaste uppgift är att ge eleverna verktyg för att kunna tänka och reflektera själva och bygga sina egna liv. I skolans uppgift ingår att ge eleverna en kunskapsbas att bygga vidare, verktyg att använda kunskaperna med och en vilja att lära för livet.

Skolan har även ett viktigt socialiseringsuppdrag att förmedla grundläggande värderingar om demokrati, acceptans och jämlikhet. Det är av stor vikt att eleverna inte tvingas in i könsroller, och där ska skolan spela en stor roll. En del i skolans medborgarskapande uppdrag är också arbetet med grundläggande demokratiska värderingar som är en viktig del av skolans värdegrund.

Likvärdigheten mellan skolor minskar idag, samtidigt som skillnaderna i skolresultat mellan pojkar och flickor ökar och de socioekonomiska faktorerna påverkar elevernas möjligheter i skolan. Detta innebär att den liberala tanken om att alla elever ska ges samma möjlighet att lära för livet minskar och att varje elev på så sätt inte får samma förutsättningar för frihet. Prioriteringar i skolformerna måste därför fokusera på att råda bot på dessa utmaningar. Det kompensatoriska uppdraget i skolan måste tas på större allvar och prioriteras högre, samtidigt som staten måste ge tillräckliga resurser till de skolor som behöver det.

För att förändra skolan genom forskning och evidens, istället för enskilda politikernas tyckande, måste Skolverket få ett tydligare ansvar att granska förändringar som föreslås på skolområdet utifrån gällande forskningsläge och beprövad erfarenhet. Därför bör myndigheten få ett ansvar att granska ändringar med stöd av ett expertråd inom det utbildningsvetenskapliga området.

6.1 Förskola

Förskolan är ofta elevens första skolform. I förskolan utvecklas både språkliga kognitiva färdigheter, såväl som sociala förmågor. Därför är det viktigt att förskolan respekteras som en skolform, med utbildad, behörig pedagogisk personal och en god pedagogisk kvalitet på förskoleverksamheten. En viktig del i att ha god kvalitet är barngruppernas storlek, men även inne- och utemiljöernas utformning spelar stor roll. Förskolans bredd av pedagogiska inriktningar är positiv och skapar förutsättningar för barn att utvecklas inom ramen för undervisningen.

Förskolan är en viktig utbildningsform för att lägga grunden för elevens fortsatta utveckling. CUF ser därför positivt på att alla barn erbjuds plats på förskola och att staten borde tillskjuta medel för att barn i socioekonomiskt svaga grupper ska kunna tilldelas fler timmar i förskolan.

Förskolan är inte bara en samhällsviktig undervisningsverksamhet, utan även ett av de viktigaste verktygen för ett jämställt samhälle då förskolan ger vårdnadshavare möjlighet att kombinera föräldraskapet med yrkesliv.

CUF ser positivt på anammande av verksamheten ”Filosofi för barn” redan i förskolan. Verksamheten går ut på att barnen får bekanta sig med enkla filosofiska resonemang för att uppmuntra till kritiskt tänkande och reflektion. Detta för att ge barnen förutsättningar för en god skolgång.

CUF vill även öka den praktikinräna forskningen i förskolan för att stärka förskolans vetenskaplighet och öka möjligheten till nya karriärmöjligheter för förskollärarna.

Förskolans läroplan ska vägleda förskollärare, barnskötare och annan förskolepersonal i deras undervisning. CUF anser att förskolans läroplan ska syfta till att lära ut intellektuella, sociala och emotionella förmågor. Förskolan ska även lära ut värderingar om demokrati, jämställdhet, jämlikhet och acceptans. Viktigt är även att läroplanen för förskolan, och andra styrdokument, tydliggör pedagogers och annan personals ansvar gällande likabehandling. Inget barn i förskolan ska få särbehandlas utifrån etnicitet, kön, könsuttryck, förmågor, funktionsnedsättning, åsikter, religiös åskådning eller socioekonomisk bakgrund. Varje barns rätt till att utvecklas enligt sina egna förmågor ska vara tydliggjort i läroplanen.

6.2 Grundskola

En av de viktigaste samhällsinstitutionerna i Sverige är grundskolan. Grundskolan har ansvar att lära alla elever att läsa, skriva, räkna, resonera och reflektera. Utöver detta ska grundskolan lära ut kunskaper om den värld vi lever i, hur den utvecklats, och hur vi kan påverka den. Dagens skolplikt ska reformeras till en läroplikt som garanterar varje elevs lärande, kunskaper och färdigheter i varje enskilt skolämne. Elevers rättigheter och grundskolans syfte och mål, tillsammans med kunskapskriterier, ska regleras i nationell skollag och nationella styrdokument.

Fram till skolplikten ersatts av en läroplikt vill CUF införa ett frivilligt extra år i grundskolan enligt den danska modellen. Det extra året ska syfta till att ge elever som behöver ett ytterligare år i grundskolan möjlighet att läsa färdigt grundskolan utan att behöva gå om grundskolans sista ordinarie år. Det frivilliga extra året ska kunna läsas i annan kommun än eleven bor i, om den önskar så. På så sätt ges möjligheter för fler elever, under en övergångsperiod, att läsa grundskolan i sin egen takt.

De estetiska ämnena är viktiga för skolans undervisning, samtidigt som ämnenas roll i skolan måste förtydligas. Genom att göra om de estetiska ämnena år bild, musik, hemkunskap och slöjd i grundskolans sista till blockindelade färdighetsämnen som eleverna får välja fritt mellan kan även mer tid frigöras till annan undervisning. Samtidigt vill CUF avskaffa ämnet teknik och införliva innehåll från ämnet i fysikundervisningen. CUF vill stärka den samhällsorienterande undervisningen eftersom förståelse för demokrati och samhällsutveckling är avgörande för medborgardeltagande. CUF vill därför slopa blockindelningen av de samhällsorienterande- och naturorienterande ämnena till förmån för att dessa ska läsas separat.

För att stärka kunskapsresultaten bör alla elever i grundskolan erbjudas någon form av fysisk rörelse varje dag. Meningsfulla, planerade rastaktiviteter bidrar även till ökad studiero och mindre konflikter i klassrummet.

För de flesta elever sker kunskapsinhämtandet genom läsning. Därför är det viktigt att utveckla läskunnigheten hos elever tidigt under skolgången, och ge stöd till de elever som har lässvårigheter. För att skapa läslust är tillgång till kvalitativ skönlitteratur oerhört väsentlig

samt utbildad personal som kan tillhandahålla denna. CUF ställer sig även positivt till en litterär kanon som baseras på kriterier och genrer och inte detaljstyr fördefinierade titlar.

Skollagens, och styrdokumentens, målsättningar om att elever ska ha möjlighet att påverka sin skolgång måste respekteras. I olika ämnen passar fördjupning och flexibilitet bättre än i andra. Det är dock eftersträvansvärt att elevers möjlighet att ha inflytande över sin skolgång stärks i samarbete med läraren. Skolor måste även ges större möjlighet att profilera sig inom särskilda ämnen, inriktningar och pedagogiker.

Elever ska uppmuntras att ta egna initiativ, engagera sig i skolans utveckling och lära sig att ta eget ansvar. En del i detta är att entreprenörskap ska ses som en naturlig del av undervisningen. Genom det kan förmågor att ta eget ansvar, och få utlopp för sin kreativitet stödjas, vilket berikar och utvecklar vårt samhälle.

För att elever ska kunna ta till sig den kunskap och utveckling som de erbjuds i skolan måste de också få i sig näringsriktig mat. Samtliga grund- och gymnasieskolor ska därför erbjuda en kostnadsfri, näringsriktig och klimatsmart lunch till alla elever. Skolan behöver erbjuda fullgott alternativ med växtbaserad kost till de elever som behöver det, och ska erbjuda kost till personer med kostpreferenser som baseras på religionstillhörighet eller allergier.

CUF anser att informationssäkerhet bör integreras i samhällskunskapen i grund- och gymnasieskolan. Bristen på grundläggande kunskap om nät- och informationssäkerhet är en risk för medborgares integritet som samhällets säkerhet. Större förståelse för ämnet kan minimera sårbarheter skapade av den mänskliga faktorn.

6.2.1 Läroplikt

Alla lär sig i olika takt och föredrar olika lärmeter. Därför bör även skolans undervisning anpassas efter detta. CUF har som mål att skapa en mer kunskapsbaserad skola i Sverige som anpassas efter varje enskild elev. CUF vill därför reformera dagens skolplikt till en läroplikt.

Läropliktens utgångspunkt ska vara elevens lärandeutveckling. Detta kallas kunskapsprogression och innebär att skolan ska ta hänsyn till den enskilde elevens utveckling i stället för ålder när det kommer till stadiindelning i skolans olika ämnen. I dagens ålderdomliga skolpliktssystem fördelas elever istället i regel enligt ålder och individanpassningar sker oftast inom ramen för ordinarie klassundervisning. I läropliktssystemet ska eleven kunna studera med olika elevgrupper i olika ämnen beroende på elevens kunskapsutveckling i ämnena. Läroplikten ska fortsatt innebära att eleven är inskriven på en skola och deltar i skolans undervisning. Eleven kan dock studera på annan plats om eleven så önskar och det inte finns pedagogiska, didaktiska eller kunskapsmässiga hinder för det. Skulle elevens kunskapsprogression hämmas av att eleven inte närvarar kan skolan fatta beslut om närvaroplikt. Skolan ska fortsatt ha tillsynsansvar, det vill säga garantera elevers trygghet och säkerhet samt ansvara för att veta var eleven befinner sig under ordinarie undervisningstid.

Inom ramen för läropliktssystemet ska lärare och elev upprätta en studieplan för eleven som ska följas upp minst en gång per termin. Även om möjligheten att upprätta en sådan studieplan finns idag begränsas den av skolpliktens ramar. Den individuella studieplanen kan exempelvis innehålla att undervisning sker över klassgränser och att eleven ges möjlighet att läsa ämnen i en annan takt än den annars skulle.

Läroplikten innebär att alla elever börjar grundskolan tidigast vid fem års ålder och senast vid sju års ålder, om inte särskilda skäl föreligger, och ska avsluta sin grundskoleutbildning beroende på när den uppnått den kunskap som krävs enligt styrdokumentet, dock senast vid arton års ålder. Elever som av olika skäl inte haft möjlighet att påbörja grundskolan innan sju års ålder ska påbörja grundskolan så snart som möjligt.

6.2.2 Fjärr- och hemundervisning

CUF har som mål att man ska kunna bo och leva i hela landet. En stor utmaning kommunerna står inför är nedläggningar av mindre skolor på landsbygden. Detta leder ofta till ökade avstånd till närmast skola för de drabbade eleverna. För att öka möjligheten att kunna bo kvar på landsbygden även om skolan lagts ned så ser vi möjligheten till fjärrundervisningen som ett avgörande verktyg. Detta kan ske genom exempelvis lektioner på internet, med kontinuerliga besök av lärare. Distansundervisning bör dock enbart ske i undantagsfall för elever som ännu inte uppnått sjätte klass eller motsvarande i ett läropliktssystem. Fjärrundervisningen är även ett verktyg att kunna möta den lärarbrist som uppstått. I vissa ämnen saknas många behöriga lärare vilket kan mötas av fjärrundervisning i dessa ämnen.

Om en elev anser sig själv, eller av sin lärare, ha behov av hemundervisning så ska det kunna beviljas. Under hemundervisningens gång ska eleven regelbundet få besök av behöriga lärare. Eleven ska fortsatt vara inskriven på en skola, och det ska vara den pedagogiska personalen som har huvudansvaret för elevens undervisning för att garantera så hög kvalitet som möjligt. En vårdnadshavares önskemål ska inte kunna leda till beviljande och religiösa och kulturella grunder ska inte tillåtas vara skäl för att en elev ska kunna beviljas hemundervisning. I de fall där hem undervisning beviljas är det viktigt att skolan där eleven är inskriven, och dess huvudman, med jämna mellanrum följer upp så eleven får fullgod undervisning och att beviljandet gjorts på skäligen grunder. Beslut om hemundervisning ska omprövas vid varje terminsstart. Om annan myndighet, som exempelvis socialtjänst, lyfter oro ska hemundervisningen omedelbart upphöra.

6.2.3 Lovskola

Idag är det alltför många elever som lämnar grundskolan eller gymnasieskolans årskurser med ofullständiga kunskaper. CUF anser att alla elever ska erbjudas att studera under sommarlovet, så kallad sommarskola. Under denna tid ska eleven kunna arbeta med det eller de ämnen som den ej är godkänd i. CUF ser även positivt på andra former av lovskola under läsårets andra lovtillfällen för elever som behöver det.

6.2.4 Betyg och bedömning

Betygsdiskussionen behöver nyanseras och betygens för- och nackdelar tydligt vägas in i skolpolitiken. För att betyg ska bli så jämförbara och rättssäkra som möjligt krävs att betygskriterierna är tydliga för både elever och lärare och att eventuella subjektivitetsrisker elimineras i största möjliga mån. Därför är det viktigt att den som sätter betyg har både utbildning inom sitt ämne och inom betygssättning och bedömning. Enbart en behörig, legitimerad lärare ska ha rätt att sätta betyg. Det är också viktigt att läraren kan hållas ansvarig för undervisningen

Forskning visar att omdömen är viktigare än betyg. Det är därför viktigt att skolan jobbar formativt med omdömen, det vill säga att läraren förklarar för elever via feedback och feedforward vad eleven gör bra och behöver utveckla för att nå sin fulla potential.

Betyg bör sättas tidigast i åttonde klass så länge skolplikten är oförändrad. Inför läroplikt ska betyg sättas när eleven uppnått motsvarande nivå.

Lärarna ska själva äga betygssättning och bedömning inom ramen för sin profession. Samtidigt ser CUF att det är viktigt att lärare kontinuerligt fortbildas inom betyg och bedömning eftersom forskning på området utvecklas fortlöpande. På så sätt kan kvaliteten vara så god som möjligt. Rektor ska fortsatt inte tillåtas påverka lärares betygssättning och föräldrars påverkansförsök måste motverkas.

Betygssättning är en myndighetsutövning som kan komma att påverka en elev resten av livet. Det är viktigt att det finns tydliga statliga styrdokument för hur betyg ska sättas och på vilka grunder. Idag är betyg ett av få myndighetsbeslut som inte kan överklagas. Det är inte värdigt en rättssäker demokrati. CUF vill därför att möjligheten till betygsöverklagan införs för slutbetyg och att ansvaret för överklagan ska ligga på Skolväsendets överklagandenämnd.

I en strävan efter att relevant kompetens främjas, vill CUF att betyg värderas olika beroende på dess relevans vid ansökan till gymnasiet, exempelvis att matematik väger mer än slöjd i ansökan till det naturvetenskapliga programmet. Detta skulle kunna verkställas genom att betyg delas in i tre grupper (programspecifika ämnen, gymnasiegemensamma ämnen och ickeprogramspecifika ämnen) där de olika grupperna värderas olika.

Betygsskalan bör vara så internationellt jämförbar som möjligt. Detta för att underlätta för exempelvis utlandsstudier. CUF vill även att konverteringen av betyg från IB-utbildningar till det svenska betygssystemet ska bli mer rättvist.

6.2.5 Skolskjuts

CUF accepterar inte nuvarande riktlinjer som säger att en kommun endast måste erbjuda skolskjuts till elever som valt friskolor "så länge det inte orsakar organisatoriska eller ekonomisk börda för kommunen". Det är i stället CUF:s mening att varje familj och individs

rätt att välja skola måste gå före kommunens bekvämlighet, oavsett om familjen valt en annan skola av praktiska skäl, sociala skäl eller grundat på skolans inriktning och pedagogik. Därför verkar CUF för att skolskjuts eller busskort ska erbjudas alla elever till den skola de valt inom hemkommunen oavsett om det är en kommunal eller fristående skola, förutsatt att avståndet kräver detta.

6.3 Gymnasieskolan

CUF vill ha en mer flexibel gymnasieskola än dagens, där elevens lärande står i centrum. Eleven ska i högre grad än idag kunna välja kurser och anpassa utbildningen efter sina egna behov, förutsättningar och intressen. Gymnasieskolan ska inte vara obligatorisk och varje skola ska själva kunna bestämma, i samråd med elever, under vilka lektioner som det ska råda närvaroplikt. Kravet på en treårig gymnasieskola bör slopas. Elever ska istället avsluta sina studier i egen takt, inom rimliga tidsramar, dock längst fem år.

6.3.1 Gymnasieskolans utformning

I en mer flexibel gymnasieskola ska eleverna själva få göra fler val än i dagens gymnasieskola. Dock ska det finnas ett antal gymnasiegemensamma ämnen som svenska/svenska som andraspråk, engelska, matematik, historia, samhällskunskap, naturkunskap samt idrott och hälsa. Samtliga av dessa kurser ska omfatta 100 gymnasiepoäng och utgöra ungefär en tredjedel av gymnasieutbildningen. Utöver detta ska ytterligare en tredjedel vara programspecifika ämnen för gymnasieskolans program. Den valbara delen ska vara 900 gymnasiepoäng. Gränsen för hur många gymnasiepoäng som en elev ska kunna ta inom en examen ska slopas. Gymnasieutbildningen ska omfattas av minst 2500 gymnasiepoäng, men utan en övre gräns.

CUF ser positivt på att elever som inte vill studera vidare också kan anpassa sin utbildning till det, men också att elever på yrkesprogram ska kunna studera vidare. Därför vill vi att det i samtliga yrkesförberedande program ska ingå grundläggande behörighet till högre utbildning, men att detta kompletteras med ett opt-out-system. Det skulle möjliggöra för elever på yrkesprogram att både vara behörig till högre utbildning och skapa valmöjligheter för elever att inte studera vidare.

För att en mer flexibel gymnasieskola ska vara framgångsrik krävs en högkvalitativ studie- och yrkesvägledning som stödjer eleverna i informerade och välgrundade val under gymnasieutbildningens gång.

Dagens system med meritpoäng i språk och matematik minskar elevens incitament att läsa de kurser som eleven faktiskt vill läsa, samtidigt som det gör antagningssystemet otydligt. Därför vill CUF avskaffa systemet med meritpoäng på gymnasieskolan och istället ge lärosäten möjlighet att vikta betyg på samma sätt som CUF vill gällande inför antagning till gymnasieskolan, där olika betyg får olika stor betydelse baserat på deras relevans för den valda vidareutbildningen.

Vi tycker att det är viktigt att skolor använder sig av olika pedagogiska metoder för att tillgodose eleverns individuella förutsättningar för lärande. Ett mer individbaserat lärande tror vi kommer att resultera i att elever lär mer för livet, men också att de kan avsluta sina gymnasiala studier tidigare. Kurser ska kunna tentas av gratis under gymnasietiden, för att kunna tillägna sig fler poäng och betyg.

Ett nära samarbete mellan gymnasium och näringsliv skapar bättre förutsättningar för att elever får de kunskaper de behöver i arbetslivet. Arbetsplatsförlagt lärande, förkortat APL, är därför en viktig del i gymnasieutbildningen och ska i största möjliga mån erbjudas gymnasieelever någon gång under utbildningen. CUF tycker att genusvetenskap bör vara en valbar kurs i gymnasiet.

Det är oerhört viktigt att varje elev får göra ett fritt och eget val till gymnasieskolan. Den enskilda individen ska själv avgöra var i landet de vill läsa på gymnasiet. Detta kan bäst tillgodoses genom att riksintag ska gälla för samtliga utbildningsenheter. På så sätt skapar man också möjlighet för jämförbarhet och konkurrens mellan aktörer, vilket leder till bättre kvalitet. För elever som av olika anledningar kräver extra resurser skall det gå att söka ett utökat bidrag.

För att kunna slutföra gymnasiet i efterhand om något har avbrutit ens studier är det viktigt att det även går att läsa in motsvarande kunskaper i den kommunala vuxenutbildningen.

6.3.2 En skola för förmågor

I en tid med stor konkurrens och teknisk utveckling är förmågor en avgörande pusselbit för att snabbt kunna ställa om. Därför bör både grundskolan, men i synnerhet gymnasiet, lägga stor vikt att lära ut olika förmågor i kombination med faktakunskaper. Det kan vara förmågor som att analysera eller att kritiskt granska sin omvärld. Detta kan exempelvis inkludera att kritisera sina egna läromedel. Därför är det viktigt att läromedlen innehåller källreferenser vilka går att källkritiskt granska. Detta ger elever och lärare möjlighet att praktisera källkritik under den löpande undervisningen.

6.3.3 Lärlingsutbildning

Lärlingsutbildning är en utbildningsform där det praktiska lärandet utgör huvuddelen av utbildningen. För CUF är det självklart att det skall finnas stora möjligheter till lärlingsutbildning i Sverige, och att gymnasieutbildningarna i högre grad ska kunna innehålla lärlingsundervisning. Eleverna får således en utbildning som förenar teori och praktik i skolmiljö och arbetsliv.

För att detta skall vara möjligt är det viktigt att skolan samarbetar med det omgivande samhället och näringslivet. Lärlingsutbildningens undervisningsupplägg bör vara flexibelt och anpassat efter rådande förhållanden och behov. Vi vet att de små företagen har en stor betydelse för jobbskapandet och det är viktigt att dessa ges goda möjligheter att ta emot lärlingar.

För lärlingsutbildningar är inte alltid teoretiska examinationsprov det idealiska sättet att klargöra en uppnådd kunskapsnivå. CUF anser att en vidgad form av examination ska finnas för att säkerställa både elevens kunskap i ett ämne, men också för att säkerställa en utlovad yrkeskompetens. Sådan examination kan exempelvis utföras genom praktiskt utformade gesällprov och mästarbrev. CUF vill att skolpeng även ska tilldelas lärlingsutbildningar som inte ger högskolekompetens men däremot tillräcklig yrkeskompetens på kortare tid än tre år.

6.4 Likvärdig utbildning

CUF anser att det är avgörande med en likvärdig utbildning i oavsett var i landet man bor. Därför är det viktigt att läroplaner, ämnesplaner och kursplaner, som är de styrdokument som lärarna förhåller sig till när de undervisar, förblir nationella. Likvärdigt behöver dock inte innebära lika. Varje lärare ska ha makten att anpassa undervisningen efter varje elevgrupp och varje enskild elev. Därför måste också läroplanerna erbjuda viss flexibilitet. För att öka likvärdigheten i undervisningen är det positivt med samarbete inom lärarkåren, exempelvis inom arbetslag på skolor eller lärargrupper i kommunerna.

CUF vill reformera grund- och gymnasiesärskolan för att öka elevernas möjlighet att komma in på arbetsmarknaden. Detta genom att höja kvalitén på utbildningen så de nationella kunskapsmålen nås och öka elevens självbestämmande inför framtiden. En inskrivning i sarskolan ska inte innebära begränsade möjligheter till arbete och vidare studier.

6.4.1 Skolsegregationen

En allvarlig likvärdighetsutmaning som finns i Sverige är skolsegregationen. Skillnaderna mellan skolor runt om i landet växer starkare, vilket bland annat kritiserats av OECD. Därför vill CUF se över resursfördelningen till skolan och ge skolor i socioekonomiskt utsatta områden mer resurser. En viktig del i detta är att kontinuerligt utvärdera resultaten av detta för att få så goda resultat som möjligt.

CUF vill även att staten ska kunna ta särskilt ansvar för skolor som inte uppnår en gymnasiebehörighet som motsvarar snittet i övriga kommunen. Huvudmannskapet ska i dessa fall inte övergå till staten, men staten ska under en övergångsperiod om tre år gå in för att stödja skolan resursmässigt för att vända utvecklingen, bland annat genom att en särskilt skicklig skolledare förordnas till skolan. Vänds inte utvecklingen ska skolan kunna läggas ned

6.4.2 Statsbidrag

Idag innebär de riktade statsbidragen att långsiktigheten i lyckade skolsatsningar urholkas. Samtidigt är de krångliga att ansöka om och huvudmännen är inte säkra på att få de. De riktade statsbidragen bör därför avskaffas och ersättas med generella statsbidrag utan särskilda krav. De generella statsbidragen ska vid behov kunna riktas mot särskilda parametrar som socioekonomi och liknande.

6.4.3 Jämställdhet i skolan

Skolan bär ett ansvar i att arbeta med jämställdhet i klassrummet. Det bästa sättet att göra det på är att tidigt medvetet motverka att tjejer och killar behandlas olika. Redan i förskolan ska ett medvetet normkritiskt arbete genomsyra verksamheten för att bryta könsroller och låta barnen växa upp som fria och likvärdiga individer.

CUF anser att ett jämställdhetslyft behövs inom den svenska skolan. Kommuner bör tillföras statliga medel för att kunna fortbilda skolledare och lärare inom jämställdhetsområdet. Vi vill även att Skolinspektionen ska få i uppdrag att granska skolans verksamhet ur ett jämställdhetsperspektiv.

Särskilt oroande inom detta område är de ökande skillnaderna i resultat mellan pojkar och flickor. Färre pojkar än flickor klarar idag gymnasiebehörighet och fler flickor klarar gymnasieskolan än pojkar. Även i fråga om kunskapsnivå är könsskillnaderna stora. Framförallt visar forskningen att förklaringen bakom detta ligger i sociala och kulturella förväntningar. Det är viktigt att lärarna ges verktyg att ge pojkar och flickor samma förutsättningar i skolan genom normkritiska förhållningssätt och arbete med skolkulturer. En skola som är flexibel och varierande har visat sig ha goda effekter gällande att motverka könsskillnaderna i klassrummet. Både ett införande av en kunskapsbaserad läroplikt och ett frivilligt tionde år i dagens grundskola skulle vara delar i ett sådant systematiskt arbete.

6.5 Psykisk och social lärandemiljö

6.5.1 Mobbning och kränkande behandling.

Skolans värdegrund är tydlig med att den svenska skolan vilar på principen om alla människors lika rättigheter och värde. Därför måste det tas krafttag mot mobbning och kränkningar i skolan. Det måste tydligt framgå i skollagen att lärare och övrig skolpersonal som upptäcker kränkningar mobbning har en skyldighet att vidta omedelbara åtgärder. Det ska även finnas en skyldighet att informera vårdnadshavare om eleven är omyndig, samt rektor. Om en elev mobbar en annan elev ska det vara skäl för avstängning för den mobbande eleven. Mobbning ska likställas misshandel och polisen måste ta anmälningarna på större allvar. Skolinspektionen måste även ta anmälningar om att detta inte efterlevs på större allvar.

Mobbning och psykisk ohälsa skapar oerhört mycket lidande för de berörda. Lärare måste få de verktyg som krävs för att upptäcka och motverka dessa problem. CUF anser därför att lärarutbildningen ska tillhandha en obligatorisk utbildningvetenskaplig kärnkurs av hög kvalité som innehåller grundläggande kunskaper om mobbing och psykisk ohälsa samt hur det förebyggs och stoppas. Dessutom ska lärare kontinuerligt erbjudas fortbildning inom mobbning och psykisk ohälsa

6.5.2 Disciplinära åtgärder.

Skolan ska endast i undantagsfall få använda sig av disciplinära åtgärder. Om läraren anser att en elev stör undervisningen på sådant sätt att studiemiljön antingen blir svårhanterlig, eller

rent av farlig, ska en lärare kunna utvisa en elev ur klassrummet under resten av lektionen eller skoldagen. Enbart i vissa undantag skall en elev kunna stängas av från undervisningen. Detta ska enbart få ske under kortare perioder och där skolan under den perioden ska en skyldighet att utreda orsaker och lösningar på de problem som uppfattats. Disciplinära åtgärder får aldrig användas godtyckligt, och får aldrig vara ett enkelt sätt att inte lösa problem i skolan. Förhållningssättet måste vara att varje elev ska kunna delta i ordinarie undervisning så mycket som möjligt

6.5.3 Elevhälsa.

Skollagen bör ställa krav på att alla elever ska ha tillgång till en kvalitativ elevhälsa. I en sådan bör tillgången finnas till skolsköterska, kurator och psykolog samt vid behov även skolläkare, socionom och arbetsterapeut. Ett elevhälsoteam ska finnas på varje skola bestående av kurator eller skolpsykolog, skolsköterska, specialpedagog och speciallärare för att förbättra den fysiska och psykiska hälsan på skolan samt stödja elever och lärare vid behov i studierna. Att detta efterföljs skall granskas vid inspektioner av ansvarig myndighet och viten ska utdömas om det inte efterlevs.

I den senare delen av utbildningen ska varje elev och lärare dessutom ha möjlighet till att kalla till en elevhälsokonferens gällande den enskilda elevens skolsituation. På elevhälsokonferens bör rektor, elevens handledare, speciallärare/specialpedagog, kurator, omyndig elevs vårdnadshavare, samt eleven själv närvara. Detta för att stärka elevens trygghet, skolsituation och hälsa. CUF anser att det är viktigt att varje elev tas på allvar och att varje enskild elev när som helst har rätt att kalla till en elevhälsokonferens.

CUF anser att en likabehandlingsplan, som även innefattar eleverna, ska upprättas på samtliga skolor i Sverige, precis som man upprättar likabehandlingsplaner på arbetsplatser. En likabehandlingsplan ger skolan förutsättningar att utvecklas till en jämställd institution, där elever i första hand behandlas efter sina egenskaper och inte efter sitt kön, etnicitet, religion och så vidare. Att detta efterlevs måste kontrolleras av ansvarig tillsynsmyndighet och viten ska utdömas om det inte efterlevs.

CUF vill öka samordningen mellan gymnasieskolor, Barn- och ungdomspsykiatri och ungdomsmottagningarna

6.6 God och kvalitativ utbildning

Grunden för en bra skola är en god och kvalitativ undervisning. Vad detta innefattar är en utbildning som både ger eleven grundläggande kunskaper och förmågor men som också lär eleverna för livet genom bildning och socialisering. För att skapa en god och kvalitativ utbildning måste elever och vårdnadshavare ges insyn och påverkansmöjlighet i skolans kvalitetsarbete. Enbart när skolans samtliga aktörer är med och diskuterar skolans kvalitet och syften blir arbetet lyckat. Insynen kan ges genom exempelvis kvalitetsredovisningar och kontrolldokument, och påverkansmöjligheten kan ges genom lokala skolstyrelser, där elever och skolpersonal ges en möjlighet att förändra skolkvaliteten.

Kvalitetsredovisningar är även viktiga när det kommer till det fria skolvalet. Med dessa som grund kan elever och vårdnadshavare göra ett välinformerat skolval. Dock får inte frågan om kvalitet bli en anledning att ge mer administration till lärarkåren. Varje huvudman, kommunerna och staten, måste kontinuerligt utvärdera om kvalitetsmätningarna bidrar till den effekt som önskas och om det leder till onödig administration för skolans personal.

Nationella prov kan fungera som kvalitetsmätare i skolan men de ska inte bara vara ett sätt att läsa av elevernas kunskapsnivå, utan också ett sätt att göra det möjligt att se var man ska sätta in extra resurser för att stötta elever och för att utveckla en lärares kompetens. I klasser där man har övervägande dåliga resultat bör man se över om läraren i det aktuella ämnet behöver kompletterande utbildning eller andra resurser för att kunna utveckla sin undervisning. De nationella proven ska rättas externt och enbart vara betygsgrundande om läraren anser det lämpligt. Därför bör kravet i skollagen på att använda nationella proven som betygsunderlag strykas.

Då den svenska skolan ska vara anpassad för alla bör den också vara neutral inför religion. Därför bör skrivelserna om kristen etik strykas ur läroplanerna. Dock är det viktigt att skolans värdegrund fortsatt vilar på tanken om alla människors lika rätt och värde.

Lärare som av skolledning anses duktiga och som uppvisar bra resultat, måste ges avsevärt högre löner samtidigt som dåliga lärare måste kunna sägas upp enklare än idag. Det måste vara möjligt för skolledning att avskeda lärare som uppenbart inte klarar sitt uppdrag. Dåliga lärare skyddas idag av att hela kommunen utgör ett område för lagen om anställningsskydd (LAS), vilket gör att de lärare som skiljs från sin tjänst ofta dyker upp på en annan skola i kommunen. För att ha verklig nolltolerans mot dåliga lärare måste en förändring ske så att varje skola blir en egen enhet.

Det är oerhört viktigt med opartisk undervisning. Lärare bör därför inte öppet uttrycka politiska åsikter inom ramen för sin yrkesutövning.

6.6.1 Fristående skolor

När friskolereformen genomfördes var ett av motiven att det fria skolvalet skulle motverka segregationen. Liksom alla stora reformer var inte heller friskolereformen perfekt då den genomfördes. Därför krävs det en nyanserad bild av såväl de positiva som de negativa följderna av friskolereformen och det fria skolvalet. CUF verkar för att ansökan till grundskolor, oavsett huvudman, ska bli gemensam och ske samtidigt. Vidare föreslår CUF att valet av urvalsmetod till grundskolor ska decentraliseras till huvudmannen, med tillsyn av Skolinspektionen. På så sätt kan skolsegregationen motverkas samtidigt som det fria skolvalet värnas.

En av de grundläggande delarna av friskolereformen var att skapa lika villkor för fristående och offentliga huvudmän, vilket bland annat tog sig uttryck i form av en kommunal skolpeng. Då den kommunala skolpengen infördes skulle skolor oavsett typ av huvudman få lika resurser per elev för den egna verksamheten, men med ett avdrag som kompensation för att

fristående huvudmän inte har ett utbudsansvar. Att någon aktör har det yttersta ansvaret för att säkerställa att alla barn och elever får en skolplats är nödvändigt för att friskolesystemet ska gå ihop. Därför vill CUF decentralisera beslutet om att kunna differentiera skolpengen, till kommunen, i de fall då det finns tydliga ekonomiska beräkningar som stödjer detta.

Det svenska systemet med fristående skolor, så kallade friskolor, är unikt. I inget annat land får alla, oavsett socioekonomisk bakgrund, möjlighet att fritt välja skola. Friskolor är en stor tillgång för Sveriges elever och lärare. Att elever själva får välja vilken skola de vill gå på, och att lärare själva kan få välja arbetsgivare, är en viktig pusselbit i det svenska skolsystemet.

För oss är skolans undervisningskvalitet och den ökande variationen av undervisningsformer och pedagogiska inriktningar viktigare än vem som driver skolan. Genom att öka elevers valmöjligheter skärps kraven på varje skola att göra ett bra jobb och erbjuda en attraktiv utbildning. En friskola ska arbeta under samma lagar, förordningar och styrdokument som en offentligt styrd skola. Skillnaden är att ett företag, kooperativ eller förening är huvudman för verksamheten i stället för kommunen.

Samma kvalitetskrav ska gälla för alla skolor, såväl friskolor som offentligt drivna och bland annat innehålla krav på lärarbehörighet, tillgång till bibliotek, elevhälsovård och psykisk och social lärandemiljö. Skolorna ska även vara tvungna att följa de statliga riktlinjerna gällande antalet undervisningstimmar. Följer inte skolorna de krav som ställts upp ska de inte tillåtas ta ut vinst ur skolan. Fortsätter bristerna ska skolorna kunna stängas av Skolinspektionen, alternativt kommunaliseras.

Fristående skolor ska likställas offentligt drivna skolor och därför också omfattas av offentlighetsprincipen.

Konfessionella friskolor ska fortsatt tillåtas men kvalitetssäkras tydligare. Bland annat ska krav ställas vid bildandet att skolan förbinder sig, genom en skriftlig försäkran från ägare och ledning, att agera efter den svenska skolans gemensamma värdegrund. Efterföljs inte detta ska skolorna kunna stängas omgående.

När friskolereformen genomfördes var ett av motiven att det fria skolvalet skulle motverka segregationen. Liksom alla stora reformer var inte friskolereformenn heller perfekt när den genomfördes. Därför krävs en nyanserad bild av såväl de positiva som de negativa följderna av friskolesystemet och det fria skolvalet. CUF verkar för att ansökan till grundskolor, oavsett huvudman, ska bli gemensam och ske samtidigt. Vidare föreslår CUF att valet av urvalsmetod till grundskolor ska decentraliseras till huvudmannen, med tillsyn av Skolinspektionen och där det finns en platsbrist ska platserna till den valda skolan lottas ut mellan de barn som befinner sig i kön. På så sätt kan skolsegregationen motverkas samtidigt som det fria skolvalet värnas. För att lösa den utmaning med skolsegregation som uppstått mellan fristående och offentliga skolor vill CUF införa ett obligatoriskt skolval i samtliga kommuner. CUF vill även ge Skolinspektionen i uppdrag att undersöka den socioekonomiska

elevsammansättningen vid inspektionerna och att skolans huvudman ska vara skyldiga att ha en plan med åtgärder för att komma till rätta med segregeringsproblematik. Kommunerna måste i sina översiktsplaneringsprocesser aktivt arbeta för att motverka boendesegrering som är den viktigaste orsaken till skolsegregationen.

En av de grundläggande delarna av friskolereformen var att skapa lika villkor för fristående och offentliga huvudmän vilket bland annat tog sig uttryck i form av en kommunal skolpeng. Då den kommunala skolpengen infördes skulle skolor oavsett huvudman få lika resurser per elev för den egna verksamheten men med ett avdrag som kompensation för att fristående huvudmän inte har ett utbudsansvar. Att någon aktör har det yttersta ansvaret för att säkerställa att alla barn och elever får en skolplats är nödvändigt för att friskolesystemet ska gå ihop. Därför vill CUF decentralisera beslutet om att kunna differentiera skolpengen till kommunen i de fall då det finns tydliga ekonomiska beräkningar som stödjer detta.

6.6.2 Lärarutbildningen

Allt börjar med en bra lärare. Kvaliteten i utbildningen hänger tätt samman med lärarens förmåga att inspirera eleven till lärande. Det är därför viktigt att alla yrkesverksamma lärare har behörig högskole- och universitetsutbildning och god pedagogisk och didaktisk skolning. Det är viktigt att lärarutbildningen håller en hög kvalitet, och att lärarstudentens olika förmågor utvecklas och fördjupas. Det är också viktigt med en utbildning som kombinerar ämnesstudier, utbildningsvetenskap och praktiskt arbete för att skapa så bra lärare som möjligt.

Det är viktigt att lärarutbildningen inte blir en utbildning för omotiverade studenter med låga betyg. Därför anser CUF att de som antas till lärarutbildningen måste ha minst betyget C i de ämnen som den antagna ska ha som undervisningsämnen. Undantag ska kunna göras om det finns särskilda skäl. CUF vill även stärka lärarutbildningens resurser för att öka antalet lärarledda timmar på utbildningen och ge mer resurser till utbildningsvetenskaplig forskning. CUF vill även stärka den klassrumsnära forskningen och öka yrkesarbetande lärares möjlighet att kombinera arbete och forskning.

För att öka den vardagsnära utbildningen av lärarstudenter vill CUF utreda införandet av övningsskolor på ett liknande sätt som genomförts i Finland. Ett sådant system innebär att lärarstudenterna under sin utbildning är ute på särskilt utpekade övningsskolor där studenten får praktisera sin kunskap i verkligheten parallellt med den teoretiska utbildningen.

Beroende på vardagliga problem och konflikter som uppstår i klassrummet anser CUF att utbildning i konflikthantering ska vara en obligatorisk del i lärarutbildningen. CUF anser även att lärarhögskolorna skall kunna inrätta snabbspår på lärarutbildningarna så att studenter med högre studietempo kan avsluta sin utbildning tidigare och då komma ut snabbare i arbetslivet.

CUF anser att lärarutbildningen borde få större inslag av mångfalds- och HBTQIA+ frågor. Detta för att ge lärarna en grund till att arbeta aktivt med dessa frågor i klassrummet och således skapa en skola där alla elever kan känna sig accepterade.

6.6.3 Lärarlegitimationer

Med examen från lärarutbildningen ska en lärarlegitimation följa. Legitimationen skall garantera att läraren har erforderliga kunskaper i sina ämne, pedagogik och didaktik, men också att läraren är insatt i de lagar, regler och styrdokument som gäller inom skolans ramar. Ingen som saknar lärarlegitimation ska få kalla sig för lärare, och personer som saknar lärarlegitimation ska enbart få undervisa i undantagsfall högst en termin åt gången. En lärare ska kunna förlora sin legitimation om stora brister i undervisningen framkommer.

Om en person kan anses ha kompetensen och förmågan att undervisa i ett visst ämne, utan att ha fullgjort en lärarexamen, så ska Skolverket kunna göra en särskild prövning och bevilja en legitimation.

Handläggningstiden för lärarlegitimationer måste bli avsevärt kortare, och ansökningsavgiften bör slopas helt. CUF vill även att examinerade lärare ska tilldelas legitimationen automatiskt vid examen för att minska handläggningstiderna ytterligare.

6.6.4 Läraryrket som profession

Lärarlegitimationerna är en del i den professionalisering som behöver ske inom läraryrket för att höja dess status. Ingen annan än en lärare ska få undervisa i skolan och kalla sig för lärare. Ett annat viktigt steg i att höja lärarstatusen är att höja lärarnas löner. Detta är dock ingen statlig uppgift, utan måste bestämmas lokalt via förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter. En fortsatt individuell lönesättning för lärare är viktigt för att uppmuntra de lärare som presterar bra.

Att erbjuda fler karriärsteg än rektor för lärare är önskvärt. Dock har inte den genomförda försteläraryrket reformen gett det resultat som den syftade till. Därför vill CUF på sikt avskaffa försteläraryrket till förmån för en mer generös lönetrappa som premierar duktiga lärare.

För att frigöra mer tid för lärare att vara lärare vill vi se att arbetet med så kallade Lärarassistenter intensifieras. Lärarassistenter ska jobba nära några lärare som den utför administrativt arbete för. Denna lärarassistent skall även kunna vikariera för läraren om den är frånvarande. Arbetet som lärarassistent ska gå att validera och tillgodoräkna sig vid eventuell lärarutbildning.

6.6.5 Skolinspektionen

För att garantera att utbildningen håller en jämn, likvärdig kvalitet över hela landet så krävs en myndighet som inspekterar skolorna i landet med jämna mellanrum, denna myndighet är skolinspektionen. Det ska högst gå tre år mellan att skolorna inspekteras. Vid inspektionerna skall samtliga skolor i kommunen granskas, såväl fristående som kommunala, på lika villkor.

Skolinspektionen ska granska kvaliteten i skolan och undervisningen, såväl styrdokument som psykisk och social lärandemiljö. Om skolinspektionen finner brister skall stora krav

ställas på skolans huvudman att åtgärda detta. Om bristerna inte åtgärdas så skall skolinspektionen ha möjlighet att antingen stänga skolan, eller driva den i egen regi under en övergångsperiod. Detta skall gälla såväl kommunala skolor som fristående.

Skolinspektionen skall även ha betygsöverklaganden som ett ansvarsområde, där inspektionen skall granska elevens skäl till överklaga, lärarens skäl till betygssättning och göra en egen, objektiv bedömning av fallet. Det är också skolinspektionen som skall ha möjlighet att dra tillbaka lärarens legitimation om brister i yrkesutövandet finns.

Ett viktigt arbete som skolinspektionen har ansvar för är Barn- och elevombudet. Det är detta ombud som granskar att förskolor och skolor följer skollagen när det kommer till frågor om mobbning och kränkande behandling. Ansvaret är ytterst att ta tillvara på barn och elevers rättigheter. Att vissa anmälningar till BEO är felaktiga får aldrig bli ett skäl att urholka dess betydelse

6.7 Alla elever är olika

Alla människor har olika förutsättningar för att lära. Det finns många olika vägar för att tillgodogöra sig kunskap, och skolan ska kunna erbjuda flera olika alternativ. CUF vill ge den enskilda skolan mer makt att till exempel profilera sig och utforma utbildningen efter särskilda förutsättningar och önskemål. Detta skapar en mångfald i skolan samtidigt som den anpassas för fler.

När det gäller elever med psykiska eller fysiska funktionsnedsättningar ska den enskildes önskemål och behov vara i fokus. Det ska finnas möjlighet både till individintegrering och att få sin undervisning i speciella undervisningsgrupper.

Hjälp och stöd till elever ska sättas in tidigt för att inte problemen ska följa med längre upp i skolgången. Elever med särskilda behov ska ha rätt till extra resurser för att klara av skolgången. Vilka resurser som ska sättas in avgörs av elev, skolhälsovård och lärare i samråd med vårdnadshavare. Det är viktigt med en väl fungerande skolhälsovård som arbetar proaktivt och förebygger problem.

Det är viktigt att skolan tar i beaktning att alla är olika och står för olika värden. Ett exempel på detta är att man inte ska kunna bli tvingad att tillaga saker man inte vill, exempelvis fläskkött, under hemkunskapsundervisningen.

CUF trycker på vikten av att alla skolor följer de riktlinjer som finns från Livsmedelsverket om skolmat. För att elever ska kunna ta till sig av den information och utveckling de erbjuds i skolan, måste de också få i sig näringsriktig mat. Skolan behöver då erbjuda fullgott alternativ med växtbaserad mat till de elever som önskar det.

6.7.1 Trygghet och studiero

En trygg studiemiljö är oerhört viktig för att alla ska kunna klara skolan. Därför måste lärare ha befogenheter att utvisa elever som stör i klassrummet och vidta ytterligare disciplinära åtgärder vid behov.

Samtidigt är det viktigt att lyfta förhållningssättet till klassrummet. För att en god undervisning ska kunna råda måste lärare arbeta respektfullt och relationsskapande med sina elever. Lärare som har goda relationer med eleverna har lättare att få ordning i klassrummet. Forskning visar att det är ömsesidighet som skapar goda lärandemiljöer. Därför är det viktigt att lärare arbetar med olika arbetssätt för detta. Detta ska dock inte missförstås som vänskap. Lärare är fortfarande en auktoritet i klassrummet, men får aldrig bli auktoritär.

CUF ställer sig mot betyg eller omdömen i ordning. Ett sådant betyg eller omdöme skulle vara subjektivt baserat på lärarens känsla och kan till och med riskera att skada arbetet med att få eleven att ändra sitt beteende. Vi anser inte att det är statens rätt eller roll att avgöra vad som är gott beteende och inte. Dessutom innebär det en ytterligare administrativ börda på en redan alldeles för ansträngd yrkesgrupp. Istället bör lärare arbeta relationellt och formativt för att vid behov tillsammans med elev och eventuellt elevhälsan förändra elevens agerande.

Det ska dock förekomma nolltolerans mot våld, hot, kränkningar, mobbning och diskriminering. Förekommer detta ska det polisanmälas och eleven ska avvisas och vid behov stängas av.

6.7.2 Elevernas arbetsmiljö

Det är viktigt att skolan respekteras som elevernas arbetsplats. Utbildningsmiljön måste därför likställas arbetsmiljö, och därför behövs en anpassad variant av arbetsmiljölagstiftningen för skolan. Denna ska reglera elevernas rätt till en god skolmiljö som inbjuder till kunskapssökande och såväl enskilt arbete som samarbete. CUF anser att det är viktigt med vuxna närvarande under raster och i matsalen.

Det är också viktigt att elevernas möjligheter att påverka sin arbetsmiljö ökar. Om studiemiljö som exempelvis luftkvalitet brister ska eleverna ha möjlighet att påverka detta i lokala elevråd eller skolstyrelser. Det är viktigt att det ställs högre krav på skolornas huvudmän att respektera och åtgärda klagomål på elevernas studiemiljö. Därför är det också viktigt att varje skola har elevskyddsombud som representerar eleverna i arbetsmiljöarbetet.

Det är viktigt att både garantera elevers trygghet i skolan och att göra det tydligt för lärare vilka skyldigheter kontra rättigheter som förväntas av dem. CUF verkar därför för att lagstadga lärarnas tillsynsplikt, samt att förtydliga i lag vilka befogenheter lärarna har vid ingripande vid olika situationer i skolmiljöer i skollagen.

6.7.3 Stöd till elever med behov:

Alla elever ska ha möjlighet att klara skolan och skolan har en skyldighet att sätta in extra stöd och resurser till elever som behöver det för att klara sin skolgång. Det är viktigt att detta förtydligas i skollagen och att huvudmannen kan bli skadeståndsskyldig om kravet inte efterlevs. I detta arbete har lärarna en viktig roll i att stödja i den direkta undervisningen och lägga märke till om någon elev är i behov av extra stöd. Det är viktigt att skolorna har tillgängliga specialpedagoger som kan stötta upp där det behövs, både gentemot lärarna i givna undervisningssituationer, men även mot eleven som är i behov av stöd. System med åtgärdsprogram måste fungera och skolor ska ha en öppen inställning till att upprätta och genomföra sådana.

Elever som bedöms ha behov av elevassistent ska tilldelas sådan och få behålla rätten till sådan även om eleven byter skola. Enbart då kan alla elever ha samma möjlighet till ett fritt skolval. För att uppnå ett verkligt fritt skolval får ingen skola heller neka en elev att börja på skolan baserat på elevens behov av extra stöd och resurser.

Det är även viktigt att köerna till utredningar för olika former av diagnoser kortas för att elever ska kunna få rätt stöd i tid. Det är även viktigt att lärare kontinuerligt fortbildas i att dels känna igen kännetecknen på att en elev behöver stöd och dels hur läraren ska hantera olika former av behov och stöd för att hjälpa eleven.

6.7.4 Särbegåvade elever i skolan

En grupp som råkar illa ut i den svenska skola är de särbegåvade eleverna. Trots sin förmåga att förstå och lära sig mer och snabbare än vad läroplanen är utformad efter, är det ofta som dessa elever faller mellan stolarna. Utan möjlighet att utvecklas i sin egen takt blir de lätt uttråkade och understimulerade. I ett längre perspektiv resulterar en sådan situation ofta i att eleven på grund av bristande stimulans inte utvecklar någon studieteknik vilket får konsekvensen att eleven, trots den inneboende potentialen, vid en viss punkt till och med kan ha svårare med studierna än andra.

Detta påverkar både den drabbade eleven, och samhället i sin helhet genom att begåvning går förlorad.

Särbegåvade elever behöver mer stöd från lärare och skola för att tillfredsställa elevens behov. Första steget är att identifiera särbegåvning. CUF anser att information och utbildning om särbegåvning bör tillhandahållas i lärarutbildningen. Med en individuell studieplan och identifiering kan skolan ge mer stöd till den särbegåvade eleven.

6.7.5 Specialskolan

ASL (American Sign Language) har globalt vuxit sig starkare som utbildningsspråk för högre studier på teckenspråk. Sverige bör utveckla dövstudierna genom att kombinera studier i ASL och engelska inom specialskolan för att underlätta för våra döva studenter i Sverige att kunna studera utomlands. CUF anser därför att riksdagen ska göra ett tillkännagivande till regeringen att dessa ska skicka direktiv till Skolverket om en förändring av kursplanen i engelska för döva och hörselskadade.

6.8 Styrning av utbildning

På nationell nivå ska det finnas lagstiftning som reglerar alla elevers rätt till utbildning för att garantera likvärdig skola i hela landet. I lagen ska också målen för skolan sättas upp samt övergripande läroplaner. Ansvar för tillsynen av att lagstiftningen efterföljs ska även i fortsättningen ligga på statlig nivå.

Skolan ska styras så nära elever och lärare som möjligt enligt en federalistisk modell. Eftersom den kommunala nivån i flera fall visat sig otillräcklig för en så svår och viktig uppgift som att styra skolan så bör styret kunna överföras till den regionala nivån. Utbildningen skall vara finansierad gemensamt via skatter.

Rent ekonomiskt kan det också vara fördelaktigt för skolor att vara en egen enhet. Att budgetplanera och ha möjlighet att återinvestera överskott i verksamheten för att genom en långsiktig strategi förbättra skolan, öka elevantalet och höja studieresultaten. Därför ser CUF positivt på att kommunala skolor drivas genom intraprenad.

Ersättningsnivåer för skolans lokalhyror bör inte användas som budgettekniska åtgärder för att fylla hål i kommuners eller stadsdelsnämnders budget genom höga hyror i kommunalt ägda fastigheter. Ersättning för lokalhyror bör innefattas i skolpengen för mer transparens och jämnare villkor.

Varje skola ska ha rätt att organisera sig på det sätt som elever, lärare och vårdnadshavare finner bäst. Det viktiga är att hela makten över skolan, inom lagens ramar, utövas av dem som brukar skolan.

6.9 Elevers rätt till påverkan

Demokrati är bland det viktigaste vi har. Att alla människor får vara med och påverka samhället är självklart. Men demokratin bör inte börja vid myndighetsdagen. Redan i skolan skall eleverna kunna påverka både undervisningen och skolmiljön. Tyvärr sker det alldeles för sällan. CUF ser det som självklart att elever ska ha inflytande över sin skolgång, och får möjlighet att påverka presentationsmetoder och innehåll i den mån det är möjligt. Elever måste aktivt få diskutera och komma fram till gemensamma beslut. För att elevdemokratin

skall fungera krävs att både lärare och elever vet vilka regler som gäller. Därför anser vi att både lärare, skolläring och elever bör få utbildning i vilka rättigheter och skyldigheter som elever, lärare och skolläring har gentemot varandra. Detta skall också ingå i lärarutbildningen. CUF tar också ställning för elevers föreningsfrihet och rätt att organisera sig i fristående elevkårer och elevråd. Detta då skoltiden blir mer givande genom föreningarnas olika aktiviteter men också för att elever, liksom studenter i studentkårer, ska kunna opinionsbilda och kritisera skolläringen med juridisk uppbackning.

Det är också viktigt att skolor har forum där elever får insyn och påverkansmöjlighet i skolans verksamhet, vi anser därför att klass- och/eller elevråd eller liknande bör finnas på varje skola och elevers möjligheter till påverkan ska granskas i samband med skolinspektionens inspektioner.

6.10 Den högre utbildningen

Vikten av högre utbildning är något självklart i dagens samhälle och den måste därför kunna erbjudas till alla på samma villkor. Därför ska all högre utbildning i Sverige vara avgiftsfri. Dock ska den högre utbildningen ses för vad den är, ett extra steg för individer att utveckla sig och sin kunskap, och inte som en arbetsmarknadsåtgärd. Utökning av platser till högre utbildningar bör därför i första hand ta hänsyn till vilka kunskapsområden som det kommer krävas utbildade personer inom i framtiden, och inte efter dagens sysselsättningsgrad.

6.10.1 Kvalitet i högre utbildning

För att våra högskolor och universitet ska kunna hålla en god kvalitet i framtiden måste de utvecklas tillsammans med övriga delar av samhället. Det innebär att de resurser som allokeras till dessa skolor måste fokuseras till de områden som kräver det. Det är inte hållbart att utöka antalet platser till ett visst program endast baserat på exempelvis dess popularitet. Det måste finnas goda anledningar till att både utöka eller skära ner antalet platser, och detta bör göras för att justera till marknadens framtida behov samt efter forskningens behov.

Högskolor och universitet ska även kopplas samman bättre med näringslivet. Detta för att få en mer verklighetsbaserad utbildning, samt att ge studenter en större chans att komma ut i arbetslivet snabbare. En bättre koppling mellan högskolor och näringsliv öppnar även för en möjlighet att få in fler gästföreläsare i skolorna, som kan ge studenter en helt annan nivå på sina respektive kunskapsområden.

För att öka flexibiliteten för studenterna vill vi att varje lärosäte ska kunna välja vilket terminssystem de vill använda sig av.

Studentkårerna fyller en viktig elevdemokratisk funktion, då studenterna genom kårerna får möjlighet att påverka olika frågor inom sin utbildning.

6.10.2 Studenters ekonomi

Som student är det inte alltid lätt att få ekonomin att gå ihop. Många studenter måste arbeta på sidan om studierna. Detta är också en bra möjlighet att få en kontakt med den framtida arbetsmarknaden. Vi i CUF tycker att det är bra om människor arbetar, och tycker inte att det är statens uppgift att sätta gränser för hur mycket människor ska arbeta.

Att genom fribelopp bestraffa engagemang och ansvarstagande för sin framtid är absurt. Ett första steg är att göra undantag från fribeloppet för tid då studenten inte får studiemedel. Idag kan du behöva betala tillbaka studiemedel om du jobbar mycket på sommaren, en tid då du inte ens får studiemedel. Så snart som möjligt vill vi dock givetvis ta bort hela fribeloppssystemet för lånedelen. För bidragsdelen bör dock ett fortsatt fribelopp existera om än på en högre nivå än dagens.

För att underlätta för denna grupp, som är så viktig för Sveriges framtid, bör studiemedlet höjas. Vi vill då se att det är lånedelen som höjs och att bidragsdelens proportion relativt lånedelen minskas för att på sikt slopas helt. Det skulle fortfarande bibehålla den önskade effekten att även de med sämre ekonomi har råd att utbilda sig, då låntagaren inte behöver betala tillbaka förrän vederbörande är klar med sin utbildning och har en inkomst. Samtidigt skulle det eliminera en snedvridande fördelningspolitik där de som idag väljer att inte utbilda sig, och därmed förväntas tjäna en lägre lön, får försörja utbildningen för de som väljer att utbilda sig och således förväntas få en högre inkomst.

6.10.3 Flexibel högskola

Flexibiliteten inom högskolevärlden måste förbättras. Att studenter kombinerar studier med arbete som är relevant för deras utbildning är något som CUF ser mycket positivt på. Vi vill förenkla möjligheterna för företag att anställa studenter och röja undan de hinder som studenter möter i form av fribeloppsgränser och dylikt som försvårar arbete vid sidan av studier. I Danmark finns ett utbrett system med studentmedarbetare. Systemet innebär konkret att studenter arbetar deltid, parallellt med studierna, och avlönas, men får mindre betalt än en nyexaminerad. Studier har visat att personer som varit studentmedarbetare får jobb snabbare efter studierna, högre lön och dessutom avslutar sina studier tidigare än personer som inte varit studentmedarbetare.

Systemet är med andra ord lyckosamt både för studenter och företag och blir för många en bro in i arbetslivet. Samtidigt som företag breddar sin rekryteringsbas och kan anställa värdefulla medarbetare får studenter meriter, ett kontaktnät, en insyn i arbetslivet och en möjlighet att koppla samman teori och praktik, något som i förlängningen gör dem mer anställningsbara. Systemet har också visat sig minska mismatchningen eftersom studenter redan under studietiden kan anpassa sina kurser och utbildning efter vad som visat sig vara relevanta kunskaper och färdigheter i deras framtida yrkesutövande.

Vi är också positiva till distansstudier som är viktiga för att människor under hela sitt liv ska kunna studera och för att det ska finnas studieförmer som passar fler. Detta kan också öka mångfalden bland sökande till högre studier. Vidare vill vi att möjligheten till studieuppehåll för att arbeta, resa utomlands eller skaffa barn måste förbättras. Det gäller inte bara i grundutbildningen utan också inom forskningen. För att bredda basen för forskningen behövs en flexibilitet även här, med bland annat ett system som gör det möjligt att kunna gå in och ut ur forskningen. Detta måste ske på ett rimligt sätt för både individen och forskningen. För att nå resultat krävs långsiktighet, men det kommer även ge resultat om fler får en möjlighet att delta i forskningen.

6.10.4 Sveriges studenter i en globaliserad värld

Dagens globaliserade värld skapar stora möjligheter för studenter; möjligheten att studera och jobba utomlands. Högskolans internationalisering är viktig både för högskolans mångfald och kvalitet. För att underlätta för de som har studiebidrag och lån från CSN men studerar utomlands så ska det vara möjligt att få sitt CSN fastställt och utbetalat i euro.

Samarbetet i Europa innebär att ett gemensamt betygssystem är nödvändigt. Det som diskuteras i nuläget är ECTS (European Credit Transfer System) och för CUF är den utvecklingen välkommen. Dock är dagens förslag, där endast ett visst antal av varje steg på betygsskalan kan delas ut, omodernt. För oss är det självklart att det betygssystem som införs i hela Europa ska vara målrelaterat och att studenters betyg inte ska påverkas av kurskamraternas. Valideringen av betyg utför detta system bör få en prioritet inom berörd myndighet. En utbildning från utanför Europa måste också snabbt och enkelt kunna komma en student till godo, även när denne kommer tillbaka till Sverige. Eftersom det är värdefullt för svenska studenter att studenter från utanför Europa studerar i Sverige vill CUF åter göra det avgiftsfritt för dessa studenter att studera i Sverige.

6.10.5 Forskarutbildning

Forskarutbildningen, med licentiat- och doktorsexamina som slutmål, är en spetsutbildning som är viktig för Sverige. Forskarutbildningarna syftar till att få fram personer med en kunskapsnivå i nationell och internationell toppklass och som hjälper mänskligheten att uppnå ny kunskap genom forskning, och är därigenom en motor i det kommande kunskapssamhället.

Forskarutbildningen har på många sätt särskilda förutsättningar jämfört med andra utbildningar. Ett sätt detta yttrar sig på är det sätt som studierna finansieras på – normalt sett antingen doktorandtjänst eller anställning som industridoktorand. Tyvärr förekommer det bredvid dessa dominerande sätt att finansiera doktorandstudierna på även så kallade skuggdoktorander, med en finansiering som oftast är oklar. CUF menar att varje forskarstuderande ska ha en tydlig studiefinansiering och att man i möjligaste mån ska fasa ut dessa informella finansieringsformer.

Vidare är många doktorander indirekt beroende av institutionens finansiering, som ofta kommer via olika typer av forskningsprojekt. Att dessa normalt har en längd på 2-3 år, medan en doktorsutbildning tar ytterligare flera år, hindrar långsiktigheten i utbildningen, och möjligheter till mer långsiktig finansiering för de som studerar för en doktorsexamen vore önskvärt.

Slutligen vill vi se att man samverkar betydligt mer mellan olika universitet inom ett ämnesområde, för att tillsammans kunna erbjuda ett bredare men ändå mer anpassat kursutbud. Det kan ske exempelvis genom att uppmuntra bland annat nätverk och nationella forskarskolor

6.10.6 Forskning och patent

Våra högskolor och universitet utför viktig forskning. Mycket grundforskning görs som leder till viktiga upptäckter och sådant som kan nyttjas i uppfinningar.

Många delar av forskningen ger också upphov till patent av olika slag. Idag tillfaller patenten forskarna som gjort innovationerna eller upptäckterna, trots att det är lärosätena som betalar för forskningen. Många av patenten marknadsintroduceras inte heller eftersom forskarna just är bäst på att forska, inte att introducera sina patent på marknaden genom nystartade företag. Sverige har en hög andel beviljade patent men en väldigt låg användning av dessa. Det är därför rimligt att se över det nuvarande systemet.

På många andra håll i världen tillfaller de beviljade patenten lärosätena, precis som ett beviljat patent tillfaller ett privat företag som anställer forskare. Det är rimligt att de som betalar forskningen också ska få del av den ekonomiska nytta som kan uppstå. Ett lärosäte har dessutom betydligt bättre resurser att förvandla patent till affärsidéer och blomstrande nya företag än vad enskilda forskare har. Det kan däremot vara lämpligt med löneavtal som kan ta hänsyn till forskartjänsten och ge någon form av royalty för marknads lanserade patent. Många lärosäten har också ett system där de väljer vilka patent de vill satsa på internt, och sedan säljer eller skänker bort andra patent för att skapa så stor samhällsnytta och så mycket inkomster som möjligt.

6.10.7 Antagning

Vi vill införa bredare antagning till högskola och universitet. Skolan ska i större utsträckning bestämma vilka antagningskriterier som ska finnas. Betyg och högskoleprovet är inte helt problemfria urvalsgrunder till universitet. Därför uppmuntrar CUF fler institutioner att använda sig av urvalsmetoder som antagningsprov, tidigare arbetslivserfarenheter, intervjuer och portfolios.

CUF värderar kunskaper lika, oavsett när i en människas liv som de inhämtats. Det är orimligt att samma kursbetyg kan innebära olika möjligheter att konkurrera om platser vid högre utbildning, enbart baserat på vilken utbildningsform kursen studerades vid. CUF verkar

därför för att urvalsgrupperna BI och BII till högre utbildning slås samman så att alla som ansöker till högre utbildning konkurrerar på lika villkor.

6.10.8 Livslångt lärande

Människan slutar aldrig att utvecklas och har ständigt ett behov av att lära sig nya saker. Det är viktigt att möjligheten till livslångt lärande finns i samhället. Principen om alla människors lika rätt till kunskap är viktig att slå fast. Därför ska det inte finnas någon övre åldersgräns för att tillgodogöra sig gymnasiekompetens. Idag kan inte elever tillgodoräkna sig kursbetyg äldre än åtta år, om de saknar gymnasiekompetens.

CUF anser att eleven alltid ska kunna tillgodoräkna sig dessa betyg när denne vill läsa upp sin gymnasiekompetens. Utbildning består inte enbart av grund- och gymnasieskola. Det livslånga lärandet förverkligas bland annat genom högskolor och universitet, men också genom folkhögskolor, kvalificerade yrkesutbildningar (KY), uppdragsutbildningar och studieförbund. Det ska finnas en mångfald av eftergymnasiala utbildningar för att så många människor som möjligt ska få chansen till utbildning. Det är också viktigt att låta näringslivet vara en aktiv del i utvecklingen av eftergymnasiala utbildningar. Detta för att öka möjligheterna till omskolning till ett nytt yrke samt att öka intresset för företagande och entreprenörskap hos fler människor. CUF är övertygade om att det civila samhället har mycket att tillföra när det handlar om utbildning. Vi ser till exempel positivt på att studieförbund ges möjlighet att bedriva fler uppdragsutbildningar.

Vi lever allt längre i Sverige, samtidigt har vi en välfärd som ska stödja fler och bekostas av färre. För att få det att gå ihop kommer fler behöva jobba längre och mer. Samtidigt är samhället föränderligt vilket skapar nya behov av utbildning. Då behöver människor ha möjlighet att kunna byta yrkesbana senare i livet. Reglerna kring åldersgräns för studiemedel borde därför göras mer flexibla. För att bättre motsvara dagens förhållanden vad gäller förmodad livslängd och pensionsålder vill CUF att CSN:s åldersgränser för studiemedel avskaffas så att alla erbjuds lån för samma antal veckor heltidsstudier, oavsett när de väljer att ta ut dem.

CUF ska verka för att alla människor i världen ska ha rätt att lära sig läsa, räkna och skriva samt ha möjlighet att införskaffa kunskaper om historia, för att på så sätt främja demokratiska värden och i förebyggande syfte lära oss om misstag som begåtts.

6.10.9 Universitetsstatus

En högskola som får universitetsstatus genomgår inte bara ett namnbyte, utan statusen ger också rätten till att dela ut forskarexamen och att universitetet har rätt till högre statligt anslag. En högskola som söker universitetsstatus ska ha ett förankrat kvalitetsarbete, och en fullt godkänd kvalitetsrapport från Universitetskanslersämbetet (UKÄ) för att få universitetsstatus. Universitetsstatusen ska inte drivas igenom till följd av politiska ändamål utan högskolans kvalitetsarbete ska diktera utgången av processen.

7 Ekonomi

7.1 Samhällsekonomi

En god samhällsekonomi är förutsättningen för att vi ska kunna ha ett samhälle som fungerar effektivt och uppfyller de krav medborgarna ställer på det offentliga. Ekonomin ska vara så fri som möjligt och statens påverkan på ekonomin skall präglas av återhållsamhet och ett fokus på att möjliggöra frivillig samverkan, företagsamhet och miljövänligt tänkande.

Det är rimligt att Sverige, som har skarpa mål på klimatområdet, också föregår med ett gott exempel för både företag och andra stater runt om i världen. Håller världens länder sina klimatmål kommer företag som profiterar på användningen av ändliga resurser dessutom att bli obsoleta inom en relativ snar framtid, vilket innebär att det är en ekonomisk risk att investera i fossila tillgångar. Därför anser CUF att det är rimligt att Sveriges offentliga verksamhet divesterar alla sina tillgångar ur fossilföretag, alltså att de offentliga medel som är investerade i fossilföretag placeras om.

Statens finanser ska hanteras långsiktigt och strikt. Ett överskottsmål för hela den offentliga sektorn, som del av det finanspolitiska ramverket, kan bidra till denna långsiktighet samtidigt som överskottsmålet stärker förtroendet för finanspolitiken. Långsiktighet i planeringen kräver återhållsamhet. Varje missbrukad skattekrona är en stöld från medborgarna och måste undvikas. Skatter och avgifter bör hållas så låga som det är möjligt.

Även kommuner och regioner har ett ansvar att se över alla utgiftsposter och konkurrensutsätta delar av sin verksamhet genom till exempel upphandlingar för att effektivisera och förbättra sin verksamhet. För att inte kväva privata initiativ skall staten i minsta möjliga mån driva företag. Således anser CUF att många offentligt ägda verksamheter skall säljas ut till den privata marknaden. Det gäller såväl markinnehav som energibolag och fastigheter. Nästintill alla monopol missgynnar konsumenter och inskränker människans möjlighet att välja fritt. Så kallade "naturliga monopol" är nödvändiga och inkluderar exempelvis kraftnät och vattenledningar. CUF anser att monopol som inte innefattas i denna kategori, exempelvis statens spel- och alkoholmonopol, bör avvecklas.

Även kommuner bör enbart i undantagsfall äga och driva företag, då detta riskerar att vara en grogrund för korruption och maktmissbruk.

7.1.1 Det offentliga kärnverksamhet

Det offentliga ska i huvudsak bedriva sådan verksamhet som av praktiska skäl inte kan bedrivas av medborgarna eller privata företag. Det offentliga kärnverksamhet innefattar domstols- och rättsväsendet, nationens försvar, samt att garantera en kvalitativ och tillgänglig utbildning, hälso- och sjukvård och en fungerande infrastruktur. Detta måste anses ha prioritet över annan verksamhet och får inte undanträngas av andra uppgifter staten, regioner och kommuner åtar sig. CUF ser även att det offentliga har ett ansvar att upphandla etiskt då skattepengar skall uppmuntra mänskliga rättigheter.

7.1.2 Delningsekonomi

Delningsekonomi är ett samlingsnamn på aktiviteter som dels syftar till en kollaborativ ekonomi med gemensamt ägande, en person till person-baserad ekonomi utan klumpiga mellanhänder, och en ekonomi som minskar resursåtgången genom ett effektivt kapacitetsutnyttjande. Dessa aktiviteter innefattar att dela, hyra, låna eller byta tillgångar i stället för att ensamt äga och nyttja dessa tillgångar. Det skapar en decentraliserad ekonomisk struktur där du inte måste äga för att använda, men där du samtidigt fullt kan utnyttja det du väl äger.

CUF ser positivt på många aspekter av delningsekonomin tillväxt. Det är dock viktigt att framväxten av dessa former av tjänster inte skapar problem från ett skattepolitiskt hänseende. Människor som väljer att verka inom denna sektor måste ha tydliga lagar att luta sig mot för att det ska bli så enkelt och tydligt som möjligt att redovisa och beskatta eventuella intäkter. Delningsekonomin går inte att särskilja från annan näringsverksamhet utan påverkar många olika sektorer och branscher. Att anpassa lagstiftning och regelverk för en bransch räcker därför inte för att anpassa samhället till delningsekonomin. Skatte- och socialförsäkringssystemet som helhet måste tillåta en större grad av egenanställning och sidoinkomster. Branschspecifika regleringar utgör dock fortfarande ett stort problem, med snåriga regler som är anpassade efter helt andra förutsättningar. "Ridesharing" och uthyrning av rum genom Air-bnb upprätthåller sin kvalitet genom en digitaliserad tillit, istället för en formaliserad och lagstiftad sådan. Detta fungerar väl, och gör tidigare lagstiftade krav på exempelvis taxilegitimation till en överflödigt och dyr process.

Delningsekonomin kollaborativa delar har viss potential att appliceras i offentlig verksamhet, men är likt övrig näringsverksamhet inget som i en stor mån bör utföras i offentlig regi.

7.2 Företag och företagande

Sund konkurrens skapar villkoren för välståndsskapande i Sverige genom tillväxt, arbetstillfällen och trygghet. Därför måste attityden mot företagande förbättras väsentligt. Det gäller både de regler som omfattar tryggheten för de anställda och de regler som omfattar företagets skyldigheter gentemot staten i form av skatter, avgifter och administrativa krav. Det leder i sin tur till ett bra företagsklimat där många människor vågar och vill starta företag.

7.2.1 Kapitalförsörjning till företag

God tillgång till kapital är till stort gagn för företag, särskilt under företagens tidiga skede då realiseringar av idéer och nya innovationer kanske inte kan finansieras internt. CUF vill därför underlätta möjligheterna till företagsinvesteringar. Tillgången till kapitalförsörjning över hela landet bör förbättras genom att förbättra förutsättningarna för privat förmögenhetsskapande och villkoren för så kallade riskkapitalbolag och private equity-fonder.

CUF ställer sig negativt till statligt riskkapital eftersom marknadens kapitalallokeringar av marknadsmässiga skäl är effektivare än statens. Vidare ökar statligt riskkapital risken för korruption och ger inte sällan osunda konkurrensfördelar till vissa företag. För att främja exempelvis regional utveckling finns andra verktyg att tillgå än just statligt riskkapital.

7.2.2 Personaloptioner

Kunskapsintensiva och så kallade fintech-bolag har i Sverige idag en relativt stor nackdel från en konkurrenssynpunkt. Detta då de med dagens lagstiftning i princip inte har någon möjlighet att ge ut personaloptioner. Personaloptioner innebär att de anställda ges möjlighet att ta del av företagets värdeutveckling genom att de, inom ett fastställt tidsintervall, får möjlighet att köpa aktier i företaget till ett i förväg bestämt pris.

För att bolagen, och i förlängningen även Sverige, ska ha möjlighet att locka internationella talanger är det viktigt att den svenska lagstiftningen möjliggör utgivelsen av personaloptioner, då företagen i regel inte har kapital nog att locka med höga löner eller andra förmåner i företagets tidiga skede. CUF ska därför verka för att skattelagstiftningen ska möjliggöra utgivelsen av personaloptioner.

7.2.3 Företagsklimat

För en väl fungerande arbetsmarknad krävs det ett bra näringslivs- och företagsklimat. Det är ett klimat som ska präglas av flexibilitet och av en öppenhet för nya idéer, som ger alla företag oavsett form och storlek lika möjligheter och rättigheter. Det är oerhört viktigt att det finns en grundläggande service i form av en god infrastruktur över hela landet, som exempelvis kan förbättras med satsningar på IT och näringslivskopplade utbildningar. Om företagandet lyckas och företaget växer skapas försörjning inte bara för den enskilde företagaren, utan även för dennes familj, medarbetarna i företaget och deras familjer. Leverantörer påverkas och samhället försörjs via skatter som företaget genererar.

Företagandet hänger också tätt samman med uppfinningsrikedomen. Vi måste bli bättre på att stimulera kreativitet och nya innovationer. Idag är det mycket dyrt att skaffa sig patent på nya uppfinningar, vilket gör att många goda idéer aldrig förverkligas. Detta måste ses över i syfte att göra det lättare att starta företag utifrån nya uppfinningar. Patent ska vara giltiga under en period om 5 år. Möjligheten att förlänga patent ska finnas. Möjligheten till hur många perioder som ett patent kan förnyas bestäms av den initiala forskningskostnaden.

7.2.4 Företagande i skola

CUF ser positivt på initiativ till utbildning om företagande och entreprenörskap i grundskola och gymnasium. CUF vill även att alla gymnasieelever ska erbjudas att driva företag, till exempel UF-företag, under sin utbildning. Ökad medvetenhet och kunskap om företagande bland skolungdomar är en förutsättning för ökat nyföretagande. Med anledning av detta ser CUF positivt på samverkan mellan kommun, gymnasieskola och inkubatorer för att göra det lättare att driva bolag vidare efter avslutad kurs.

7.2.5 Administrativa bördor

Vi anser även att Bolagsverkets uppgifter ska organiseras som en del under Skatteverket för att minska antalet instanser som orsakar onödig administration för företagen. Alla administrativa avgifter i samband med registreringen bör också slopas.

En alltför stor börda för Sveriges företagare är de enkäter myndigheter skickar ut och som med lagtvång skall fyllas i av företagaren, eller på företaget anställd personal. Både kostnaderna och den arbetsbörda som detta medför för företaget bör ses som en dold skatt. Därför bör antalet och omfattningen av dessa formulär minskas till ett absolut minimum. Möjlighet att dra av kostnader för detta bör även finnas.

Det bör finnas möjlighet för de företag som vill att koppla sin bokföring direkt mot Skatteverket eller importera den från sitt bokföringsprogram. Skatteverket kan också beräkna skatter och avgifter automatiskt och stämma av mot företagarens skattekonto. Detta påverkar visserligen företagens möjlighet till finansiellt planerande, men kan vara ett bra alternativ för företag som befinner sig i ett tidigt skede. Att koppla bokföringen direkt mot Skatteverket ska inte vara obligatoriskt.

Krånliga regler, onödig och betungande administration är tyvärr en vardag för många småföretag i Sverige. Bristande proportionalitetsbedömningar och rapporteringskrav från olika myndigheter gör att regelbördan ökar och slår alltid hårdare mot mindre och nystartade företag då de i större utsträckning saknar de juridiska eller ekonomiska muskler som kan hantera den administrativa bördan. Den bästa lösningen vore självklart att släppa näringsidkare och marknader så fria som möjligt men det är ett långsiktigt mål som inte hjälper företagarna idag. Därför anser CUF att en ombudsperson emot regelkrångel ska införas. Dennes roll ska vara att föra dessa företags talan och verka för att deras tyngd av regelkrångel blir så liten som möjligt.

7.2.6 Ingångsföretag

CUF ska verka för införandet av en ny företagsform, så kallade ingångsföretag. I korthet innebär företagsformen att företag som omsätter mindre än 250 000 kronor per år betalar en schablonskatt på 25 procent som dras automatiskt på alla transaktioner. Företagsformen skulle direkt minska den administrativa bördan på företagaren och därigenom troligtvis öka incitamenten att testa nya företagsidéer.

7.3 Skatter

Det svenska skattesystemet är krånligt och behöver reformeras. Ett kvalitativt skattesystem måste ta sin grund i effektivitet, likformighet, solidaritet och legitimitet. För stora skattebördor leder till stora välfärdsförluster och kan sänka skattemoralen. Låga skatter är att eftersträva för ett välfungerande samhälle. Samtidigt pressas skatterna upp av ineffektiv offentlig verksamhet. För att kunna uppnå låga och effektiva skatter bör all offentlig verksamhet granskas och utvärderas.

Ett högt skattetryck är ett angrepp på människors förmåga och vilja att skapa värden för hela samhället genom att arbeta och driva företag. Om människor hindras att själva bestämma över merparten av det som de producerar så minskar inte bara den enskilda människans frihet

men även incitamenten för arbetsdelning och samhället som helhet blir därmed fattigare. Genom reformer för högre tillväxt, minskad stat och effektivare användning av skattepengar ska skattetrycket sänkas. Samtidigt bör det vara möjligt att, utöver den redan påtvingade skatten, betala in en valfri extra summa till det offentliga för de som vill detta. Den som betalar in denna valfria summa ska själv få välja om summan ska gå till kommun, region eller stat, men ska i övrigt inte kunna öronmärka till vilken verksamhet summan ska gå.

7.3.1 Regional skatt

Tillväxt skapas inte av staten, utan av människor, företag och organisationer som verkar i landet. Resurserna som bygger Sveriges ekonomi finns inte enbart i Rosenbad eller Riksdagen, utan ute i landet. Att Sveriges ekonomi och makt centraliseras ser vi därför som något skadligt för vår demokrati och för individens självbestämmande. På grund av detta anser vi att Sverige bör införa regionala skattebaser. Det innebär att beskattningen av naturresurser, fastigheter och bolag skulle ske lokalt i regionerna. Ett sådant skattesystem skulle ge regionerna större utrymme att utnyttja sina resurser på ett vis som gynnar och utvecklar det lokala området.

Arbetsmarknaden, kostnaden för etableringar och möjlighet till rekrytering av personal skiftar från kommun till kommun. På grund av detta finns det kommunala utjämningsystemet. Systemets uppbyggnad har lett till vissa negativa konsekvenser, då det inte gett tillräckliga incitament att bedriva en effektiv näringspolitik, och hushålla med medborgarnas skattepengar i kommunerna. Det hämmar positiv utveckling i vissa kommuner och tar bort incitament för att öka tillväxten i andra. Med regionala skattebaser kommer skatten som en kommun eller region genererar, genom resurserna som finns där, stanna hos dem. I och med detta ser vi att delar av behovet av det kommunala skatteutjämningsystemet försvinner, och att andra kommuner än idag blir nettobetalare. Vi ser positivt på en reform av det kommunala skatte- och kostnadsutjämningsystemet som innebär att kommunerna i en högre utsträckning får större incitament att driva en effektiv näringspolitik. Däremot ser vi att det även fortsatt finns ett behov av ett utjämningsystem mellan kommuner och regioner.

7.3.2 Plattskatt och grundavdrag

Det svenska skattesystemet behöver reformeras i grunden. Avdrag, skatterabatter och tröskelsystem gör att det blir svårt för människor att få en överblick över sin egen ekonomi och vilka ekonomiska möjligheter som finns. Skattesystemet, som det är utformat idag,

skapar problem för såväl privatpersoner som för företagare och ger också upphov till stora administrativa kostnader.

CUF anser att inkomstskatterna bör sänkas så att människor får behålla mer av sin lön. Den största delen av inkomsten från de arbetade timmarna ska gå till arbetaren själv och inte till det offentliga. Det ska löna sig att arbeta.

Ett första steg i den riktningen är att slopa värnskatten. I förlängningen bör den statliga inkomstskatten slopas helt till förmån för ett platt skattesystem. Detta skulle innebära att utbildningspremien för den som väljer att studera vidare skulle öka. Det är dock viktigt att påpeka att det fortfarande ska vara kommuner och regioner som beslutar om skattesatsen på respektive nivå.

Skillnaderna mellan kapital- och tjänsteinkomster bör minska för att i slutändan suddas ut helt. Detta skulle bli en konsekvens av att tjänsteinkomsterna beskattas enligt platt skattemodell på samma sätt som kapitalinkomster beskattas i dagsläget.

CUF ser positivt på införandet av ett grundavdrag. Ett grundavdrag ger alla arbetande lika mycket i reda pengar men ger i förhållande till inkomsten procentuellt sett mer till låginkomsttagarna, som därigenom ges större möjlighet att bli helt självförsörjande.

7.3.3 Moms

Dagens differentierade moms leder till stora samhällskostnader. De administrativa kostnaderna ökar hos både Skatteverket och hos de enskilda företagen. Differentierad moms bidrar i många fall också till en gränsdragningsproblematik när likartade tjänster och varor beskattas med olika skattesatser. Forskning visar att de fördelningspolitiska effekterna i en differentierad moms är små och ineffektiva och att differentieringen snarare inbjuder till skatteplanering eller fusk. För att det ska vara enkelt och lättförståeligt med konsumtionsskatten är det önskvärt att så få skattesatser som möjligt används. CUF vill därför avskaffa differentieringen och införa enhetlig moms.

7.3.4 Arbetsgivaravgifter

Som företagare har du idag ett ansvar att betala in arbetsgivaravgifter som ska täcka avgifter för bl.a. ålderspension, efterlevandepension, sjukförsäkring, föräldraförsäkring, arbetsskador. Dessutom finns ett allmänt påslag som kallas allmän löneavgift, som bara går rakt in i statskassan. Företagaren måste också betala s.k. egenavgifter som är den egna

arbetsgivaravgiften för att täcka samma saker till sig själv. CUF anser att arbetsgivaravgiften bör avskaffas och istället bli en avgift som arbetstagaren betalar i tillägg till sin inkomstskatt. Om du avser att använda dig av andra trygghets- och försäkringssystem än de statliga bör du dock kunna minska din skatt i motsvarande grad som du betalar in till den försäkring du valt.

Som egenföretagare är det inte mer än rätt att du själv får välja vad som ska gälla för dig själv på ditt eget företag. Exempelvis är en försäkring som skyddar dina efterlevande knappast rimligt om du inte har några. Vi i CUF tycker att det ska vara enkelt, lönsamt och roligt att vara företagare. Därför är det inte mer än rätt att företagaren själv ska få välja vilka avgifter som hen behöver för sig själv.

Det är viktigt att synliggöra de skatter som finns för att få en mer rättvisande bild över hur mycket var och en bidrar till samhället. Därför tycker vi att alla löntagare på lönebeskeden skall visas den arbetsgivaravgift som betalas för dem.

7.3.5 Skatteavdrag

ROT- och RUT-avdraget har på kort sikt varit ett bidrag till vårt samhälle och har uppmuntrat skapandet av nya företag inom sektorerna. Avdragen har öppnat upp en tidigare begränsad marknad och minskat svartarbetet inom områdena. Tack vare avdragen har ett flertal företag skapats och därmed genererat både pengar och arbetstillfällen. CUF tycker dock det är viktigt att avdragen inte ses som en långsiktig lösning då marknadssubventioner missgynnar den naturliga marknadsutvecklingen. Staten ska undvika att ingripa i marknaden, i så stor mån som är möjlig. Därför bör även ROT- och RUT-avdragen successivt fasas ut.

7.3.6 7.3.6 Bolagsskatt

Den svenska bolagsskatten orsakar många problem och hämmar svenska företags konkurrenskraft. Kostnaden och den administrativa bördan ger incitament för att flytta företag och kapital från Sverige och ger vidare en skev konkurrens mellan svenska och internationella företag. Därför anser CUF att bolagsskatten bör sänkas kraftigt. De dynamiska effekterna av en sänkt bolagsskatt skulle på sikt täcka upp för förlorade skatteintäkter, bland annat genom ökad produktivitet och sysselsättning.

7.4 Valuta

Den svenska valutakursen är av stor vikt och får kraftiga effekter på den svenska ekonomin vid fluktuation. En dyr svensk krona hämmar den svenska exporten samtidigt som det gynnar

importen. Eftersom Sverige är beroende av internationell handel, i synnerhet export, är den svenska ekonomin också beroende av en valuta som inte fluktuerar för häftigt, då det kan bli kostsamt att försäkra kronan vid stiftandet av avtal med lång löptid.

7.4.1 EMU

Att gå med i eurosamarbetet skulle ge stabilitet och förutsägbarhet till vår ekonomi. Genom att använda en gemensam valuta skulle vi skyddas från fluktuationer i växelkurser, vilket kan skapa osäkerhet för företag och investerare. Svenska företag skulle inte behöva hantera valutaomräkningskostnader och skulle lättare kunna handla med andra euroländer. Denna stabilitet skulle göra Sverige till en mer attraktiv plats för utländska investeringar och skulle kunna öka den ekonomiska tillväxten. Detta skulle öka konkurrensen och driva på innovation, vilket i slutändan gynnar konsumenterna och ekonomin som helhet.

En anslutning till eurozonen skulle också öka Sveriges inflytande inom EU. Som euroland skulle vi ha inflytande över de beslut som påverkar den gemensamma valutan och skulle kunna delta fullt ut i EU:s ekonomiska och penningpolitiska diskussioner. Detta skulle säkerställa att Sveriges intressen företräds och att vi har en plats vid bordet när det kommer till att forma EU:s framtid. Att vara en del av eurozonen sända en stark signal om Sveriges engagemang för europeisk integration och samarbete. Detta skulle stärka våra relationer med andra EU-medlemsstater och stärka vår position inom det globala samfundet.

Därför bör Sverige med EU-kommissionen och Europeiska centralbanken ta fram en tidsplan för en svensk anslutning till eurozonen som långsiktigt mål.

7.4.2 Nordisk valuta

Den skandinaviska myntkonventionen undertecknades 1873 och innebar att Sverige, Danmark och sedermera Norge antog en gemensam valuta som baserades på guldmyntfot. Knappt 30 år senare gjorde ländernas olika förutsättningar och penningpolitik överenskommelsen ohållbar då inflationen ökade i olika takt. Skulle de nordiska länderna besluta att gå samman i en federation borde återinförandet av en sammankopplad nordisk valuta ses som naturligt. En gemensam penningpolitik skulle försäkra valutan mot olikheter i inflationen och således undviks en upprepning av historiska misstag.

7.4.3 Alternativa valutor

De flesta valutor som används idag är s.k. Fiatvaluta, vilket innebär att valutan endast grundas i människors tilltro till att valutan kan användas för transaktioner av saker av faktiskt värde.

Alternativa betalningsmedel har alltid funnits som till exempel ransoneringskort eller presentkort och fungerat som valuta tillsammans med eller i stället för vanliga kontanter. Ett exempel på en modern alternativ valuta är krypto-valutor så som Bitcoin eller Litecoin. CUF ställer sig positiva till användningen av alternativa valutor och ser fördelarna med att dessa är oberoende av nationell penningpolitik och nationellt betingade konjunkturer. Dessa alternativa valutor innebär dock en utmaning ur beskattningssynpunkt. CUF vill verka för att ett system för beskattning av tillgångar i dessa valutor ska utformas.

7.5 Arbetsmarknad

Vi vill slå fast att arbete inte är något man har rätt till. Arbete uppstår när någon har verksamhet att bedriva och är beredd att betala för det samtidigt som det finns någon som är beredd att mot betalning utföra arbetet. Krav om heltidssysselsättning skulle innebära att de som idag har deltider skulle bli arbetslösa i stället för att få heltidsjobb.

Den svenska arbetsmarknaden är oerhört stel och behöver reformeras för att bli effektiv och inte vara ett hinder för nya jobb. Förutom att utgöra ett hinder mot nya jobb straffar den nuvarande arbetsmarknadsmodellen redan marginaliserade grupper hårdare genom att turordningsregler och trösklar förpassar dessa grupper till bidragsberoende.

Ungdomsarbetslösheten innebär ett enormt utanförskap utan möjlighet till att skaffa sig en egen bostad eller börja sitt vuxenliv. Utanförskapet skapar en enorm social och psykisk stress. Det fråntar alla de unga som står utanför arbetsmarknaden en möjlighet att börja sitt vuxna liv med egen inkomst och därmed försvinner också möjligheten till en egen bostad.

7.5.1 Stärk individens roll på arbetsmarknaden

CUF vill se en arbetsmarknad där arbetstagarens ställning är stark. Anställningsavtal sluts mellan arbetstagare och arbetsgivare, ett avtal som borde präglas av avtalsfrihetens principer. Det ska stå arbetstagaren fritt att i samråd med arbetsgivaren förhandla fram ett anställningsavtal som lämpar sig bäst för just hen. Kanske vill arbetstagaren avvara en veckas

semester för att i stället få mer i lön, extra friskvårdspengar, en tjänstebil, kortare fredagar eller något annat.

CUF verkar för att avskaffa de allmänna helgdagarna. Vi vill i stället att de ska läggas till i lagstadgad semester och fördelas enligt samma regler som semesterledighet, vilket låter människor ansöka om ledighet de dagar om året som de anser viktiga att vara ledig på.

Arbetstagarens rätt att vara medlem i ett fackförbund grundas i föreningsfriheten och således har arbetstagaren rätt till kollektiva förhandlingar. Dessa kollektiva förhandlingar skall självfallet inte inbegripa arbetstagare som inte är medlemmar i fackförbundet.

Sverige är ett av de OECD-länder med absolut högst ingångslöner. Detta ser kanske bra ut på pappret, men blir djupt problematiskt i praktiken. Lågproduktiva arbeten ges inte högre lön utan slutar istället existera vilket gör att ungdomar och utlandsfödda med låg utbildningsnivå ofta får stora problem med att få in en fot på arbetsmarknaden. Det är inte bara marginaliserade grupper som tar skada utan även samhällsekonomin i stort då färre betalar skatt och fler tvingas leva på bidrag.

Många har idag löner som nästan enbart följer kollektivavtalens löneökningar. Då blir det antalet arbetade timmar, inte kompetens och prestation som spelar roll när lönen kommer i slutet av månaden. Om du gör ett bra jobb är det självklart att du ska kunna förhandla med din arbetsgivare om högre lön. Idag kan arbetsgivare hänvisa till kollektivavtalets löneökningar och strunta i din prestation. För oss i CUF är det naturligt att din insats ska avspeglas i din lön. Vill du i stället ha ett eget avtal med din arbetsgivare som säger att din lön följer kollektivavtalet är det ju också ett eget val, inte som idag ett påtvingat måste.

CUF vill vara en kraft som står upp för en förnuftig arbetsmarknad där den enskilde får en starkare röst. Därmed vill vi se över och ta bort många delar av fackens formaliserade makt så som vetorätt vid arbetskraftsinvandring och stats sanktionerade stridsåtgärder. Detta för att få ett mer balanserat förhållande mellan arbetsmarknadens parter, där arbetstagaren och arbetsgivaren ses som de naturliga parterna snarare än fackföreningen och arbetsgivarorganisationen.

Den arbetstidslagstiftning som stiftats inom EU, som obönhörligen kräver att alla arbetstagare får elva timmars nattvila, inskränker väsentligt arbetstagarens rättigheter. I federalistisk anda vore det mycket bättre om dessa frågor avgjordes av arbetsmarknadens parter, och vi vill

därför jobba för att beslutet rivs upp. Svensk arbetsmarknadspolitik ska fortsatt beslutas i Sverige och inte i EU.

7.5.2 LAS

Lagen om anställningsskydd (LAS) är ett hot för såväl svenska arbetstagare som för landets arbetsmarknad. Regler som turordningsregler och rätten till återanställning skapar en ojämn viktning av den svenska modellen. Arbetstagarorganisationerna ges ett orättvist försprång vilket omöjliggör jämlika förhandlingar kring arbetstagares rättigheter och arbetsgivares ansvar. En i lag reglerad uppsägningstid gör också att det är, framför allt för små företag, ett enormt risktagande att anställa människor.

Alltmer forskning pekar på att regler som LAS skapar en rädsla att byta arbetsplats på grund av risken att hamna sist i LAS-kön. Många personer stannar också kvar på en arbetsplats de inte trivs på eftersom de ekonomiska konsekvenserna slår allt för hårt. I Danmark har ett system som uppmuntrat rörlighet på arbetsmarknaden kommit att korta tiderna i arbetslöshet och skapa en rörlighet mellan arbetsplatser som varit nyttig för den enskilde såväl som samhället.

Vi behöver en modern, trygg och flexibel arbetsrätt. CUF vill därför genomföra en omfattande reform av LAS, bland annat genom att avskaffa turordningsreglerna helt.

7.5.3 Förtroendemannalagen

Den svenska förtroendemannalagen snedvrider avtalsförhållandet mellan arbetsmarknadens parter. Idag tvingas arbetsgivare betala för de fackliga ombudens arbete. Det är orimligt att en part via lag tvingas betala för den andres verksamhet. CUF anser att förtroendemannalagen måste reformeras så att varje part får bära sina respektive kostnader.

7.5.4 Skrota Arbetsförmedlingen

CUF anser att valfrihet borde råda även för de som är arbetslösa. Att den statliga Arbetsförmedlingen numera är konkurrensutsatt är ett viktigt första steg mot detta. Men CUF anser även att Arbetsförmedlingen, tillsammans med Försäkringskassan, på sikt bör läggas ned till förmån för en grundtrygghetsmyndighet med kontor i hela landet. Arbetsmarknaden har inget att vinna på att staten agerar mellanhand mellan arbetsgivare och arbetskraften. Staten bör helt enkelt sluta med åtgärder som inte leder till jobb och i stället sänka skatten på arbete och skapa möjligheter för fortbildning och praktik.

I andra länder har vi kunnat se hur privata arbetsförmedlingar ofta är betydligt effektivare än den statliga arbetsförmedlingen när det kommer till att förmedla arbeten. Därför vill CUF även införa fri etableringsrätt för arbetsförmedlare i Sverige. Då skulle det finnas flera olika arbetsförmedlare att välja på, som kan specialisera sig på olika områden. CUF vill även införa en s.k. jobbpeng, som följer med den arbetslöse och tilldelas den arbetsförmedlare som ser till att den arbetslöse hamnar i arbete. Detta möjliggör för den arbetslöse att välja sin egen jobbförmedlare bland privata, ideella och offentliga förmedlare.

7.6 Miljöekonomi, landsbygdens företagande och de gröna näringarna

Lands- och glesbygden har både likheter och skillnader med de mer tätbebyggda delarna av landet. Å ena sidan saknar man ofta de stora transportlederna, centralorter som drar hundratusentals potentiella kunder och löntagare och klustren av storföretag. Färre människor innebär också mindre pengar att finansiera infrastruktur och välfärd med, trots att det geografiska området som behöver dessa tjänster ofta är mycket större än någon storstadsregion. Å andra sidan är inte landsbygdsbefolkningen skild från befolkningen i andra delar av landet, det är människor som arbetar i alla möjliga företagstyper och verksamheter. Så trots att lands- och glesbygd mår bättre under en annan politik än storstäderna så räcker inte de smala satsningar som många partier gör på t.ex. jordbrukssektorn för att hålla hela landet levande. CUF:s ekonomiska landsbygds politik vill ta ett helhetsgrepp som gör det möjligt att gå med vinst oavsett om man är grisbonde, lanthandlare eller driver ett importföretag över en långsam internetuppkoppling.

En livskraftig ekonomi handlar om mycket mer än enbart skatteprocent. Många verksamheter skulle kunna leva och utvecklas på landsbygden utan problem, om bara förutsättningarna var bättre. Tyvärr är företagande i Sverige förenat med en hel del pappersarbete och regelkrångel. Trots att CUF vill minska på det statliga regelkrånglet är det viktigt att kommuner ändå gör sitt yttersta för att vägleda nyblivna företagare genom papperslabyrinterna. CUF vill minska krånglet och hindren för nya företag genom att samordna handläggningen av tillstånd och beslut både inom kommunen och med externa myndigheter som verkar i kommunen (exempelvis Skatteverket). Det är inte företagaren som ska lida av politikernas oförmåga att fatta enkla och överskådliga beslut. CUF vill också att företagare enkelt ska kunna ge feedback och kritik till sin kommun och lokala myndigheter.

7.6.1 Jord- och skogsbruket, de gröna näringarna

De gröna näringarna är en viktig del av svensk ekonomi och avgörande för byggandet av ett hållbart samhälle. De bidrar till produktionen av hållbar mat och energiråvaror, ekonomisk tillväxt i hela landet och garanterar en viss självförsörjning, något som är viktigt ur ett säkerhetspolitiskt perspektiv.

Jord- och skogsbruket är otroligt skiftande i vårt land. Sverige är ett väldigt varierande land med olika förutsättningar på olika platser. Företagarna i de gröna näringarna har dock vissa gemensamma utmaningar. Det handlar ofta om hårda regleringar och höga skatter, sådana som alla företagare i Sverige möter. Men för jordbrukarna så handlar det även om mycket stränga miljölagar och kvalitetskrav. Att kravnivån och miljöambitionerna är höga i Sverige är i grunden gott, men leder till att framför allt det svenska jordbruket har svårt att klara konkurrensen med övriga Europa och världen. Vissa av problemen kan lösas genom ett bättre företagsklimat, men även genom att EU-regelverk och -direktiv också efterföljs i alla medlemsländer. Det betyder dock inte att vi borde ge upp Sveriges ambitiösa linje, utan att fler länder behöver följa vårt omdöme.

Skogar och skogsbrukets förutsättningar skiljer sig stort mellan olika EU-medlemsländer. CUF anser därför att skogspolitiken även i fortsättningen bör vara en nationell angelägenhet, och inte ett område som EU ska lagstifta om eller på annat sätt inskränka. Självklart finns det EU-gemensamma regleringar och direktiv om bland annat artskydd, landanvändning och biologisk mångfald som indirekt påverkar det svenska skogsbruket och fyller goda syften, men regionala skillnader, förutsättningar och behov samt subsidiaritetsprincipen gör att begränsande EU-gemensamma regler för skogsbruket bör undvikas.

Skogsbruket har en stor roll att fylla i omställningen till ett grönt samhälle, framförallt genom att skogsråvaran i framtiden får fylla en större roll i att ersätta fossila drivmedel, samt leverera energiråvara, fiber till hållbara kläder, gröna kemikalier och miljövänliga byggmaterial. Dessutom tar en växande och produktiv skog upp koldioxid från atmosfären. I Sverige har familjeskogsbruket och äganderätten tillsammans med krav på återplantering lett till ett av världens mest produktiva och hållbara skogsbruk, med stor miljöhänsyn och växande skogsreserv. Det är viktigt att miljöhänsyn får genomsyra skogsbruket utan att leda till en död hand över familjeskogsbruket eller till politiska krav på vare sig så kallat kontinuitetsskogsbruk eller blädning, eller till nationella tak för skogsavverkning. Politiken ska gynna miljövinster, utan att strypa skogsbranschens möjligheter, eller frånta skogsägare rätten att bruka sin skog.

Skogen är en förutsättning för en grön omställning, både i Sverige och internationellt. Under förädling utvinns till exempel gröna kemikalier, fiber med kvalité nog att göra kläder av samt oljor som är nycklar till omställningen till ett fossilfritt samhälle. Dessutom binder skogen koldioxid under tillväxt och är ett bra byggnadsmaterial. En förutsättning för detta är en hållbar produktion av råvaran. Här måste en balans finnas mellan artskydd och bevarande av naturvärden samt ett livskraftigt skogsbruk och enskilda skogsägares rätt att äga och bruka sin skog. Skydd av höga naturvärden i skog och mark bör så långt det är möjligt baseras på frivilliga avtal och avsättningar, och expropriationsverktyget bör undvikas i största möjliga mån. För mindre enskilda skogsägare ska expropriationsverktyget begränsas kraftigt och endast användas om det kan motiveras av särskilda miljö- eller exploateringssyften. Vår naturliga flora och fauna ska kunna leva och frodas även i produktionsskogar och måste därför även fortsatt vara en riktlinje för skogsnäringens utveckling. För att uppnå en balans mellan miljö- och klimatnyttan som skogen ger oss är det ur klimatsynpunkt inte hållbart att skydda för stora arealer, eftersom skogen är en viktig resurs för bland annat bindandet av koldioxid och för ersättningen av fossila energikällor. Av den anledningen anser CUF att det varken är önskvärt att ha nationella mål på hur stora skogsarealer som ska skyddas eller att sätta ett tak för hur stora arealer som får skyddas.

Många skogsägare vill bidra till att höga naturvärden skapas i de skogsområden som finns i deras ägo. Tyvärr bidrar dock dagens system till att sådana skogsområden kan beläggas med avverkningsförbud, ofta utan ersättning. CUF vill premiera frivilliga naturvårdsinsatser genom att i högre grad låta markägare ta initiativ till formellt skydd av skog, i likhet med systemen som tillämpas i bland annat Norge och Finland. Detta utan att skogsägarens rätt till sin mark hotas. Vidare bör inventering av naturvärden fortsatt göras av myndigheterna, dock enbart i informations- och kunskapssyfte.

7.6.2 Livsmedel och energigrödor

Det avgörande är egentligen inte var livsmedel eller andra varor produceras, utan med vilka villkor det sker. I det samhälle CUF strävar efter har vi ett system där den som förstör miljön betalar för det och den som främjar miljön premieras. I ett sådant system kan marknaden avgöra var och hur varor, inklusive livsmedel, ska produceras och säljas. Vi är dock övertygade om att värdet av det svenska jordbruket består, dels genom att det genom ökad konkurrenskraft fortsätter att vara en viktig del av livsmedelsförsörjningen i sin egen rätt, och dels genom de övriga värden det tillför samhället. CUF anser dock att den offentliga sektorn inte bör upphandla animaliska varor som producerats under sämre djurskydd än vad svensk

lag föreskriver. Har staten lagfäst vissa djurskyddsregler är det rimligt att det offentliga betalar för det mervärdet.

Gällande arbetet med att minska näringsläckage och användandet av bekämpningsmedel bör tonvikten ligga på hur detta kan minska genom tekniska lösningar och växtförädling, istället för att framhäva ekologiskt jordbruk kontra konventionellt. Detta bör också spegla målen i statliga och regionala livsmedelsstrategier.

Åkermark i Sverige och EU försvinner idag i en skrämmande hög takt. CUF anser att den obrukade åkermark som finns i unionen bör kunna tas in anspråk för odling av energigrödor, istället för att planteras igen eller bebyggas. Produktion av energigrödor konkurrerar idag knappast med matproduktionen, men kan snabbt ställas om till matproduktion om behovet skulle uppstå. EU:s och Sveriges energipolitik ska inte försvåra detta. Däremot bör inte åkermark planteras igen med energiskog som gör ett återställande alltför komplicerat. CUF anser av den anledningen att man inte ska kunna få bidrag för energiskog med längre omloppstid från plantering till avverkning än tio år.

7.6.3 Jordbruksstöd

Vi ser inte jordbruksstöd som förenliga med CUF:s idealsamhälle. Direkta branschstöd snedvrider marknaden och protektionism drabbar alltid de fattigaste i världen samt missgynnar marknaden naturliga utveckling, därför måste produktionssubventionerna på sikt fasas ut. Vi måste dock i den processen vara medvetna om att vi, i Europa och inte minst i Sverige, har byggt upp ett stort beroende av stödsystemen. Därför måste vi handla med försiktighet i hur och när vi avskaffar dessa, gå fram och låta det gå hand i hand med en stärkt konkurrenskraft. Vad gäller miljöfrämjande och miljöbevarande åtgärder ser vi dock att det i många fall är en kostnad som faller på de gröna näringarna genom det allmännas vilja att bevara en god miljö och en biologisk mångfald. Eftersom det är rimligt att den viljan består är det också rimligt att någon typ av ersättningar eller miljöstöd också gör det.

7.6.4 Växtförädling och GMO

För att bemöta framtidens miljömässiga och ekonomiska utmaningar så behövs alltså innovation. Därför vill vi främja forskning på grön produktion och uppmuntrar till exempel växtförädling, GMO-grödor och dylikt då det minskar behovet av bekämpningsmedel och risken för näringsläckage. Således verkar CUF för att tillåta användning av och forskning på GMO-grödor med reservation för att dessa inte ska få patenteras på ett ansvarslost vis.

7.6.5 Externaliteter

Vissa globala miljöproblem kan lösas genom att formalisera ett ansvarsfullt ägandeskap. Detta bemöter problematiken med att negativa externa effekter, så kallade externaliteter, bekostas av det allmänna. Givetvis finns det svårigheter med att beräkna externaliteter och definiera dess ägandeskap. Trots detta anser CUF att det är ett av de mest effektiva sätten att skapa ekonomiska incitament för omsorgsfullt ägande, för att bevara jordens resurser och naturtillgångar.

7.7 Äganderätt och expropriation

CUF anser att varje individ har rätt till sin egen anskaffade egendom. Det grundlagsstadgade egendomsskyddet bör göras om till en absolut rättighet som vi vill kalla "äganderätt" i formell mening. Att det offentliga idag, för att tillgodose egna intressen, får expropriera av individ ägd egendom är inte värdigt en liberal stat. Vi anser att det offentliga vid behov av tillgång till privat egendom i stället bör köpa den genom traditionellt köpeavtal. På sikt vill vi därför avskaffa statens rätt att expropriera privat egendom helt.

I de fall expropriation av privat egendom ändå används anser CUF att det offentliga bör bli skyldig att ersätta markägaren årligen genom ett arrende om det gäller intrång som går att återställa. Ett exempel på ett sådant intrång är införandet av ett naturreservat på markägarens egendom. När det gäller oåterkalleliga intrång, som t.ex. byggandet av vägar och järnvägar, ska man ersätta markägaren med värdet på motsvarande egendom plus 50 procent. Expropriationsrätten bör endast omfatta sådant som har ytterst stor betydelse för allmännyttan

När det kommer till jord- och skogsfastigheter så behöver avvägningen mellan enskilda markägares rätt att äga och bruka sin mark och den allmänna rättigheten till levande skog och mark utfalla till ägande- och brukanderättens fördel. Detta hindrar dock inte viss miljöreglering som eventuellt bedöms nödvändig för säkerställandet av allmänhetens tillgång till natur, en långsiktigt hållbar skogsförvaltning, samt behoven för fauna och ekosystemtjänster som sträcker sig över stora ytor eller ett stort antal fastigheter.

CUF anser att äganderätten är den kanske mest grundläggande rättigheten för en individ. Domstolar ska garantera individens rättigheter även gentemot stater, och särskilt när det gäller så grava kränkningar av äganderätten som expropriation. Därför borde individen ha rätt att pröva det i domstol.

8 Internationell politik

CUF:s vision är en friare värld där så mycket makt som möjligt ligger så nära den enskilda människan som möjligt och där mänskliga rättigheter på riktigt garanteras. Vår värld är också en värld där människor inte begränsas av gränser och krav på visum. Alla människor ska kunna röra sig fritt.

CUF menar att vägen till en bättre värld går via möjligheten för människor och varor att röra sig obehindrat över nationsgränser. Ökad fri rörlighet och frihandel skulle fortsätta den snabba minskningen av fattigdom och misär i världen.

För att flytta makten till människan är fria val och demokratiska rättigheter nödvändiga. Demokrati går dock inte att påtvinga människor ovanifrån, utan är avhängigt en kombination av utbildningsnivå, effektiva mekanismer för att lösa gruppkonflikter och förtroende människor emellan. Ett vitalt civilt samhälle är en förutsättning för att det ska kunna växa fram. För att kunna skapa rättvisare förhållanden mellan världens länder måste alla världsmedborgare få tillgång till mat, utbildning och handel. Kvinnors utbildning är i dagsläget särskilt prioriterad för att förbättra förhållandena för barn, samt för att öka kvinnors – och därmed familjernas – självständighet.

Världen står inför flera gemensamma utmaningar, kanske främst den globala uppvärmningen. Multilaterala frågor kräver multilaterala lösningar. Miljö- och migrationsfrågorna kan inte lösas i ett land, utan måste lösas gemensamt och kräver därför globala arenor. Här måste frihet och mänskliga rättigheter världen över stå i centrum. För att nå dit måste FN och EU omstruktureras. Det är direkt olämpligt att förtryckande stater kan blockera viktiga beslut och insatser. Vi måste gemensamt snabbt kunna ingripa när stater begär övergrepp mot sin egen befolkning. Därför är ibland militära insatser nödvändiga.

Under 2010-talet har situationen på många håll i världen varit orolig, på ett sätt som har varit livshotande eller dödligt för miljontals människor. Migrationsströmmarna i världen är större än på länge, och Sverige ska självklart stå öppet mot omvärlden. Samtidigt ska vi komma ihåg att mycket också utvecklas till det bättre, att vi uppnått flera av millenniemålen, att fattigdomen sjunker snabbt och att allt fler barn och ungdomar går i skolan. Vi är övertygade om att mer rörlighet av människor och varor är essentiellt för att den utvecklingen skall fortsätta.

8.1 Internationell handel

Sveriges, liksom världens, ekonomi och utveckling är beroende av internationell handel. Både i och med EU-samarbetet, som ger våra företag möjligheten att nå nästan alla Europas marknader, men även genom vår långa historia av stark export och import, och de många stora internationella företag vi har. Till stor del är detta varför vi hållit goda internationella relationer under en så lång tid. I en global ekonomi där vi kommit andra länder närmare än någonsin, både ekonomiskt och i övrigt, så är det viktigt att Sverige har ett ekonomiskt system som tar internationella företag och svensk export i beaktande. Världens välfärd byggs på globalisering.

8.1.1 Frihandel, globalisering och handelsavtal

En grund i en liberal, globaliserad värld är den internationella frihandeln. Frihandeln ger människor i utvecklingsländer chansen att handla och producera tillsammans med rikare länder, vilket gör att utvecklingsländerna bygger upp starkare ekonomier, där fler får chans till arbete, klassresor och ett bättre liv.

Frihandel är det snabbaste och effektivaste sättet att minska fattigdom. Med de erfarenheter vi har idag kan vi konstatera att fattigdomen aldrig kommer att kunna bekämpas utan öppna gränser och goda förutsättningar att bedriva handel. De länder som lyft sig ur fattigdom till välstånd har gemensamt att de blivit rikare genom att handla med andra. CUF är för frihandel utan subventioner och tullar. Det är därför viktigt att generella subventioner av jordbruksprodukter slopas och att andra handelshinder också rivs. Alla länder måste kunna agera på den globala marknaden.

Dit frihandeln inte når är biståndet en viktig del. Biståndet måste emellertid i högre grad inriktas på hjälp till självhjälp och ha tydligare riktning. En stor del av biståndet idag går tyvärr till ineffektiva och i många fall kontraproduktiva projekt med otydliga mål. CUF anser att det är viktigare att ha ett välriktat och effektivt bistånd än ett generöst bistånd som slösas bort. Vi anser även att skulderna som utvecklingsländer har till de rika delarna av världen ska avskrivas.

Frihandeln upprätthålls med internationella handelsavtal. På grund av detta står CUF positiva till handelsavtal likt CETA, samt verkar för ett införande av TTIP.

När protektionismen växer sig allt starkare är det viktigare än någonsin att vi står upp för frihandeln och handelsavtalen. CUF anser att byggandet av en rikare värld och starkare ekonomier byggs på handelsavtal och internationella samarbeten.

8.1.2 Tullar

Många nationer använder tullavgifter som ett merkantilistiskt sätt att främja de nationella företagens internationella handel, men samtidigt skydda dessa från internationell konkurrens. Flertalet ekonomer har genom tiderna bevisat att detta inte funkar och i slutändan missgynnar nationens egna företag och utvecklingen i landet.

Att använda sig av tullavgifter är ett föråldrat sätt att skydda företag från konkurrens och skadar marknadens naturliga utveckling. CUF anser därför att Sverige bör avskaffa tullavgifterna helt.

8.1.3 Ekologiska och sociala ramar för handel

Handeln måste dock bedrivas med ekologiska och sociala ramar. Alla verksamheter bör bära sina egna kostnader, och det gäller i allra högsta grad transporter. Därför vill vi att ett system med global koldioxidskatt införs. Lika viktigt är att de mänskliga rättigheterna respekteras vid produktionen. Rätten att organisera sig måste finnas och vidriga förhållanden på arbetsplatserna motverkas. Barnarbete, som nästan alltid är en följd av fattigdom understryker vikten av att fattigdomsbekämpningen fortgår. Genom ökat välstånd kan fler barn ges möjlighet till skolgång. Globaliseringen ställer allt högre krav på att det civila samhället är aktivt och arbetar med individens rätt som grund.

Innan en global koldioxidkatt finns på plats bör internationella handelsavtal användas som verktyg för att främja klimatomställningen. Detta kan göras exempelvis genom att ställa klimatkrav och verka för klimatåtgärder i andra länder.

8.2 Folkrätten

Folkrätten är det enda system vi har som reglerar förhållandet mellan stater. Tyvärr visar den brister när det kommer till konflikterna i Darfur; eller i det forna Jugoslavien, där folkmord begåtts men ingen agerade förutom USA – som då bröt mot folkrätten. CUF anser att det var rätt av USA att intervensera och stoppa folkmordet på Balkan. Folkrätten bör därför ombildas till att bli just en folkens rätt. Den måste sätta FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna i centrum. Ingen regim eller ledare har rätt att förgripa sig på sin befolkning.

Rätten till självständighet måste utgå från ett folks vilja att bli självständiga, därtill kommer legitima krav på ett geografiskt definierat område, ett fungerande styre och avsaknaden av mer legitima anspråkstagare på samma område. För att skydda minoriteter från förtryck och förföljelse kan självständighet vara ett alternativ.

Eftersom vi anser att internationella överenskommelser och konventioner som ratificerats ska följas behöver vi också kunna hota med sanktioner när de inte följs. Då är exempelvis institutioner som Europadomstolen för mänskliga rättigheter ett viktigt instrument.

CUF menar att det finns stora risker med att västvärlden idag lämnar nästan all militär intervention till USA. Dels innebär det att amerikanska inrikespolitiska förändringar snabbt kan påverka omvärlden kraftigt. Det skapar sämre långsiktighet och stabilitet i världen. Det innebär också att USA, ensamma, får väldigt mycket inflytande över världspolitik, och att rollen som världspolis cementeras av andra länders passivitet. CUF menar att resten av världen inte kan förlita sig på USA:s status som världspolis, och att fler länder måste ta större ansvar för världssäkerheten.

Världens länder har undertecknat många viktiga överenskommelser. I de flesta fall är det viktigt att världens länder kan sluta upp bakom dessa. En av de viktigaste överenskommelserna är Barnkonventionen som tydliggör vilka grundläggande fri- och rättigheter som världens barn ska garanteras. CUF kräver att de stater som ej ännu skrivit under och ratificerat den snarast gör det. Dock ska CUF verka för att barns rättigheter världen över ska garanteras, oavsett vilka dokument ett lands ledare har undertecknat eller ratificerat.

CUF kräver också att alla länder snarast ansluter sig till Ottawakonventionen om förbud mot personminor. CUF anser också att den part i en konflikt som spridit minor, i de fall det är möjligt att fastställa, ska vara med och betala röjningskostnaderna. Samma sak ska gälla för ej exploderad ammunition via till exempel klusterbomber. Sverige bör under internationell ledning delta i röjningsinsatser världen över.

Eftersom vi anser att internationella överenskommelser och konventioner som ratificerats ska följas behöver vi också kunna hota med sanktioner när de inte följs. Då är exempelvis institutioner som Europadomstolen för mänskliga rättigheter ett viktigt instrument. Då Ryssland vägrar ratificera Protokoll 14 och inte heller implementerar Protokoll 6 gällande Europadomstolen lamslås tyvärr domstolens arbete. Detta är inte acceptabelt.

Den internationella brottmålsdomstolen, ICC, måste kunna verka med full kraft. Det är därför viktigt att länder som inte ratificerat fördraget, påverkas att acceptera domstolens juridiska kraft. ICC ska döma enskilda individer som gjort sig skyldiga till brott mot krigets lagar, brott mot mänskligheten och folkmord. Den internationella domstolen i Haag, som ger rekommendationer i tvister mellan stater, ska få större slagkraft genom att den får ett tydligare juridiskt mandat att avgöra tvister och fördöma stater som brutit mot folkrätten.

Sverige ska inte medverka till att mänskliga rättigheter kränks. Därför är bruket av så kallade ”diplomatiska garantier” i grunden oacceptabelt vid avvísingsärenden. Med länder vars regimer är kapabla att följa de mänskliga rättigheterna bör långsiktiga avtal slutas. Om det är aktuellt med avvísning till ett land där regimen gjort sig skyldig till eller kan misstänkas för brott mot de mänskliga rättigheterna ska avvísningen inte verkställas. CUF vill också verka för att Sverige tar ställning mot diplomatiska garantier och aktivt arbetar för att sådana inte ska användas.

8.3 Terror och hot mot medborgarna

Terror tar sig olika uttryck, såväl enskilda organisationer som stater kan bedriva sådan verksamhet. Terror i alla dess former måste bekämpas, dock är terror som metod svår att hantera på grund av att den ofta utförs av nätverk som verkar i det fördolda.

Terrorgruppernas grogrund måste motverkas. För att motverka rekrytering till terrorgrupper måste fattigdomen bekämpas. Respekten mellan religioner och kulturer har vi alla ansvar för att bidra till. Men framför allt måste spridandet av demokrati, mänskliga rättigheter och marknadsekonomi fortgå om terrorismen ska kunna motverkas.

Rädslan för terroraktioner och arbetet mot terror får aldrig sätta grundläggande mänskliga fri- och rättigheter ur spel. I själva verket kan följderna av sådana reformer bli en minskad respekt för de demokratiska institutionerna och en ökad grogrund för terrorism. En internationell domstol med sanktionsmöjligheter kan vara ett sätt att komma till rätta med statsterrorism.

Demokratiska länder och organisationer måste samverka för att stödja demokratiska grupperingar i diktaturer, vi får inte vända förtryckta folk ryggen utan i stället försöka bedriva handel och skapa kontaktmöjligheter.

8.4 Miljö och klimat

Fattigdomsbekämpning är essentiellt för byggandet av en fredlig värld. Där blir miljöarbetet ett viktigt instrument. En dålig miljö förstör de grundläggande möjligheterna för jordbruk och matförsörjning.

En övervägande majoritet av världens klimatforskare anser att klimatförändringarna är en realitet. De som drabbas hårdast är de som bor i världens fattigaste länder men även industrialiserade länder har fått uppleva konsekvenserna av den globala uppvärmningen. CUF vill se ett Sverige som fortsatt föregår med ett gott exempel och leder klimatfrågan på global nivå. Sverige ska arbeta för att minska sin negativa klimatpåverkan och delta aktivt i de internationella klimatförhandlingarna. Sverige ska också pressa länder med stora utsläpp av koldioxid såsom USA, Norge, Indien och Kina. Likaså ska Sverige driva på för att världens länder ska höja sina mål om begränsningar i sina utsläpp och försäkra

att ländernas insatser går att följa upp genom ett transparent rapporteringssystem. För att stärka vår röst, krävs det att vi tar hjälp av EU. Tillsammans med EU och FN ska Sverige ta sitt ansvar och aktivt bidra till att diskussionerna fortsätter.

Rent färskvatten ska vara en grundläggande mänsklig rättighet, en rättighet som ska komma alla till del, därför motsätter CUF sig alla regleringar som innebär att vattnet inte kommer de allra fattigaste till del. Sverige och EU ska dra tillbaka de krav som ställs på privatisering av vattensektorn inom ramen för GATS-avtalet om detta innebär att färskvattenförsörjningen för de fattigaste stryps.

8.5 Situationen i världen

Ett stort antal av de konflikter som rasar runtom i världen är djupt rotade och svåra att hejda. Ändå har världen under de senaste hundra åren blivit fredligare och mer demokratisk. Vi ser en fortsatt positiv utveckling. Men trots att framtiden i det avseendet kan betecknas som ljus finns det ännu problem som världssamfundet måste ta itu med. Det är sällan enkelt, men att en lösning är svår att finna får inte bli ett argument för att vara passiv. FN, EU och andra aktörer måste ta sitt ansvar.

CUF vill självfallet se fredliga och demokratiska lösningar på alla konflikter. Liksom vi också vill se att utvecklingen går mot liberalisering och ökad öppenhet. I praktiken måste dock det primära målet vara att trygga säkerheten och undvika storskaliga konflikter, varför militära insatser ibland kan vara nödvändiga.

I krig, konflikter och oroligheter råkar ofta kvinnor, barn och HBTQIA+-personer mycket illa ut. CUF anser att det är av högsta vikt att kvinnors, barns och HBTQIA+-personers livsvillkor, förutsättningar och perspektiv ses som en viktig och naturlig del av de frågor som rör fred, krig och säkerhet.

Mänskliga rättigheter kan aldrig tas för givet. Världssamfundet kommer alltid behöva vara på sin vakt för att försvara dessa. Idag finns stora utmaningar att övervinna för att de mänskliga rättigheterna ska kunna bli en självklarhet för alla människor. Ständigt uppstår nya konflikter och situationer som kräver insatser för att skydda dessa. De allt vanligare inomstatliga konflikterna och det sexuella våldet är två exempel på detta. CUF är extremt kritiska till tendenser till kärnvapenupprustning som vissa länder visar upp. Sverige måste ta en aktiv roll i nedrustningsprocessen.

8.6 Internationell hälsa

CUF menar att internationell hälsa är en fråga om både mänskliga rättigheter och uppbyggnaden av länders samhällsstruktur. Avsaknaden av fungerande sjukvård, vattenförsörjning och sanitetssystem i många delar av världen drabbar framför allt kvinnor, barn och äldre. För att säkerställa att människor får drägliga levnadsförhållanden är därför den internationella hälsan helt väsentlig att prioritera.

Att höja den sanitära standarden och tillgången till rent vatten i världens utvecklingsländer är en helt avgörande förutsättning för den internationella hälsan. Det bidrar till att minska smittospridningen av allvarliga sjukdomar och infektioner, kunna ge människor en säker vård i rena miljöer och snabbt bygga upp sjukvårdssystem i instabila områden.

Tillgången till läkemedel och medicin i utvecklingsländer behöver också förbättras genom att och förenkla och utveckla läkemedelshandeln med resten av världen. Genom ökad handel inkluderas utvecklingsländerna i den internationella ekonomin men får samtidigt ökad tillgång till befintliga läkemedel. Det främjar ländernas ekonomiska utveckling för att långsiktigt bland annat, kunna bygga upp egna läkemedelsindustrier.

CUF vill att frågan om superresistens får betydligt mer uppmärksamhet. Såväl EU som globala samarbetsorgan behöver ta frågan om både antibiotikaresistens och annan läkemedelsresistens på allvar. CUF vill skärpa och utöka de globala målen om superresistens, samt ytterligare vässa EU-lagstiftning mot bland annat utfodring av djur med antibiotika. Befintlig lagstiftning måste också beivras. Rimligtvis kan EU dra in regionstöd till länder och regioner som inte följer den lagstiftning som finns. CUF vill också att informationen kring antibiotikaresistens förbättras så att den når fler människor, både nationellt men också globalt.

CUF menar också att i slutändan är det helt avgörande att stoppa klimatförändringarna för att skapa bättre internationell hälsa. När vattnet blir varmare trivs både till exempel kolerabakterier och malariamyggor bättre, och vi ser bland annat att kolera och malaria sprider sig i områden där sjukdomarna inte funnits tidigare. Att stoppa klimatförändringarna är att minska sjukdomar och bakteriers spridning, och därmed ge fler människor förutsättningar för en bättre hälsa.

8.7 Bistånd

Svenskt bistånd har under decennier bidragit till att bekämpa fattigdom och till hållbar utveckling runt om i världen. Sveriges biståndsmål bör vara relaterat till praktiska effekter på fattigdomsbekämpning, fokusera på institutionsbyggande, demokrati, miljö samt hjälp till självhjälp, och uppgå till en procent av landets BNI.

8.7.1 Utvecklingsbistånd

Att biståndsmedel ska användas effektivt och uppnå godtagbara resultat är en viktig princip som biståndspolitikerna måste utgå ifrån. Samtidigt riskerar ett ökat fokus på resultatstyrning och mätbara mål att leda till överdriven detaljreglering, att kortsiktiga projekt prioriteras framför långsiktigt hållbar utveckling, och att stora resurser läggs på att utvärdera och kontrollera genomförda projekt i stället för att facilitera biståndet. För att undvika onödiga och ineffektiva byråkrati bör resultatstyrning därför vara ett verktyg som används restriktivt.

Enligt OECD-DAC:s regler är det möjligt för ett givarland att göra avräkningar från biståndsbudgeten för kostnader som uppkommit till följd av migration till givarlandet. Stora och plötsliga avskrivningar gör dock att finansieringen till biståndsorganisationer blir ryckig och oförutsägbar, och leder till en praxis där regeringen anser det godtagbart att använda biståndet för att täppa till hål i andra delar av statsbudgeten. Därför vill CUF se en begränsning av avskrivningarna som tar hänsyn till långsiktighet och förutsägbarhet för såväl givare som mottagare.

Som ett led i att öka det lokala näringslivets inkludering och effektiviteten i biståndsarbetet ser CUF positivt på användningen av garantier för lån, och vi ser gärna att garantiramen utökas ytterligare för att möjliggöra fler nya företag och projekt i mottagarländer.

CUF menar att biståndet ska inriktas mot hållbar utveckling och i första hand gå till att stödja lokala behov istället för direkt till nationer. CUF ser positivt på utvecklingen där man går ifrån att ge bistånd direkt till stater utan istället stödjer lokala NGO:s där lokalbefolkningen direkt kan se effekterna. CUF anser att demokratiarbete och mänskliga rättigheter genomförs bäst av NGO:s. Vi tror också att med ekonomisk utveckling och ökat bistånd kommer demokratin och mänskliga rättigheter att utvecklas, då det medför stabilitet att kunna arbeta med de frågorna. Inget bistånd får vara kravlöst, att ställa krav på arbete för rättsstatlighet, mot korruption och för mänskliga rättigheter bör vara självklart för att bistånd ska utdelas. Ekonomisk utveckling och demokratisk utveckling går hand i hand. Skuldavskrivning ska kunna ske för högt skuldsatta länder, men det måste ställas krav på demokrati och mänskliga rättigheter för att de ska vara en möjlig åtgärd.

Utbildning, särskilt för flickor är enligt UNICEF en avgörande faktor för ett lands utveckling och viktigt i kampen mot fattigdom. Därför bör utbildning och kompetensutveckling vara ett fokusområde i arbetet med bistånd. Mikrolån har också visat sig vara effektivt för att utveckling i områden då lokalbefolkningen då får möjlighet att utveckla sin egen verksamhet, tex. vid köp av en cykel, en symaskin eller boskap.

Det är också viktigt att prioritera hälsofrågorna. Fokus på sexuell och reproduktiv hälsa är även de viktiga för utvecklingen, både för jämställdhet samt den ekonomiska utvecklingen. När kvinnor har möjligheten att kontrollera sin fertilitet utbildar sig kvinnor i regel längre, färre barn föds och de barn som föds lever längre. Tillgång till preventivmedel, säkra aborter och mödravård är vitala åtgärder för kvinnor specifikt, men också för den totala utvecklingen i ett land.

Det bistånd som ges direkt till nationerna ska i första hand användas för att bygga upp administrativa och politiska system, och stimulera så kallad "Good Governance". Med Good Governance menas ett demokratiskt styrelseskick med insyn i den offentliga makten, skydd och respekt för mänskliga rättigheter, oberoende massmedier och en fungerande rättsäkerhet. Bistånd ska också kunna användas för att bygga upp infrastruktur och grundläggande samhällsservice.

Vi måste agera inom EU för att unionens bistånd används i enlighet med ovanstående mål och de initiativ som EU tagit för att minska handelshindren till unionen bör fortsätta och utvecklas vidare, såsom "Aid for Trade".

8.7.2 Humanitärt bistånd

Humanitärt bistånd är till för att rädda liv, lindra nöd och upprätthålla värdigheten för människor som drabbas av krig, kriser eller naturkatastrofer. CUF anser att finansieringen för det humanitära biståndet behöver präglas av långsiktighet och stabilitet, och bör därför undantas helt från eventuella avskrivningar.

AIDS-epidemin i de fattiga delarna av världen är mycket alarmerande, dels på grund av sjukdomen i sig, dels på grund av de problem som skapas när stora delar av den arbetsföra befolkningen dör i sjukdomen. För att vi ska kunna bekämpa fattigdom i världen krävs därför kraftfulla insatser för att stoppa spridningen av HIV/AIDS-smittan.

Att ge matbistånd bör anses som en sista utväg och endast ges till länder i en akut kris, för att inte slå ut den lokala livsmedelsmarknaden. I de fall matbistånd anses nödvändigt bör man se över ifall maten ska kunna köpas in från det drabbade landet.

8.8 EU-politik

Gränser är ett begrepp som skapat splittring vid otaliga tillfällen. Att gränser suddas ut genom mänskliga kontakter och handel är viktigt för att ena människor och förhindra motsättningar. EU är ett tydligt exempel där man genom fri handel och dialog lyckats ena forna fiender till enighet kring en fredlig utveckling. EU kan bli ett gott exempel i världshistorien. Men det kräver större insikter om de behov som finns i exempelvis tredje världen. Tendenser till att EU sätter upp murar mot omvärlden måste stoppas. Frihandel bygger inte bara på att vi kan handla med tredje världen, utan att tredje världen också kan handla med oss.

8.8.1 EU:s migrationspolitik

En av de viktigare principerna för EU är den om de fria rörligheterna som fastslogs i Romfördraget. Genom att varor, tjänster, kapital, och arbete kan röra sig fritt inom EU skapas förutsättningar för ett gott handelsutbyte mellan invånarna i de olika medlemsstaterna. En ökad öppenhet är en förutsättning för att samarbetet ska överleva på sikt. Att människor får röra sig fritt inom EU är fantastiskt, men inte tillräckligt. Visionen om fri invandring måste gälla hela EU även om det kommer ta tid att ta sig dit, det måste ske hand i hand med ett ökat kulturellt utbyte. Ett enkelt sätt att öka rörligheten av människor mellan nationer är att avskaffa krav på visum vid inträde i ett land, vi vill därför se att krav på visum för att besöka EU även för medborgare i länder utanför EU avskaffas i största möjliga utsträckning.

Ett steg för att öka den fria rörligheten är att arbeta för att införa ID-kort som gäller internationellt, även utanför EU. Det finns också ett värde av att man genom en svensk e-legitimation kan sköta ärenden med myndigheter och företag i andra länder. Detta innebär att EU bör se till att de olika systemen med exempelvis e-legitimation är kompatibla med varandra för att skaffa skattsedlar, tillstånd och andra myndighetskontakter.

Den del av den fria rörligheten som är mest eftersatt är arbetskraftsutbytet mellan länderna. Detta utbyte kommer med stor sannolikhet att öka, någonting som CUF ser mycket positivt på. EU måste arbeta aktivt för att skapa bättre förutsättningar för en sådan rörlighet. Sverige är inte ensamt om att, i framtiden, drabbas av arbetskraftsbrist, utan stora delar av EU är i samma situation. Det kommer innebära en konkurrens om arbetskraften, både när det gäller EU- medborgare och den arbetskraft som kommer från länder utanför unionen. Det är därför viktigt att öppna för fri rörlighet av arbetskraft från hela världen och inte bara inom EU-området.

8.8.2 EU:s handelspolitik

Fri handel av varor och tjänster är avgörande för vårt välbefinnande. Det långsiktiga målet måste vara att alla handelshinder ska avskaffas. För det mesta så rivs handelshinder genom avtal mellan länder. Dessa avtal är omfattande, tekniska och tar lång tid att få till stånd. Fördelen att tillsammans med andra länder gemensamt förhandla om handelsavtal har alltså stora fördelar. EU har idag olika typer

av frihandelsavtal med en rad olika länder. Dessa avtal som Sverige idag nyttjar hade ej kunnat förhandlats fram utan EU.

Ett problem vid handel är de olika ländernas regler och skatter. För att marknaden ska fungera och för att vi ska skapa ett Europa som gynnar både företagare och konsumenter, krävs tydliga och gemensamma spelregler.

Förbättrat välbefinnande för alla européer uppnås främst genom att utveckla och värna de fyra friheterna i EU för att rörlighet av varor, tjänster, personer och kapital. Den uppdatering av utstationeringsdirektivet som gått igenom i EU är olycklig eftersom de nya reglerna innebär ökade kostnader och regelbörda för företagen och dess anställda. En väl fungerande inre marknad kräver så tydliga och tillåtande regler som möjligt. Sveriges framtid består inte i att motverka konkurrens från andra EU-länder. I stället måste vi göra allt vi kan för att kunna hantera de konkurrensvillkor en friare värld obehagligen kommer att ställa på oss.

Den fria handeln får inte bara begränsas till EU, utan måste utvidgas och omfatta hela vår omvärld. För att riva murarna mot omvärlden måste EU:s handelshinder successivt monteras ned. Detta gäller både direkta hinder i form av tullar men även indirekta hinder i form av subventioner. På sikt kommer detta främja både EU och övriga länder, inte minst afrikanska länder som har en stor potential att exportera jordbruksprodukter men som stängs ute till följd av EU:s handelshinder. Världshandelsorganisationen, WTO, som reglerar handeln måste avveckla de regler som skyddar de rika ländernas marknader och kräver öppna marknader för ländernas företag i u-länderna. Handelspolitiken från EU:s sida ska inte vara protektionistisk, utan präglas av öppenhet, solidaritet och frihandel. EU bör också driva en avgränsning av vilka områden som ska omfattas av WTO:s regelverk.

EU:s handelspolitik måste ta hänsyn till klimatet. Vi ställer oss bakom initiativet i EU med att genom handelsavtal ställa miljö och klimatkrav på handelspartners såsom hänvisningen till Parisavtalet i EU:s frihandelsavtal. För att utveckla EU:s handelspolitik ytterligare vill CUF se att miljöskadliga subventioner och handelshinder för miljötjänster och miljövaror tas bort.

8.8.3 Den gemensamma jordbrukspolitiken – CAP

CUF:s strävan efter frihandel innebär att vi ställer oss positiva till att avskaffa de ekonomiska delarna av EU:s jordbrukspolitik och förespråkar liberaliseringar av jordbrukspolitiken för ett eventuellt medlemskap i Cairns-gruppen. EU behöver emellertid gemensamma regler och riktlinjer för att enskilda länder inom EU inte ska införa konkurrenshämmande subventioner och regleringar. Om sådana skulle införas skulle detta slå oproportionerligt hårt mot svenskt jordbruk.

CUF anser att svenska bönder är starka nog att konkurrera när det sker på lika villkor. CUF vill alltså att Common Agricultural Policy (CAP), EU:s gemensamma jordbrukspolitik, ska avskaffas successivt och att de delar som syftar till att motverka nationella jordbrukssubventioner istället behandlas som en konkurrensfråga. Fram till dess att jordbruksstödet inom CAP har avskaffats behöver de stöd som finns vara neutrala till produktionsmetoder - exempelvis ska stödrätten för åkermark inte vara högre än den för betesmark.

Även efter det att jordbruksstödet avskaffats finns det ett behov för länder, däribland Sverige, att betala ut ersättningar för rent miljövärdande åtgärder. För att förhindra att nationella produktionsstöd ska kunna utmålas som sådana är det önskvärt att även i framtiden låta vissa sådana ersättningsmöjligheter rymmas inom den gemensamma politiken.

8.8.4 EU:s gränsöverskridande brottsbekämpning

Strävan i det rättsliga samarbetet är att skapa frihet, trygghet och rättvisa för EU-medborgare då de nationella gränserna får mindre betydelse. För att alla ska kunna känna trygghet måste satsningar göras för att stärka det brottsförebyggande arbetet och minska brottsligheten. Förutsättningarna att lyckas med detta blir bättre genom samarbete, exempelvis genom att få till stånd fungerande polissamarbete och straffrättsligt samarbete, samt genom att förebygga och bekämpa rasism och främlingsfientlighet. Vidare krävs ett erkännande av varandras rättssystem, ett så kallat ömsesidigt erkännande. Man kan då inom EU behålla de nationella lagar som finns men erkänna varandras system så att man kan samarbeta fullt ut. Tyskland kan exempelvis erkänna det svenska rättssystemet och därmed acceptera att svenska åtal och ingripanden drabbar tyska medborgare i Sverige och vice versa. Ett sådant samarbete måste präglas av tydlig information så att varje unionsmedborgare ska kunna känna sig säkra på att man kommer hanteras på ett civiliserat och rättssäkert sätt, oavsett i vilket medlemsland hen befinner sig.

Den senaste tiden har vi fått bevittna exempel på fruktansvärda terrordåd runt om i Europa och världen. Fördjupat samarbete inom EU är en förutsättning för att möta de hot som EU står inför. CUF ser här positivt på ökade skyldigheter gentemot andra EU-länder att bistå med hjälp för att bekämpa brott.

Tvångsåtgärder ska endast få utföras av berörda nationella myndigheter. Alla Europols och Eurojusts operativa insatser ska genomföras i samverkan och samförstånd i det, eller de, medlemsländer som berörs. Polis- och åklagarsamarbetet inom unionen ska syfta till att förebygga och bekämpa brottslighet vare sig denna är organiserad eller inte. Det är dock särskilt viktigt att samarbeta kring gränsöverskridande brottslighet, där trafficking, narkotikahandel, vapensmuggling, terrorism och miljöbrott är de mest akuta områdena.

8.8.5 EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik

CUF anser att det territoriella försvaret är ett av de områden där det finns stora fördelar med att utveckla samarbetet på EU-nivå. På sikt är det önskvärt att de medlemsländerna som vill fördjupa samarbetet ytterligare när det kommer till försvars- och säkerhetspolitik. Det militära samarbetet mellan EU:s medlemsländer bör stärkas men det bör göras med medlemsstaterna olika förutsättningar i åtanke. EU har inrättat särskilda samordnade insatsförband som är redo på att FN:s mandat genomföra fredsinsatser utanför EU:s gränser. De bör dessutom övergå till att bli en stående europeisk insatsstyrka och, inte som idag, skötas i ett rullande schema av de enskilda medlemsländerna. Detta då det finns uppenbara problem med att de enskilda nationerna har ansvaret, bland annat eftersom tendensen varit att man gärna avvaktat med insatser för att skjuta över kostnaden för insatsen på nästa land i ordningen. Genom ett gemensamt ansvar kan kostnaderna delas rättvist och möjligheten att agera stärkas.

Det är av yttersta vikt att EU når samsyn kring hur säkerhetsarbete bör ske på den internationella arenan. EU har en viktig uppgift i att stärka FN:s roll i det internationella fredsarbetet. Den utveckling

vi ser idag där internationella fredsinsatser sätts in utan FN-mandat är beklaglig. Vi ska ha som mål att militära insatser genomförs med FN:s godkännande, och på denna punkt måste EU stå enade och starka. FN måste leva upp till principen om ”responsibility to protect”. Vi ställer oss positiva till insatser även utan FN-mandat när grova kränkningar av mänskliga rättigheter sker men FN visar sig oförmögna att hantera situationen.

Ett mer samordnat europeiskt försvar bör inte enbart fokusera på konventionell krigföring utan bör även kunna hantera på den moderna irreguljärkrigföringen vi idag kan se på Krimhalvön och i Sydkinesiska havet. EU behöver även bygga upp en kapacitet för att kunna hantera cyberkrigföring. En cyberattack bör liknas vid en icke-fatal skärmytsling med en främmande makt. Det är ingen principiell skillnad på när en främmande makt bombar en bro eller orsakar en artificiell finanskris, båda skadar vital infrastruktur.

8.8.6 Europeisk bankunion

CUF ser positivt på den bankunion som successivt utvecklas inom EU. Många europeiska, inklusive svenska banker verkar på en marknad som sträcker sig över många länder medan de regler som reglerar bankerna fortfarande i stor utsträckning beslutas på nationell nivå. En harmonisering av regelverken är nödvändig. Det handlar dels om att förhindra att enskilda länder ställer oproportionerligt höga krav på banker med säte i landet men även för att förhindra att vissa länder ställer för låga krav på banker vilket i sin tur riskerar drabba kunder och låntagare i andra länder.

8.8.7 EU:s fiskepolitik

EU:s gemensamma fiskeripolitik är nödvändig för att samordna regler och villkor mellan länder inom fiskesektorn, samt för att driva på utvecklingen av ett hållbart fiske i unionens havs- och vattenområden. De områden i fiskeripolitiken som behandlar strukturstöd till modernisering av fiskeflottan gör dock att EU i praktiken subventionerar det industriella överfisket i Östersjön och på västkusten. CUF vill därför avskaffa strukturstöden till de investeringar som inte är kopplade till fiskeripolitikens mål för småskaligt kustnära fiske eller som inte syftar till direkta hållbarhets- och miljöåtgärder.

8.9 Vapenexport

CUF anser att Sverige måste börja föra en vapenpolitik som motsvarar svensk lagstiftning samt att vapen endast ska säljas till demokratier och framväxande demokratier, samt strategiskt viktiga konflikter. Undantagen måste bli färre och endast särskilda säkerhetspolitiska skäl kan föreligga för sådana. CUF efterlyser också ett utökat internationellt samarbete om vapenproduktionen inom Nato och andra försvarssamarbeten.

8.10 Haven

Havet har sedan urminnes tider varit livsviktigt för oss människor. Idag spelar havet en avgörande roll i den internationella handeln men även i jakten på naturresurser såsom olja,

naturgas och fisk. På grund av det enorma ekonomiska värdet finns det många intressenter på ett begränsat område vilket bidrar till att en stor del av dagens geopolitiska konflikter utspelar sig till havs. Även identitära konflikter förekommer då kolonialismens efterlämningar fortfarande märks av i delar av världen. CUF trycker på vikten av att respektera gemensamt överkomna avtal och fördömer länders expansion av sitt territorium tills havs med hjälp av konstgjorda öar, en expansion som strider mot havsrätten definierad i Förenta nationernas havskonvention från 1994. Det är av största vikt att Sverige har kapacitet att försvara sin territoriella integritet, på vatten som på land. Försvarsmakten och marinen måste ha tillräckligt med resurser för att vara redo att skydda svenska vatten i händelse av kris. CUF ser positivt på bilaterala och multilaterala avtal för komplettering av sjölägesinformation och stöd av sjösäkerhet i Östersjöområdet såsom SUCFIS-avtalet mellan Finland och Sverige samt dess utökning SUCBAS-avtalet mellan strandstaterna i Östersjön samt Storbritannien.

8.11 Rymden

Rymden har alltid fascinerat människan och frågan om vi är ensamma i rymden eller om det finns mer liv har alltid sysselsatt såväl forskare som lekmän. Men forskningen kring rymden är också viktig för att lära oss mer om vårt ursprung och om hur jordens komplexa naturkrafter fungerar; t.ex. är fusionen som sker i stjärnor ett mycket intressant sätt att skapa energi på, om vi lyckas duplicera det. CUF anser att rymdforskningen måste fortsätta att få medel från statlig och mellanstatlig nivå för att kunna fortsätta att bedriva sina forskningsprojekt. Tillträdet till rymden måste vara fritt för att forskning ska kunna bedrivas så effektivt som möjligt och för att företag ska kunna etablera verksamhet såsom gruvnäring eller turism.

Det är också av stor vikt att världssamfundet strävar efter att jordens konflikter hålls borta från rymden, så att den inte används för att placera ut t.ex. missilförsvar eller andra vapen i. Om denna strävan visar sig omöjlig bör Sverige, tillsammans med de länder som delar vår grundläggande syn på frihet och demokrati, dock se till att snabbt skaffa sig ett militärt övertag i rymden. Rymdforskningen kan i framtiden leda till att man finner lösningar på många stora problem, därför måste den få bedrivas ostört och gemensamt för fredliga ändamål.

CUF ser att ESA i högre utsträckning ska använda privata-offentliga partnerskap för att minska kostnaderna och påskynda utvecklingen inom rymdindustrin. Vi uppmuntrar ISECG till att i större grad inkludera näringslivet för att öka insynen och synergin mellan den offentliga och privata sektorn inom rymdindustrin. Vi uppmanar FN:s rymdkommitté att förbjuda användningen av konventionella vapen i yttre rymden. Vi ser även att det behövs mer växelverkan mellan ungdomar och rymdindustrin för att säkerställa kompetensförsörjning och fortsatt publikt intresse i rymden.

Vi uppmanar FN:s rymdkommitté att påbörja en dialog angående fördelningen av resurser som genereras av gruvdrift på himlakroppar. Det finns ett stort behov av att granska internationell lagstiftning gällande ägandeskap av naturligt förekommande objekt och resurser i yttre rymden med syftet att modernisera lagstiftningen.

8.12 FN

För att FN ska kunna fungera fullt ut och verkligen garantera mänskliga rättigheter världen över måste det också omstruktureras. Säkerhetsrådet ska inte ha några permanenta platser, ingen vetorätt ska finnas och beslut ska fattas med majoritet. Målet med samarbetet måste vara att individens rättigheter ställs över statens och att FN snabbt ska kunna ingripa i de fall då stater begår övergrepp gentemot sin befolkning.

Sverige ska arbeta tydligare för förbättring inom FN som organisation, och inte sitta tyst när diktaturer försöker försäkra de mänskliga rättigheterna för att kunna fortsätta begå övergrepp på sina respektive folk.

FN:s råd för mänskliga rättigheter har kapats av diktaturer som ej respekterar de mänskliga rättigheterna, och därmed tappat all trovärdighet. CUF vill därför se en reform för att demokratisera rådet.

Bilden som lärs ut om FN i svenska skolor är förlegad och behöver uppdateras. I en alltmer globaliserad och öppen värld är det viktigt att vi lär ut korrekt information, särskilt om en organisation som FN.

För att det i högre grad ska vara möjligt för FN att uppnå sitt syfte krävs reformer. CUF tycker också det är av största vikt att FN tillämpar en offentlighetsprincip i den mån det är möjligt, detta för att motverka korruption och kunna jobba mot exempelvis de sexuella övergrepp som begåtts av FN-soldater på uppdrag.

8.12.1 De globala målen

CUF tycker att de globala målen är ett exempel på när FN har lyckats ena världens länder att jobba mot en gemensam målbild. Vi ser positivt på att de har tagit fram så ambitiösa mål för världens utveckling, och CUF anser att Sverige bör arbeta för att vara ett föregångsland på området. Samtidigt är det tydligt att världen fortfarande inte är i närheten av att uppnå de globala målen inom Agenda 2030, utan takten i omställningen till ett hållbart samhälle behöver öka. För nationell del vill vi därför se att Sverige tar fram en genomgripande handlingsplan för hur målen ska nås, där ansvar och åtgärder tydliggörs.

9 Bostäder och infrastruktur

Bristen på bostäder och svårigheterna för individer att skaffa ett eget hem och följa sina drömmar har blivit till ett generationssvek. Unga, studenter, ensamstående, äldre, invandrade. Alla drabbas av den icke fungerande bostadsmarknaden. Därför krävs kraftiga åtgärder för att säkerställa att det byggs fler bostäder men också att det befintliga beståndet används bättre. Nybyggnationen av bostäder måste också bli grönare än idag. Genom att sätta höga miljökrav samtidigt som vi tar bort onödigt regelkrångel kan vi ställa om och samtidigt bygga till fler. Genom att planera våra samhällen bättre kan vi också se till att bygga bort otrygghet, göra det lättare att åka kollektivt och skapa samhällen där människor kan skapa sina egna liv. CUF verkar för att sänka kreditkraven till en rimlig nivå, göra marknaden till en riktig marknad och få i gång flyttkedjorna så att rörligheten på bostadsmarknaden ökar. När studenter tvingas tacka nej till universitetsplatser, människor tacka nej till arbeten och unga inte kan flytta hemifrån är något allvarligt fel. Därför vill vi göra om bostadsmarknaden från grunden.

En av de viktigaste miljöfrågorna handlar om framtidens infrastruktur. Att skapa ett grönt transportsystem och en fossilfri fordonsflotta är en av de största miljöutmaningarna vi står inför. Kommunikationer och infrastruktur är själva blodomloppet i vårt samhälle, utan dem stannar Sverige. Människor behöver tåg som går i tid för att pendla till jobbet eller skolan, åkerinringen bygger på välfungerande vägar samt stambanor - och produktionsindustrin behöver välfungerande transporter för att generera utveckling och arbetstillfällen.

Sverige är ett stort och glesbefolkat land. En av statens kärnuppgifter är att säkerställa kvalitén på vägarna, goda spårförbindelser och hållbara flygkommunikationer i hela landet. Det är ingen nödvändighet att det är staten som ska äga och driva alla vägar och bannät men där andra lösningar inte är lönsamma är det offentligas uppgift att trygga infrastrukturen.

Kommunikationer och infrastruktur kommer alltid att behöva finnas, vi kan inte fortsätta skapa jobb och tillväxt om tåget ska gå mer sällan eller bilen stå kvar i garaget. Ett miljövänligt transportsystem är grunden för en trovärdig klimatpolitik. CUF verkar för en grön omställning inom transportsektorn. Genom fossilfria drivmedel och klimatsmarta förbindelser utvecklar vi inte bara den svenska ekonomin utan blir även ett globalt föregångsland för att tillväxt och miljö kan gå hand i hand. En långsiktig infrastrukturpolitik är grunden för en sådan utveckling.

9.1 Bostadsmarknaden

Liberalismen grundar sig i alla individers möjlighet till social rörlighet, oavsett vilken bakgrund man har. Sverige har idag kommit långt, men bostadsmarknaden har inte hunnit med. En överreglerad och icke fungerande marknad gör att unga inte kan flytta hemifrån, individer får tacka nej till jobb och studier. Avsaknaden av långsiktiga politiska förslag gör att bostadsmarknaden blir som ett svart hål. För att inte låta det största generationssveket genom tiderna fortsätta vill CUF göra en rad förändringar, genom att göra bostadsmarknaden till en riktig marknad och sänka trösklarna till den första bostaden.

9.2 Kreditkrav och ekonomi

Bostadsmarknaden är idag omgärdad av flertal olika skatter och avgifter som skapar inlåsnings effekter och som gör att vi idag nyttjar dagens bostadsbestånd ineffektivt. Dessutom finns det en rad finansiella regleringar med syfte att bland annat minska hushållens skuldsättning, men som i stället gör att de med en svagare privatekonomi får det svårare att etablera sig på bostadsmarknaden. Om vi på allvar vill att fler ska kunna köpa sin första bostad måste vi även se till att riva dagens höga ekonomiska murar som stänger ute framför allt unga och nyanlända från bostadsmarknaden.

9.2.1 Kontantinsats och amortering

När man idag ska ansöka om ett bostadslån får det som högst uppgå till 85% av bostadens värde. Detta är ibland mer känt som bolånetaket. Bolånetaket innebär att resterande andel av bostadens värde måste täckas upp av ens egna sparade pengar, alltså det som kallas för kontantinsats och som därmed uppgår till minst 15% av bostadens värde. Syftet bakom bolånetaket och kontantinsatsen var att bromsa hushållens skuldsättning. CUF ser att denna reglering slår hårt mot de som inte lyckats spara ihop tillräckligt mycket pengar för att kunna tillgodose kontantinsatsen. Detta drabbar framför allt unga men även familjer med låga inkomster. Kontantinsatsen är ett nödvändigt ont, för i längden gynnar den individen då den visar att man är kreditvärdig det bostadslån man tar sig an. Dock anser CUF att kravet på kontantinsats kraftigt bör sänkas och beroende på vilka andra kreditkrav som ställs slopas helt.

Kreditkraven sträcker sig längre än kontantinsatsen, för dessutom måste man idag årligen amortera ett visst antal procent på sitt bostadslån beroende på belåningsgraden. CUF anser att

amorteringskravet bör slopas, då staten inte bör tvinga individer att amortera. Det bör vara upp till individen och banken.

9.2.2 KALP-kalkyl

Finansinspektionen reglerar bankverksamheten och sätter bland annat krav på bankernas KALP-kalkyl, alltså den kvar-att-leva-på-kalkyl som bankerna räknar på när de bedömer kreditvärdigheten hos en eventuell låntagare. CUF anser att det är rimligt att det finns någon typ av kalkyl som bankerna räknar på och att denna kalkyl ska vara transparent så att låntagare också vet vad som förväntas av dem. Däremot anser vi att kalkylen ska hållas realistisk, så att faktiskt även unga och grupper med lägre inkomst ska kunna ta ett bostadslån.

9.2.3 Kapitalvinstskatt och fastighetsskatt

Skatt på mark och fastigheter skulle inte bara få negativa praktiska konsekvenser för vårt jordbruk och för det privata ägandet; det hade även förflyttat ägandet från de individer som rättmätigt äger och brukar marken till det offentliga. CUF ställer sig därför emot införandet av skatt på mark och fastigheter i någon form.

Reavinstskatten är en skatt på kapitalvinsten vid fastighetsförsäljning. Trots att reavinstskatten innebär vissa inlåsnings effekter på bostadsmarknaden anser CUF att det är nödvändigt med en skatt på kapitalvinst vid fastighetsförsäljning för att den avkastningen inte ska behandlas annorlunda än avkastning på andra former av kapital. Vidare bör nivåerna för beskattning av alla former av avkastning på kapital, inklusive reavinstskatten sänkas.

9.2.4 Ränteavdrag

Ränteavdragen innebär att det i dagsläget går att dra av 30% av räntekostnaderna för ett lån i sin inkomstdeklaration. I praktiken innebär detta att staten är med och subventionerar befolkningen till att ta lån, vilket i sin tur innebär att staten bidrar till befolkningens växande skuldsättning. I och med att det allmänna ränteläget över tid har sänkts anser CUF att ränteavdraget successivt bör fasas ut, för att inte orsaka stora samhällsekonomiska konsekvenser. Ett utfasande av ränteavdraget bör i sin tur även viktas mot en minskad kapitalvinstbeskattning för att bibehålla den samhällsekonomiska stabiliteten. I och med att ränteavdraget fasas ut skulle incitamenten till sparande och amortering öka.

9.2.5 Stämpelskatter

En av de mer okända skatterna vid bostadsköp är lagfartsavgiften på 1,5%. Den tas ut när fastigheter byter ägare. CUF ser inte att avgiften fyller någon direkt funktion på bostadsmarknaden och vi vill därför avskaffa lagfartsavgiften.

En annan okänd skatt vid bostadsköp är stämpelskatten på pantbrev på 2%. Den tas ut om man väljer att ta ett bostadslån där en fastighet utgör säkerheten, precis som de flesta gör idag. I och med att stämpelskatten på pantbrev inte på något sätt gynnar låntagaren, utan helt fungerar som inkomstkälla för statskassan, vill CUF avskaffa även denna stämpelskatt.

9.3 Hyresrätter

Fler hyresrätter behöver byggas för att möta den stora efterfrågan som finns. Hyresrätten som bostadsform är viktig för Sverige då den ger flexibilitet för hyresrättstagaren. En marknad i balans skulle göra det enklare för människor att flytta hemifrån, att flytta temporärt till nya platser och för företag att locka till sig arbetskraft. CUF vill att fler hyresrätter byggs så att marknaden hamnar i balans. Särskilt hyresrätter för unga och studenter ska prioriteras.

9.3.1 Marknadshyror

De reglerade hyrorna på den svenska bostadsmarknaden har lett till en enorm svart marknad i de större städerna. Den som vill skaffa sig ett eget boende kan inte få tag på en hyreslägenhet utan får lov att betala svart eller hyra i andra hand för att kunna ha tak över huvudet. Ingen ska tvingas köpa ett svartkontrakt för att komma in på bostadsmarknaden. För att motverka handeln med svartkontrakt vill CUF kriminalisera försäljningen av svartkontrakt och införa böter till de som säljer svartkontrakt. De som köper svartkontrakt har drabbats av en icke fungerande bostadspolitik och bör således inte straffas.

I våra grannländer Norge och Finland har man sedan länge slopat hyresregleringarna. I Sverige är det inte ovanligt att det är dyrare att bo i förorten än i stadskärnorna på grund av regleringen. Det gör också att det skapas ett stort tryck på att omvandla hyresrätter till bostadsrätter. Om inte marknadshyror införs kommer marknaden inte att tillfriskna. Det riskerar att leda till, exempelvis, att samtliga hyresrätter innanför tullarna i Stockholm försvinner. När staten via regleringar håller priserna nere får det också den effekten att bostadsbyggandet inte tar fart som det borde. De som bor i eget hus eller bostadsrätt befinner sig på en marknad liksom de som tvingas till svarta affärer eller andrahandskontrakt. Statens uppgift är att stimulera friska marknader och inte cementera sjuka sådana.

Införandet av marknadshyror kan dock inte ske över en natt. CUF verkar för att marknadshyror fasas in under en övergångsperiod, och i samklang med att man genom exempelvis bostadsbidraget säkerställer att de som på grund av till exempel en låg inkomst eller social utsatthet har svårt att efterfråga bostad inte drabbas hårt av övergången. Hela hyresrättsbeståndet måste ingå i marknaden, inte enbart nyproducerade hyresrätter.

9.3.2 Ombildningar

Mellan 1965–1975 genomfördes Miljonprogrammet. Det resulterade i en stor mängd nya bostäder, vilket var bra, men har lett till problem. Miljonprogramshus byggdes i stor utsträckning utanför städer och tätorter och blandades inte med annan bebyggelse eller andra upplåtelseformer. En del av detta projekt innebar byggnationen av höghusområden men en mängd liknande hyresbostäder. Detta har medverkat till att många av dessa områden är segregerade och homogena. CUF tror att det på lång sikt är positivt för individer att äga sitt boende. Därför vill vi också underlätta ombildningar från hyresrätter till bostadsrätter. Kommuner och fastighetsbolag ska inte stoppa viljan från hyresrättstagarna.

9.4 Hyrköp

Tröskeln för att köpa en bostadsrätt är idag hög. För att göra det möjligt för fler att så småningom äga sitt boende vill CUF införa en ny typ av bostadsform, nämligen hyrköp. Där äger individen först en avtalad procentsats av bostaden för att sedan successivt köpa in sig, kvadratmeter för kvadratmeter. Ju större andel individen äger, desto lägre blir hyran och på sikt ägs lägenheten av individen.

9.5 Ägarlägenheter

Den som vill bo i lägenhet och samtidigt äga sin egen bostad är på den svenska bostadsmarknaden hänvisad till bostadsrätter. I egentlig mening äger dock inte den som köper bostadsrätt sin lägenhet, utan endast en ekonomisk andel i fastighetens bostadsrättsförening samt rätten att nyttja en av bostadsrätterna under obegränsad tid.

En alternativ upplåtelseform är det som kallas ägarlägenheter. Systemet innebär att den som vill bo i en lägenhet köper den, på samma sätt som radhus och småhus köps och säljs på den svenska bostadsmarknaden idag. Den som bor i en ägarlägenhet har större frihet att bestämma över hur bostaden ska skötas än den som bor i en bostadsrätt. CUF ser positivt på ägarlägenheter eftersom det ger privatpersoner större möjligheter att hyra ut bostäder vilket

skapar en marknad med fler stabila hyreskontrakt, något som den svenska bostadsmarknaden är i desperat behov av.

Systemet med ägarlägenheter fungerar väl i flera av våra nordiska grannländer, men i Sverige har väldigt få ägarlägenheter byggts sedan det blev möjligt 2009. CUF är positiva till insatser för att uppmuntra fastighetsbolag att bygga fler ägarlägenheter och därigenom både ge fler möjligheten att äga sin egen bostad och skapa en stabilare hyresmarknad. Vi är också positiva till ombildande från bostadsrätter till ägarlägenheter.

9.6 Allmännyttans roll

I dagsläget bygger kommunala bostadsbolag en stor andel bostäder som riktar sig mot ett flertal målgrupper av bostadssökande. CUF ser hellre att privata aktörer står för den större andelen bostäder på bostadsmarknaden, detta för att maximera fördelarna som kommer med en fri marknad. Kommunala bostadsbolag bör i stället fokusera på att säkerställa bostäder till de mest utsatta i samhället, som personer med skadligt bruk och äldre hemlösa. Särskilt utsatta grupper som har ett akut behov av tryggheten en egen bostad medför, exempelvis kvinnor utsatta för hedersförtryck eller våld ska ha förtur till dessa bostäder.

CUF vill se att kommunala bostadsbolag ändrar inriktning till så kallad social och affordable housing, det vill säga, bostäder till de som har sämre ekonomiska förutsättningar eller inte har möjlighet till att införskaffa ett boende överhuvudtaget. Vi vill också att kommuner ska arbeta med "bostad först"-principen, vilket ger människor som på grund av missbruk eller andra motsvarande sociala problem, en egen bostad. Genom att upplåta en plats för dem att börja om och starta ett eget liv kan de också enklare söka och få ett fastvarande jobb. CUF anser att alla typer av social housing ska vara utspridda och helst bestå av enskilda lägenheter på ett flertal bostadsområden för att förhindra segregation eller isolering på grund av ekonomiskt tillstånd.

De som har det tuffast att ta sig in på bostadsmarknaden ska prioriteras hos de kommunala bostadsbolagen. Bostäderna ska därför fördelas efter ett behovsbaserat kösystem. Det skulle innebära att endast de som kan uppvisa behov av en ny bostad, till exempel för att de ska flytta hemifrån, bor trångbott, eller ska separera, har möjlighet att ställa sig i kön. Det bör också finnas en begränsning på hur många lägenheter du får tacka nej till för att få stå kvar i kön. Detta skulle leda till att kötiderna kortas, och det skulle bli en fördelning av lägenheter till dem som är i behov, snarare än en försäkring för dem som redan har ett fullgott boende men vill kunna skaffa en lägenhet när barnen flyttat hemifrån.

9.7 Andrahandsuthyrning

Den som bor i en bostadsrätt har köpt sig rätten att nyttja den på det sätt som hen vill och det borde gälla oavsett vem som faktiskt bor i lägenheten. Därför anser CUF att bostadsrättslagen borde skrivas om så att bostadsrättsföreningar fråntas rätten att neka andrahandsuthyrning, däremot ska de alltid informeras om så sker. Vid giltiga skäl kan föreningen dock avbryta en uthyrning.

Vid andrahandsuthyrning av bostadsrätter är det idag tillåtet att ta hänsyn till läge och andra faktorer när hyran sätts. I praktiken innebär det att fri hyressättning redan gäller vid andrahandsuthyrning av bostadsrätter. Den som hyr ut en hyresrätt i andra hand får däremot bara ta ut den ursprungliga hyran med ett mindre påslag för slitage. Därför väljer många innehavare av förstahandskontrakt att inte hyra ut i andra hand eftersom de inte får ta ut en hyra som ger någon vinst, samtidigt som det finns en risk att hyrestagaren hävdar besittningsskydd. CUF anser att det är orimligt att göra sådana särskiljningar mellan andrahandsuthyrning av olika bostadstyper, och att fri hyressättning bör tillämpas vid andrahandsuthyrning av alla typer av bostäder.

9.8 Besittningsrätt

Besittningsrätt, också kallat besittningsskydd, innebär att den som är hyresgäst kan begära att bo kvar i en bostad även om hyresvärden vill säga upp hyresavtalet. Hyresvärdens möjligheter till att avsluta avtalet mot en hyresgäst som använder besittningsrätt är orimligt begränsade, och därför inskränker lagen på hyresvärdens äganderätt av bostaden. CUF anser att besittningsrätt enbart ska gälla den som har ett förstahandskontrakt. Det skulle medföra att den som hyr i andrahand kan skriva andrahandskontrakt över en längre tid vilket skulle öka andrahandsgästens trygghet.

9.9 Finansiering av bostadsbyggande

De senaste åren har bostadsbyggandet sjunkit samtidigt som bostadskön och bostadspriserna ökat. En av anledningarna är att prissättningen inte kan följa de kostnader som uppkommer när man bygger, särskilt inte vid byggande i kommuner drabbade av avfolkning. Här behöver vi göra en rad åtgärder för att främja utveckling av både jobb och bostäder, för när det finns jobb finns det också större chans att människor bor kvar.

9.10 Regelförenklingar

Lagstiftningen kring byggnation är full av detaljkrav som både försvårar och fördyrar byggprojekt. Dessa lagar, regler och riktlinjer är utspridda över två balkar i lagboken, plan- och bygglagen och miljöbalken. Dessutom har Boverket olika byggregler och föreskrifter och det finns också en stor mängd lokala regler. För att göra det möjligt för fler att kunna bygga utan att kräva en juristexamen så måste alla regler förenklas och finnas lättillgängliga. Därför vill CUF pröva alla dagens byggregler och utreda vilka regler som faktiskt behövs för att bygga hållbart och säkert.

Med nya regelförenklingar kan byggföretag anpassa sina bostäder, eller delar av bostäderna i en byggnad, mot specifika grupper för att utbudet bättre ska möta efterfrågan på bostadsmarknaden. Unga har exempelvis lägre krav på deras bostad än en barnfamilj. Om för skarpa och specifika krav ställs på alla bostäder innebär det också att kostnaden för nybyggnation blir högre än nödvändigt, vilket slår hårt mot bland annat studenter och låginkomsttagare som inte har råd att betala en hög hyra. CUF anser därför att lagstiftningens krav måste kunna tillämpas med en större flexibilitet så att alla har möjlighet att bo i en ändamålsenlig bostad till en rimlig kostnad.

Tillgänglighetsanpassning av bostäder är viktigt för att ge alla goda förutsättningar att leva i en egen bostad. På grund av systemets stelbenthet innebär dock tillgänglighetskraven att många lägenheter blir större, och därmed dyrare, än vad som är önskvärt. CUF anser därför att man bör kunna göra skillnad på bostäder som byggs med boendetillgänglighet och besökstillgänglighet. Lägenheter med boendetillgänglighet ska anpassas till behoven hos boende med begränsad rörelse- eller orienteringsförmåga. Resten av lägenheterna kan dock byggas med besökstillgänglighet, vilket innebär att bostaden är anpassad för kortare visiter av personer med begränsad rörelse- eller orienteringsförmåga, men inte för att dessa ska bosätta sig i lägenheten under en längre tid. Det kan till exempel innebära att en tillgänglighetsanpassad toalett placeras i korridoren, istället för att anpassa badrummet i varje lägenhet. Med ett sådant system kan mindre och billigare bostäder, till exempel för studenter, byggas.

Många regelförenklingar är nödvändiga på bostadsområdet, men det skriande behovet av att bygga fler bostäder måste alltid viktas på ett sådant sätt att det ej leder till stora negativa

konsekvenser för närmiljön eller klimatet. CUF ser det därför som positivt och självklart att det finns lagar och normer som reglerar byggen för att hänsyn ska tas till miljön.

Reglerna för bostadsbyggande har kommit i olika omgångar och är inte anpassade efter hur vi lever idag. CUF anser därför att vissa regler bör slopas direkt, exempelvis kravet på bygglov vid ommålning och fasadändringar eller en förändring av byggnadens användning. Det borde vara tillåtet att använda en byggnad för ett annat ändamål än tidigare eller byta färg på sin bostad utan att be om tillstånd från kommunen. Även kraven på dagsljusnivåer i kök som fastställs i Boverkets byggregler bör avskaffas, då dessa begränsar på vilken plats i fastigheter som kök kan placeras och medför onödigt krångel. Det är inte heller en mänsklig rättighet att kunna öppna fönstret utan att behöva höra avlägset buller och därför borde buller mätas på insidan av fönster och inte från fasaden.

9.11 Detaljplaner och översiktsplaner

Idag är det inte ovanligt att markägare får sin mark prickad, vilket betyder att marken skyddas genom en detaljplan. CUF anser att markägaren vars mark blir prickad ska få ekonomisk ersättning. Dessutom anser CUF att detaljplaner bör vara tidsbegränsade till 20 år, därefter ska de omprövas. Detta för att fastighetsägare inte ska drabbas av begränsande och gammeldags detaljplaner som inte rimmar med vad grannskapet ser för utvecklingspotential i sitt område. CUF anser också att alla nya fastighetsägare ska få information om rådande detaljplaner och översiktsplaner vid köp, då dessa ofta är svåra att ta del av annars. Dagens översiktsplaner är inte juridiskt bindande, utan kan ses som målsättningar för kommunen, så bör det fortsatt vara.

9.12 Bygglov, handläggning och överklagande

Bygglovsprocesser kan i dag vara ett gissel och de olika handläggningstiderna i kommunerna drabbar både fastighetsbolag som vill bygga nytt men också privatpersoner och företagare. Det måste bli enklare att få tillfälliga bygglov och senare även göra dem permanenta. Vid små ingrepp, som till exempel inrättande av staket runt en villa, bör fastighetsägaren kunna upprätta avtal med de närmast berörda grannarna och inte behöva söka tillstånd genom kommunen

Kravet på bygglov för att göra större förändringar av ett hus är i många fall berättigat. Däremot ser CUF det som omotiverat att kräva bygglov för att byta exempelvis dörrar eller fönster för att åstadkomma energieffektiviseringar genom att dessa släpper ut mindre värme.

CUF vill därför att åtgärder med syfte att energieffektivisera en fastighet eller att minska dess klimatpåverkan ska vara bygglovsbefriat.

Rätten att överklaga fyller en central roll i den moderna rättsstaten där politiska beslut ska kunna granskas och i vissa fall upphävas om olika oegentligheter förekommer. Detta gäller naturligtvis även politiska beslut rörande bostadsbyggande som många gånger granskas extra hårt. Däremot riskerar överklaganden att i alltför hög grad sakta ner framväxten av nya bostäder, framför allt när det handlar om okynnesöverklaganden. Naturligen påverkas närboende av ett nybygge i mycket högre grad än de i en annan del av kommunen. Därför menar CUF att sakägarkretsen ska begränsas till enbart de som är direkt berörda av en nybyggnation. Därtill vill CUF införa en symbolisk schablonavgift vid överklagande av exempelvis bygglov och detaljplaner, som sedan återbetalas om överklagandet godkänns.

Det är orimligt att kommunala skönhetsråd ska få sätta stopp på byggprojekt. Politiker ska inte bedöma vad som är fint eller fult, utan den makten ska lämnas till de som är berörda av bygget. De har rätt att överklaga om de tycker att det nya grannhuset är fult och ska fortsatt ha det. CUF verkar därför för alla typer av skönhetsråd avskaffas.

Byggnader på upp till 25m², så kallade Attefallshus, undantas idag från bygglov. Detta är bra då det ger en flexibilitet att nyttomaximera tomtytan vare sig det är för att bygga en till boendeyta för uthyrning eller som en självständig boendeform för familjemedlemmar. Attefallshus kan byggas för att vara just en flexibel fastighet där tomtägaren kan disponera vilken verksamhet hen vill. CUF vill höja den övre gränsen av yta för vilken det är möjligt att undantas bygglovet till 30m², eller ännu högre, för att ge ännu större frihet till tomtägaren.

Utöver de bygglovsbefriade Attefallshusen kan ägare till ett en- eller tvåbostadshus göra bygglovsbefriade tillbyggnader, så kallade Attefallstillbyggnader, till huset på upp till 15 kvadratmeter. Attefallstillbyggnaderna var en viktig frihetsreform för husägare. Däremot kan sådana tillbyggnader endast ske på färdiguppförda hus, vilket CUF tycker är en omotiverad begränsning av äganderätten som även är ologiskt ur ett hållbarhetsperspektiv. Därför bör Attefallstillbyggnader kunna skapas redan under husets byggtid. Men för att ytterligare stärka äganderätten bör Attefallstillbyggnader kunna vara större än 15 kvadratmeter.

9.13 Kulturskydd

Idag är de olika formerna av kulturskydd snåriga att navigera genom. Olika former av kulturskydd innefattas under olika lagar och olika beslutande organ. Exempel på olika

kulturskydd är länsintresse, riksintresse, byggnadsminnen, statliga byggnadsminnen, kulturresevat, bevarandeplaner, områdesbestämmelser, k-märkning, f-märkning och Q-märkning. CUF anser att alla dessa olika märkningar behöver smalas ner till ett fåtal skyddsformer. Det som inte uppenbart måste hanteras av högre nivåer ska beslutas av kommunen. Dessutom bör denna typ av skydd i görligaste mån påverka enskilda fastigheter och inte omfatta större områden än det.

CUF anser att alla fastighetsägare som ofrivilligt drabbas av olika kulturskydd ska kompenseras ekonomiskt. Kommuner och privatpersoner ska ha möjlighet att överklaga skyddsmärkningar som kommer från statens håll. CUF anser också att antalet nya fastigheter som utpekats som skyddsvärda måste begränsas, eftersom det ger mindre incitament att investera i äldre fastigheter.

9.14 Strandskydd

Syftet med strandskyddet är att skydda utsatta områden kring vatten genom att kraftigt försvåra alla ombyggnationer och nybyggnationer i områden som befinner sig 100 meter från vattendrag i hela Sverige. Det onödigt rigorösa strandskyddet sätter käppar i hjulen för boende och företagande på landet, samt kränker markägares rätt att bruka sin egendom. CUF vill därför avskaffa dagens strandskyddslagstiftning och ersätta den med kommunala regleringar som bättre kan anpassas till de lokala förutsättningarna runt om i landet.

9.15 Mark

55% av Sveriges land- och vatten är idag utpekade riksintressen vilket innebär att staten på olika nivåer har öronmärkt vad viss mark ska användas till. Detta leder till att marken ibland inte kan användas till det som den skulle vara mest effektiv till då det ofta helt eller delvis förhindrar nybyggen. Därför vill CUF se över riksintressena med målet att inte fortsätta utöka dessa utan snarare tvärtom.

Idag sätts det en siffra på antalet parkeringar varje fastighet ska tillhandahålla. Detta gör att byggbolag förutom att anskaffa mark för fastigheten också måste anskaffa mark för parkeringar. Utöver att detta ger höga kostnader så tycker CUF att det bör vara upp till markägaren att bestämma om och hur många parkeringsplatser hen vill bygga. Därför vill vi avskaffa parkeringsnormen.

9.16 Samhällsplanering

För att bygga effektivt och hållbart bör regioner samverka för att planera hur större områden över kommungränserna ska utvecklas. Genom utvecklingsplaner och dialog bör kommuner och regioner ta gemensamt ansvar att bygga fler bostäder, arbetsplatser och samhällsservice i områden nära kollektivtrafik och övrig infrastruktur. CUF ser därför positivt på att alla regioner använder regionala utvecklingsplaner när samhällen planeras.

Kommunerna måste jobba aktivt med samhällsplanering för att säkerställa att alla, oavsett om man bor på landsbygd eller i städer, ska ha tillgång till samhällsservice som skolor, livsmedelsaffärer och vårdcentraler i närheten till där man bor. Hela landet kan inte leva om vissa områden glöms bort. CUF anser därför att kommuner måste ta ökad hänsyn till människors rätt till samhällsservice när de planerar för nybyggnation.

Genom att bygga högre kan fler människor bo på en mindre markyta och spara på våra naturområden. CUF anser att det är positivt att bygga högt eftersom detta leder till en förtätning på den begränsade markytan som finns. Eftersom det idag inte finns en gemensam definition på vad som egentligen är ett höghus eller en skyskrapa är det dock svårt att främja att dessa byggs. Därför verkar CUF för att branschen kommer överens om vad som faktiskt ska klassas som höghus och skyskrapor, så att också kommuner enklare kan upplåta markyta för dessa och för att översiktsplaner och detaljplaner ska kunna tolkas enklare.

Områden utan personbilstrafik bör i högre utsträckning etableras och expanderas i svenska städer. Likaså behöver den framtida inriktningen inom samhällsplanering vara stadskärnor utan personbilstrafik där i stället kollektiva färdmedel och cykelstråk premieras. På så sätt kan fler bostäder byggas och fler natur- och rekreationsområden anläggas i städer.

I den moderna staden är det av stor vikt att använda den begränsade ytan så effektivt som det är möjligt. I det är det ett ofrånkomligt faktum att biltransport tar mycket mer yta i anspråk än andra transportmedel såsom kollektivtrafik och cykel. Detta tar sig i uttryck både genom stora vägar och leder, men också parkeringsplatser. Skulle fler stadsbor välja bort bilen skulle det frigöra stora ytor i Sveriges innerstäder till förmån för saker som bostäder och rekreationsområden. Utöver det kommer bilismen i städerna med flera externaliteter såsom försämrade luftkvalitet och trafikolyckor. CUF anser därför att en vision om framtida städer bör vara en där bilen tar väsentligt mindre plats i stadsbilden. Staden ska vara en plats främst för människor, inte för bilar.

9.17 Hållbart boende

När vi blir allt fler och lever allt längre är det viktigt att vi förvaltar våra resurser väl för att kommande generationer ska kunna möta sina behov. Dagens boendelösningar måste vara långsiktigt hållbara, både under tiden för själva byggandet och efter att bostaden färdigställts då folk börjar flytta in.

Det blir allt vanligare att nybyggnationer, och i en del fall även ombyggnationer, blir miljöklassificerade. En miljöklassificering innebär att byggnader kan deklarerars som miljömässigt hållbara på en objektiv grund utifrån ett antal uppsatta kriterier. CUF ser utvecklingen av fler miljöklassificerade byggnader som något positivt eftersom det ger incitament för såväl byggherren som bostadens ägare att effektivisera bland annat byggnadens energiförbrukning och vattenanvändning. CUF tror dessutom att möjligheten för elkonsumenter att följa sin elförbrukning i realtid kan fungera som ett annat incitament för att minska elanvändningen.

Med den ökande urbanisering som Sverige gått igenom de senaste årtiondena och som ej förväntas matta av framöver lever nu fler människor på mindre yta. Som en konsekvens av detta belyses natthimlen i en större utsträckning från växande tätorter och städer, samtidigt som färre platser på jorden blir fria från buller. Effekterna av ökat ljud och ljus är outforskade och kan vara potentiellt farliga för såväl människor som för miljön. CUF tror därför att det är viktigt att mäta nivåerna och utreda effekterna av så kallad Noise and Light pollution för att åstadkomma ett långsiktigt hållbart boende.

9.18 Hållbart byggande

På grund av den urbanisering som skett under de senaste decennierna är ytan som tas upp av stadsområden större än någonsin. För att inte värdefull mark som hade kunnat användas till åkermark, brukbar skog eller andra samhällsnyttiga syften ska asfalteras över, måste förtätning bli norm i svenska tätorter. Genom att bygga tätare i kollektivtrafiknära lägen kan också bostadsbristen i stadskärnorna minska, infrastrukturen utnyttjas mer effektivt och ytor som kan användas till grönområden frigörs. Att bygga tätt bör uppmuntras genom att skapa bättre förutsättningar för att bygga höghus och bygga på oanvända ytor mellan befintlig bebyggelse, exempelvis på stora innergårdar. För att underlätta för byggherrarna och säkerställa att den täta staden blir funktionell behöver kommuner ta fram strategier för förtätning av staden samt se till att samhällsviktiga funktioner placeras ut tidigt i planläggningsprocessen.

Byggsektorn är en stor miljöbov. Utsläppen från byggsektorns alla delar uppgår till 100 miljoner ton koldioxid per år, vilket är lika mycket som utsläppen från Sveriges alla bilar under ett år. Den största delen av byggsektorns koldioxidutsläpp kommer från fasen då nya hus byggs eftersom att byggmaterialen och byggmetoden släpper ut mycket koldioxid. CUF ser därför den ökade användningen av trä som byggmaterial som något positivt. Att bygga i trä är inte bara mycket bättre för klimatet, det förkortar även byggtiderna med upp till 80% och är mer kostnadseffektivt.

Avfall från byggsektorn står för en tredjedel av allt avfall som uppstår i Sverige om man inte räknar med gruvavfall. Eftersom omkring en tiondel av byggavfallet klassas som farligt avfall innebär det allvarliga miljörisker om inte avfallet tas omhand på ett korrekt sätt. Globalt finns stora problem med illegal export av avfall från byggsektorn och en betydande del av de illegala avfallstransporter som stoppas på väg in eller ut ur Sverige består av byggavfall. För att motverka illegal transport av avfall från byggsektorn krävs både nationella insatser och internationellt samarbete för ökad insamling av avfallet samt kontroller vid gränsöverskridande transporter.

9.19 Levande samhällen

För att skapa levande samhällen bör vi låta kulturen ta större plats. Genom att möta människor på konserter, marknader och andra event skapar vi en ökad lokal gemenskap och gör döda ytor levande. CUF anser att kultur och event har en naturlig plats i stadsmiljön och att fler kulturevenemang bör anordnas för att öka tryggheten på dessa platser.

Döda ytor är ytor där organisk aktivitet sällan förekommer. Dessa ytor upplevs ofta som otrygga och kan dra ner emotionellt och ekonomiskt värde på hela bostadsområden. CUF anser därför att kommuner aktivt måste jobba med dessa områden för att göra de mer levande. Genom att öka prioritering för underhåll och skapa möjligheter för exempelvis kulturevent kan dessa platser programmeras om och i stället bli trygga platser där människor kan mötas. CUF verkar därför också för att kommuner ska underlätta för samhällsaktörer som vill nyttja döda ytor och arrangera event att få tillstånd till detta.

För att skapa levande och gröna samhällen i tätorter och städer anser CUF att fler ytor bör upplåtas till stadsodlingar. Detta främjar inte bara luftkvaliteten utan också människors känslor för sitt bostadsområde, då de gemensamt kan ta hand om odlingen och skörda. CUF ser därför positivt på att till exempel bostadsrättsföreningar inrättar gemensamma stadsodlingar på oanvända parkeringsplatser eller annan mark i anslutning till lägenhetshus.

9.19.1 Exkluderande design

CUF motsätter sig den exkluderande design som idag förekommer på många platser runtom i Sverige. Denna typ av design innefattar till exempel ståbänkar vid busshållplatser, parkbänkar med armstöd i mitten och vassa former under broar, allt för att förhindra att personer ligger där. CUF anser det vara ovärdigt ett land som Sverige och motsätter sig starkt den här sortens design vars enda syfte är att trycka samhällets mest utsatta längre bort. Därför verkar CUF för att den här sortens design inte ska vara tillåten på platser som styrs av det offentliga.

9.20 Finansiering av infrastruktur och regelverk

Transportsystemens ekonomi handlar om finansiering, förvaltning och beskattning av infrastruktur och kommunikationer. Det kan handla om allt från miljöskatter till finansiering av större infrastrukturprojekt och fibernätsansättningar. CUF menar att långsiktighet måste vara ett ledord för att kunna främja tillväxt och hållbarhet. Det är vad industrin, näringslivet och det svenska folket efterfrågar. För att privata aktörer ska våga göra investeringar inom transportsektorn krävs det att politiken stakar ut inriktningen i arbetet för flera år framåt. Detsamma gäller mindre aktörer såsom nätfibergemenskaper och vägföreningar. Långsiktiga förutsättningar är därför väsentligt i arbetet med transportsystemens ekonomi.

CUF menar att det offentliga ska vara garanten för utveckling och underhåll av infrastruktur i hela landet. Det är inte samma sak som att vara den enda aktören. CUF ser positivt på och uppmuntrar lösningar där privata aktörer bygger och underhåller infrastruktur såsom vägar, elnät och järnvägar. Samverkan och dialog mellan den privata aktören, region och kommun är viktigt för att kunna koordinera region- och trafikplanering. CUF menar även att Trafikverket bör kunna bistå privata aktörer med stöd och administrativ avlastning för att uppmuntra fler privata eller ideella lösningar att utvecklas. För att kunna trygga Sveriges kommunikationsförbindelser är det viktigt att staten har fortsatt inflytande över det svenska stam- och motorvägsnätet.

CUF menar att en lösning för finansiering av större infrastrukturprojekt kan vara så kallade OPS-lösningar. OPS-lösningar står för offentlig-privat samverkan och innebär att näringslivet helt eller delvis, i ett inledningsskede, kan finansiera ett infrastrukturprojekt. Det offentliga köper sedan tillbaka projektet under en längre tidsperiod. CUF ser positivt på denna form av samverkan då den statliga, regionala och privata agendan på infrastrukturuområdet lättare kan matchas och samordnas.

CUF anser att regionerna fortsatt ska ha ansvar för kommunikationer och kollektivtrafik. Mer makt på infrastrukturuområdet bör även successivt överföras från länsstyrelsen och staten till regionerna.

9.20.1 Transportskatter

CUF vill ha ett enhetligt och marknadsneutralt transportskattesystem där utsläpp av växthusgaser och koldioxid beskattas på ett likvärdigt sätt över transportslagen. Dagens system består i stället av många olika separata miljöskatter på bil, båt, tåg och flyg som beskattar olika faktorer såsom bränsle, avstånd och utsläpp. Det skapar ett heterogent och byråkratiskt system som leder till skeva incitamentsstrukturer och ökar utsläppen. CUF menar att vi behöver en skattereform för transportsektorn för att skapa ett enhetligt system som gynnar både miljön och ekonomin.

CUF verkar för ett transportskattesystem som beskattar utsläpp lika, oavsett transportslag. På så sätt skapas incitament för näringslivet att förbättra de bränslen som finns, ställa om till fossilfria drivmedel och utveckla nya, klimatsmarta lösningar för transportsektorn. CUF ställer sig skarpt emot separata transportskatter på t.ex. flyget eller båten som beskattar lika oavsett utsläpp och skapar ett komplicerat och ineffektivt skattesystem.

CUF menar också att vi behöver utveckla internationella miljöskatter inom transportsektorn, men tills det är genomfört är det viktigt att Sverige går i framkant som ett grönt exempel för andra länder att ta efter.

Trängselskatter såsom i Stockholm och Göteborg kan vara ett viktigt redskap för storstadsregioner att kunna minska trängsel, utsläpp och köbildning till stadskärnan. CUF menar att det fortsatt ska vara kommunerna som ska besluta om trängselskatter. I flera regioner förs redan dialog om att anpassa trängselskatterna utefter kollektivtrafikzonerna för att främja ett resmönster med större andel kollektivt resande, även på platser där personbilstrafik fortsatt är nödvändigt vissa sträckor. Det ser CUF positivt på.

CUF anser att de skattefria reseersättningar som betalas ut med offentliga medel ska vara kilometerbaserade och oberoende av trafikslag. Reseavdraget i deklARATIONEN bör fungera på samma sätt. Det handlar om att gynna de mest miljövänliga trafikslagen och inte som idag att enbart subventionera de mest miljöskadliga. Reseavdraget behöver även bli mer begränsat än idag. CUF anser att gränsen bör höjas till när resa till arbete överstiger fem (5) mil samt att avdraget premierar miljövänliga färdmedel.

CUF är övertygade om att transportskatter kan vara ett bra redskap för att ställa om till en grönare transportsektor, om vi utformar dem på rätt sätt. En välfungerande modell för miljöbeskattning inom infrastrukturen är ett enormt klimatkliv som kombinerar tillväxt och miljöansvar. Det gynnas både klimatet, ekonomin och världen av.

9.20.2 Regler för vägtrafik

Kravet samt priset på förar- och handledarutbildningen har genom åren ökat. I takt med att svårighetsgraden höjs kan utfallet av de som till sist tar körkort påverkas. När staten inför tvingande licenser är det viktigt att önskat utfall och faktiskt utfall viktas och att utbildningen formas därefter. Vi CUF vill därför att utbildningen i sin helhet ska genomgå en grundlig utredning för att undersöka hur den går att effektivisera utan på bekostnad av säkerheten.

Ett körkort är ett bevis på att en förare har de förmågor som krävs för att på ett säkert vis framföra ett fordon i trafiken. Med det i åtanke ser CUF ingen anledning att kräva ytterligare licens för att köra taxi och verkar således för att kravet på särskild utbildning för taxiförarlegitimation avskaffas. Däremot bör krav på särskild förarutbildning kvarstå för sjukresor med specialfordon, färdtjänst och skolskjuts

I vårt avlånga land är tillgänglighet inte alltid självklart. Många ungdomar färdas därför idag med EPA-traktor, A-traktor och mopedklass I. Vägarna idag är säkrare och kravet på besiktning hårdare. Eftersom distanserna kan vara långa utan möjlighet till bra och tillgänglig kollektivtrafik är en hastighetsgräns på 30 km/h relativt låg, en ökning hade således gjort skillnad för många ungas livskvalité. Vi CUF anser det därför vara rimligt att höja hastighetsgränsen till 50 km/h för A-traktor, EPA och mopedklass I.

Alla som har en NPF-diagnos behöver idag ett läkarintyg för att få körkortstillstånd. Det skapar onödig administration både inom vården och hos Transportstyrelsen. Idag behöver alla som söker körkortstillstånd redan redovisa om de är under medicinsk behandling och i de fall behandlingen anses kunna påverka körförmågan krävs ett läkarintyg. Transportstyrelsen bör fortsatt kunna kräva läkarintyg, men endast i de fall det är medicinskt motiverat. Vi anser därför att det generella kravet gällande läkarintyg för den med NPF-diagnos ska avskaffas.

9.21 Sjöfart

Sjöfarten är ett relativt miljövänligt och energieffektivt transportsätt och den har stor potential att vara en stor del av framtidens effektiva och miljövänliga transportmix. En stor del av vår

utrikeshandel samt export sker via den, och det är viktigt att goda förutsättningar för hamnverksamhet och sjöfart råder. För att på bästa sätt kunna nyttja de fördelar sjöfarten erbjuder måste lämplig infrastruktur till hamnarna säkerställas.

CUF uppmuntrar det pilotprojekt där större europeiska hamnar, bland annat Göteborgs hamn, tillhandahållit anslutning till elnätet för större fartyg. På detta sätt kan fartyg slippa köra på tomgång för att hålla igång fartygets eget elsystem. Vi vill även verka för att tomgångskörning under längre perioder ska förbjudas i hamnområdena. Detta är en stor vinst inte bara tack vare minskade utsläpp av växthusgaser utan kanske framförallt på grund av minskade utsläpp av skadliga partiklar. Incitament för att göra elen i hamnarna mer konkurrenskraftig krävs då det i dagsläget inte är lönsamt för fartyg att koppla om till drift via det fasta elnätet när de ligger i hamn. För att ytterligare förbättra sjöfartens miljöprestanda krävs att de tillåtna svavelhalterna i bränslet, den så kallade bunkeroljan, sänks. CUF vill verka för att kraftfullare lagstiftning införs på området, speciellt i känsliga hav såsom Östersjön.

För att ge ytterligare incitament för sjöfarten att reducera sina utsläpp vill CUF att sjöfarten skall inkluderas i EU:s handel med utsläppsrätter. Vi ser också positivt på att svaveldirektivet och liknande initiativ skärps och vidareutvecklas.

9.22 Kollektivtrafik

Om vi ska kunna lösa klimatutmaningarna behöver fler människor välja kollektivtrafik och cykel i stället för bilen. Genom att åka kollektivt minskar vi inte bara utsläppen utan även buller, föroreningar och säkerhetsrisker. Det menar CUF är viktigt, framförallt i våra större städer. Det måste bli enklare att använda flera transportslag under samma resa, till exempel genom att ta cykeln till pendeltåget. Därför vill CUF att regioner och kommuner aktivt jobbar med att ta fram regionala utvecklingsplaner som främjar byggandet av fler regionala cykelvägar och infartsparkeringar.

CUF tror att tillgängligheten, punktligheten och bekvämligheten är viktiga faktorer för att göra kollektivtrafiken mer attraktiv. Enklare byten samt fler och tätare turer på de platser där efterfrågan finns kan vara en del i att öka kvalitén på kollektivtrafiken. CUF vill därför att länsjärnväg och bannät binds samman i trafikplaneringen. Smidiga bytespunkter möjliggör ett förenklat livspussel för många människor vilket ökar attraktiviteten i kollektivtrafiken.

CUF välkomnar en mångfald i kollektivtrafiken. Tunnelbana under jord, spårvagnar över jord, bussar, linbanor, båtar och så vidare. Det ökar människors valmöjligheter i det kollektiva resandet. Investeringar inom kollektivtrafik måste dock göras på samma premisser som inom övrig infrastruktur. Utan påvisad samhällsekonomisk nytta riskerar skrytbyggen att bli en flopp och miljoner av skattepengar att bli försakade. En långsiktig strategi för kollektivtrafiken som matchas mot infrastrukturagendan är viktig för gemensamma investeringar med tydliga förutsättningar. Det är också viktigt att vid planering av nya bostadsområden också planera för att ge de boende möjligheten att resa kollektivt till och från sitt hem.

9.23 Avfallshantering

Sopor stinker men sophantering är som andra varor och gynnas därför av konkurrens. Därför vill CUF avskaffa det kommunala avfallsmonopolet. I tider då resursslöseri missgynnar företag så kommer vinstmaximerande företag att minska sitt resursslöseri så mycket som möjligt för att gå med vinst. Skattefinansierade monopol har inte samma incitament. Människor skulle även kunna få större inflytande i hur deras sophantering fungerar genom att ges möjligheten att välja den tjänst som passar dem bäst.

9.24 Digital infrastruktur

I dagens globaliserade samhälle är den digitala infrastrukturen precis lika viktig som den fysiska. Digital infrastruktur möjliggör inte bara kunskapsutbyte och informationsinhämtning - det skapar också hundratusentals företag och arbetstillfällen runt om i världen. Plötsligt kan du bo på en gård i Skavböke och ändå veta precis vad som händer i Shanghai och Stockholm. Du kan plugga kurser på Mittuniversitetet men ändå bo i Ånge. Den digitala infrastrukturen skapar nya möjligheter att bo och verka på landsbygden. Möjligheterna när globaliseringen flyttar ut i orter och glesbygd gör att Sverige och världen växer. Det tycker CUF är viktigt.

Blodomloppet för all digital infrastruktur handlar om bra bredband och internet. Fortfarande är det alldeles för många som bor på lands- och glesbygd som saknar den möjligheten. Ideella krafter i form av fibernätföreningar och liknande gör ett stort jobb där samhället sviker. CUF vill utöka möjligheterna till sådana föreningar genom regelförenklingar, skatteavdrag men också möjligheten till att inkludera nätgemenskaper i vissa föreningsbidrag. På så sätt blir det lättare för eldsjälarna i uppstartsprocessen.

CUF verkar också för att införa driftskyldigheter för tele- och bredbandsbolag liknande de som elbolag i dagsläget har och att de på ett liknande sätt ska bli ersättningskyldiga vid längre driftuppehåll.

CUF tycker också att det är viktigt med ett välfungerande mobilnät i hela landet. Det är fortfarande alldeles för vanligt med dålig täckning som bryter samtal eller gör att samtal inte kommer fram. Därför menar CUF att det är viktigt att bygga ut det mobila bredbandet och frigöra mer utrymme för mobil telefoni. CUF vill att 700-bandet används för att förbättra mobiltäckningen på landsbygden. På så sätt kan vi få ett mobilnät som täcker större delar av Sverige men också klarar en ökad belastning när allt fler vill använda telefonnätet. Mobiloperatörer behöver även samarbeta mer på landsbygden för att bygga ut täckningen.

CUF verkar för ett nationellt mål om att samtliga hushåll och arbetsplatser som så önskar, ska vara uppkopplade mot välfungerande tele- och bredbandsnät senast 2025.